

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Југослава Г. Ракић Младеновић

**ЛИЧНА ИМЕНА У ПОМЕНИКУ
МАНАСТИРА ДЕЧАНА
(XVI–XX ВЕК)
ПАЛЕОГРАФСКА, ОНОМАСТИЧКА И
ЈЕЗИЧКА АНАЛИЗА**

Докторска дисертација

Београд, 2021.

UNIVERSITY OF BELGRADE

FACULTY OF PHILOLOGY

Jugoslava G. Rakić Mladenović

**FIRST NAMES IN THE DIPTYCH OF DEČANI
MONASTERY (XVI–XX CENTURY)
PALEOGRAPHIC, ONOMASTIC AND
LINGUISTIC ANALYSIS**

DOCTORAL DISSERTATION

Belgrade, 2021

УНИВЕРСИТЕТ В БЕЛГРАДЕ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Югослава Г. Ракич Младенович

**ЛИЧНЫЕ ИМЕНА В ПОМЯННИКЕ
МОНАСТЫРЯ ДЕЧАНЫ
(XVI–XX вв.)
ПАЛЕОГРАФИЧЕСКИЙ,
ОНОМАСТИЧЕСКИЙ И ЯЗЫКОВОЙ
АНАЛИЗ**

Докторская диссертация

Белград, 2021.

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ И ЧЛАНОВИМА КОМИСИЈЕ

Ментор:

проф. др Александар Милановић

редовни професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду

Чланови комисије:

Датум одбране: _____

**ЛИЧНА ИМЕНА У ПОМЕНИКУ МАНАСТИРА ДЕЧАНА
(XVI–XX ВЕК)
ПАЛЕОГРАФСКА, ОНОМАСТИЧКА И ЈЕЗИЧКА АНАЛИЗА**

Сажетак

Предмет ове дисертације представља палеографска, ономастичка и језичка анализа у *Поменику манастира Дечана* (XVI–XX век). У оквиру предмета рађена је и ортографска анализа, као веома важан део истраживања уз палеографску анализу. *Корпус* за испитивања чини грађа ексцерпирана из Дечанског поменика: у првом реду су антропоними – лична имена и презимена, затим забележени записи, временске и топонимске одреднице. Грађа је ексцерпирана са фотографија Поменика снимљених на диску.

Циљеви овога рада постављени су појединачно на сваком нивоу предвиђеном за испитивање. На нивоу палеографије циљеви су *утврђивање типова писма и броја писара, датовање рукописа, као и пружање нових сазнања о палеографским процесима*, тј. о морфологији слова на различитим просторима (забележеним у Поменику) у дијахронији.

Ортографска анализа има за циљ *утврђивање најбитнијих ортографских особина* рукописа који су настајали у ресавском и послересавском периоду српскословенске писмености.

Језичка анализа вршена је на фонетском плану са циљем да се *утврде најбитније фонетске особине* српскословенског периода којем овај Поменик припада.

Антропонијска анализа има за циљеве:

- а) *састављање и представљање регистра имена* забележених у Дечанском поменику;
- б) *откривање и приказивање антропонијске слике* на српској територији у прилично дугом периоду од краја XVI до почетка XX века;
- в) *сагледавање Поменика у контексту историјских прилика* од почетка до краја његовог настајања и у *контексту досадашњих резултата* истраживања српских поменика;
- г) *постављање Поменика у просторну и временску раван у односу на српски именованост уопште*;
- д) *утврђивање модела адаптације* имена грчког порекла.

Према периоду и начину настанка, богатству антропонијске грађе, према садржини и богатству бројних забележених рукописа и њихових палеографских, правописних и фонетских карактеристика које смо испитивали у раду, *Поменик манастира Дечана* се сасвим сигурно може сврстати у ред историјскојезичких писаних сведочанстава од великог значаја.

Општа слика добијена испитивањем Дечанског поменика, у првом реду антропонијског материјала, који је предмет овог рада, показује разноврсност имена словенског порекла, која су у народу сачувана као прасловенско наслеђе, али и већи број имена хришћанског порекла у народу. Подаци о томе да је хришћански календар ушао у шире народне слојеве у већој мери у односу на ранији период, јесу показатељ јачања вере у тешким временима под турским ропством. Претпостављамо да је та вера проистекла из угледања на српске владаре и њихов однос према цркви, а из тог односа и посвећености проистекао је велики број културних споменика, који су вековима део српске културне баштине од непроцењиве вредности. Нарочити значај сачуваних старих културних споменика огледа се у очувању и сагледавању српске духовности и културе управо на Косову и Метохији.

На крају рада, представљен је *Речник имена*, ком је посвећена посебна пажња и који има посебан значај за могућа даља испитивања Дечанског поменика с обзиром на богату и разноврсну грађу приказану са аутентично забележеним облицима имена.

Кључне речи: Поменик манастира Дечана, палеографија, ортографија, фонетика, ономастика, лична имена, презимена, словенска имена, хришћанска имена.

Научна област: филологија

Ужа научна област: историја српског језика, палеографија, историјска ономастика, ортографија

УДК број:

FIRST NAMES IN THE DIPTYCH OF DEČANI MONASTERY (XVI–XX CENTURY) PALEOGRAPHIC, ONOMASTIC AND LINGUISTIC ANALYSIS

Summary

The *subject* of this dissertation is the paleographic, onomastic, orthographic and linguistic examinations of the Diptych of Dečani Monastery (XVI–XX century). The *corpus* of this research consists of material excerpted from the Dečani Diptych, which consists primarily of personal names and surnames, followed by written records, dates and toponymic entries. The material was excerpted from photographs of the Diptych recorded on the disk.

The objectives of this paper are set individually at each analyzed level. At the level of paleography, the goals are *to determine the types of writing systems and the number of scribes, to date the manuscripts*, as well as *to provide new conclusions on paleographic processes* in the history of the Serbian language, ie. on the morphology of letters in different areas (recorded in the Diptych) in diachrony. Anthroponymic research aims *to compile and present a register of names* recorded on the Dečani Diptych; to explore and present an *anthroponymic situation on Serbian territory* in a rather long period from the end of the 16th to the beginning of the 20th century; *to observe the Diptych in the context of historical circumstances* from the beginning to the end of its creation and in the context of previous research results on Serbian diptychs, and *to locate the Diptych in the time and space in relation to the Serbian onomasticon in general*. In addition, given the large number of names of Greek origin recorded in the Dečani Diptych, one of the goals is *to determine a model for adapting names of Greek origin*. Orthographic examinations aim to determine and show the most important orthographic features of manuscripts that were created in the Resava and post-Resava period of literacy in Serbian recension, and then to show the extent to which scribes adhered to literary norms. Linguistic examinations were performed on the phonetic level with the aim of *determining the most important phonetic features* of the Serbian recension, Russian recension and Slavonic-Serbian periods to which the Dečani Diptych belongs.

According to the period and manner of origin, to the content and richness of numerous recorded manuscripts, rich anthroponymic material, paleographic, orthographic and phonetic features that we examined in the paper, the Diptych of Dečani Monastery can certainly be classified as a historical and linguistic written manuscript of great importance.

The examination of the rich onomastic material that consists of the anthroponymic and toponymic layer in this paper is limited to anthroponymic material – personal names and surnames. Anthroponymic research performed from several aspects and through various methods showed that the analysis of personal names, written during a long period from the 16th to the 20th century, is significant from many aspects.

The general image obtained by examining the Dečani Diptych, primarily its anthroponymic material, which is the subject of this paper, indicates that there is the diversity of names of Slavic origin, preserved among the people as Proto-Slavic heritage, but there is also a large number of names of Christian origin among the people. The greater number of Christian names shows that the Christian calendar, as one of the means of preserving the faith in difficult periods under Turkish slavery, spread among various social classes to a greater extent than in the previous period.

At the end of the paper, the *Names glossary* was presented, to which special attention was paid and which has a special significance for possible further examinations of the Dečani Diptych, considering the rich and diverse material presented with authentically recorded forms of names.

Keywords: The Diptych of Dečani Monastery, paleography, orthography, phonetics, onomastics, personal names, surnames, Slavic names, Christian names.

Scientific field: philology

Scientific subfield: history of the Serbian language, historical onomastics, paleography, orthography

UDC number:

САДРЖАЈ

1. УВОД.....	1
1.1. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ О РАДУ	1
1.1.1. Предмет рада	1
1.1.2. Задаци	1
1.1.3. Циљеви	2
1.1.4. Структура и план рада.....	3
1.1.5. Методе и начин истраживања.....	4
1.1.6. Опште напомене о релевантној литератури.....	4
1.2. ЛИТУРГИЈА И ПОМЕНИЦИ У ТРАДИЦИЈИ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ	5
1.3. ИСТОРИЈА И ОПИС МАНАСТИРА ДЕЧАНА.....	8
1.3.1. Историја.....	8
1.3.2. Изградња и архитектура	8
1.3.3. Сликарство.....	9
1.3.4. Ризница	10
1.4. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ О ПОМЕНИКУ МАНАСТИРА ДЕЧАНА.....	11
1.4.1. Археографски опис Поменика манастира Дечана.....	11
1.4.2. Настанак Дечанског поменика	12
1.4.3. Садржај Дечанског поменика	13
1.4.4. Опште напомене о ортографији	13
1.4.5. Писари.....	14
2. ПАЛЕОГРАФИЈА.....	15
2.1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ О ПАЛЕОГРАФИЈИ КАО НАУЦИ И ЊЕНОМ ЗНАЧАЈУ	15
2.2. ПАЛЕОГРАФСКИ ОПИС РУКОПИСА ПОМЕНИКА ДЕЧАНА.....	16
2.3. ПАЛЕОГРАФСКИ ОПИС РУКОПИСА ГЛАВНОГ ПИСАРА (КРАЈ XVI ВЕКА)	18
2.3.1. Димитрије даскал – писар и илуминатор	18
2.3.2. Палеографски опис рукописа.....	19
2.4. ОПИС РУКОПИСА СПОРЕДНИХ ПИСАРА (ПИСАРИ XVII, XVIII И XIX ВЕКА)	28
2.4.1. Писари XVII века.....	28
2.4.1.1. Први писар XVII века (1656)	28
2.4.1.2. Други писар XVII века (нема података)	31
2.4.1.3. Трећи писар XVII века (нема података).....	31
2.4.1.4. Запис о хиротонији (25. август, 1635).....	32
2.4.1.5. Запис о хиротонији (11. новембар, 1670).....	34
2.4.2. Писари XVIII века	36
2.4.2.1. Први писар (1732, 1741)	37
2.4.2.2. Други писар – Хаџи Данило (1772–1793).....	38
2.4.2.3. Трећи писар	40
2.4.2.4. Запис 1 (24. мај, 1726).....	40
2.4.2.5. Запис 2 (10. јул, 1731)	41
2.4.2.6. Запис 3 (Георгије Стојанович, 3. фебруар, 1745).....	42
2.4.2.7. Запис 4 (1749)	42
2.4.2.8. Запис 5 (еклисијарх Димитрије – списак братства, 1751).....	43
2.4.2.9. Запис 6 (београдски митрополит Вићентије Стефановић, 26. јун, 1753)	43

2.4.2.10. Запис 7 (ваљевски митрополит Теодосије, 21. август, 1757).....	45
2.4.2.11. Запис 8 (Василије Мирољуб, 21. август, 1757)	46
2.4.2.12. Запис 9 (Стојо Лековић, 1777)	46
2.4.2.13. Запис 10 (Хаџи Ђорђе Петровић, 1797)	47
2.4.3. Писари XIX века	48
2.4.3.1. Запис 1 (1803)	48
2.4.3.2. Запис 2 (јануар, 1806)	48
2.4.3.3. Запис 3 (10. децембар, понедељак, 12ч, 1806).....	50
2.4.3.4. Запис 4 (1813)	51
2.4.4. Последњи запис – XX век (1938)	51
3. ОРТОГРАФИЈА	52
3.1. ПРЕГЛЕД ОРТОГРАФСКИХ КАРАКТЕРИСТИКА РУКОПИСА	53
3.1.1. Обележавање гласовне вредности ја	53
3.1.2. Обележавање гласовне вредности је	54
3.1.3. Обележавање гласовне вредности ју	55
3.1.4. Обележавање гласовне вредности јо	55
3.1.5. Писање слова <i>и</i> и <i>ї</i>	55
3.1.6. Писање <i>ѣ</i>	56
3.1.7. Писање <i>јери</i>	56
3.1.8. Писање <i>јерова</i>	57
3.1.9. Писање <i>ижице</i>	57
3.1.10. Обележавање гласовне вредности <i>љ</i> и <i>њ</i>	58
3.1.11. Обележавање гласовне вредности <i>ђ</i> и <i>ћ</i>	58
3.1.12. Писање слова <i>ѕ</i>	60
3.1.13. Обележавање једначења сугласника по звучности	60
3.1.14. Писање удвојених слова.....	60
3.1.15. Писање акцената и спирита.....	61
4. ФОНЕТИКА.....	63
4.1. ПРЕГЛЕД ФОНЕТСКИХ КАРАКТЕРИСТИКА РУКОПИСА	63
4.1.1. Полугласници.....	63
4.1.2. Вокал <i>јат</i>	64
4.1.3. Гласовна вредност <i>ижице</i>	65
4.1.4. О супституцији гласова <i>ф</i> : <i>п</i> , <i>ф</i> : <i>в</i> , <i>ф</i> : <i>х</i> (<i>хв</i>)	65
5. АНТРОПОНИМИЈА	67
5.1. ИМЕНА ВЛАДАРА И КТИТОРА У ПОМЕНИКУ МАНАСТИРА ДЕЧАНА	70
5.1.1. Заступљеност и фреквенција владарских имена у Поменику.....	71
5.1.1.1. Владарска мушка имена	71
5.1.1.2. Владарска женска имена	71
5.2. МОНАШКА ИМЕНА	73
5.2.1. Монашка мушка имена.....	75
5.2.2. Монашка женска имена.....	76
5.2.3. Монашка имена у другим рубрикама.....	77
5.3. СЛОВЕНСКА ИМЕНА	79

5.3.1. <i>Самотворна или монолексемна имена</i>	81
5.3.2. <i>Изведена и сложена имена</i>	82
5.3.2.1. <i>Словенска имена од именичких основа</i>	82
5.3.2.2. <i>Словенска имена од придевских основа</i>	91
5.3.2.3. <i>Словенска имена од глаголских основа</i>	95
5.3.2.4. <i>Поређење са другим изворима</i>	99
5.4. ХРИШЋАНСКА ИМЕНА	103
5.4.1. <i>Хришћанска мушка имена</i>	104
5.4.2. <i>Хришћанска женска имена</i>	113
5.4.3. <i>Хришћанска имена у мирским редовима</i>	115
5.4.3.1. <i>Мушка имена</i>	115
5.4.3.2. <i>Женска имена</i>	117
5.4.4. <i>Поређење са другим изворима</i>	118
5.4.5. <i>Приказ броја уписаних имена по периодима</i>	121
5.5. ОСТАЛА ИМЕНА	124
5.6. ПРЕЗИМЕНА (ПРОЕПОНИМИ)	125
5.7. АДАПТАЦИЈА ГРЧКИХ ИМЕНА	128
5.7.1. <i>Адаптација појединих грчких слова</i>	128
5.7.2. <i>Понародњена лична имена</i>	130
6. ЗАКЉУЧАК	133
6.1. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА О ПАЛЕОГРАФИЈИ	133
6.2. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА О ОРТОГРАФИЈИ	135
6.3. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА О ФОНЕТИЦИ	136
6.4. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА О АНТРОПОНИМИЈИ	137
6.5. ОПШТИ ЗАКЉУЧАК	141
7. РЕЧНИК	143
7.1. СЛОВЕНСКА МУШКА ИМЕНА	143
7.2. СЛОВЕНСКА ЖЕНСКА ИМЕНА	157
7.3. ХРИШЋАНСКА МУШКА ИМЕНА	167
7.4. ХРИШЋАНСКА ЖЕНСКА ИМЕНА	185
7.5. ОСТАЛА ИМЕНА	193
БИБЛИОГРАФИЈА	195
СКРАЋЕНИЦЕ	203
ПРИЛОЗИ	204
БИОГРАФИЈА АУТОРА	229

1. УВОД

1.1. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ О РАДУ

1.1.1. Предмет рада

Предмет овога рада представља палеографска и ономастичка анализа *Поменика манастира Дечана*, као и ортографска и језичка анализа истог споменика.¹ Овај Поменик (*Проскомидија манастира Дечана*), први од два² поменика овог манастира, припада Збирци дечанских рукописа, за коју је Мирјана Шакота урадила инвентар објављен 1956. године и садржи 156 књига. Поменик је настао у манастиру Високи Дечани у периоду од 1595. до 1938. године. Конзервиран је у Републичком заводу за заштиту културе у Београду. Поменик се данас чува у трезору Археографског одељења Народне библиотеке Србије, под сигнатуром Дечани 109.³

Корпус за анализу представља грађа ексцерпирана из Дечанског поменика, коју чине *имена* као основни корпус за истраживања у овом раду, и веома значајни забележени *записи* који су били материјал за палеографску, ортографску и фонетску анализу у раду. Уз имена и записе забележене су бројне *временске одреднице*. Забележен је и велики број топонима, али се топонимијом у раду нисмо бавили. Грађа је ексцерпирана са фотографија Поменика снимљених на диску, који се чува у библиотеци манастира Високи Дечани.

1.1.2. Задаци

На почетку истраживања, али и у току самога рада, постављени су следећи задаци:

- 1) рашчитавање рукописа и садржине Поменика, као и ексцерпирање личних имена;
- 2) приказ морфолошког развитка словних облика и издвајање облика који су од значаја за утврђивање хронологије;
- 3) класификација рукописа по периодима настајања на основу хронолошки релевантних словних облика;
- 4) представљање ексцерпираних грађе:
 - а) издвајање и испитивање забележених владарских имена;
 - б) издвајање и испитивање имена забележених у монашким редовима;
 - в) испитивање словенских и хришћанских имена забележених у мирским редовима, са етимолошког, семантичког и структурног аспекта, затим утврђивање њиховог односа;
 - г) приказивање резултата односа словенских и хришћанских имена кроз примену компаративне методе, у односу на резултате досадашњих истраживања личних имена на овим просторима;

¹ Проучавање једног историјског споменика неминовно укључује више аспеката и дисциплина, јер се једино тако, према речима Виктора Савића (2016: 190), може целовито истражити и тачније објаснити природа сачуваног српског писаног наслеђа.

² Други је *Поменик манастира Дечана 1883–1907. године*, 36 листа.

³ Дечанске рукописне и штампане књиге не налазе се више у Дечанима. „Изучавања појединачних рукописних књига повећана су од 1981. године када је Дечанска збирка пренета у трезор Народне библиотеке Србије ради рестаурирања и конзервирања, где је била приступачнија научним радницима, што је омогућило већу фреквентност коришћења“ (Богдановић и др. 2011: XXXII).

- 5) испитивање облика и функције забележених презимена, односно проепонима;
- 6) представљање начина адаптације грчких имена;
- 7) испитивање ортографије и издвајање карактеристичних правописних црта;
- 8) испитивање карактеристичних фонетских црта.

1.1.3. Циљеви

У анализи предмета овога рада постављени су циљеви на нивоу (1) палеографије, (2) ортографије, (3) фонетике и (4) антропонимије.

1) У прилично дугом периоду настајања Поменика, словни облици су прошли кроз различите фазе развоја карактеристичне за читав овај период настанка. Поменик је у том смислу изузетно значајан, јер садржи записе из различитих временских периода, али и са различитих простора. Велики број руку је уписивао имена, те је у њему присутан значајан број различитих облика слова, почев од уставних до великог броја брзописних варијанти. Палеографска испитивања имају за циљ *утврђивање типова писма и броја писара*, као и пружање нових сазнања о палеографским процесима у историји српског језика, тј. о морфологији слова на различитим просторима (забележеним у Поменику) у дијахронији.

Осим тога, један од важних циљева јесте и *датовање рукописа* писара који су утврђени. На маргинама страница забележено је неколико десетина временских одредница. Поред тога, поређењем рукописа, манира писања, уписаних година и боје мастила, може се са доста сигурности одредити време и место уписивања имена, као и то да ли је исти писар уписивао имена на једној или на више страна.

Још један значајан разлог описа палеографије у Дечанском поменику јесте тај што палеографска анализа поменика код нас углавном није рађена.

2) Ортографска анализа у Дечанском поменику вршена је са циљем да се утврде и прикажу најбитније правописне особине рукописа који су настајали у ресавском и послересавском периоду српскословенске писмености, а с обзиром на то да су имена уписивана до краја XIX века, разматрали смо и присуство елемената карактеристичних за рускословенски, па и славеносрпски период. Анализа је имала и за циљ да покаже у којој мери су се писари придржавали књижевне норме.

3) Језичка анализа вршена је на фонетском плану са циљем да се *утврде најбитније фонетске особине* српскословенског периода којем овај Поменик припада.

4) Први циљ који је омогућио реализацију свих осталих циљева на нивоу антропонимије, јесте *састављање и представљање регистра имена* забележених Дечанском поменику. Антропонимијска анализа, као основни предмет овога рада, има за циљ да открије и прикаже *антропонимијску слику на српској територији* у периоду од краја XVI до почетка XX века, управо у периоду турске владавине, ако се зна да је манастир под турском влашћу био од 1455. године до почетка XX века. Имена смо анализирали са различитих аспеката који подразумевају поделе и поређења по различитим семантичким критеријумима и творбеним моделима. Анализа личних имена такође има за циљ *сагледавање Поменика у контексту историјских прилика* од почетка до краја његовог настајања, али и *сагледавање Поменика у контексту досадашњих резултата* истраживања српских поменика, затим *постављање Поменика у просторну и временску раван у односу на српски именованост уопште*.

У Дечанском поменику је забележен и већи број топонима. Писари су на маргинама страница неретко уписивали имена места у којима је вршено уписивање имена. Међутим, ови подаци нису испитивани у раду, сем када је за тим постојала потреба ради решавања задатака језичке анализе.

Један од циљева антропонимијског истраживања јесте и *утврђивање модела адаптације* имена грчког порекла.

1.1.4. Структура и план рада

Структуру рада чине седам поглавља: (1) *Уводни део*, (2) *Палеографија*, (3) *Ортографија*, (4) *Фонетика*, (5) *Антропонимија*, (6) *Закључак* и (7) *Речник*. Након тога се наводе *Прилози* и *Литература*.

У *Уводном делу*, поред предмета рада, задатака, циљева и метода, дате су и опште напомене о поменицима у српском језику кроз призму литургијске традиције и употребе поменика као богослужбених књига, затим опште напомене о историји манастира Дечана и о Поменику манастира Дечана.

У делу *Палеографија* представљене су палеографске одлике писара Поменика. Ово поглавље подељено је на потпоглавља, од којих је најобимније и најзначајније прво поглавље у ком је детаљно анализиран рукопис првог и главног писара Димитрија даскала. Приказан је инвентар и палеографски опис малих, великих и надредних слова.

У делу *Ортографија* вршено је испитивање графије и правописа у контексту облика карактеристичних за ресавски и послересавски период, али су анализом обухваћене карактеристике и специфичности рукописа који су одступали од норме у неким периодима писања, што је било очекивано с обзиром на дуг период настајања.

У оквиру поглавља *Фонетика* бавили смо се употребом и специфичностима појединих гласова и гласовних промена у рукописима писара Дечанског поменика, испитујући (не)доследност писара и одступања од књижевне норме.

Антропонимија представља централно поглавље у раду, с обзиром на то да су основни предмет нашег рада лична имена у Дечанском поменику. Служећи се принципом поделе имена који је примењивала Милица Грковић, имена смо поделили у три групе: словенска имена, хришћанска имена и остала имена⁴, у оквиру којих су готово сва имена анализирана са етимолошког, семантичког и структурног аспекта.⁵

Антропонимијско истраживање је подељено на потпоглавља: *Владарска имена*, *Монашка имена*, *Словенска имена*, *Хришћанска имена*, *Остала имена*, *Презимена (пропоними)* и *Адаптација грчких имена*. У оквиру испитивања словенских и хришћанских имена проистекла су друга потпоглавља у складу са потребама испитивања. Поглавље о словенским именима подељено је са структурног аспекта на самотворна, изведена и сложена имена, затим су изведена и сложена имена подељена у три групе: имена од именичких основа, имена од придевских основа и имена од глаголских основа. У оквиру ових група, са семантичког аспекта имена су подељена у подгрупе (по називима биљака, имена по називима животиња, по називима птица, имена у вези са ватром, по природним појавама, по металима, по сродству, по бројевима, по бојама, теофорна имена,⁶ имена која имају извор у словенском пантеону, имена од апстрактних појмова, имена од етнонима, по данима у недељи, по друштвеном положају, по месту рођења, по називима боја, по металима и тако даље).

У последњем потпоглављу бавили смо се анализом фонетске, морфолошке и деривационе адаптације грчких и грцизираних имена која су, пролазећи кроз народни филтер, била или окрњена или знатно измењена, односно која су понародњена (Јовићевић 1992: 153).

⁴ У категорију *остало* сврстали смо имена турског, италијанског и мађарског порекла, затим имена за која нисмо пронашли објашњење у *Речнику личних имена* М. Грковић (1977), и имена чије је порекло неутврђено.

⁵ Због великог броја имена, овом анализом нису обухваћена појединачна имена, а то су највећим делом имена монаха, за која знамо да су хришћанског порекла (углавном грчког). Ова имена су само побројана и уз сваки облик у акузативу (како се јавља у Поменику) стоји број потврда.

⁶ Имена која у својој основи имају реч θεός (бог) (Грковић 1983: 41).

1.1.5. Методе и начин истраживања

На палеографском плану основа истраживања јесте *аналитичка палеографија*, чија основна метода, на којој се наше истраживање заснива, јесте *метода анализе*, јер палеограф у првом реду анализира елементе писма како би донео суд о писму и рукопису.⁷ Та метода анализе у нашем истраживању представља шири појам јер се састоји из више делова. Један део истраживања јесте *дуктуална анализа* која је од посебног значаја за утврђивање којој могућој варијанти припада начин писања једног писара.⁸ Број писара је врло тешко или готово немогуће утврдити у споменицима оваквог типа, али се *индуктивном методом* може доћи до закључка о приближном броју писара – праћењем појединачних чињеница о облицима слова, дуктусу и маниру писара. Анализа сваког појединачног слова подразумева *методу дескрипције*, односно исецање репрезентативних примера слова из снимљене фотографије, лепљење исечених слова у део рада где се затим описују морфолошке особине слова. Морфолошке особине тих слова се затим упоређују, дакле примењујемо и *методу компарације*.

У централном ономастичком истраживању као прву и основну методу користили смо *методу ексцерптирања* личних имена. Ексцерпирани смо имена класификујући их на имена словенског и имена хришћенског порекла, бележећи притом број стране на којој се свако име јавља и број потврда за свако име. Као неизоставну издвајамо *методу компарације* резултата истраживања у овом раду са резултатима истраживања у другим радовима о личним именима у старим српским споменицима, пре свега у поменицима. *Методом семантичке и творбене анализе* обрадили смо забележена имена и проепониме.

Током истраживања служили смо се радовима других истраживача који су се бавили ономастиком и палеографијом, у првом реду радовима који су се бавили српским поменицима, иако је таквих радова врло мало. Осим тога, с обзиром на особеност нашег корпуса, проналазили смо и сопствена решења када је за тим постојала потреба.

1.1.6. Опште напомене о релевантној литератури

Поменици у српској науци нису често били предмет анализе, нарочито не језичке анализе, иако је њихова садржина од изузетног значаја за проучавање српске ономастике, али и палеографије и ортографије, јер су имена и записи уписивани у много дужем временском периоду него код других споменика. Радови који су нам послужили за поређења и доношење закључака у истраживању српске антропонимије дали су велики допринос истој.

Велики допринос, пре свега историјској, али и српској ономастици уопште, дали су Павле Ивић,⁹ Митар Пешикан, Милица Грковић, Гордана Јовановић, Радојица Јовићевић, Радмило Маројевић, Михајло Шћепановић, Јелица Стојановић, Владимир Поломац, Милета Букумирић, Голуб Јашовић и др. Од многих радова о личним именима које смо користили у раду, издвојићемо овде радове аутора који су се бавили именима у поменицима: Ј. Стојановић 2013а, Ј. Стојановић 2013б, Ј. Стојановић 2013в; В. Поломац 2010, В. Поломац 2015, В. Поломац 2017, В. Поломац 2019; Д. Новаков 2017, Д. Новаков 2019. Ови радови представљају значајан допринос српској антропонимији с обзиром на то да су у њима анализирана имена из српских поменика од XIV до XIX века (уписивање имена у неким поменицима трајало је до XIX века).

⁷ О подручју, задацима и методама аналитичке палеографије в. Чунчић 1997 <https://hrcak.srce.hr/file/244075>.

⁸ Чунчић 1997 <https://hrcak.srce.hr/file/244075>.

⁹ Видети: М. Бјелетић/А. Лома, „Допринос Павла Ивића етимологији и ономастици“ (2005).

О именима у *Поменику манастира Дечана* написана су два рада. У раду В. Поломца (2017) о антропонимији Дечанског поменика анализом су обухваћена само имена уписана руком Димитрија даскала у последње две поменичке рубрике: *Здѣ помѣнь благочѣстивымъ христѣаномъ и всѣмъ болгаромъ (77а–124б)* и *Я се здѣ помѣнь благовѣрнымъ женамъ (125а–150а)*. О народним именима у Дечанском поменику писала је Д. Новаков (2019), поредећи их са именима у *Поменику манастира Крушедола*.

У палеографском делу, поред Ђорђевићеве *Историје српске ћирилице* као основне литературе, служили смо се првенствено радовима аутора који су спровели палеографска испитивања значајних историјских споменика: В. Јерковић 1975, В. Јерковић 1982, П. Ивић/В. Јерковић у: Ивић 2008, Ј. Стојановић 2002, Ч. Стојменовић 2010 итд. Палеографија српских поменика је, може се рећи, неистражена, јер објављених радова о палеографији поменика немамо. Ипак, истичемо значајан допринос палеографији поменика који је у свом необјављеном мастер раду дала Ана Јовановић (2017), у коме је приказала исцрпну палеографску анализу *Сврљишких одломака Јеванђеља, Пивског поменика и Поменика Хоче*.

Из области ортографије и фонетике постоји већи број значајних монографија и студија истакнутих лингвиста, међу којима издвајамо оне који су нам послужили и као модел за рад: В. Јерковић 1975, В. Јерковић 1980, В. Јерковић 1982, П. Ивић / В. Јерковић у: Ивић 2008, Ј. Грковић-Мејдор 1993, Ј. Стојановић 2002, Ч. Стојменовић 2010, А. Милановић 2013, А. Милановић 2014, итд.

Основне карактеристике Дечанског поменика: изглед, правопис, опис рукописа главног писара и најважнији записи, дате су у *Опису ћирилских рукописних књига манастира Високи Дечани* групе аутора (Богдановић и др. 2011). С обзиром на то да није детаљније испитиван, анализа Поменика са више аспеката у овоме раду значајна је за историју српског језика, најпре за српску антропонимију и палеографију, али је од значаја и са аспекта историјских прилика, јер доноси нека нова сазнања из забележених записа.

1.2. ЛИТУРГИЈА И ПОМЕНИЦИ У ТРАДИЦИЈИ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

Централни обред, најважније богослужење цркве и Света тајна чији се примарни значај огледа у достизању потпуног сједињења верника са Господом јесте Литургија. Пре но што размотримо појам, почетак и значај помињања имена у литургијској традицији, осврнућемо се на појам и суштину Свете Литургије и вредност Свете Евхаристије. „Литургија (гр. λειτουργία, лат. ministerium, officium, служба, служење или јавно дело, свештеничка служба у храму): у савременом црквеном речнику има уже, конкретизовано значење – именује чин евхаристијске службе или чин Тајне причешћа. У почетку појам је имао много обухватнији смисао и односио се на богослужење које је Црква вршила заједнички, јавно, у молитвеним местима, кроз одређени скуп обреда, речи, симбола и ритуалних покрета. У том општем смислу литургијски култ се изједначава са јавном молитвом, скупно организованом под надзором Цркве, а разликује се од приватног служења или личне молитве.“¹⁰

Света литургија је основна тајна хришћанске вере. Православни хришћани су позвани да помоћу светих тајни и светих врлина, чији је извор и центар Света Литургија, доживљавају Богочовечански домострој спасења у свим његовим богочовечанским красотатама и блаженствима (Божанствене литургије 1978: 226). „Највећа од свих светих тајни је недостижна и спасоносна Света Евхаристија. Један древни црквени писац с правом назива свету Евхаристију 'тајном над тајнама', јер, док се у другим тајнама предају један или неколико дарова Св. Духа са дејством очишћења, освећења или поткрепљења, у светој Евхаристији се прима сам Господ Исус у потпуној Његовој божанственој и људској

¹⁰ Објашњење преузето из *Речника православне теологије* (Брија 1997).

стварности“ (Макариополски 1983: 9–10).¹¹ Опште је познато да се од свих древних литургија које су некад биле у употреби, данас у нашим светим олтарима служе три које трају вековима: Литургија Светог Василија Великог, Литургија Светог Јована Златоустог и Литургија Пређеосвећених дарова. Црква их је сачувала кроз векове од незнабожаца.

Важан део Свете Литургије као црквеног обреда представљају помињање и поменици. *Поменици*, у својој дефиницији, представљају богослужбене књиге које су писари састављали за потребе чинодејствовања свештеника у олтару цркве пре почетка Божанствене литургије (на светој Проскомидији), када се распоређује евхаристијски хлеб на дискосу, улива вино у Свети путир и помињу имена живих и упокојених хришћана (ЛССВ 1999: 551). *Проскомидија* је припремни чин за евхаристијско жртвоприношење. Реч *проскомидија* је грчког порекла и у преводу на српски језик значи *приношење*.¹² Још у Старом завету је именована, после чина стварања, добило дубоки значај и суштину. Први именовани били су у Старом завету именовани Нојевих синова, затим Симови и Тарини родослови итд., затим се помињање имена наставља и у Новом завету: родослов Исуса Христа и помињање имена Дванаесторице апостола. О значају имена и њиховом помињању нарочито се говори и у Откривењу Јовановом на два места: „Тако ће онај који побиједи бити обучен у хаљине бијеле, и нећу избрисати име његово из Књиге живота, и признаћу име његово пред Оцем мојим и пред анђелима његовим [...] Онога који побиједи учинићу стубом у храму Бога мога, и више неће изићи напоље; и написаћу на њему Име Бога мога, новог Јерусалима, који силази с неба од Бога мога, и ново Име моје“ (Нови завет 2002: Откривење 3, 480–481)

Поменици се као богослужбене књиге појављују под утицајем Византије још у време осамостаљивања државе Немањића. Према мишљењу Стојана Новаковића (1875: 12), првог проучаваоца српских поменика, најстарији рукопис поменика је настао у манастиру Леснову између 1346. и 1354. године. Највећи број српских средњовековних поменика настао је у периоду између XVI и XVII века, када проскомидијски поменици добијају све више обележја књига у које се уписују манастирски приложници, било да се ради о појединцима или о поменима читавих села, градова и манастира, а до данас је сачувано око четрдесетак рукописа (Поломац 2009: 60). На основу садржаја рукописа поменици се могу поделити на: проскомидијске или опште поменике цркве или манастира и поменике манастирских приложника (Даниловић 1997: 41). „Будући да је средњовековне поменике по правилу састављало више писара (понекад и неколико десетина) у дужем временском периоду (понекад и у распону од два века), у сачуваним рукописима најчешће се појављују и свечане проскомидије и помени манастирских приложника“ (Поломац 2009: 60).

У својој структури поменици су обухватили следеће делове: уводни део поменика или поменички предговор – садржи правила о уписивању у поменик и прописе о читању поменика на проскомидији; владалачки поменик – део који садржи помене чланова српских средњовековних владарских породица са мноштвом титула и епитета уз име; поменик црквених лица – средишњи део поменика који садржи помене највиших духовних достојанственика, монаха, монахиња и мирских свештеника; поменик мирских лица – завршни део поменика који садржи помене властелина и њихових породица, као и обичних мирјана (Даниловић 1997: 42).

Поменици, али и житија, четворојеванђеља, повеље и многе друге рукописне књиге које чине драгоцен опус српског књижевног наслеђа представљају најзначајније изворе за упознавање историје српске културе, владавине српских владара и њиховог односа међу собом и према народу, за упознавање географске распрострањености народа у одређеном периоду, њиховог положаја и миграционих кретања. Топономастика уписаних приложника

¹¹ Велики руски молитвеник Јован Кронштадски о светој Евхаристији каже: „Цела земља са свим својим благом, лепотама, сладостима ништа је пред таквом тајном, као што је пречисто тело и крв Господа, као свештенорадња на Литургији. Ни небо, ни земља – ништа није више и веће од литургије“ (Макариополски 1983: 9–10).

¹² О објашњењу проскомидије више у: „Света евхаристијска жртва – објашњење православне литургије“ (Макариополски 1983: 82–83).

потврђује географску распрострањеност од Коморана и Пеште, Славоније, Босне, Србије, Црне Горе, Косова и Метохије, Влашке, Македоније до Хиландара и Ћустендила у Бугарској (Богдановић и др. 2011: XXII). Ономастички подаци често спадају у најстарија и најпоузданија језичка сведочанства о променама и кретањима становништва, а понекад су управо ти подаци једини трагови несталих народа, спомени из времена о коме није остало никаквих писаних трагова, чак ни остатака материјалне културе (Грковић 1983: 1). Осим тог значаја, може се рећи да се нарочити значај сачуваних старих културних споменика огледа у очувању и сагледавању српске духовности и културе на Косову и Метохији: „Нема никакве дилеме да је *књига*, и то не обична, профана, већ *света књига*, најбољи параметар за одређивање српских културних жаришта на Косову и Метохији [...] Упркос уништавању и разношењу рукописних књига, остало је доста извора који сведоче какав је био однос српских владара, архијереја и духовника према књизи и библиотеци“ (Бојовић 2007: 159).

1.3. ИСТОРИЈА И ОПИС МАНАСТИРА ДЕЧАНА

1.3.1. Историја

У подножју Проклетија, код села Дечане уз реку Бистрицу, на око 17 километара од Пећи, краљ Стефан Урош III Немањић, у народу познат као Свети краљ Стефан Дечански, подигао је храм посвећен Вознесењу Христовом, који је због своје величине и задивљујуће лепоте назван Високи Дечани. Краљ Стефан Дечански (владавина: 1321–1331), наследник краља Милутина на престолу, издао је 1330. године хрисовуљу о оснивању манастира у месту Дечани, којом је утврђен правни положај задужбине и величина поседа који је том приликом био приложен краљевој задужбини.¹³ Манастир је настао у периоду између 1327. и 1335. године, иако су фреске осликаване још неколико година након тога.

Епоха Немањића је време велике градитељске делатности на Косову и манастир Дечани је највећи и најзнаменитији сачувани споменик немањићког неимарства на Косову и уопште, а као краљевска гробна црква уврштена је у ред ставропигијалних манастира: Стефан је ту и сахрањен, а у храму су и мошти других светих чланова династије (Богдановић 1985: 43). Многи историјски извори сведоче о томе колико је пута манастир страдао. Највећу славу и богатство манастир је доживео у време игумана Арсенија, првог игумана Високих Дечана, и његовог наследника Данила. После првог рушења од стране Турака после Косовске битке, кнегиња Милица је обновила манастир уз напоре вратила оно што је растурено и отето. Међутим, након њене смрти, манастир је поново остао без заштите. О њему су бринули мештани околних села, све до 1455. године, када је потпуно пао под турску власт, у чијем саставу остаје све до почетка XX века.¹⁴

1.3.2. Изградња и архитектура

Под надзором архиепископа Данила Другог, главни градитељ манастира Дечана, фра Вита Трифунов Чуча, опат которске цркве Свете Марије на Гурдићу, зидао је храм пуних осам година. О средњовековним протомајсторима готово да уопште нема помена у литератури, иако су њихова дела величанствени споменици непролазне и непроцењиве вредности. Познати су подаци да су само два мајстора потписала своја дела: Фра Вита у Дечанима и Раде Боровић у Љубостињи.¹⁵ Ни о Фра Вити се није писало. Први, исцрпно приказан опис порекла, живота и рада овог знаменитог неимара, дао је Ристо Ковијанић (1962) у књизи „Вита Которанин неимар Дечана“ (1962). У осталој литератури се углавном

¹³ „Прву, оснивачку повељу (1330), у којој је изложио мотиве оснивања манастира, са много личних појединости, и у којој је забележио земљишне поседе и друге поклоне, краљ Стефан Урош Трећи је издао уз сагласност сабора и уз благослов српског архиепископа. Њоме су положене основе манастиру, обезбеђена су средства за његову изградњу, за образовање монашког братства и његов спокојан живот. Две друге, од којих је једну издао исти владар, вероватно 1331, а другу нови краљ Стефан Душан између 1343. и 1345. године, унеле су више реда у устројство властелинства и манастира, укључиле су нове дарове и озакониле промене до којих је у међувремену дошло“ (Тодић/Чанак-Медић 2005: 20–21). Према мишљењу М. Грковић (2004а: 19), постојала је потреба да се осим прве верзије напишу још две како би свима била позната свака промена на манастирском добру. Поред многих драгоцености, у ризници манастира Дечана чуване су вековима све три верзије краљеве златопечатне даровнице.

¹⁴ И поред напада и насиља који су вршени над манастиром, он је имао значајне привилегије и наклоност турских султана, био је заштићен законом турске царевине и ослобођен свих пореза на имање, а „по царским ферманима игумани су имали статус спахије и царског соколара“ (Дечански монаси 2015: 21).

¹⁵ „Тако су читави одреди наших мајстора-грађевинара из XII–XIV века, из Приморја и унутрашњости, који су подизали споменике по средовековној Србији, остали незнани јунаци“ (Ковијанић 1962: 246).

помиње само податак о натпису који је Фра Вита лично уклесао у надвратник над јужним улазом и у ком се потписао:

Фра Вита, мали брат, протомајстор из Котора, краљевог града, сазида ову цркву светога Пантократора, господину краљу Стефану Урошу Трећем и његовом сину, светлом и превеликом и преславном господину краљу Стефану. Сазида се за осам година. И довршила се сасвим црква године 6843 (1334/1335).

Црква Вазнесења Христовог у Дечанима спада у најимпозантније храмове у средњовековној Србији. Може се чак и с правом рећи да је најмонументалнија црква српског средњег века с обзиром на то да дужина Дечанске цркве износи преко 36 метара, ширина 24 метра, а висина њене куполе износи чак 29 метара.

Дечански монаси описују како су вешти которски мајстори,¹⁶ обједињавањем романичких, готичких и византијских градитељских искустава, створили оригинално остварење у плану, у конструкцији и декорацији. „Дечански саборни храм садржи најраскошнији и најбогатији клесани украс српске средњовековне уметности, али и највећу средњовековну галерију фресака. Код сваког посматрача, без изузетка, Дечанска црква изазива дивљење снагом и висином грађевине и лепотом фасаде и украса. Отуд је и настао епитет 'Високи', како се Дечани популарно називају. Задивљује најпре архитектонски склоп цркве, која је изнутра изведена као петобродна куполна базилика. Крајњи бродови су краћи, а на источној страни сви се завршавају апсидама неједнаких распона. Утиску свечане архитектуре нарочито доприноси скупочени материјал од ког је грађена – две врсте мермерног камена брушеног до сјаја: светложути пећки оникс и црвенкастољубичаста дечанска бреча“ (Дечански монаси 2015: 41–42). У литургијском погледу, црква је подељена на три дела: олтар, наос и припрату. Олтарски простор је подељен на три дела: средишњи са часном трпезом, проскомидију (жртвеник) са северне и ђаконион са јужне стране. Наос заузима три средња брода подужног дела цркве. Параклиси су од наоса одвојени високим парпетним плочама. Јужни је посвећен Светом Николају, а северни Светом Димитрију.

1.3.3. Сликаство

Завршетак осликавања велике дечанске цркве забележен је у главном ктиторском натпису, исписаном у наосу над западним улазом који води у припрату:

изволеннѣм(ъ) бжнѣмъ и поспешеннѣмъ с(вѣ)таго д(оу)ха въ тронци под(ъ)писа се ѿн храмъ г(оспод)а б(ог)а вседръжитѣла въ лѣт(о) .ṣ.ṣ.н.ṣ.

(По вољи Божјој и уз помоћ Светога Духа у Тројици живописа се овај храм Господа Бога Сведржитеља... године 6856 (1347/1348)).¹⁷

Фреске су сликане у периоду између 1338. и 1348.¹⁸ године и у преко хиљаду усликаних сцена разврстаних у више од двадесет циклуса и неколико хиљада појединачних

¹⁶ Детаљније о мајсторима који су учествовали у изградњи манастира видети у: Ковијанић 1962: 244–257.

¹⁷ Преузето из: Тодић/Чанак-Медић 2005: 326. према: Дечани, I, 5, нап. 4; Г. Суботић, *Прилог хронологији*, 125, 126, сл. 3; *Зидно сликарство Дечана*, 32.

¹⁸ „Најранији датум, из 1339/1340. године, са именом игумана Арсенија, исписан је на северној страни дрвене греде између стуба и ступца који северну певницу деле од параклиса Светог Димитрија. Исписан на грчком језику лепим капиталним словима, натпис у први мах подсећа на сличне шаре с геометријским мотивима на дрвеним затегама у цркви. Извео га је несумњиво сликар околних фресака, јер последња слова натписа прелазе на малтерну површину, на којој је, у потрбушју лука, насликан свети Артемон. Био је то сликар који је осим поменутог мученика насликао и низ сцена Христових чуда и поука и појединачне представе светих у највишим појасевима северног певничког простора. То значи да су тада (1339/1340) изведене и зидне слике у овом делу наоса. Пошто нема сумње да су фреске изнад њих све до куполе настале бар једну сезону раније, могло би се закључити да се с осликавањем Дечана, а то значи наоса и олтара, започело 1338. или 1339. године“

фигура садржане су многе и најзначајније карактеристике касновизантијске уметности (Дечански монаси 2015: 50). Опширније и подробније него у било ком другом византијском и православном храму, на фрескама Дечана је осликан „програм који најпре приказује Бога, сведржитеља васељене, затим излаже историју спасења, од стварања света и првог греха човековог, затим најаву Христовог спасилачког дела, преко његовог оваплоћења, његових поука, чуда и страдања, оснивања новозаветне цркве, њеног учвршћења и ширења преко апостола, светих мученика, монаха и епископа, све до Христовог другог доласка, општег и коначног спасења људи“ (Тодић/Чанак-Медић 2005: 335).

1.3.4. Ризница

Иако су у налету турске војске после Косовске битке Дечани страдали, након обнове од стране Лазаревића и Бранковића, кнегиње Милице (у манаштву Евгеније) и њених синова Стефана и Вука, овај манастирски комплекс наставља да буде центар духовног и културног живота и место ходочашћа. Као такво место даровано је готово непрекидно до данас, што је „временом створило драгоцену ризницу која сија лепотом старих икона, интарзираног намештаја, скупоцено украшених богослужбених предмета, рукописних и штампаних књига. Уметничким и културно-историјским вредностима својим предмета, она надмашује, изузев Хиландарске, све остале ризнице у српском културном наслеђу“ (Дечански монаси 2015: 79).

Поред икона које имају највећу вредност у дечанској ризници по броју (90), по старости (од оснивања манастира до краја XVII века) по уметничком квалитету, међу изузетно важне прилоге у манастирској ризници спадају књиге, које први ктитор Дечана, краљ Стефан Урош Трећи, помиње међу првим прилозима у својој повељи.¹⁹ Одређени број књига је уништен током страдања манастира. Књиге су пристизале куповином, у виду поклона или настајале у дечанским испосницама. Међу тим књигама налазе се четворојеванђеља, апостоли, служабници, минеји, часослови, али и дела светоотачке литературе, затим неки од најстаријих рукописа непосредно везани за Дечане: *Служба*, *Житије*, *Акатист* и *Параклис Стефана Дечанског*, затим *Поменик*, *Опити лист* или *Књига заклетве дечанских монаха* (Тодић/Чанак-Медић 2005: 90).

Од времена стварања све до данас, иако више пута нападан, манастир је успео да сачува своју изузетну и ретко богату ризницу, која данас представља импозантан музеј „црквених старина што сијају лепотом древних икона, везова, сребрних сасуда, интарзираног намештаја и других уметнички обликованих предмета, којима су трагови протеклог времена дали помало тајанствену и загонетну драж“ (Шакота 1984: 30).

(Тодић/Чанак-Медић 2005: 326). „У ктиторском натпису над улазом између наоса и припрате забележена је 6856, тј. 1347/1348. година, што би значило да су фреске у западном делу дечанског наоса (а због уметничке сродности додајемо им и оне у нижим појасевима у северном праклису) завршене на крају, после оних у припрати, дакле неколико, па и више година после осталих зидних слика у наосу“ (Исто: 328).

¹⁹ „И приложих колико ми је било могуће овоме храму: села и влашких и арбанашких катуна и књиге и часне крстове оковане и позлаћене са бисером и драгим камењем и различите дивне иконе, оковане златом и сребром са сваким украсом и часне сасуде освећене и кандила и рипиде и кадионице и свећњаке и красне одежде и епитрахиље и наруквице“ (Грковић 2004а: 89).

1.4. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ О ПОМЕНИКУ МАНАСТИРА ДЕЧАНА

Поменик манастира Дечана (Проскомидија манастира Дечана), први од два поменика овог манастира, припада Збирци дечанских рукописа која садржи 156 књига, и за коју је Мирјана Шакота урадила инвентар објављен 1956. године. Описујући Збирку на терену, Богдановић је издвојио шест одломака које је означио бројевима 157/1–6, које је унео у свој Инвентар рукописа²⁰, а тим одломцима су затим прикључена још два листа одвојена са корица, тако да их укупно има осам – 157/1–8 (Богдановић и др. 2011: X). Збирци је затим прикључено још десет рукописа из цркве у Црколезу, тако да у Богдановићевом опису укупно има 167 јединица. Према запису, Поменик је настао у манастиру Високи Дечани у периоду од 1595. (страна 1а) до 1938. године (запис на страни 17б).

Хартија је различита и не припада сва истом времену:²¹

Прва хартија: 1. *Грб* у картушу са уписаним словима S–с–С, врло слична контрамарка постоји уз неколико типова котви, нпр. Београд, НБС бр. 639 из 1537. г. и Загреб, НБС бр. 7131 из 1573. г.

Друга хартија: 2. *Грб* у облику срца са иницијалима Е–с–А; исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи.

Трећа хартија: 3. *Једнострука котва* у кругу са угластим четворолистом и контрамарком А–Р, врло слично Београд, МСПЦГ, I део из деведесетих година 16. века и Загреб, НБС бр. 4075 из 1580/1590. г.

Четврта хартија: 4. *Двострука котва* у кругу са звездом (јавља се само на последња три листа у рукопису, па је због тога, вероватно, без контрамарке). Овај тип котве, са контрамарком или без ње, употребљава се до осамдесетих година 16. века.

На полеђини предњих корица куцано је машином: Проскомидија манастира Дечана из 1595. године и број 109.

Поменик је конзервиран у Републичком заводу за заштиту културе у Београду. Данас се чува у трезору Археографског одељења Народне библиотеке Србије.²²

Према периоду и начину настанка, према садржини и богатству бројних забележених рукописа, Дечански поменик се сасвим сигурно може сврстати у споменике великог историјског значаја.

1.4.1. Археографски опис Поменика манастира Дечана

Претпоставља се да је Поменик имао 20 свешчица (колико је и сачувано), када је установљен 1595. године.²³ Осим прве и последње свеске, друге свеске нису обележене, вероватно због тога што су листови, када су повезивани, били празни, односно само са уобичајеним заглављима и рубрикама који иду уобичајеним редоследом који није смео бити поремећен, а који су монаси знали.

²⁰ Д. Богдановић, *Инвентар ћирилских рукописа у Југославији (XI–XVII)* САНУ, Зборник за историју, језик и књижевност српског народа. I одељење, књ. XXXI, Београд, 1982.

²¹ Филигранолошки опис преузет из: „Рукописне књиге манастира Високи Дечани“, Гроздановић-Пајић, Станковић 1995: 39.

²² Дечанске рукописне и штапане књиге не налазе се више у Дечанима. „Изучавања појединачних рукописних књига повећана су од 1981. године када је Дечанска збирка пренета у трезор Народне библиотеке Србије ради рестаурирања и конзервирања, где је била приступачнија научним радницима, што је омогућило већу фреквентност коришћења“ (Богдановић и др. 2011: XXXII).

²³ Археографски опис Поменика манастира Дечана преузет је из: „Опис ћирилских рукописних књига манастира Високи Дечани“, Богдановић и др. 2011: 451.

Повез Поменика је рестауриран. Старе даске су замењене новим. Фрагментарно је сачувана мркосмеђа орнаментирана кожа старог повеза која је налепљена на нову. Основа кожног повеза је концентрични правоугаони простор украшен орнаментима флоралног мотива: четворолисним цветовима, криновима и лозицама који се пружају дужином оквира. Сачувани фрагменти повеза су из времена настанка рукописа. Основни текст је организован у два ступца (310x135/145 мм) и 24 реда, каснији додаци су различито уписивани. Приликом преповезивања листови су обрезани.

1.4.2. Настанак Дечанског поменика

Поменик манастира Дечана или *Проскомидија манастира Дечана* представља амбициозан и храбар подухват манастирског братства у оно време када је манастир опстајао у тешким околностима и под великим притиском турских спахија. У Поменику манастира Дечана у запису на страни 150б стоји да је Поменик настао 1595. године, у време игумана Атанасија, трудом патријарха Јована и проигумана Виктора, а руком писара Димитрија даскала из Јањева (претпоставља се и трудом ђакона Ананија који је потписан на првој страници у средишњем простору заставице), који је исписао и украсио Проскомидију:

ѦѦ с(ве)та и б(о)ж(ь)с(т)вна проскомидѦа· съписана се въ лѣт(о) зрѣ при прѣвос(ве)щенномъ патрѦарсѣхъ пек(ь)скомъ квр· Іω(анѣ)· трѡудн се ѡ семъ проигүмень квр Бѣкторъ· при нг҃менѣ тожде обьителн Дечанн квр АнастѦю ерѡмонахѣ· въ б(о)гѡсп(а)сноомъ мѣстѣ ІѦневѣ· рѣкою квр ДимитрѦа дѣскала.

Први и главни писар, Димитрије даскал, исписао је највећи део Поменика: једну трећину имена у Поменику којима је именована једна четвртина уписаних лица. Осим података о месту, времену настанка и чувању Поменика, потпуно нам је познат и идентитет главног писара Поменика. Чувени преписивач из Јањева, Димитрије даскал, познат је као један од најзначајнијих и најталентованијих калиграфа с краја XVI и почетка XVII века, чији је изузетан опус рукописних књига обележио овај период.²⁴ Након главног писара ређали су се писари који су уписивали имена и записе током XVII, XVIII и XIX века.

Ова Проскомидија, преписана са старијег оригинала, пружа драгоцене податке преко ктиторских породица, краља Стефана Дечанског, цара Стефана, Лазаревића, српских светитеља, патријараха, митрополита, епископа, манастирског братства (Шакота 1984: 57). Поред поменутих породица и црквене властеле, у Проскомидији се појављују, свакако не без разлога, и војводе угровлашке земље, иако трагови њихове дарожљивости нису видљиви (можда се крију у некој од анонимних икона или других ризничких предмета).²⁵

²⁴ Детаљније о Димитрију даскалу видети у делу о палеографији.

²⁵ Податак који износи М. Шакота (1984: 57) од Саве Дечанца (1889, 8–9, 129) да је манастир изгубио своја имања у Влашкој у првој половини XVIII века, казује да помен влашке господе у Поменику није био случајан. Још једно од важних сведочанстава о снажним везама које је народ Старог Влаха одржавао са Дечанима јесте кућа у Новој Вароши коју је Пола Андрејевић поклонила манастиру 1801. године (Шакота 1984: 65).

1.4.3. Садржај Дечанског поменика

Поменик има 151 лист (435x285 мм), али није испуњен на свим страницама. Прегледом Поменика утврдили смо следеће: потпуно су празне 34 стране: 6б, 7а, 11б, 12а, 26а, 26б, 30а, 31а, 32а, 32б, 33б, 34а, 36б, 37б, 42б, 43а, 43б, 45а, 45б, 46а, 46б, 47а, 49а, 49б, 51а, 51б, 52б, 64а, 70а, 71а, 74б, 75а, 75б, 76а; исти је број страна на којима се јавља највише пет имена: 5б, 6а, 7б, 10б, 11а, 16б, 17а, 23б, 24а, 27а, 28б, 29б, 30б, 31б, 33а, 33б, 34б, 35а, 36а, 37а, 38б, 41а, 48б, 50а, 50б, 52а, 64б, 66а, 66б, 69а, 69б, 70б, 71а, 71б, 73а; мутне, нејасне стране су 133б и 134а.

Садржај Поменика је подељен на одељке у којима су имена уписивана по следећим категоријама:

1. Помѣнь благоуствивымъ царемъ и кралемъ срѣбскыє землн (1б–2а)
2. Помѣнь благоуствивымъ господамъ срѣбскыє землн (2а–2б)
3. Помѣнь светителемъ (3а)
4. Помѣнь патрїархомъ (3а–3б)
5. Здѣ помѣнь благоуствивымъ воеводамъ оутрочлашкїє землн (3б–4б)
6. Я се помѣнь архїєпископомъ (5а–7б)
7. Я се помѣнь мїтрополїтомъ (8а–12б)
8. Здѣ помѣнь єромонахомъ игуменомъ (13а–38б)
9. Здѣ помѣнь монахомъ (39а–52б)
10. Я се помѣнь прѣзвїтеромъ и протопопамъ (53а–62б)
11. Дїакони (63а–64б)
12. Здѣ помѣнь єродїакомъ (65а–66б)
13. Здѣ помѣнь монахїямъ (67а–76б)
14. Здѣ помѣнь благоуствивымъ хрїстіаномъ и всѣмъ болгаромъ (77а–124б)
15. Я се здѣ помѣнь благоуствивымъ женамъ (125а–150а)

Под неким од ових категорија нису уписивана само имена људи који су припадали тој категорији, већ су накнадно други писари дописивали и имена са другим звањима. Нпр. под категоријом за помен јеромонаха и игумана помињу се архимандрити, монахиња, презвитер и одабаша. Такође су на многим местима предвиђеним за свештенство уписивана и световна мушка и женска имена заједно, нарочито у каснијем периоду.

Имена се наводе по уобичајеној поменичкој формули, са почетком устаљеним код свих поменика: помѣни г(оспод)н д(оу)ше рабѣ своихъ. Овакав почетак, исто као у свим поменицима, захтева допуну у акузативу једнине, али ово правило на појединим местима није испоштовано, па су понегде имена записивана у номинативу једнине. Осим тога, у номинативу су писана имена лица која су се лично уписивала и уз која стоји лична заменица азъ, нпр. азъ митрополїтъ вѣлградскїн вїкентїн (4б), и глагол писа,²⁶ нпр. писа столнѣ (27б), писа секѣла (47б) итд. Стране листова бележили смо са *а* и *б*.

1.4.4. Опште напомене о ортографији

Према општим ортографским цртама, Богдановић и група аутора (2011: 451) утврдили су у рукопису главног писара, Димитрија даскала, да је редакција рукописа српска,

²⁶ Уписивачи имена су се сасвим сигурно угледали на начин писања у световним повељама и писмима, на чијим крајевима се „наводи ко је писао или како је писано: „писа Брајан дијак“ (краљ Твртко 1375), „писа логофет Владе“ (краљ Твртко 1378)“ (Трифунувић 1974: 222).

изражена кроз норме ресавске школе уз извесне специфичности. Ортографска анализа рукописа првог и главног писара у овом раду је детаљније спороведена. У рукописима осталих писара које смо анализирали установљена је послересавска норма, која се мења у зависности од времена писања.

1.4.5. Писари

У споменицима оваквог типа веома је тешко утврдити тачан број руку које су уписивале имена. Анализом палеографских одлика слова дошли смо до закључка да је у стварању Поменика учествовао *један главни писар*, који је уписао највећи број имена, и најмање *шест споредних писара*, који су поред имена исписивали и кратке записе о прилозима и топониме на маргинама страница. Већина писара уписала је и временске одреднице уз имена и записе, тако да са прецизним временским подацима можемо анализирати ове рукописе. Осим ових, утврђен је и већи број писара који су уписали појединачне записе и појединачна имена, а који неће бити предмет детаљније анализе у раду.

2. ПАЛЕОГРАФИЈА

2.1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ О ПАЛЕОГРАФИЈИ КАО НАУЦИ И ЊЕНОМ ЗНАЧАЈУ

Писање и обликовање слова ћириличног писма кроз векове је пролазило кроз различите фазе свог еволутивног тока. „Одређени словни облици су приближно задржавали свој лик у дијахронији, док су неки други били склонији промјенама: у различитим периодима дјелимично или знатније мијењали су свој облик. Уз то, поједини словни знаци су се појављивали у одређеном периоду, узимали мање или више маха и преваге у односу на старије словне знаке или их потпуно истискивали из употребе“ (Стојановић 2002: 17). Процес развитка писма и фазе кроз које је писмо пролазило од XVI до првих деценија XIX века можемо у великој мери сагледати на основу палеографске грађе коју нам пружа Дечански поменик. Пре приказа палеографске анализе, изложићемо разлику између историје писма и палеографије. *Палеографија* као наука има за предмет проучавање само једног, одређеног писма, па се каже да постоји грчка, латинска, словенска (глагољска, ћирилска) палеографија; *историја писма* обухвата постанак и развитак сваког писма уопште у сажетом излагању (Ђорђевић 1987: 10). Историја писма има практични значај управо у примени резултата палеографских описа, а то су препознавање рукописа писара, односно броја писара који су исписивали споменик, затим одређивање времена и места постанка одређеног текста. Ови задаци се могу постићи само ако се добро познаје историја спољашњих особина писма, тј. развитак његових облика, што је први и основни, ужи задатак палеографије као самосталне научне дисциплине, а поред ужег, практичног задатка палеографије, постоји и шири, теоријски задатак – правилно читање текста и његова тачна транскрипција коришћењем резултата историје језика.²⁷ Главни задатак палеографије нашег писма састоји се, према мишљењу П. Ђорђевића (1987: 10–11), из три дела: „изложити постанак и развитак облика њених слова, затим одредити гласовну вредност слова и показати њихову употребу, а то значи и размотрити правопис. Према томе, палеографија има значај историјског буквара, за разлику од обичног буквара из којег се учи читање савременог текста и писање савременом азбуком.“ Палеографија је научна дисциплина која проучава унутрашње и спољашње карактеристике свих врста писаних споменика, независно од материјала на ком су писани и независно од технике којом је писмо рађено (Милутиновић 2000: 22).

Осим Ђорђевићеве поделе палеографије према ужим и ширим задацима, поменућемо још две поделе страних палеографа о којима је писала Марија Чунчић (1997). Поделу на палеографију читања, аналитичку палеографију и историју писма извршио је латински палеограф Леон Гилисен (1974), другу поделу на емпиричку (палеографију читања), аналитичку (експертиза писма) и синтетичку (историја писма) извршио је Алберт Даененс (1975).²⁸ Резултати палеографских истраживања се користе у даљим истраживањима споменика са становишта историје језика, књижевности, уметности, права, историје цркве, националне историје итд. (Пипер 2009: 157).

²⁷ Историју ћирилице проучава словенска палеографија која је „настала као саставни део словенске филологије. Зато је основни и главни предмет словенске палеографије била само историја писма. То је у ствари помоћна наука за историју словенских језика и књижевности. Али њен значај није мањи ни за историју уопште. Као наука о развитку писма палеографија се бави и другим спољашњим особинама писане документације, као што је орнамент, минијатура, писаћи материјал, повез. Нарочито је значајно за проучавање водених знакова или филигранна за одређивање старине недатираних рукописа. Као таква помоћна историјска наука, она проучава историју писма на сваком материјалу на ком се оно налази. То су не само рукописне књиге на пергаменту и хартији, већ и акта и правни документи, којима се иначе бави друга помоћна историјска наука, **дипломатика**, затим печати, које проучава **сфрагистика**, новци, који су предмет проучавања **нумизматике**“ (Ђорђевић 1987: 10).

²⁸ Приказани подаци о поделама ексцерпирани су из рада Марије Чунчић (1997).

2.2. ПАЛЕОГРАФСКИ ОПИС РУКОПИСА ПОМЕНИКА ДЕЧАНА

Поменик манастира Дечана је настајао у периоду од краја XVI до XIX века, а последњи запис датира из 1938. године. Ради се о прилично дугом периоду који пружа много материјала на ком се палеографском анализом може представити и пратити развој словних облика и писма у периоду који већим делом припада српскословенској фази развоја српског књижевног језика, затим обухвата рускословенску и славеносрпску фазу. У поглављу о палеографији анализирали смо словне облике, уставне и брзописне, њихове типове и варијанте. Током анализе служићемо се највише књигом Петра Ђорђевића „Историја српске ћирилице“ (1987), у којој је исцрпно описан и представљен морфолошки развитак ћирилице и словних облика.

Пре описа палеографије, осврнућемо се на проблематику терминологије писма којим је први, главни писар, Димитрије даскал, исписао највећи део Дечанског поменика. Иако се у *Опису ћирилских рукописних књига манастира Високи Дечани* наводи да је први писар Поменика, Димитрије даскал, исписао кодекс „веома лепим, калиграфским, крупним полууставом“ (Богдановић и др. 2011: 451), типове писама сагледали смо на основу поделе на уставни тип и брзопис, како их деле П. Ђорђевић (1987) и В. Јерковић (2004). Том поделом служили смо се у раду. Петар Ђорђевић (1987: 83) наводи и новије термине који се срећу код нас, а који се употребљавају у латинској палеографији и који се примењују и на грчко писмо: „за словенски **устав** узима се латински назив – **мајускула**, за **брзопис** – **минускула**, а за прелазни или мешовити тип – **полуминускула**, или се пак задржава **словенски** назив устав, а уводи **латински** назив минускула. Место назива минускула раније се узимао и латински назив **курзив**, који управо значи *брзо писање, брзопис*“. У палеографској анализи се заиста, поред устава, наводи и полуустав као морфолошка варијанта ћирилице која се формирала у XIV веку, „међутим, није јасна морфолошка разлика међу њима. Питање је да ли има посебних полууставних словних облика, који нису ни уставни ни брзописни. По Лаврову таквих слова има 12, али он не прецизира и њихове облике. Ако их заиста има толико, онда би полуустав био трећи тип ћирилског писма. Али у такву случају, ако се неки нови словни облици не налазе у пословном писму или брзопису, то још не значи да се појавом таквих нових облика издвојио и нови тип ћирилице.“ (Ђорђевић 1987: 107–108).

Вера Јерковић (1999: 89–90) појаву „полуустава“ објашњава речима да су у уставно писмо унети „одређени словни нацрти који конституишу нову варијанту, у науци названу полуустав“, слажући се са објашњењем П. Ђорђевића (1987: 82–84) да је то нова варијанта устава чији је словни састав прилагођен промењеном српском правопису који се истовремено ширио и који носи назив ресавски. Она додаје да „словни типови који су формирали тзв. полууставну или ресавску варијанту устава код Срба нису били оригинални. Потицали су из старословенске азбуке, из брзописа или из грчког писма, али су употребљени на нов начин. Њихов списак јесте: уставни облик њ, њ, њ у словној вредности, треног т, затим већа слова: бубњевито и бурежасто в, широко е, о, с, издужено н и к, високо *јер* и ђ, з са високом главом, високо т са пречком преко стуба и у облику седмице“ (Јерковић 1999: 90).²⁹

Први задатак на који смо покушали да одговоримо детаљним испитивањем и упоређивањем словних облика јесте одређивање броја писара. Према мишљењу Виктора Савића (2006: 157) „писари се поуздано разликују тек након подробне палеографске анализе (сравњују се словне особености у форми и начину писања), такође и лингвистичке анализе на свим нивоима“.

Преознавање и утврђивање броја писара на основу палеографске анализе није био нимало лак задатак. Већи број различитих записа оставили су и сами приложници. На многим странама лица су уписивала имена својом руком – наилазимо на по двадесет и више различитих рукописа на једној страни (нпр. на страни 68а – 24 лично уписаних монахиња, на

²⁹ Према Јерковић 1990: 111–117.

страни 131a – преко тридесет лично уписаних лица из народа). Ове рукописе нисмо анализирали палеографски, а број лично уписаних лица је мало мањи од броја лица која су уписали писари. Не може се са сигурношћу закључити тачан број писара, а ни то да ли су одређени записи писани од исте руке која је оставила запис са неком временском одредницом, нарочито што се код истог писара јавља већи број варијаната истог слова, што нас доводи у дилему да се ради о различитим рукописима и стиче се утисак да је већи број људи уписивао имена.³⁰ Због тога су предмет анализе на првом месту били рукописи за које имамо податке о времену писања и свакако рукописи писара који су уписивали имена, што је најзначајније с обзиром на предмет нашег рада.

Прецизном анализом морфолошких карактеристика слова дошли смо до закључка да је у стварању Дечанског поменика учествовао *један главни писар*, који је исписао највећи део Поменика, и *најмање шест споредних писара*, који су поред имена исписивали и кратке записе о прилозима и топониме на маргинама. Осим ових, утврђен је и већи број рукописа којим су исписани појединачни записи и појединачни помени имена, који неће бити предмет детаљније анализе у раду, али ћемо свакако покушати да утврдимо њихово ближе време настанка. Тешко је одредити границе где се јавља и завршава сваки рукопис, јер се на неким страницама јавља и по неколико различитих рукописа, а године су уписиване без реда и правила. Споредни рукописи се најчешће бележе без реда у основном тексту или на маргини. Већ на самом почетку (странице 4а и 4б) јавља се чак пет различитих рукописа, а запис о години се за поједине рукописе јавља тек на страницама у другој половини Поменика. Смењивање више рукописа на истој страни понавља се и на странама 150б, 151а, 151б. Према речима В. Јерковић (1975: 6), такво смењивање више руку после једног реда или половине странице указује на претпоставку да се писало у некој канцеларији или манастиру где је на окупу било више писмених људи. С обзиром на то да су најранији записи о годинама забележени на странама где се помињу благочастиви хришћани, бољари и благоверне жене, закључујемо да су споредни писари најпре почели са уписивањем имена приложника из редова обичних верника.

У делу о палеографији анализирали смо палеографске црте сваког рукописа појединачно, с тим што је детаљан опис слова приказан само код првог главног писара Димитрија даскала. Анализа обухвата преглед и опис словних облика, уставних и брзописних, затим варијанте у којима се слова јављају. Палеографска анализа свих рукописа из Дечанског поменика у овом раду, након препознавања истих, показује велику разноликост у облику и величини слова. То се донекле могло и очекивати, с обзиром на чињеницу да је Поменик настајао дуже од три века. Рукописи су представљени у оквиру два поглавља: *Опис рукописа главног писара (крај XVI века)* и *Опис рукописа споредних писара (писари XVII, XVIII и XIX века)*.

³⁰ Врло је раширена појава да писар у истом рукопису користи више типова неког слова (Јерковић 2004б: 90).

2.3. ПАЛЕОГРАФСКИ ОПИС РУКОПИСА ГЛАВНОГ ПИСАРА (крај XVI века)

2.3.1. Димитрије даскал – писар и илуминатор

Руком првог и главног писара Димитрија даскала исписан је највећи део Поменика. Од стране 1б, када почиње уписивање имена српских краљева, до стране 130а, где завршава уписивање имена, Димитрије даскал је уписао 365 имена којима је именовано око 1350 лица.³¹ Од укупног броја имена, 210 су хришћанска, 145 су словенска, а 10 имена смо сврстали у категорију *остало*.³² Дакле, једну трећину имена у Поменику којима је именована готово петина уписаних лица уписао је Димитрије даскал. Пре палеографског описа рукописа овог писара, осврнућемо се на рад овог знаменитог преписивача. Димитрије даскал је познат као један од најзначајнијих и најталентованијих калиграфа с краја XVI и почетка XVII века. „Велики процват преписивачке делатности у деценијама након обнове Пећке патријаршије, 1557. године, обележило је и стваралаштво неколико изузетно даровитих калиграфа и илуминатора чији се рукописни кодекси по лепоти исписаног текста и раскоши орнамента убрајају међу најлепше српске књиге настале у периоду турске владавине. Један од најдаровитијих међу њима свакако је био дијак Димитрије (Дмитар)“ (Ракић 2013: 163). Опус овог знаменитог писара садржи укупно четири кодекса: три Четворојеванђеља (Тројица Пљеваљска, бр. 78, Дечани, бр. 19 и манастир Пакра), који потичу из шесте и седме деценије XVI века, и Поменик манастира Дечана настао три и по деценије касније, 1595. године, у време када се дуга Димитријева писарска делатност већ ближила крају.³³

Крајем XVI века (1595. године), у време дечанског игумана Атанасија и српског патријарха Јована, проигуман Виктор је наручио писање новог Дечанског поменика (бр. 109) од познатог преписивача Димитрија даскала из Јањева. Из записа на листу 150б сазнаје се да је главни и први писар Поменика Димитрије даскал, а сасвим сигурно и сликар орнаментике у овом рукопису, иако је на првој страници у празном средишњем простору заставице потписан ђакон Ананије. Дошло се до закључка да је тај запис највероватније начињен у XIX веку, а закључак је изведен на основу писања основног дела рукописа, наслова иницијала и начина компоновања странице и орнаментике (Богдановић и др. 2011: 452). „Димитрије даскал је био не само одличан писар-калиграф већ и добар сликар-илуминатор, имао је смисла за компоновање боја и изнијансираних тонова, што је овде дошло до пуног изражаја“ (Богдановић и др. 2011: 453). Димитрије даскал је у Поменику крупним црним, црвеним и златним словима исписао уводни текст и рубрике, изводећи и раскошне заставице и орнаменте, а затим и унео и прва имена. „Најсвечанији изглед има насловна страна са великом заставом квадратног облика, на чијој се златној позадини увијају плава и црвена лозица у маштовитом преплету. Сликана густим бојама интензивног сјаја и моделована белом, застава је лепо усклађена са златним и црвеним декоративним текстом наслова књиге“ (Тодић/Чанак-Медић 2005: 98).

Саставнице квадратне заставе на почетку Поменика „у најситнијим појединостима понављају решења из пљеваљског Четворојеванђеља: орнаментална схема централног поља, сачињена од плаве и цинобер лозице моделоване белом, која се радијално шири из центра и

³¹ У ове податке сврставамо сва уписана имена – и из монашких и из мирских редова, јер је циљ да се утврди у ком проценту је сваки писар учествовао у настајању Поменика. У делу о антропонимији имена се разврставају и посебно броје.

³² Имена за која нисмо нашли потврду у речницима којима смо се служили у раду.

³³ „Поред потписа које је оставио у пљеваљском Јеванђељу и дечанском Поменику, Димитрије је у потоњем рукопису сопственим именом започео Поменик благочастивих хришћана (л. 77). Тај кратки помен представља последњи познати траг о једном од најзначајнијих српских преписивача и илуминатора друге половине XVI века“ (Ракић 2013: 169–170).

на златној основи гради срцолике одсечке, следи преплет са л. 126, док оквирна трака опетује перваз заставе на л. 275 примерка из Пљеваља. Остале заставице (л. 5, 13, 53, 77 и 125) знатно су скромније и сведене на декоративна поља покривена таласастом врежом или преплетом у виду ужета. [...] Поред потписа које је оставио у пљеваљском Јеванђељу и дечанском Поменику, Димитрије је у последњем рукопису сопственим именом започео Поменик благочестивих хришћана (л. 77). Тај кратки помен представља и последњи познати траг о једном од најзначајнијих српских преписивача и илуминатора друге половине XVI века“ (Ракић 2013: 169–170).

2.3.2. Палеографски опис рукописа

Први и главни писар је ћириличним писмом уставног типа почео записивање (укључујући и наслове и друге записе) од стране 1а, а последњи запис овог писара налазимо на страни 150б. Иако је записивање започео крајем XVI века, овде се говори о „уставу XV века“, јер сви словни облици који су били у употреби у XV веку прешли су и у XVI век.³⁴

Рукопис овог писара се јасно издваја од свих осталих рукописа по дуктусу,³⁵ по дебљини и величини слова, али и по томе што је једини писар који је имена уписивао врло дисциплиновано у једној колони једно испод другог. Димитрије даскал је исписао највећи број имена, углавном на почетку сваке поменичке рубрике, као и „живу ознаку“ *Помени, Госпode, душе раба својих* дуж горње маргине на свим странама до сто педесете. Само у рубрици где се помињу ђакони Димитрије даскал није уписао ниједно име.

Дакле, имена су писана лепим калиграфским писмом правилних, геометријски пропорционалних словних облика, величине слова 5мм и на једнаком растојању. Слова уставног писма којима се служио први писар смештена су типично у дволинијски простор, са изузетком неких слова која прелазе доњу линију и спуштају се у доњи простор. У рукопису овог писара заступљена су оба типа уставне ћирилице: обични и насловни,³⁶ с тим што код обичног устава слова м, х, ф, р, љ, њ, з, љ, и в прелазе дволинијски систем. Особености словних облика и писма потврђују време настанка рукописа – 1595. годину, односно XVI век.

Инвентар и опис малих слова. Инвентар малих слова у рукопису првог писара је следећи: а, б, в, г, д, е, ж, з, љ, н, к, л, м, н, о, п, р, с, т, х, њ, ф, х, ѡ, ш, ц, ч, ш, њ, љ, љ, љ, љ, љ, љ, љ; лигатуре: љ, љ.

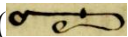
Постојање више варијаната истих слова, карактеристично за ово време, у овом рукопису је заступљено: у присуству уобичајеног а са петљом на косом стаблу и курзивног а обликованог калиграфски; у присуству т високог једноног и треног (јавља се као натписно), ѡ са ниском и ѡ са високом спојницом. Три варијанте има у и то: њ, х и варијанту х, где је посебно исписано о и изнад њега латинично V. Две варијанте има и д од којих се једно јавља као натписно.

а – Код основног облика слова а стуб је вертикалан или најчешће косо положен улево. Углавном не прелази ивице словног низа. Овај облик настаје из два потеза. Петља је најчешће правоугаона, полази нешто изнад половине и спаја се са стубом на половини или нешто испод (а 22б, а 22б, а 26а, а 34б, а 49а), често срећемо петљу која нагиње шиљатој петљи (а 2а, а 7а, а 34б).

³⁴ О уставу XV и XVI века: Ђорђевић 1987: 114.

³⁵ „Дојам који рукопис оставља већ на први поглед назива се његовим дуктусом и по њему добија одреднице: исписан, уредан, складан, леп, уједначен, немаран итд.“ (Јерковић 2004: 90).

³⁶ Ђорђевић је утврдио да уставна, а то значи и најстарија ћирилица има два типа: обични и насловни (натписни) (Ђорђевић 1987: 47).

Осим основног облика, код првог писара налазимо и варијанту слова **а** која настаје једним кружним потезом с лева на десно, спаја се са почетком, а онда извија у стуб који може бити различитог облика. Код прве варијанте стуб је извучен хоризонтално удесно, затим се лучно савија улево, па врхом навише или наниже (3а, 42а), или остаје паралелан са горњом линијом стуба (52а, 52а), а имамо и варијанту код које се стуб завршава кукицом ка унутрашњој страни стуба (49а, 8б), или се под оштрим углом поново враћа удесно и кукицом се завршава надоле (41б) (ови облици се углавном јављају код речи *монах*). Код друге варијанте стуб се одозго спушта најпре удесно, затим се савија улево под углом од деведесет или мало мањим од деведесет степени (5б, 5б, 13б). Ова варијанта може имати раскошнији дупло дужи стуб који иде хоризонталном равном линијом удесно са петљом по средини, а онда се се улево савија правећи дубок лук, подиже мало навише, затим се спушта и кружно увија удесно (20б).

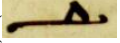
Трећа варијанта је облик код ког имамо вертикални стуб у доњем делу благо савијен удесно, прелази горњу и доњу линију словног низа, а петља кружног облика је исписана мало испод средине стуба (8а). Ова варијанта је забележена само једном.

б – Стуб је вертикалан, петља досеже до половине стуба, од врха стабла удесно креће пречка која је нешто дужа од петље и завршава се квачицом. Петља је таква да је доњи део права линија, а горњи може бити у облику лука или права коса линија (3б, 3б). Пречка неретко прелази границу стуба улево.

в – На вертикалном стубу се негде око његове половине или нешто изнад спајају две бочне петље. Линија горње бочне мање петље полази од стуба удесно, понекад иде благо навише па ствара коси угао приликом спуштања и затим се спаја са стубом нешто изнад његове половине. Доња бочна петља је већа и са стаблом се спаја на истом месту где и горња петља (13б, 18а, 39б). Овај облик је узет као стандардни за рукописне књиге XIV века (Ђорђевић 1987: 104).

У рукопису првог писара јавља се још једна варијанта слова **в** – бубрежасто или округласто **в**³⁷ које се изводи једним потезом, обе округласте петљице (углавном једнаке величине) спајају се са бубрежастим стубом, али се не додирују: једна се са стубом спаја нешто изнад, а друга нешто испод половине стуба (8б, 13а, 40а, 53а).

г – Вертикални стуб је у висини словног низа, пречка је краћа од стуба и завршава се троугластим привеском, углавном прелази границу стуба са леве стране (8б, 53б, 67б).

д – Код првог писара се јавља најстарији облик слова **д**, који се налази само у калиграфским рукописима (Ђорђевић 1987: 110). Два стуба састају се у врху под оштрим углом, који је мало заравњен на горњој страни и може се понегде приметити почетна црта са леве страна врха. Стубови се спуштају до поднице која се на крајевима завршава кратким, тањим или дебљим, дужим или краћим ножицама (троугластим кратким или правим дужим), од којих је десна савијена улево (13а, 17б, 39б, 53б, 67б, 79а, 82б). Друга варијанта слова **д** је напредно (83а).

³⁷ Јавља се само на почетку речи као и у XIV веку (Јерковић 2004: 98).

ε – Облик усправног издуженог лука са водоравном цртом која полази од средине лука, исте је дужине као и крајеви лука и помало подигнута навише, паралелно са горњим крајем лука (ε 18a, ε 53a, ε 78b, ε 83a).

ж – Писано је из три, нешто ређе из четири потеза. Код тропотезног, које се јавља у најстаријим рукописима, имамо стуб и две бочне линије које се секу међусобно око половине стуба или нешто изнад половине, а срећу се и облици где се бочне линије секу лево уз стуб. Линија која почиње са леве горње стране лучним покретом с лева на десно истом дебљином силази укосом и прелази на десну страну стуба, без савијања до краја. Дужи је и обично дебљи од стуба и другог бочног потеза. Друга линија почиње с десне стране квачицом или оштрим луком с десна на лево, укосом силази и прелази на леву страну стуба. На крају се завршава истим савијањем одн. квачицом савијеном удесно (ж 53b, ж 78a, ж 86b, ж 87b). Код четворопотезног бочна страна која почиње са леве горње стране стуба испишује се једним потезом, а из два потеза настају горњи десни крак који почиње нешто ниже од врха стуба водоравно удесно и завршава се квачицом на доле и доњи леви крак који почиње нешто испод половине стуба, спушта се лево укосом и завршава квачицом на десно (ж 79a, ж 125b, ж 129a).

ѕ – Слово ѕ са гласовном вредношћу з забележено је на само једном месту на страни 2а у речи кнеѕа (кнеѕа 2a). Облик је исти као код латиничног слова s.³⁸

з – Горњи део слова има коси стуб висине осталих слова у словном низу са водоравном цртом у горњем делу, која се својим десним крајем спаја са стубом, а на левом крају завршава кукицом. Доњи део слова је већи, има облик репа који се лучно савија улево и налази се испод словног реда у коме се налази горњи део (з 54a, з 79a, з 83a). Ово је још један облик који је узет за стандардни у XIV веку.

н – Водоравна танка линија спаја два дебела стабла на средини слова или нешто изнад средине (н 20a, н 79a, н 83a). Међутим, на страницама у другој половини Поменика наилазимо на н са косом унутрашњом цртом, које чешће почиње да се јавља од друге половине XV века (Ђорђевић 1987: 111) (н 77b).

ї – Најпростије слово уставне ћирилице, како га назива П. Ђорђевић (1987: 51), не може да послужи за одређивање старине рукописа или натписа, с обзиром на то да га чини само једно дебело стабло или стубић изнад ког се могу наћи две напоредне тачке или усправне цртице (ї 19b, ї 20a, ї 77b).

к – Код слова к десни део слова, који је у облику слова г нагнутог улево, редовно је одвојен од левог правог стуба (к 5a, к 20a, к 89a).

л – Слово л такође није од значаја за утврђивање хронологије, јер се састоји само од две линије које се спајају у врху под оштрим углом, десна линија је дебља и дужа, наслања се на леву, краћу и тању линију (Ђорђевић 1987: 52) (л 19b, л 55a, л 89a). На неколико места срећемо и облик код ког је десна линија на врху савијена у кукицу, док се лева на њу наслања на половини (л 67b).

м – Јавља се у две варијанте. Из устава XIV века имамо облик са луком, који иде од врха спољних дебелих линија и допире до доње линије реда, коју најчешће, мање или више прелази (Ђорђевић 1987: 105) (м 2a, м 8a, м 13a). Други облик је најсличнији данашњем

³⁸ Почело се писати као латинично s у XIV веку (Ђорђевић 1987: 113).

штампаном грађанском типу, али бочна стабла нису потпуно вертикална већ коса, више размакнута на доњој линији реда него на горњој (Ђорђевић 1987: 52) (13a, 54a, 77b). Унутрашње косе линије спуштају се од врхова стабала и састају на доњој линији реда или испод ње залазећи у доњи међупростор и образујући оштар угао или лук.

н – Унутрашња коса линија почиње са врха или нешто изнад половине левог стабла и спаја се са десним мало испод његове половине, на половини или ретко нешто изнад половине (2a, 8b, 77b).³⁹

о – Овални облик слова варира од уже овалног са оштрим врхом (2a, 54a, 77b) до широког (1b, 12b, 80b). Ни ово слово нема значај за утврђивање хронологије неког споменика (Ђорђевић 1987: 53).

п – Код слова п, такође ирелевантног за хронологију (Ђорђевић 1987: 53), два дебља стабла спаја вертикална танка линија у горњем реду слова, често прелазећи врх левог стабла (1b, 78a, 80b).

р – Слово р се јавља у две варијанте. Прва и најчешћа је дволинијска. Вертикални стуб је танак и често прелази доњу линију словног низа, а у горњем делу се благо повија у десно. Од врха стуба десно почиње бочна линија која образује петљу под оштрим углом и полукружним савијањем спаја се са стубом на доњој линији реда (1b, 12b, 54a). Шиљак на врху главе је изразитији него код слова о (Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 618). Други облик овог слова је једнопотезан, стуб се у горњем делу савија у бочну страну образујући главу са завршетком негде изнад средине стуба (78a). Овај облик налазимо само у речи *рабъ*.

с – Изведено је као и слово ε, у облику лука са благо повијеним крајевима, само без црте на средини слова (13b, 18a, 77b).

т – Слово т се јавља у три варијанте. Прва варијанта је једноного старије т. На врху дебелог стабла налази се тања пречка чији привесци на крајевима могу бити неустаљеног облика и величине, па каткад леви привезак може бити дужи и тањи од десног (Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 618), али су то најчешће троугласти привесци (2a, 12b, 77b, 81a, 127a). Други облик је алтернативна варијанта уставног облика, преузета из грчког минускулног писма у XV веку – једнострано т налик на штампану цифру 7 (Ђорђевић 1987: 109), или тзв. високо т (Ђорђевић 1987: 129) (13b, 18a). На једном месту јавља се т са стаблом које прелази у горњи међупростор са благо повијеном пречком, које се иначе среће у рукописним књигама XIV века (Ђорђевић 1987: 104) (80a). Трећи облик, троного т, које је и у уставу завладало већ у XV веку (Ђорђевић 1987: 129), забележено је у словном реду само једном на страни 84a (), у осталим случајевима јавља се само као надредно.

оу – Диграм садржи у првом делу слово о које је увек мање у оквиру диграма у односу на о ван њега. Други део диграма је слово у код ког лева права искошена дебела линија својим доњим крајем на доњој линији реда додирује десну, дугу, танку праву линију, која је на свом врху повијена удесно (Ђорђевић 1987: 105) (18a, 82a, 127a).

ѣ – Лигатура ѣ настала је настала спајањем о и у и то већ у грчком писму одакле је ушла у ћирилицу (Ђорђевић 1987: 54). Доњи области део слова мањи је од горњег дела слова, а

³⁹ Слово н се у Поменику не разликује од истог слова у штампаној црквеној ћирилици и од тог слова у рукописима и натписима до краја XI века и после тога (Ђорђевић 1987: 52).

горњи рачvasti може да прелази горњу линију реда (54a, 54a, 84a, 127a). Јавља се и као варијанта код које је слово о „као ван лигатуре, а птичица је или одмакнута или належа на њега“ (Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 618) (127a, 129a, 130a).

ф – Стабло је неједнаке дебљине – у горњем делу је дебље, а од врха који је заравњен постепено се сужава. Залази и у горњи и у доњи међупростор. Тело је „кружница неправилног облика“ (Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 618) (18a, 20a, 127b, 130a).

х – Десни крак је танка линија, најчешће са малим привеском на врху. Негде око половине слова или нешто изнад, десни крак се сече са левим дебелим краком, који може на самом крају имати кукицу (20a). Дужина оба крака је различита, могу бити једнаки, леви може бити дужи од десног, што је најчешћи случај, али се среће и обрнути случај (2a, 23b, 80a). Често прелазе у доњи међупростор.

ω – „Тзв. двоструко о или омега“ јавља се у више варијаната. Први облик је најстарији облик слова ω који је типичан за споменике до краја XI века, код ког све три усправне линије подједнако допиру до горње линије реда (Ђорђевић 1987: 57) (19b). Друга варијанта је она која се јавља после XI века, код које је средња линија краћа од бочних (2a, 20a, 76a). И код прве и код друге варијанте бочне линије су у горњим крајевима повијене ка средини слова. Трећа варијанта је алтернативни облик без трећег крака, пореклом из грчког писма, који се проширио у XV веку (Ђорђевић 1987: 109) (68b, 72a, 75a).

ц – Слово ц се углавном састоји из две паралелне, праве, дебље линије од којих десна залази у доњи међупростор сужавајући се, а спојене су танком линијом на доњој линији реда (2a). Поред овог облика јављају се још две варијанте: варијанта са прекинутим, односно двопотезним десним стубом, код ког је горњи део дебљи, доњи тањи (129b) и варијанта са десним једнопотезним извијеним стубом (130a).

ч – Стуб је дебела и у горњем делу удесно савијена линија, са чије се леве стране налази плитка лучна чашица (Јерковић 1982: 8), која је најсличнија данашњем штампаном ч (2a, 53b, 78a). Овакав облик са лучним левим делом словне фигуре је типичан облик устава XV века (Ђорђевић 1987: 110).

ш – Састоји се од три једнаке дебеле паралелне усправне линије исте величине са спојницом на доњој линији реда, која може прелазити крајњи леви стуб (Ђорђевић 1987: 106) (54a, 80b, 84a).

ь – Истог је облика као слово в само без пречке и са заравњеним стубом на врху. Слово ь налазимо само у речима у живој ознаци на почетку сваке стране (31b, 82b).

љ – Стуб је налегнут удесно, петља је као код слова в, а пречка са леве стране стуба је у висини горње линије реда и има привезак (2a, 83b). У насловима се јавља украсна црта уместо привеска (13a).

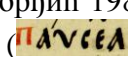
ы – Јери се јавља са врло дискретним украсним цртама на врху стуба танког јер. Стубови не нагињу један према другом (2a).

ѣ – Стабло слова ѣ редовно прелази горњу линију, искошено је удесно и може бити заравњено на врху. Петља је као код слова в, а пречка која је у висини горње линије реда, на оба краја има троугласте привеске (3a, 82б, 83a).

ѝ – Занимљиво је да налазимо старији облик са почетним горњим потезом налик на старији облик слова ч, а који је у употреби био још пре XIV века, затим га је у XIV веку потиснуо облик који у горњем делу има полукруг окренут улево (Ђорђевић 1987: 03) (18б, 19a, 79б). Слово залази и у горњи и у доњи међупростор.

џ – Слово џ се јавља на једном месту и то у облику где се две бочне једнаке линије спајају са доњим делом стабла на доњој линији реда (84б). Стуб својим горњим делом прелази у горњи међупростор. Овај облик је типичан за устав XV века.

џ – Облик слова џ типичан је за устав XIV века – издужени овални облик са изоштраним крајевима, својим горњим делом прелази у горњи међупростор, а пречка са привесцима на крајевима пресеца словну фигуру на горњој линији реда (Ђорђевић 1987: 107) (8a, 84, 88a).

џ – Ижица се јавља две варијанте. Прва варијанта је облик слова џ код ког десна тања црта врло мало прелази спој са левом на доњој линији реда, или је као право џ са две тачке, односно две паралелне косе цртице (20a, 65a). Чешћи је облик код ког се оба крака спајају на доњој линији реда, а изнад слова су две тачке (14a, 53б). Овај знак, по црквенословенском правопису, долази само изнад слова џ, које тада има гласовну вредност и, када се јави без тачака има вредност гласа в (3a, 18a) (Ђорђевић 1987:180). Мада је у Поменику забележен и облик без тачака који има вредност гласа и (8a).

џ – Лигатура џ има три саставна дела: леви део чини слово и, а спојница која је у облику вертикалне цртице спаја и са л на половини слова или нешто изнад половине (б, 53б, 54a).

џ – Код лигатуре џ, која се среће искључиво уз слово к за обележавање гласовне вредности љ, спојница би по правилу требало да се продужава у средњу црту слова (Ђорђевић 1987: 106), међутим по различитим дебљинама спојнице и средње црте очигледно је да нису исписане једним потезом (67б, 126б).

џ – Код лигатуре џ спојница спаја слова и и о изнад половине слова (8б, 54a, 67a).

Осим ових лигатура, забележена је лигатура грчког порекла т+р (12б), као и спој слова о+п+о (12б).

Опис надредних слова. Надредна слова присутна у рукопису првог писара су следећа:

а – Исто је као основни облик у словном низу ().

д – Слово д се разликује од слова у реду. Састоји се од два коса стубића од којих се леви наслања на десни нешто испод врха, а оба су пресечена водоравном линијом која је понегде на десном крају извијена навише (2б, 8a).

п – Слово п је исто као у словном низу, само мање – два дебља стабла спаја вертикална танка линија у горњем реду слова, често прелазећи врх левог стабла (8a).

ρ – Истог је облика као у словном низу (65a).

с – Код слова с крајеви могу бити више изоштрени. Има облик лука који окренут навише, а такво надметнуто с јавља се од XV века (Ђорђевић 1987: 186) (2б).

Троного т – Надредно слово т је троного и код њега је стабло најчешће скраћено (19б).

ч – Слово ч је истог облика као и у словном реду, са плитком чашицом, али је стуб скраћен (83a).

Инвентар и опис великих слова. Велика слова се налазе у насловима и понегде се у именима налазе велика почетна слова Я, Ѣ и Ѓ. Инвентар великих слова је следећи: Я, Б, В, Г, Д, Ѓ, Ѕ, Н, Ї, К, Л, М, П, Р, С, Т, Х, У, Ђ, Џ, Ћ, Ќ.

Я – Јавља се у две варијанте. Први и уобичајени облик има вертикални стуб који на почетку има украсни привезак или украсни савијутак. Петља се састоји од бочне лучне линије која може почети мало испод половине, од половине или мало изнад половине стуба и

танке праве или лучне спојнице (Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 622) (1a, 5a, 8a, 53a).
Стуб у горњем делу може имати и украсну црту. Други и веома редак облик има стуб који осим украсног савијутка на врху има и подницу са квачицом улево од краја стуба, а на

половини је исписана округласта петљица (5a).

Б – Стуб са пречком на врху и троугластим привеском, украшен је тачкама на половини. Петљу образује лучна линија која почиње од половине стуба или нешто испод и спаја се са подницом на доњој линији реда (2a).

В – Горња петља је изведена полукружним потезом, мања је од доње, а на половини стуба налази се украсна црта (1б, 2a).

Г – На десном крају издуженог стабла налази се танка пречка са привеском (1б).

Д – Десни стуб је задебљан и са украсном цртом изнад половине висине. На врху са десне стране налази се кратка црта са привеском. Испод половине стуба почиње лева бочна линија образујући лук до поднице, која на крајевима има троугласте привеске (13a).

Ѓ – Линија слова је задебљана у горњем делу, а од половине слова се истањује. Словна фигура је издужена и на половини се налази кратка и танка попречна црта са

округластим привеском (5a).

Ж – Нешто изнад половине стуба заравњених крајева налазе се две украсне тачке. Горње бочне лучне линије краће су од доњих дужих лучних линија. Горње линије су

одмакнуте од доњих (125a). По опису и ово слово одговара облику слова из *Дечанских хрисовуља* (Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 627).

Z – Облик је исти као код малог слова, само што је доња лучна линија ужа него код малог слова (13a).

H – Између два дебља стабла налази се танка благо накошена спојница изнад половине висине слова (1ба).

ĭ – Дебљина и висина стуба варирају. Изнад стуба се налазе две тачке, а око половине често срећемо и украсну цртицу (5a, 8a).

K – Нешто изнад половине са стаблом се спајају десне бочне линије. Горња је краћа од доње која на свом крају има задебљање (5a).

л – Облик одговара облику малог слова. Стуб на своме крају има улево вертикалну црту са троугластим привеском, а бочна линија има и украсни савијутак навише. Стуб и бочна линија су подвучени (3б, 8a).

М – Стубови су задебљани, са цртама на врху и на подножју (Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 622). Од половине висине стубова лучно се савијају танке унутрашње и спајају у једну до доње линије реда. Стубови си подвучени, односно надвучени. Изнад споја унутрашњих линија налази се украсна задебљана цртица са изоштреним врховима (67a).

H – Одговара облику малог слова. Стубови су подвучени и надвучени (5a).

o – Врхови издуженог слова су шиљати и истањени. На горњем и доњем крају обеју линија могу бити извучене танке украсне црте са тачкама на крајевима (5a, 53a).

П – Задебљани стубови су подвучени и спојени танком пречком која прелази стубове са обе стране (3б).

P – Јавља се у две варијанте. Облик који срећемо и у *Дечанским хрисовуљама* има вертикални стуб, бочну страну главице чини лук који затвара водоравна танка спојница на горњој линији реда (Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 627) (5a). Спојница прелази стуб и лучну линију. Код другог облика стуб се наставља удесно у бочну линију која образује главу слова

са завршним потезом мало испод горње линије реда (8a). Нешто испод половине стуба налази се украсна црта исте дебљине као стуб.

Ϝ – Словна фигура је истог облика као слово ϝ само без средње црте – издужена фигура са изоштреним и истањеним горњим и доњим делом слова и са задебљаним завршецима који су усмерени један ка другом (8a).

T – Задебљани стуб обично има на половини или нешто изнад две украсне тачке са обе стране, а пречка има два већа троугласта привеска (8a).

X – Има облик малог слова, али су краци једнаке дужине. Леви крак је дебљи од десног који се у горњем делу благо савија и на врху има украсну тачку (5a).

Ү – Стуб је подвучен цртом која је са леве стране дужа и има привезак окренут на горе. Нешто изнад половине стуба налазе се две украсне тачке, а изнад и испод њих повучене су и две танке украсне црте. Чашицу образују две кратке, заравњене и на крајевима задебљане благо лучне линије, које се спајају на врху стуба (3б). Облик овог слова такође одговара облику из *Дечанских хрисовуља*.

Ѡ – Спољашње линије се скоро додирују и на својим крајевима имају украсне тачке. Средњу црту образују две унутрашње које се приљубљују и које на својим крајевима такође имају украсне тачке (8а).

Љ – Облик потпуно одговара облику малог слова (3б).

Њ – Овај облик такође одговара облику малог слова (3б).

Ћ – Исти је случај као са претходним – велико слово одговара облику малог слова (3б).

Ќ – Заравњени стуб и слово спојени су танком искошеном спојницом. Слово ё има на спољној страни извучену украсну линију са тачком (3а).

2.4. ОПИС РУКОПИСА СПОРЕДНИХ ПИСАРА

(писари XVII, XVIII и XIX века)

С обзиром на то да је већи број руку уписивао имена и записе, нисмо анализирали све забележене рукописе појединачно и детаљно, јер би се о тој теми могло писати много опширније с обзиром на палеографску грађу коју нам пружа Поменик. Анализом су обухваћени рукописи писара који су уписали већи број имена, оставили већи број записа и рукописи приложника чији нам записи дају какву важну информацију. Све рукописе који су обележени временском одредницом поменули смо у овом раду и описали најважније палеографске црте релевантне за период писања из ког анализирани рукописи датирају.

Рукописе смо сврстали у групе према времену настајања, које смо утврдили на основу палеографских карактеристика рукописа, али нам време уписивања имена и записа казују и подаци о годинама које су писари неретко остављали на маргинама или у тексту.

2.4.1. Писари XVII века

Након Димитрија даскала, најранији запис о години забележен је на страни 61б (ꙗꙗꙗꙗꙗꙗ – 1635). У односу на XVIII век, мање је записа из XVII века забележено на страницама Поменика: 1635 – ꙗꙗꙗꙗꙗꙗ (61б), 1648 – ꙗꙗꙗꙗꙗꙗ (9а), 1650 – ꙗꙗꙗꙗꙗꙗ (5а), 1656 – ꙗꙗꙗꙗꙗꙗ (116б), 1670 – ꙗꙗꙗꙗꙗꙗ (62а), 1685 – ꙗꙗꙗꙗꙗꙗ (9а).

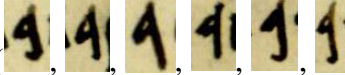
На основу прегледа палеографских карактеристика слова, закључили смо да је у XVII веку имена уписивао најмање један писар, од ког имамо податак о години, а претпостављамо да још два рукописа без временске одреднице потичу из тог периода, што смо закључили палеографском анализом. У Поменику су забележена и појединачна имена са уписаним прилогом, за која претпостављамо да су их уписали приложници лично.

Из прве половине XVII века датирају два записа о хиротонији монаха и свештеника. Писари ових записа нису уписивали имена на осталим странама, међутим, њихови рукописи су предмет палеографске анализе јер у њима има довољно елемената који нам могу пружити увид у степен писмености тадашњих писара и у тадашње језичко стање. На неким местима су уписана само места са временском одредницом (5а, 9а).

2.4.1.1. Први писар XVII века (1656)

Писар који је оставио као податак 1656. годину и у том периоду уписивао имена могао је бити тадашњи игуман Христифор (Шакота 1984: 59), или неко од дечанских монаха. Највише уписаних имена у скупу је на страни 116б, где се и налази податак о години, али су имена уписивана на још неколико места у мањем броју. Сва имена су уписана на странама за помињање хришћана и бољара и благоверних жена. Уписано је око 85 имена којима је именовано око 120 лица. Од укупног броја имена 37 је словенског, а 48 хришћанског порекла. Уз имена ни на једном месту није забележен прилог, а од одредница су забележени топоними.

Карактеристичне палеографске црте. Слово *а* има више варијанти: поред уставног облика (116б), има и типичан брзописни облик са стаблом чија дужина

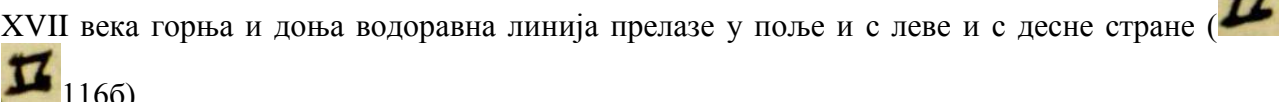
варира, прелази доњу линију реда, негде је стабло права линија нагнута улево, а негде на доњем крају завршава кукицом улево (1166).

Слово в има старију варијанту брзописног облика из XVI века, код које десни део словне фигуре чини лучна линија која се спушта до доње линије реда, леви део је округластог облика (1166) (Ђорђевић 1987: 128).

Слово в је имало више различитих варијанти. Забележен је уставни облик слова в који се јавља у XV веку и састоји се из два троугла неједнаке величине са заједничком хипотенузом и код ког је обично горњи троугао већи од доњег, мада се у рукопису може

наћи на облик код ког је горњи троугао мањи (Ђорђевић 1987: 112) (1166). Појављује се и облик који је употребљен, како описује П. Ђорђевић, у најстаријем српском документу писаном ћирилицом, а то су *потписи великог жупана Стефана Немање и кнеза Мирослава*. То је в код ког „десна усправна, улево избочена линија не додирује леву

усправну линију“ (Ђорђевић 1987: 119) (1166). Може се рећи да је овај облик нека прелазна фаза у развоју из уставног в у брзописно квадратно в. Трећи облик је брзописни квадратни облик који може бити нагнут улево или удесно и код ког управо од

XVII века горња и доња водоравна линија прелазе у поље и с леве и с десне стране (1166).

Слово д има уставни облик који се јавља од краја XIV века код ког су обе ножице продужене толико да је тај доњи део исти или чак већи од горњег саставног дела словне

фигуре леве (1166).⁴⁰ Десна ножица је обично дужа од леве. На једном месту среће се и брзописни облик карактеристичан за XVI век, код ког лева коса линија залази у горњи, а десна је извијена и у овом случају залази у доњи међупростор ().⁴¹

Слово е има два облика. Први облик је карактеристично једнопотезно е, чији горњи део нема уобичајени лук, већ има само косу линију (1166). Други облик слова е, који је забележен на само једном месту, изводи се из три потеза: стуб и доњи лук из једног потеза, десно од стуба повучене су две линије, на врху и на средини (1166).

Слово ж се јавља у два облика. Први облик је двопотезно типично брзописно слово ж, састоји се од кратке средње усправне линије коју пресецају укрштене линије и образују петљицу са десне стране усправне линије (1166). Други облик је тропотезно ж код ког се линије секу на средини стабла (1166) (Ђорђевић 1987: 119).

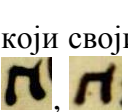
⁴⁰ „Најређе, и то само у калиграфским рукописима, наилази се на најстарији облик слова д са кратким ножицама као у штампаном типу. Све до краја XIV века то је и једини облик тога слова када се и у рукописима световне садржине јавља облик са толико продуженим ножицама, или боље, квачицама, тако да је тај међупросторни део словне фигуре исте величине као и горњи саставни део, или штавише и већи (Ђорђевић 1987: 110).

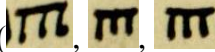
⁴¹ „Слово д у XVI веку може да има и други облик који се од нормалног брзописног разликује дужином леве косе линије; она залази само у горњи међупростор. Трећи и много ређи облик је без горњег дела леве косе линије. И, најзад, код четвртог облика лева коса линија уопште не излази из реда. У сва три случаја десна линија која полази од леве косе линије готово увек је извијена. Линија која затвара угао који чине лева и десна линија по правилу је заобљена, тј. лук са отвором улево“ (Ђорђевић 1987: 129).

Слово **з** је забележено на само једном месту. То **з** има облик тројке, не залази у међупросторе, подсећа на **з** савремене ћирилице, као такво је новина у XVII веку (Јерковић 2004: 99) (1166).

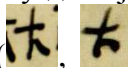
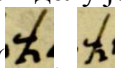
Слово **н** има два облика: стари са водоравном цртом (1166), који је одлика уставног писма, и новији облик са искошеном унутрашњом цртом (1166).⁴²

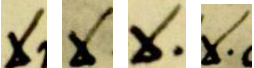
Карактеристика у овом рукопису, али и уопште у рукописима XVII века, јесте слово **м**, које је добило још једну морфолошку варијанту у односу на дотадашњи облик: словна фигура се изводи, најчешће, са три потеза пера (Ђорђевић 1987: 114–115) (1166).

Слово **п** је писано на новији начин са два потеза: лева и унутрашња линија чине лук који својим десним крајем додирује десну линију на њеној средини (Ђорђевић 1987: 123) (1166).

Слово **т** је треног **т** код ког водоравна линија прелази слово са једне или са обе стране (1166).

Слово **ћ** за обележавање меких сугласника *ћ* и *ћ* појављује прилично често. Према мишљењу П. Ђорђевића (1987: 133, 150), ово слово се у XIII веку⁴³ готово сасвим престало употребљавати у ћирилској књишкој писмености на читавом подручју новоустановљене аутокефалне цркве, а у XIV и XV веку могло се срести само у споменицима писаним у тадашњој босанској држави, код дубровачких писара и касније. Међутим, грађа из Поменика Дечана показује да је слово **ћ** сасвим сигурно било присутно и распрострањено и на подручју српске државе у периоду од XVI века до краја писања Поменика.

Забележена су два облика. Први настаје из три потеза: усправну црту у горњем делу сече водоравна правећи тако крст, а у доњој половини усправне црте повучена је коса или благо лучна црта са десне стране (1166). Сличан облик познат је са територије Босне из XVI века – облик са повученом цртом али са леве стране стуба један је од облика дубровачких писара из XVI века (Ђорђевић 1987: 150). У рукопису овог писара јавља се још један брзописни облик, код ког усправну црту са подницом пресеца водоравна црта са кукицом на левом крају, а у доњем делу је са десне стране додата лучна црта (ретко се налази облик са цртом на левој страни) (1166).

Слово **џ** има облик који се појављује у другој половини XVII века као алтернативни, брзописни, упрошћени облик слова **џ** који подсећа на латинично **v**, само му је десни крак продужен у горњи међупростор, а доњи део слова је у облику троугла (Ђорђевић 1987: 128) (1166).

⁴² „Облик са искошеном пречкицом као код модерног, штампаног типа, још је сасвим редак у XIV веку, нешто је чешћи у XV, а поготово у XVI и XVII веку“ (Ђорђевић 1987: 109).

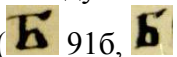
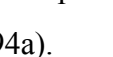
⁴³ За споменике XII и XIII века карактеристичан је старији (архаичнији) правопис српске писмености (старији српски правопис), у који би се могло сврстати и оно што се означава као „зетско-хумски“/„хумско-босански“ (Немањина повеља Хиландару, Хумска плоча, Надгробни натпис кнеза Мирослава) и оно што се означава као „старији рашки правопис“ (део Мирослављевог јеванђеља који је писао главни писар, Повеља Кулина бана, писмо другог писара Вукановог јеванђеља), а и једнима и другима је заједничко одсуство лигатура, а слово **ћ** се код прве скупине пише (иако има изузетака у којима није написано), а код друге скупине се не пише (али има појединачних примера у којима је написано) (Стојановић 2011: 29–30).

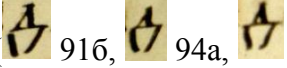
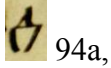

2.4.1.2. Други писар XVII века (нема података)

После Димитрија даскала највише имена у Поменик је уписао други, непознати писар. Одреднице о имену и времену нисмо пронашли, али је уписан већи број топонима. Уписано је око 250 имена, којима је именовано око 950 лица. Од укупног броја имена 126 је словенског порекла и њима је именовано 440 лица, а 124 имена је хришћанског порекла и њима је именовано 510 лица. Имена су уписивана од стране 9а до стране 135б. Од стране 9а до стране 77а (странице намењене за помињање црквених лица) уписивана су готово само хришћанска имена. Тек десетак словенских имена је забележено на овим странама.

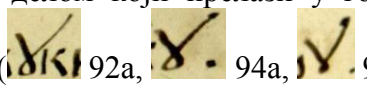
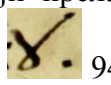
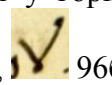
Карактеристичне палеографске црте. Очигледна и веома велика сличност запажа се између облика слова у рукопису овог писара и облика слова у рукопису Димитрија даскала. Разлику чине тађе линије код већине слова овог писара, које код неких облика могу бити дуже или краће у односу на облике код главног писара у Поменику. Разлика је и присуство неких нових брзописних облика. Указаћемо само на различитости међу овим рукописима.

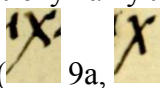
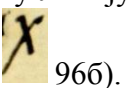
Слово а има углавном угласту петљицу која може да полази од врха стабла или нешто испод, а завршава се мало испод половине (56а, 92а, 92а, 96а).

Слово б има облик код је петља готово исте дужине као пречка, док је код Димитрија даскала петља упола краћа у односу на пречку (91б, 94а).

Слово д има доњи део са дугим примакнутим ножицама, који је често већи од горњег дела (91б, 94а, 96б). Овакво д са унутра искошеним дужим ножицама јавља се од XV века (Јерковић 2004: 98).

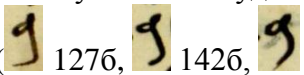

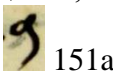
Слово и је ново са искошеном унутрашњом цртом (56а, 92а, 96б).

Лигатура љ има брзописни облик са већим горњим делом који прелази у горњи међупростор, а десни дужи крак досеже до горње линије реда (92а, 94а, 96б).

Слово њ има леву тању линију, као код Димитрија даскала, али дупло дужу и залази у доњи међупростор (9а, 96б).

2.4.1.3. Трећи писар XVII века (нема података)

Трећи писар није оставио никакву временску одредницу. Поред имена на маргини уписивани су само топоними. Овај непознати писар уписао је око 120 имена којима је именовано 200 лица. Од укупног броја имена 82 су словенског, а 37 хришћанског порекла. Уписивање је вршено од стране 77а, у рубрикама намењеним за помињање хришћана и бољара и благоверних жена. Рукопис је углавном уједначен четворолинијски, препознатљив по брзописним облицима.

Карактеристичне палеографске црте. Слово а је једнопотезно, најпре се изводи мала област петља на врху стуба, који се затим спушта благо удесно, а затим правећи туп угао скреће улево и залази у доњи међупростор (127б, 142б, 151а).

Слово б и овде има старију варијанту брзописног облика из XVI века, код које десни део словне фигуре чини лучна линија која се спушта до доње линије реда, леви део је

округластог облика (Ђорђевић 1987: 128), а изводи се са унутрашње стране слова (136б, 142б, 151а).⁴⁴

Слово в је брзописно квадратно код ког горња водоравна линија прелазе стубове са једне и друге стране (127б, 136б, 151а).

Слово д је сведено на три потеза: лева и дужа коса линија залази у оба међупростора, од њеног врха полази десна краћа, лучна линија која залази, а обе су спојене једном водоравном линијом (Ђорђевић 1987: 120) (127б, 151а, 151а).

Слово е је слично као код првог писара, једнопотезно, изведено цик-цак линијом, горњи део нема уобичајени лук, већ има само косу линију (136б, 142б, 151а).

Слово ж је тропотезно, бочне линије се секу на средини стабла (Ђорђевић 1987: 119) (116б, 142б, 151а).

Слово з има облик тројке (142б, 151а, 151а).

Слово и је једнопотезно са косом спојницом и подсећа на данашње писано и (127б, 136б, 151а).

Слово к има два одвојена дела: лева линија је крива и подсећа на број 2, а десна има облик наопако окренутог слова г (127б, 143а, 151а).

Слово к се појављује и у рукопису овог писара. Дакле, још једна потврда да се ђерв јавља на српским просторима у XVII веку.⁴⁵ Има облик као и код првог писара XVII века: усправну црту нагнуту удесно у горњем делу сече водоравна правећи тако крст, а у доњој половини усправне црте повучена је коса црта са десне стране (142б, 151а, 151а).

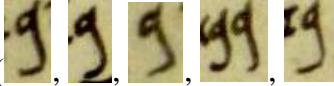
2.4.1.4. Запис о хиротонији (25. август, 1635)

Најранији рукопис из XVII века о ком имамо податак датира из 1635. године. Ради се о запису у коме је описана свечаност, која се одвила 25. августа 1635. године у Дечанима, за време игумана Јефтимија, поводом хиротонисања монаха и свештеника. У запису стоји да је патријарх Пајсије са служитељима пећке цркве: епископом Спиридоном, епископом Кентирионом, архиђаконима Михаилом и Никоном, свештеником Василијем и са још четири ђакона, хиротонисао шесторицу монаха: двојицу за свештенике – Диомидија и Михајла, а четворицу за ђаконе – Сергија, Василија, Софронија и Арсенија, и још двојицу мирских свештеника. У запису стоји да су свечаности присуствовали још и епископ тетовски Никанор и бивши скопски епископ Михаило. „То показује да је манастир јачао, братство се ширило, а сам патријарх се са пажњом односио према Дечанима, што је, уосталом, показао у више наврата“ (Шакота 1984: 58).

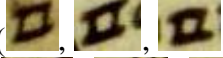
Карактеристичне палеографске црте. Слово л има типичан брзописни облик са стаблом продуженим испод доње линије реда. Стабло је углавном исте дужине, на доњем

⁴⁴ Овакво в налазимо у *Повељи Лазара Бранковића* из 1457. године и *царице Марје* из 1470–1487. године (Ђорђевић 1987: 122).

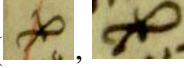
⁴⁵ Уз имена су руком овог писара забележена углавном места севернометохијског региона (Исток, Клина и Пећ са околним селима).

крају савија се улево и најчешће прави туп угао од 90 степени. Петљица је округласта и везана за стабло одмах испод његовог врха (61б).

Слово б има само брзописни облик (61б).

Слово в има само брзописни квадратни облик, код ког управо од XVII века горња и доња водоравна линија прелазе у поље и с леве и с десне стране (61б).

Слово д има облик без горњег дела леве косе линије (61б). **д** је имало два облика још у XIV веку у дипломатичком брзопису. „У обичном брзопису и један и други облик, иако су у току времена мењали свој изглед, ипак су чували основне морфолошке особине својега прототипа, уставног и брзописног. Оба типа су била равноправна, тако да се у једним текстовима налази само уставни тип, у другима само брзописни, а у трећима – и један и други“ (Ђорђевић 1987: 128). Дублетне облике сличне овима налазимо и у *Буквару* Кипријана Рачанина из 1717. године.⁴⁶

Слово ж се јавља као двопотезно типично брзописно слово **ж**, које се састоји од кратке средње усправне линије коју пресецају укрштене линије и образују петљицу са десне стране усправне линије (61б). Такав упрошћени облик јавља се још у XIV веку у *Повељи Костадина Дејановића* из 1381. г., а исто тако у једном од два писма деспота Вука (Ђорђевић 1987: 127).

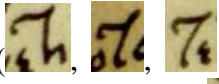
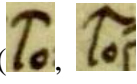

Слово з има грчки минускулни облик који прелази и горњу и доњу линију реда (61б).⁴⁷

Слово н добија нови облик са искошеном унутрашњом цртом која је раније била водоравна (61б). Међутим, без обзира на продор овог новог словног облика, **н** се и даље писало са косом унутрашњом цртом. И даље је у употреби традиционални уставни облик са три потеза, код ког унутрашња црта иде од врха или нешто испод врха леве усправне црте и са десном се додирује на доњем крају или више ка врху (61б) (Ђорђевић 1987: 123).

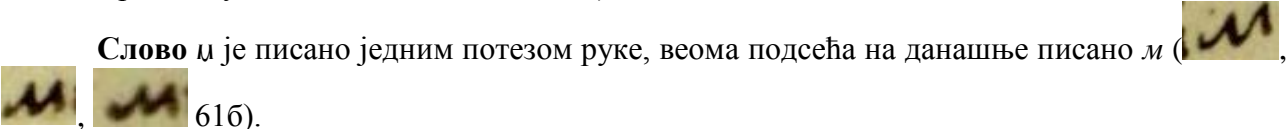
Слово т има три облика код овог писара. Троного **т** има три стуба која су на горњој линији повезана спојницом, која неретко прелази леву страну словне фигуре, стубови могу бити неједнаке висине, а могу имати квачице на својим доњим крајевима (61б); други облик је високо **т**, које подсећа на седмицу са вијугавом

⁴⁶ У *Буквару* Гаврила Стефановића Венцловића из 1717. године, налази исписана азбука уставним и брзописним словима. Та брзописна слова већином одговарају онима из времена краља Милутина (Јерковић 2004б: 96–97). Напомена: у овој раду В. Јерковић грешком је уписано име Захарија уместо Гаврило.

⁴⁷ „Слово **з** у XVI веку и доцније, али много ређе, има обично уставни облик, поред брзописнога, какав се налази у повељама и писмима из XV века. Тим облицима се у исто време придружује и грчки минускулни облик који прелази не само доњу него и горњу линију реда. Део словне фигуре у доњем међупростору може бити повијен улево или удесно“ (Ђорђевић 1987: 129).

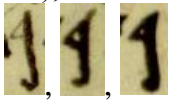
водоравном линијом (61б); трећи облик је двострано високо т (
61б).⁴⁸ Јавља се и у лигатурном споју (61б).⁴⁹

Слово **џ** се јавља у три облика: први облик је диграм (61б), други облик је типично брзописно **џ** које подсећа на отворену осмицу (61б), трећи облик је варијанта код које је слово **о** ван лигатуре, а птичица је или одмакнута или належе на њега (61б). (Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 618)

Слово **м** је писано једним потезом руке, веома подсећа на данашње писано **м** (61б).

2.4.1.5. Запис о хиротонији (11. новембар, 1670)

О јачању манастирског братства у другој половини XVII века говори нам још један запис. Овај запис је начињен 11. новембра 1670. године и сведочи о томе да је патријарх пећки Арсеније са еклисијарсима Софронијем и Василијем и ђаконима Захаријем, Гаврилом и Симеоном дошао у Дечане и обавио хиротонију двају ђакона – Георгија и Јована, двају свештеника – Максима и Исаије, и једног мирског свештеника. У запису стоји да су тој свечаности присуствовали игумани Кинтирион и Христифор.

Карактеристичне палеографске црте. Слово **а** има више варијанти: поред уставног облика (62а), има и типичан брзописни облик са стаблом које дубоко залази испод доње линије реда (62а).

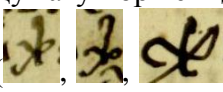
Слово **б** има, поред уставног облика (62а), и новију варијанту брзописног облика из XVI века, код које десни део словне фигуре чини лучна линија преломљена у висини горње линије реда (62а) (Ђорђевић 1987: 128). Леви део је округао или овалан.

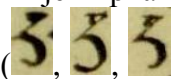
Слово **в** срећемо као брзописно квадратно **в** (62а) и као бубрежасто **в** на једном месту, код ког су петљице исте величине и облика (62а).

⁴⁸ „Из грчког минускулног писма узето је у XV веку високо, једнострано т налик на штампану цифру 7. У XIV веку оно има горњу положену извијену црту која својом средином належе на стабло. Такав облик је ређи у XV веку. И један и други облик само су алтернативне варијанте уставног облика“ (Ђорђевић 1987: 109). У XVII веку „т по правилу има два облика: главни облик је тзв. треного т (као изврнуто ш које је готово потпуно завладало и у уставу већ у XV веку. Други алтернативни облик чини тзв. високо т, са продуженом увис правом, махом косом, линијом коју на њезину врху додирује десни крај леве водоравне линије, обично повијене или вијугаве линије“ (Ђорђевић 1987: 129).

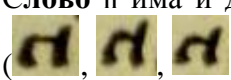
⁴⁹ Према мишљењу В. Јерковић (2004: 98), у ресавском периоду у XIV веку у употреби двојако високо т: једнострано и двострано.

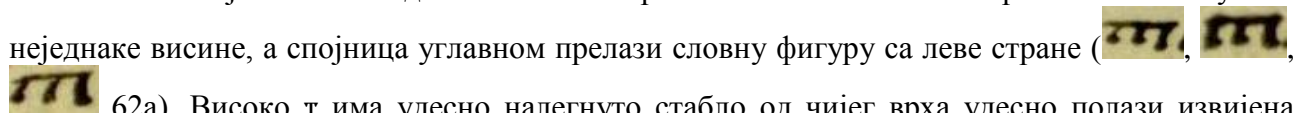
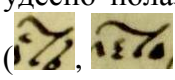

Слово д има облик ког лева линија залази само у гори међупростор (62a).

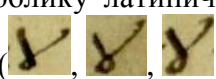
Слово ж је двопотезно, састоји се од средње усправне линије коју пресецају укрштене линије и образују петљицу са десне стране усправне линије, са разликом што је средња линија дужа у горњем делу, досеже до горњег реда слова и завршава кукицом улево или удесно (62a). Вера Јерковић (2004: 96) описује ово ж као положену отворену осмицу пресечену стубом.

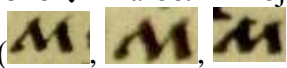
Слово з има облик чији доњи део, који има облик лука савијеног улево, дубоко залази у доњи међупростор, а горњи део слини косо стабло од чијег врха полази улево кратка водоравна црта и завршава се кукицом (Ђорђевић 1987: 105) (62a). Овакво з јавља се још у XV веку.

Слово н има новији облик са искошеном унутрашњом цртом (62a).

Слово н има и даље традиционални облик са благо искошеном унутрашњом цртом (62a).

Слово т је писано на два начина: као троног т и као високо т. Троног т има стубове неједнаке висине, а спојница углавном прелази словну фигуру са леве стране (62a). Високо т има удесно налегнуто стабло од чијег врха удесно полази извијена линија, која може бити толико дуга да прелази по две словне фигуре (62a). Јавља се и у лигатурном споју (62a).

Слово љ је у облику латиничног V код ког је десни крак мало дужи и са малим српастим завршетком (62a).

Слово м има облик који се изводи са два, односно са три потеза пера (Ђорђевић 1987: 114–115) (62a).

2.4.2. Писари XVIII века

У рукописима писара XVIII века наилазимо, сасвим очекивано, на нове облике који нам указују на утицај и присуство руске графије. „Двадесетих година XVIII века отпочео је под руским утицајем историјски преокрет у културном и просветном животу. [...] Тада се престајало писати српскословенским језиком, који је шест векова био наш црквени и књижевни језик. Основна писменост почела се стицати из књига штампаних у Русији за руске школе. Тако је настојањем самога митрополита Мојсија Петровића ушао и код нас у употребу буквар са катихизисом који је саставио руски црквени писац Теофан Прокоповић. [...] У буквару се налазио само један и то штампани тип ћирилице, какав је био и у катихизису и осталим црквеним књигама издаваним у Русији и који се готово није разликовао од графије у штампаним и рукописним србуљама“ (Ђорђевић 1987: 194).⁵⁰ П. Ђорђевић (1987: 195) такође наводи да су руски облици све више освајали српски брзопис, на шта указује и први и једини приручник за учење српског брзописа, који је у бакрорезу израдио и издао 1759. године у Сремским Карловцима наш познати писац, гравер и калиграф Захарија Стефановић Орфелин (1726–1758).

Писари који су остављали записе и имена у току XVIII века оставили су и највећи број записа о времену. Године су уписиване унутар пасуса, на маргинама уз топониме или уз имена приложника. Забележено је двадесет седам временских одредница, од којих су неке писане словима која су означавала бројну вредност, а неке одреднице су писане бројевима: 1715 – *зџџџ* (81б, 82б), 1725 – *зџџџ* (150б), 1726 – *аџџџ* (16б), 1727 – *зџџџ* (151б), 1731 – *зџџџ* и *аџџџ* (151б), 1732 – *аџџџ* (117а), 1741 – *зџџџ* (150б), 1743 – *зџџџ* (17а), 1745 – *аџџџ* (150а), 1749 – *зџџџ* (4б), 1751 – *аџџџ* (38а), 1753 – *аџџџ* (4б), 1753 – *аџџџ* (141а, 145а), 1765 – *аџџџ* (38а), 1768 – (38а), 1757 (4б), 1772 (24б), 1772 – *аџџџ* (115б), 1773 – *аџџџ* (17б), 1777 (4а), 1785 – *аџџџ* (124а), 1757 – *аџџџ*, август 21го (4б), 1788 – *аџџџ* (3б, 4б, 13а), 1792 (141а), 1793 (119а, 123а), 1796 (41а), 1797 (77б, 104б). Писари су уз имена и друге записе, поред података о години, остављали и податке о месту и манастиру.

Забележено је више од десет записа о прилозима које су уписивали приложници својом руком. Осим што за такве случајеве потврду налазимо код М. Шакоте (1984: 64), сасвим смо сигурни да су се приложници уписивали својом руком ако такав рукопис нисмо забележили ни на једном месту у Поменику. Често је такав рукопис написан у првом лицу и почиње заменицом аз. Ако је пак писар записа о прилогу, уписивао имена и на неким другим странама, јасно је да је у питању неко од дечанских монаха који су ишли у писанију. Записи, међутим, нису од посебног значаја за нашу тематику, па ћемо их само начелно представити.

Писари су имена и записе углавном записивали на страницама намењеним за помињање црквених лица, али и на странама за помињање благочастивих хришћана и благоверних жена. У оквиру овог поглавља најпре смо описали рукописе главних писара који су уписивали имена, затим рукописе приложника и то хронолошки према годинама – од најраније уписане до последње уписане године. У опису појединих рукописа издвајали смо облике који нам указују на утицај руске графије у овом периоду.

Писар који је уписао најранију одредницу у XVIII веку (1715) уписао је свега неколико имена на страни 81б, а према податку који стоји, упис је извршен у Скопљу. Овај рукопис нисмо анализирали, због малог броја имена и малог броја употребљених слова.

⁵⁰ У свакодневном животу Срби се нису служили штампаним или уставним, већ брзописним типом ћирилице, који нису учили од руских учитеља (Ђорђевић 1987: 194).

2.4.2.1. Први писар (1732, 1741)

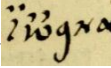
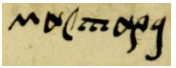
Руком истог писара уписане су 1732. година на страни 117а и 1741. година на страни 150б. Писар овог рукописа уписао је већи број имена од стране 77а, одакле почиње помињање хришћана и бољара, до стране 150б. Уписано је око 125 имена, којима је именовано око 275 лица. Од укупног броја имена око 75 је словенских и 47 хришћанских имена, а три имена сврстана су у категорију *остала имена*. Имена су уписивана само на странама за помињање хришћана и бољара и благоверних жена – од стране 77а до стране 150б. Овај писар је уз имена често уписивао и прилог манастиру.

Карактеристичне палеографске црте. Слово *а* има два облика: први облик не прелази линије словног реда, стуб је искошен улево, а петља својим доњим делом налаже на

доњу линију реда и својим завршетком сече стабло (123б, 123б, 124а,

146б, у лигатури (123б); други је облик са петљицом која виси на вертикалном стубу

(81б, 124а, 124а, 124а). Негде се чак у истој речи могу наћи оба облика

(124а, 116б).

Слово *д* има типичан брзописни облик из XVI века, код ког обе линије залазе у међупросторе (123б, 123б, 124а, 146б).

Слово *е* је непропорционално – горњи део слова је већи од доњег који најчешће има облик квачице (116б, 117а, 117б, 123б, 146а, 150б).

Слово *з* је такође непропорционално и неуједначено: доњи део који иде од доње линије реда мањи је од горњег, а рекли бисмо да у неким варијантама подсећа на број 2 (81б, 81б, 123б, 124а, 146а, 147а, 150б).⁵¹

Слова *и* и *н* имају само нове облике са косом, односно са водоравном унутрашњом линијом, који су у XVII веку новина и све чешћи у рукописима (116б, 123б, 123б, 150б, 150б, 116б, 117б, 123б, 123б).

Слово *и* има мало развучен цик-цак стандардни облик какав се среће у XVI и XVII веку (обично у калиграфским рукописима) (Ђорђевић 1987: 109), одакле се очигледно пренео у XVIII век. Изводи се из два, односно три потеза пера и често виси са горње линије реда, односно не досеже до доње линије (116б, 123б, 144б, 148а, 150б) (Ђорђевић 1987: 114).

Слово *р* има облик веома сличан ономе какав налазимо у Венцловићевом *Буквару* из 1717. године (Јовановић/Стефановић 2013), са угластом главом и извијеним стубом (122б, 123б, 146б, 148а).

⁵¹ *а* са петљицом и непропорционално *з* карактеристична су за ћирилско писмо у босанској држави XIV и XV века, чија је главна одлика чување одређених архаичних словних облика, који су у рашким рукописима увелико замењивани новим словним облицима већ у XIII веку: слово *а* почевши од *одломака Григоровића* – *Гиљфердинга* из XIII века, па до *Радосављевог рукописа* из половине XV века, углавном има петљицу која виси на вертикалном стубу; карактеристично непропорционално *з* је познато и изван босанског подручја, у Македонији већ у XII веку, а среће се и у *Вуканову јеванђељу* (Ђорђевић 1987: 135).

2.4.2.2. Други писар – Хаџи Данило (1772–1793)

Међу писарима XVIII века издваја се писар чији записи датирају из периода између 1772. и 1793. године. На основу података о годинама и података у записима које је остављао, знамо да је овај писар и тадашњи игуман манастира Дечана – *Данило Паитровић Кажанегра* – *Хаџи Данило*.⁵² Потврду за то налазимо и код М. Шакоте (1984: 66–67) у опису текста недатоване Парусије (највероватније између 1817. и 1819. године) са минијатурама Алексија Лазовића, који позива на давање прилога и из тог текста се види да је приликом одласка у писанију за манастир дечански игуман са собом носио *Проскомидију*, *Општи лист*, *Парусију* и *Поменик*, у које су се, по избору, приложници могли уписивати, као и Часно дрво и руку св. Никите (у ђивоту).⁵³

Према подацима које имамо, то је писар који је најдуже уписивао имена и који је оставио највише података о годинама (1772. година на страни 246 и двапут на страни 1156, 1777. на страни 115а, 1778. на странама 4а, 9б и 13а, 1792. на страни 141а, 1793. година на странама 119а и 123а и 1797. година на страни 104б). Уписано је око 130 имена којима је именовано око 280 лица. Од укупног броја имена 45 је словенског, а 85 хришћанског порекла. Иако су споредни писари најчешће остављали мање записе, овај писар је оставио довољно материјала како за палеографску и језичку анализу, тако и за проучавање места и времена у ком је остављао ове записе. Како наводи М. Шакота (1984: 63), предмети које је Хаџи Данило навео на страни 4а, спадају у највредније ствари из дечанске ризнице (пет крстова, два појаса, три чаше и лађица (тамјаница) и један орах оковани, три јеванђеља окована, три наруквице, један онорог (артосна панагија – укупно 14 предмета). Заправо, рукопис којим су забележени ови предмети није рукопис Хаџи Данила, који је на истој страни уписивао имена, па претпостављамо да је предмете уписао неко од дечанских монаха.

Имена је уписивао најчешће на странама предвиђеним за помињање људи из црквених редова. Уписивао их је у пасусима преко целе странице или на маргинама. Уз имена је често записивао и податке о години, месту и манастиру, а најчешће податке о звањима, другом имену, односно презимену приложника или о занимању (господин игуман, архимандрит, одабаша, јереј, кључар, ђак). Подаци о различитим звањима уз већину имена су, између осталог, битна карактеристика овог писара по којој се, осим карактеристичног рукописа, овај писар издваја и лако препознаје. Поменућемо неке од њих: на страни 4а, помиње архимандрита Петра, црногорског архијереја Арсенија Пламенца, игумана Данила Дечанскога и Јова сердара. Затим се на осталим странама помињу (неки и понављају): Василије Бркић (76), Василије Црногорски (86), Сава Црногорски (96), јеромонах игуман Данило Дечански (13а, 115б), игуман Никодим (14б), архимандрит Мојсеј Троношки (15а), архимандрит Максим (24б, 25*2), игуман Дионисије (24б, 25а), јереј Милић (24б), архимандрит Константин (24б), јерођакон Милентије (24б), кључар Јован (24б), ђак Антоније (24б), јереј Јован (24б), јереј Михаило (24б), Јереј Радосав (24б), одабаша студенички Петар (25а), игуман Дионије Студенички (25а), господин игуман Дионисије (25а), игуман Михаило (25б), игуман Захарије (25б), архимандрит Леонтије – Савина (27а), архимандрит Нектарије – Савина (27а), архимандрит Арсеније – Ћелије (27б) итд.

⁵² „Серафим Ристић у својој књизи *Дечански споменици* прича како је, кад је Данило Кажанегра дошао у Дечане, а из његове хронологије се може извести да се то десило баш 1764. године, манастир је био толико запуштен и напуштен да је у њему затекао само једног свештеника, Васу Цинцарина. Он је зато сакупио шест ђака, обукао их и спремио, а затим и замонашио. [...] Први сачувани податак у коме се Хаџи Данило помиње као игуман потиче из 1770. године (Стојановић: 8374), а ако је претходно био обичан сабрат четири године, како Серафим каже, његов се долазак у манастир може везати за 1765. или 1766. годину“ (Шакота 1984: 62).

⁵³ „Хаџи Данило, архимандрит дечанског манастира, са братством обраћа се архимандритима, игуманима, свештеницима, обор-кнезовима, хаџијама, трговцима, занатлијама, орачима, копачима и свим православним хришћанима да се преко носиоца ове парусије игумана Хаџи Захарије, који са собом носи Часни крст, мошти св. Саве и св. Никите, упишу у *Проскомидију*, *Општи лист*, *Парусију* или *Поменик*, јер је манастир због извршених радова на обнови запао у дуг. Да даду свој прилог, да им се поје на литургији или подушју за мртве“ (*Парусија*, 1817–1819, *сигнатура ДК-349*, Шакота 1984: 423).

Писао је српским брзописом у ком је очигледан утицај руске графије. Рукопис карактеришу танке линије и неуједначени потези.

Слова карактерише морфолошка неуједначеност, величина слова варира од речи до речи, али се по дуктусу закључује да се ради о истом писару.

Карактеристичне палеографске црте. Слово које се нарочито истиче својим обликом јесте **слово ж**, које у руском брзопису у XVIII веку добија облик гужвице, какав налазимо у рукопису овог писара (4б, 5а, 24б).⁵⁴ Од нових руских облика којих није било у српском брзопису код овог писара налазимо **слово щ** које чини слово *ш* са завршним потезом као код слова *ц* – *щ* (4а, 13а, 14б), **слово з** има облик тројке и може стајати у реду или залазити у доњи међупростор (4а, 24б, 62б) (Ђорђић 1987: 196–197).

Сви ови облици су нови руски облици којих није било у српском брзопису док се још писало на српскословенском и налазимо их у Орфелиновој *Калиграфији* (Ђорђић 1987: 195).

Положено брзописно **слово в**, које није било познато Русима,⁵⁵ налазимо на страни 4а () и на страни 4б (,), док на свим осталим местима бележимо варијанту новијег облика карактеристичног за данашњи писани тип ћирилице. Ради се о великом писаном *в* које може бити са водоравном или лучно извијеном пречком (, , 4а, 4б, 25а).

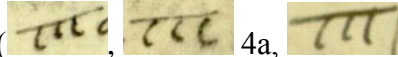

Поред нових брзописних облика под руским утицајем, нека слова су задржала и старе брзописне облике који мање одударују од уставних, као што је **слово д** са ножицама (4б), али и упрошћено *д* са две косе линије, које пресеца водоравна у висини горње линије реда, и вари (8а, 25б), затим **слово љ** које подсећа на осмицу код које се крај не спаја са почетком слова (, 4а, 62б).

Као нарочиту карактеристику рукописа овог писара издвајамо писање **слова в** на три начина. Поред старог алтернативног облика – квадратног *в*, код ког у овом случају и горња и доња водоравна линија прелазе леву и десну страну слова (, 4а, 24б), бележимо, иако врло ретко, брзописно *в* са примакнутим петљама – бубњевито (4а), или са одмакнутом петљама – бубрежасто (4а) (Јерковић 2004б: 98). Међутим, на странама 4а, 8а, 8б и 24б забележен је још један врло карактеристичан облик слова *љ*. Једним потезом исписане су петље у облику осмице, а затим се танка лучна линија на левој страни продужава до врха горње петље (4а, 7б, 8б).

Слово о је у готово свим речима ситно и овално, положено благо удесно и са видљивим спојем почетка и краја словне фигуре (, , 4а, , 24б, 63б).

⁵⁴ Код овог облика је карактеристичан завршни потез који залази у доњи међупростор и који се у *Калиграфији* налази с леве стране словне фигуре (Ђорђић 1987: 196).

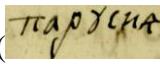
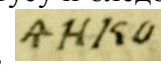
⁵⁵ Слово *в* у брзописном облику који не излази из реда није било познато Русима, па је Орфелин с правом назвао српским брзопис са тако обликованим словом (Ђорђић 1987: 197).

Слово т се појављује само као брзописно треног т. Три стубића, од којих је средњи обично краћи, са квачицама на крајевима, повезује водоравна линија која прелази словну фигуру и са леве и са десне стране (4а, 63б).

У записима овог писара бележимо и **слово к** у функцији гласовне вредности *ћ* и *љ*, које руска азбука не познаје (4а, 7б, 14б, 24б, 63б). Слово је тропотезно, водоравна црта која сече стуб налаже на спој стуба и десне косе црте.

Лигатура *љ* има веома карактеристичан облик какав налазимо само код овог писара, код ког се испод споја петље и стабла повлачи још једна танка линија надоле (4а, 24б, 24б).

2.4.2.3. Трећи писар

Уз овај рукопис није забележена никаква временска одредница, али смо палеографском анализом утврдили да се ради о рукопису из XVIII века. Налазимо тек неколико краћих записа о приложницима и помена имена на странама 6а, 27б, 28а и 124а. Уписано је 16 имена, углавном хришћанских, којима је именовано 18 лица. Из записа се види да је у том периоду Поменик ношен по јужним крајевима (Ниш, Врање, Призрен). Лако је уочити и издвојити овај рукопис од рукописа осталих писара, јер се издваја не само по дуктусу и бледом мастилу већ и по графици *љ* у функцији гласовне вредности *ја* (27б, 28а). Графика *љ* се, као што је познато, поново јавља у првим деценијама XVIII века са увођењем рускословенске писмености. Надредни знаци су изостављени, што је још једна чињеница која потврђује да је рукопис из периода увођења и прихватања реформисане руске ћирилице код Срба.

На страни 124а забележен је веома сличан рукопис уз који стоји одредница о месту и времену – Призрен, 1785. година.

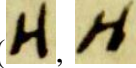

2.4.2.4. Запис 1 (24. мај, 1726)

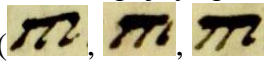
У рукопису уз који стоји 1726. година немамо податке о прилозима, помињу се имена са звањима, тако да је вероватно реч о некаквом списку братства.

Карактеристичне палеографске црте. Слово *а* има три брзописне варијанте: варијанту са цртом која спаја два врха у горњој линији реда (, , 16б), затим уобичајено једнопотезно *а* (, 16б), и варијанту са продуженом петљом дубоко испод доње линије реда (16б).

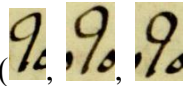
Карактеристично је једнопотезно брзописно **слово е** које се јавља у две варијанте: једна варијанта више подсећа на слово *с* са петљом на доњем крају, при чему би слово *с* било горњи део слова, а петља доњи крај (16б), код друге се горњи савијени део спушта у виду танке линије и спаја са преломом на средини слова, одакле се вертикално спушта друга половина слова, која је на крају савијена у виду квачице (, 16б).

Слово **и** има само нови облик са искошеном унутрашњом цртом (166).

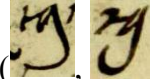
Слово **н** у овом рукопису има само нови облик са хоризонталном цртом (, 166), а са косом цртом се јавља само кад означава бројну вредност (166).

Слово **т** има тројаке облике – треного **т** (166), једноного **т** са благо извијеном пречкицом, које се среће и у рукописним књигама XIV века (Ђорђевић 1987: 104)

(166), и високо **т** са продуженом увис правом или косом линијом коју на њеном врху додирује десни крај леве водоравне, обично повијене или вијугаве линије (Ђорђевић 1987: 129)

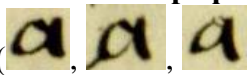
(166). Од овог једностраног **т** изведена је нова варијанта овог слова, код ког се стабло наставља улево и кружним покретом завршава негде изнад половине стабла (166).

У гласовној вредности **т** код неких грчких имена налазимо и слово **џ** (166), које је у Орфелиновим *Прописима* одвојено и означено као грчко (Ђорђевић 1987: 497). Јавља се у имену *џанасиџ*. Слово је издуженог овалног облика са изоштраним крајевима, који прелазе и у горњи и у доњи међупростор, а пречка са привеском на левом крају пресеца словну фигуру по средини слова.

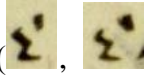
Лигатура **и** је употребљена два пута, али недоследно – иза вокала у речима *архидијакон* и *стојан*. Лигатура, уобичајено, има три саставна дела: леви део чини слово **и** у облику вертикалне црте, или је у горњем делу црта савијена улево, затим spojница у облику вертикалне цртице и слово **а** са стаблом дугим испод доње линије реда, лучно савијеним улево на крају. Стабло може бити нагнуто улево или удесно (166).

2.4.2.5. Запис 2 (10. јул, 1731)

У запису који датира из 1731. године потписује се извесни епископ, без података о прилогу и месту.

Карактеристичне палеографске црте. Слово **а** је врло слично облику из *Буквара* Кипријана Рачанина (1516). Једним потезом се изводи стуб, другим петља.

Слово **в** има два облика: први облик, сличан данашњем писаном **в** (1516), одлика је писаног типа грађанске ћирилице, други, квадратни облик (1516), преузет је из брзописа.

Слово **џ** код трећег писара има исти облик какав налазимо у *Калиграфији* Захарија Орфелина (Ђорђевић 1987: 496), иако је рукопис настао 32 године раније, двадесетих година XVIII века. Горњи део слова је већи од доњег, а у једном делу линија је прекинута (1516).

Слово **х** има облик још из XII века, код кога доњи крајеви укрштених линија подједнако залазе у доњи међупростор (1516).

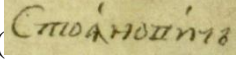
Слово ц има чисто брзописну варијанту са јачим продужетком у доњем делу и савијеним дубоко улево (1516). Јачи продужеци различито обликовани су типична одлика словних фигура у XVI и XVII веку (Јерковић 2004б: 99).

Карактеристично је **слово ч** које је истог облика какав се користио у XV веку: облик са плитком лучном чашицом (Јерковић 2004б: 98) (1516).

Слово џ има лулу на десној страни, то је облик карактеристичан за XVI век (Јерковић 2004б: 98) (1516).

2.4.2.6. Запис 3 (Георгије Стојанович, 3. фебруар, 1745)

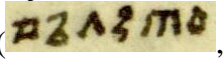
Кратак запис који датира из 1745. године на страни 150а, оставио је својом руком Георгиј Стојанович, зограф, родом из Свиштова. Зограф Георгиј је израдио цртеж за бакрорезну плочу са ведутом манастира, а у бакру ју је израдио Густаф Адолф Милер у Бечу (Шакота 1984: 61).

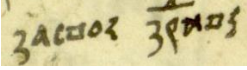
Карактеристичне палеографске црте. С обзиром на руско порекло писара, али и на период настанка записа, очекивано је забележено писање графије њ (150а).

Карактеристично је слово н, које има облик данашњег малог латиничног n (, 150а), какво касније налазимо код Рајића и Доситеја, што значи да је ово слово било у употреби и пре него што се могло наћи код ових писаца (, , 150а).

2.4.2.7. Запис 4 (1749)

На самом почетку Поменика на страни 4б уписан је запис са два имена уз која стоје подаци: 1749. година, село Рила. Ово је један од оних рукописа које налазимо само на једном месту у Поменику, што вероватно значи да су се приложници уписали лично. Писар би могао бити један од двојице уписаних приложника: Михаило (2 гроша) и Паун (1 грош).

Карактеристичне палеографске црте. Ово је једини рукопис у ком је забележено тзв. **обрнуто** € које у овом случају веома подсећа на непропорционално з (,

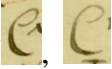
 4б).⁵⁶ Овакво обрнуто € је одлика само грађанске ћирилице (Ђорђић 1987: 196). Осим ове црте, овај рукопис се јасно разликује од свих рукописа из XVIII века по стилу писања: слова су уједначенија у односу на слова код осталих писара, тек четири слова

⁵⁶ Улево окренуто € је постојало још у уставу XIV века, али је било ограничено само на надредну – употребу. „У неререформисаној азбуци налазило се слово € (тј. *je*) којега није било у руској грађанској ћирилици (данас се то слово, и у истој гласовној вредности, налази и у украјинској азбуци). Код нас се, у другој половини XVIII века, место тога слова често писало тзв. обрнуто *e*: э, са истом гласовном вредношћу, тј. *je*, а не *e*, као што је у руској пракцици (Ђорђић 1987: 200).

прелазе дволинијски словни низ. Може се рећи да су претежно квадратног облика, приближно једнаке ширине и висине.⁵⁷

2.4.2.8. Запис 5 (еклисијарх Димитрије – списак братства, 1751)

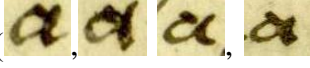
Еклисијарх Димитрије је оставио 1751. године списак дечанског братства од једанаест имена на страни 38а (Димитрије, Данило, Натанаило, Миленције, Кинтирион, Гаврило, Симеон, Георгије, Атанасије, Василије, Стефан). Правилан и уједначен рукопис писан бледим мастилом словима српског брзописа. Поједина слова, као и код осталих писара, имају по два и више брзописних облика. Истиче се на почетку речи велико **С**, чији се горњи десни део дубоко лучно савија ка унутрашњости слова и скоро додирује са стаблом

негде изнад половине (38а). И у овом рукопису налазимо брзописна слова каква налазимо у *Буквару* Г. Стефановића Венцловића и у касније објављеним приручницима за учење писмености – *Калиграфији* и *Прописима* Захарија Орфелина.

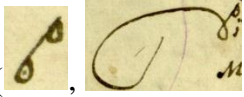
2.4.2.9. Запис 6 (београдски митрополит Вићентије Стефановић, 26. јун, 1753)

Рукопис на страни 4б који датира из 1753. године оставио је својом руком лично београдски митрополит Вићентије Стефановић, када је са својом свитом долазио у Дечане. Записао је да је манастир даровао са 11 гроша, а по један грош дали су јеромонах Аксентије, Констадин Стојанов, терзија Теодор и Стефан служитељ. Протосинђел Јосиф дао је једну златну мацарију.

Карактеристичне палеографске црте. Начин и стил писања овог писара другачији је у односу на све остале писаре. Може се рећи да рукопис има одлике стилизованог писања, које се „своди на знатно смањење висине низа и на дубоко залажење морфолошких делова у међупросторе. Ти делови се усклађују по положају и облику“ (Јерковић 2004б: 96).

Преовладава грчко јднопотезно **а** (4б), али се у истом рукопису јављају и други различити облици који се пишу из једног или два потеза пера (4б).⁵⁸

Слово в има три брзописна облика. Среће се брзописно овално **в** и то облик из два потеза пера: првим потезом је исписано стабло са доњим делом слова (које може имати

дугачак продужетак), другим потезом је додата горња петља (4б). Јавља се **в** у облику латиничног слова, код ког је десна косна линија мало продужена испод споја са

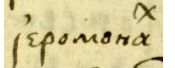
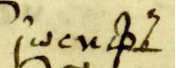
⁵⁷ У српким рукописима у XII и XIII веку слова су била квадратног облика (приближно једнаке ширине и висине), а ређе правоугаона, односно издужена у висину (Јерковић 2004б: 89).

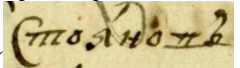
⁵⁸ „У XVI веку, када више није био у употреби канцеларијски и дипломатички брзопис, почињу се у граfiјском систему брзописа јављати и друге морфолошке варијанте за поједина слова која повећавају број морфолошких дублета или, ређе, потискују дотадашње облике. Те промене у словним облицима брзописа двојаког су порекла. Оне су настале, као и у уставу, ендогеним развитком, или су дошле са стране, из грчкога писма, што смо већ видели у уставном писму, у којему се неки грчки облици употребљавају почевши од XIV века“ (Ђорђић 1987: 127).

левом косом линијом на доњој словној линији (46). Трећи облик је квадратно в (, 46).

Слово д се јавља у два облика. Први облик је д које се јавља од XIV века, са продуженим ножицама толико да су горњи и доњи део словне фигуре готово једнаки (Ђорђевић 1987: 110) (, , 46). Други облик је брзописно д из XVI века, код ког лева коса линија не излази из реда, или излази врло мало (, , , 46)

Грчко је и једнопотезно слово ε (, , , 46), које је готово потпуно завладало у брзопису у XVI веку, и то уместо облика који се морао писати са два потеза пера: ε (Ђорђевић 1987: 127).

Оно што је веома карактеристично у овом рукопису јесте употреба *jote*. Јота има облик продуженог ĭ, а „постала је у позном средњем веку, прво као варијанта слова *i*. Доцније, у другој половини XVIII јота у њеној средњоевропској, немачкој гласовној вредности увлачи се и у писану ћирилицу. Јоту ћемо наћи и у *Калиграфији* Орфелиновој. У датуму на крају предговора стоји: *маја* (Ђорђевић 1987: 204). Међутим, у овом случају ово слово нема две тачке на врху као стандардни, кратки облик. Стабло прелази доњу линију реда и на доњем крају се повија благо улево, а изнад слова, место две тачке, налази се благи спирит⁵⁹ (, , 46). Ово је једини рукопис у коме смо наишли на овај облик.

Утицај руске граfiје се јасно огледа у присуству слова **я**, које се јавља уместо **а** са гласовном вредношћу *ja* (46).

Слово т се јавља као треног у више варијација: средњи стубић може бити краћи (46), затим спојна линија може прелазити словну фигуру и са леве и са десне стране (46), трећа варијанта је тропотезно код ког се се спојна линија наставља у трећи стубић (46). Неретко се на крају трећег стубића налази квачица. На једном месту срећемо високо једнострано т са благо искошеним стубом од чијег врха улево полази благо извијена линија, која се на свом крају савија удесно ка унутрашњости слова (46)

Слово **џ** прелази горњу линију реда, а пречка је равна црта која вертикалне сече у доњој половини слова (46).

Слово **ѝ** поред брзописног облика (, , 46), има на једном месту и нови облик (46).

Слово **ц** има праву доњу вертикалну црту већу од горњег дела слова (46).

Слово **ќ** има два облика за обележавање гласовних вредности *ĥ* и *h*. У функцији гласа *ĥ* има облик са благо удесно искошеним стаблом које у горњем делу сече водоравна црта, а у доњем делу са десне стране испод половине стабла спушта се кратка коса црта (у речи

⁵⁹ Спирити су се писали изнад самогласничких слова, ако су стајала на почетку речи. Постојала су два спирита: оштри ' и благи ' (Ђорђевић 1987: 180).

58a). У функцији гласа *ћ*, *ѣ* има облик који је, можда, најсличнији данашњем писаном облику. Слово је двопотезно: из једног потеза се изводи стуб са десном косом цртом

у доњем делу слова. У горњем делу стуб сече црта мало изнад горње линија реда (у речи

46). Стуб је више искошен удесно него код облика слова за гласовну вредност *ђ*. Као што видимо они се употребљавају на свом месту.

2.4.2.10. Запис 7 (ваљевски митрополит Теодосије, 21. август, 1757)

У августу 1757. године Дечане је посетио новопостављени митрополит ваљевски Теодосије, који се лично уписао у Поменик и манастир даровао са три златника.

Карактеристичне палеографске црте. Брзописна слова грађанске ћирилице, каква описује Орфелин у *Прописима*, код овог писара углавном имају дуге украсне савијутке у горњем или у доњем делу. Нарочито је карактеристично **слово** *д* код ког се на крајевима обеју ножица налазе мали савијуци, а на врху леве косе линије налази се савијутак велики

готово колико и цела словна фигура (, 46). Јавља се и облик са тачкама место

савијутака на ножицама (, 46).

Слово *ѣ* се јавља са украсним савијуцима на почетку стуба и врховима линија са обе стране стуба (46). Овакво *ѣ* са украсним савијутком (лулом) на почетку стуба је једна од варијантских иновација у XV веку (Јерковић 2004б: 98).

На исти начин, са савијуцима на крајевима, издвајају се слова: **велико** *а* (46), *з* (, 46), *р* (, 46), *ц* (46).

Утицај руског правописа у овом рукопису огледа се, између осталог, и у присуству руског **слова** *я* (46).

Посебно идвајамо облик **слова** *ѣ*, које овај писар пише са дубоко преломљеном линијом на више места. Та линија иде десно од врха стуба, а доњи део са петељком веома подсећа на брзописно слово *д* код ког лук затвара угао који чине лева и десна линија (46,

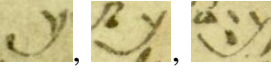

46, 46). На једном месту та петељка је образована са леве стране стуба са којим чини троугао (46).

2.4.2.11. Запис 8 (Василије Мирољуб, 21. август, 1757)

Истота дана када и ваљевски митрополит, 21. августа, у Дечанима се нашао и уписао Василије Мирољуб из Петроварадина, „летописних новости и древности испитатељ“ (Шакота 1984: 61).

Карактеристичне палеографске црте. Слово ж има типични руски облик – облик гужвице (4б).

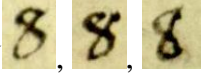
Карактеристично је велико **слово** п, које је исто као и данашње писано са извијеном спојном водоравном линијом (б). Такво п не налазимо у *Калиграфији* и *Прописима* Захарија Орфелина, ни у списима Јована Рајића и Доситеја Обрадовића, које П. Ђорђевић спомиње и описује у *Историји српске ћирилице* (1987: 494–497), али налазимо у писму хиландарских калуђера Дубровачкој општини из 1781. године (Ђорђевић 1987: 501).⁶⁰

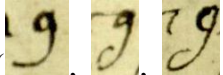
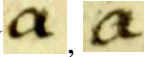
Слово х, поред старог брзописног облика у облику осмице, на неколико места има и нови облик који је одлика писане грађанске ћирилице (4б). На једном месту је забележен и диграф оу, код ког је о ситно и округло, а у има леву кратку, а десну дугу линију која се савија дубоко лучно улево и и својом дужином прелази претходно слово ().⁶¹

Слово ђ је двопотезно са водоравном пречкицом без привезака, какво налазимо у *Калиграфији* Захарија Орфелина из 1759. године, а пре тога у *Правилима* манастира Ораховице из 1745. године (4б).⁶²

2.4.2.12. Запис 9 (Стојо Лековић, 1777)

Један од последњих записа у другој половини XVIII века, 22. септембра 1777. године, на страни 4а, оставио је Стојо Лековић из Скадра, прилажући две парусије и 50 гроша за отпуштење грехова и вечни помен њега и његових живих родитеља Стојка и Паве.

Карактеристичне палеографске црте. У рукопису овог писара из народа осећа се колебање у правопису, које се огледа у мешаној употреби српског брзописа и писаног типа грађанске ћирилице, иако се ради о другој половини XVIII века када је руски брзопис увелико завладао. Двојаке облике, старије брзописне и новије из руског правописа, имају слова а, в, д. Нека слова имају само старије, а нека само нове облике. Само старији облик има **слово** х и то облик затворене осмице (4а).

Слово а у првом случају има старији брзописни облик са стаблом које дубоко залази у доњи међупростор (4а), други је облик који у својим приручницима даје Орфелин (4а).

⁶⁰ Писмо хиландарских калуђера Дубровачкој општини, 1781. г., Старине 17, с. 45, бр. 55. (према: Ђорђевић 1987: 501).

⁶¹ Овај облик слова у сличан данашњем налазимо у Орфелиновој *Калиграфији* (1759), а писао га је у свом рукопису из 1765. године Јован Рајић на чији је начин писања без сумње утицао и његов боравак и школовање у Русији (Ђорђевић 1987: 198, 199).

⁶² *Калиграфију* и *Правила* приказао је Петар Ђорђевић у *Историји српске ћирилице* (1987: 492–496).

Слово в се јавља као брзописно в са примакнутим петљама, тзв. бубњевито (,) 4а) (Јерковић 2004б: 98), и као брзописно квадратно в (,) 4а).

Слово д се јавља у облику из XVI века, код ког лева коса линија залази у горњи међупростор (Ђорђевић 1987: 129) (,) 4а). Други облик је варијација новог д са продуженом и савијеном десном ножицом која дубоко залази у доњи међупростор, док је горњи део слова благо нагнут удесно (,) 4а).

Нове облике какве налазимо у *Прописима* имају слова з, л, р, х, ц, щ.

Слово з има облик тројке () 4а) и облик са угластим горњим делом, код ког доњи део залази у међупростор () 4а).

Слово л је ново са левом извијеном линијом () 4а).

Слово р такође има нови облик са извијеним стубом (, ,) 4а).

Слово х има нови облик код ког десна линија која прелази на леву страну у доњем делу, залази дубоко у међупростор и на своме крају се савија () 4а). Нове облике имају још ц (,) 4а) и щ () 4а).

Веома је карактеристичан облик слова њ, који је једнопотезан и са необликованом петљом тако да подсећа на облик броја два (, , ,) 4а).

2.4.2.13. Запис 10 (Хаџи Ђорђе Петровић, 1797)

Године 1797. у Поменик се уписао Хаџи Ђорђе Петровић из Солуна (Селаника), који је за своје здравље и за душу својих родитеља манастиру поклонио 69 икона. Међутим, није утврђено да ли је иконе насликао сам Хаџи Ђорђе, или је платио да се оне насликају (Шакота 1984: 64).⁶³

Карактеристичне палеографске црте. Од старијих облика српског брзописа у овом рукопису налазимо слово х (, ,) 76б), затим слово к са два одвојена потеза (, ,) 76б). Ово је други рукопис у Поменику у ком наилазимо на африкату ц, али у облику који се од облика из *Буквара* Г. С. Венцловића (Јовановић/Стефановић 2013) разликује у облику доње вертикалне црте () 76б).

⁶³ У *Дечанској ризници* М. Шакоте (1984: 64) стоји да се Хаџи Ђорђе уписао 1794. године, што је нетачно интерпретиран податак.

2.4.3. Писари XIX века

Рукописи који датирају из XIX века према временским одредницама, углавном припадају писарима који су остављали само по један дужи запис о приложницима и прилозима. Анализирали смо записе трију писара, који нам пружају довољно материјала за анализу.

Рукописи писара који су оставили по један запис 1806. године веома су слични по стилу писања и потезима слова – карактеришу их ситна слова курзивног типа, међу којима нека имају необично дуге завршетке. Могло би се рећи да су писани руком истог писара. Разлике ипак постоје, иако их је врло мало. Можда можемо претпоставити да је запис у децембру 1806. године писао ученик писара који је оставио запис у јануару 1806. године, а он је свог учитеља веома добро опонашао у стилу писања, отуда толика сличност.

У овим записима налазимо неке словне облике какве налазимо у графици Доситеја Обрадовића, који је уз Јована Рајића и Захарија Орфелина најзнаменитији писац XVIII века (Ђорђевић 1987: 198–199). Доситеј је употребљавао двојачке облике, старије и млађе – први су узети из брзописа, други су одлика писаног типа грађанске ћирилице. Такве двојачке облике налазимо и у овим рукописима.

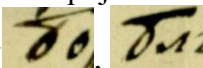
У рукописима из 1806. године јасно се уочава разлика између великих и малих слова, што је преузето из латинице (Ивић 2014: 147). У употреби је и везивање слова у речима, такође по угледу на тадашњу писану латиницу (Ђорђевић 1987: 194).

2.4.3.1. Запис 1 (1803)

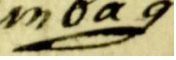
На страни 74а 1803. године уписао се Ђока Годоров из Велике Хоче и манастиру даровао кућу и велико имање – шест њива, четири ледине, две каце, две бачве и две баште. По рукопису се препознаје да је запис оставио човек из народа, недовољно писмен, на шта указује податак да је писао везујући поједине речи. Употребљава и слова из српског брзописа и слова из грађанске ћирилице, али врло неуједначено и без одређених делова слова.

2.4.3.2. Запис 2 (јануар, 1806)

У запису првог писара на страни 44а поред податка о времену бележимо и податак о месту – Нахија Призренска, село Црно Вране (Црноврание) (Вемић 2005: 66). У овом запису стоји да је извесни Ђока даровао манастиру – Хаци Данилу и братији Захарију, Мојсеју и Методију – осам њива, две кућице, три парчета ливаде, гумно и кућу са свим имањем. Ово је један од највећих, можда и највећи дар једног приложника забележен у Поменику.

Карактеристичне палеографске црте. По два облика имају слова б, в, д, н. Слово б код овог писара има старији облик из српског брзописа (44а) и облик сличан данашњем великом б (44а).

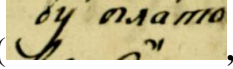
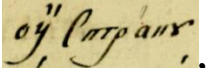
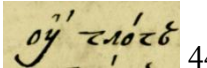

Слово в има два облика из грађанске ћирилице. Први облик је тропотезно в какво налазимо у Орфелиновим *Прописима* – леви стуб се савија улево у горњем делу, од његовог горњег краја удесно полази лучна линија, која се савија надолу и спаја са хоризонталном линијом у доњем делу (, 44а). Други облик је сличан данашњем писаном в (, 44а).

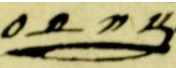

Слово д са ножицама јавља се у две варијанте: д са ножицама дужим од горњег дела словне фигуре, лева ножица је дужа и некад може имати квачицу на свом крају (, , 44a); друга варијанта је без леве ножице, а десна је продужена и савијена улево испод доње линије реда (, , 44a). Други, новији облик је сличан данашњем писаном типу, али доњи део словне фигуре залази дубоко испод доње линије реда улево, као и код претходног облика (44a).

Слово н Доситеј је у почетку писао на два начина: *и* и *п*.⁶⁴ Те облике налазимо и у рукопису овог писара (, , , 44a).

Слово к има веома карактеристичан облик какав нисмо пронашли ни у једном документу у Ђорђићевој *Историји српске ћирилице*. Са краја кратког стуба полази горња десна линија, дуга и савијена надоле на своме крају, а са средине те линије, или нешто испод, спушта се доња десна линија (, 44a).

Слово р на само једном месту има облик са дугим стаблом удесно искошеним и у доњем делу савијеним улево (44a). Други облик је курзивно једнопотезно р са дуплом линијом у стаблу, а завршава се у петелци са савијутком (, 44a). Оба облика налазимо у *Прописима*.

Диграм оу у овом рукопису налазимо само у предлозима (, , 44a). Слово у има облик из грађанске ћирилице. У свим осталим позицијама у речима налазимо брзописно **слово њ** (, , 44a).

Слово ц има завршетак који досеже до доњег словног низа, или као десна ножица слова д – залази дубоко испод доње линије реда улево у дужини од два или три слова (, 44a).

Африката џ има облик који се разликује од облика из *Буквара* Г. С. Венцловића – линија испод вертикале није повијена и по дужини је једнака горњем делу словне фигуре (44a).

Веома је необично писање **слова ђ**, код ког је петелка издужено слово о са слободним завршетком на левој страни словне фигуре, а почетак стуба је углавном спојен са претходним словом (, 44a).

Лигатура ю је варијација једнопотезног облика ове лигатуре који налазимо у Орфелиновим *Прописима* (, 44a).

Бележимо употребу **руског я** са правим и дебљим стубом, а стуб и леви део слова могу бити одвојени (, 44a).

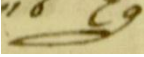
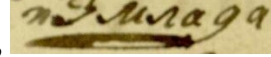
⁶⁴ Овакве облике налазимо и код Рајића, док Орфелин нема *п* (Ђорђић 1987: 199).

2.4.3.3. Запис 3 (10. децембар, понедељак, 12ч, 1806)

На страни 42а писар је уз запис оставио податак о времену са даном у недељи и временом у дану и једини је писар који је оставио потпуну временску одредницу.

Карактеристичне палеографске црте. Рукопис овог писара је готово идентичан рукопису претходног писара. Слово в и у овом рукопису има два облика – старији облик (, 42а) и облик сличан данашњем великом в (, 42а).

Слово в се јавља у три облика. Први облик је брзописно квадратно в код ког горња и доња линија прелазе са леве и десне стране стуба (42а). Други облик је из грађанске ћирилице – тропотезно в као и код претходног писара, леви стуб се савија улево у горњем делу, од његовог горњег краја удесно полази лучна линија, која се савија надоле и спаја са хоризонталном линијом у доњем делу (, 42а). Трећи облик је сличан данашњем писаном в (, 42а).

Слово д има два облика, као код претходног писара. Први облик је д са ножицама и јавља се у две варијанте: д са ножицама дужим од горњег дела словне фигуре, лева ножица је обично дужа и на свом крају има квачицу (, 42а, 44а). Други, новији облик, јесте облик из рускословенске графије, који је сличан данашњем писаном типу: разлика је у положају доњег дела словне фигуре, тј. петљице, која је више искошена улево (, 42). Негде је петља толико продужена да испод доње линије реда досеже до петог слова (, , 42а).

Слово н такође има облике какве налазимо и у рукопису претходног писара (, , , 42а).

Слово к такође има карактеристичан облик као код претходног писара. Разлика је само у доњој десној линији, која је код претходног писара права, а код овог писара је савијена на горњем крају, или на оба краја (, 42а).

Слово р се јавља једнопотезно са дуплом линијом у стаблу, а завршава се у петельци са савијутком (, 42а).

Слово љ је написано идентично као код претходног писара – са слободним завршетком и спојено са претходним словом (, 42а).

Лигатура ю има исти облик као код претходног писара – варијација облика који налазимо у Орфелиновим *Прописима* (, 42а)

Слово ја овај писар пише са веома дугим и извијеним стубом (, 42а).

Карактеристично за овај рукопис је то што су поједина слова несразмерно већа или имају несразмерно веће завршетке у односу на слова у словном реду (, , , , , 42a). Осим тога, завршеци и пречке су писани задебљаним линијама.

2.4.3.4. Запис 4 (1813)

Рукопис овог непознатог писара забележен је на страни 1296.

Карактеристичне палеографске црте. Двојаке облике, варијанте старијих и млађих облика, налазимо за само два слова: в (, , 1296) и в (, , 1296, , , 1296).

Карактеристично је **слово** д са ножицама које прелазе испод доњег линије словног реда, а десна линија изнад поднице је дужа од леве, извијена и завршава се савијутком удесно (, , 1296).

Слова ε и з имају такве брзописне облике да и једно и друго слово имају на средини само благо улегнуће, а горњи и доњи део слова су неједнаки: горњи део слова је углавном већи од доњег (, , , , 1296).

Слово н има само само облик какав налазимо код Доситеја и Рајића: облик данашњег малог писаног латиничног *n* (, , , , 1296).

Слово к је двопотезно и веома слично данашњем писаном слову: једним потезом су изведени стуб и горња десна линија, другим потезом доња десна линија, а цела словна фигура је искошена удесно (, , , 1296).

2.4.4. Последњи запис – XX век (1938)

Најмлађи запис забележен у Поменику, исписан плавим мастилом, остављен је 1938. године на страни 176 испод рукописа једног од претходних писара. Запис је у виду текста у ступцу, који почиње изнад половине стране, паралелно са ознаком *ѿромонаха*, а завршава се на самом крају мало збијеним словима услед недостатка простора. Исписан је крупним словима данашње писане ћирилице. Заправо, писар је на почетку записа месец исписао словима уставне ћирилице, а онда наставља писаним словима данашње ћирилице. У том запису помињу се године 1933. на почетку записа и 1938. на крају записа, што је последњи забележени податак о години у Поменику.

У запису стоји да је писар 2. августа (20. јула) 1933. на Светог Илију примио дужност настојатеља Царске Лавре Високих Дечана и постао управник монашке школе. Пише да се уз помоћ Светог Краља Стефана Дечанског потрудио око обезбеђивања и оправке саме цркве, подизања новог крова, нове звонаре, стругаре, млина итд. Након тога постављен је за новог викарног епископа Његове Светости Патријарха Гаврила, а дана 2. августа 1938. године предаје своју дужност архимандриту Дионисију.

3. ОРТОГРАФИЈА

Дечански поменик највећим делом припада српскословенском периоду, односно српској редакцији старословенског језика, која је „као писани, црквени и књижевни језик у Срба, уз то и неразговорни, била код њих врло дуго у употреби: све до половине XVIII века“ (Младеновић 2008: 35). Током ове најдуже фазе у историји српског књижевног језика, према речима Бранкице Чигоје (2010: 515), напоредо су се употребљавали српскословенски, црквени и књижевни језик, и народни (раз)говорни, који су један другом чинили функционалну допуну. О развоју књижевног и народног језика шире објашњење даје Јелица Стојановић: „Од најранијих времена у српском језику се формирају два језичка типа: **српскословенски** (њиме су писани споменици углавном црквене садржине, споменици писани овим типом се чвршће држе устаљене нормe, задржава се више црта старословенског језика, мање се уносе иновације из говора) и **српски народни језик** (њиме су писани споменици свјетовне садржине: различите повеље, писма, законици...; ближи је живом народном говору, уносе се и језичке особености дијалекатског типа)“ (Стојановић 2011: 9). Српски народни језик се назива још **старосрпски језик** – народни језик Срба у средњем веку из којег се развио савремени српски језик (Лома 2011: 5).

Правописна испитивања у Дечанском поменику вршена су са циљем да се утврде најбитније правописне особине рукописа који су настајали у ресавском и послересавском периоду српскословенске писмености. Такође, правописна анализа има за циљ „да констатује употребу графема за одговарајуће фонеме“,⁶⁵ што у нашем случају има посебан значај у разматрању проблема око појаве графема за прејотоване вокале, поред групе *ѣ* за обележавања гласовне групе *ија*. Ова црта уз још неке правописне карактеристике указује на мешање правописних традиција, што је испитивање правописа и показало.

Главни и најобимнији рукопис Дечанског поменика, рукопис Димитрија даскала, настао је у *ресавском* периоду, док се сви остали рукописи везују за *послересавски* период српске писмености, који представља „раздобље дотицања и својеврсног прожимања две правописне традиције, старије рашке и млађе ресавске“ (Грковић-Мејџор 1993: 37). Значај испитивања тог прожимања може се описати онако како је Наташа Драгин (2013: 5) описала значај споменика српскословенске писмености средњег века, који, према њеним речима, пружају драгоцену сведочанства и о међуредакцијским прожимањима у средњем веку.

Ресавска правописна норма, која се везује за период XV и XVI века, представља трећи тип у еволуцији српског правописа, који одражава тенденцију враћања на изворе у грчком правопису. Епоха ресавског правописа постаје доба препорода српскословенског језика, који се кроз процес ревизије архаизује и враћа источнику правословне духовности (Грковић-Мејџор 2007: 474). Типичне црте ресавске правописне нормe јесу:⁶⁶

- а) десетерачко *ї*, као најмаркантнија црта ресавског правописа, које се редовно пише у групама *ија*, *ије*, *ијо*, *ију*, као и *ији*: *їа*, *їе*, *їо*, *їю* и *їн*;
- б) употреба грчких слова *ξ*, *ψ*, *ν*, *ω* и *φ*, нарочито у речима грчког порекла;
- в) употреба акцената и спирита;
- г) одступа се од прејотације вокала *а* и *ε*, па се гласовна група *ја* на почетку речи обележава лигатуром *ѣ*, као у рашком правопису, али се иза вокала пише *а*; гласовна група *је* се у обе позиције обележава широким *ε* или малим *ε*;
- д) поред танког јера (*ь*), поново је у употреби дебело јер (*ѣ*), које је избачено из рашког правописа;
- ђ) од средине XIV века почиње да се употребљава запета, преузета из грчког језика;
- е) употреба слова *ѕ*, које је до тада била замењено словом *з*.

⁶⁵ О ортографским истраживањима види: Чигоја 1998: 9.

⁶⁶ О одликама ресавске школе видети: Мошин 1963: 471–472; Грицкат 1978: 117; Недељковић 1965: 465–475; Јерковић 1980: 26–28; Богдановић у: Милосављевић 2006: 276; Милановић 2010: 45.

Правопис главног писара, Димитрија даскала, који је исписао највећи број страница, сагледали смо детаљно, док је код осталих писара из каснијег периода направљен осврт на основне правописне црте и специфичности рукописа, који на нивоу правописа, исто као и на нивоу палеографије, испољавају диференцијацију у односу на рукопис првог писара. Овакво правописно стање у рукописима Дечанског поменика је очекивано ако се узме у обзир дуг период настајања у току ког су се издвајале особине ресавске школе, али и послересавског периода редакцијске писмености. Правопис Дечанског поменика је описан у основним цртама у *Опису ћирилских рукописних књига манастира Високи Дечани* (Богдановић и др. 2011: 451).

Опис правописа изложили смо по специфичним особинама које су дистинктивна обележја правописних школа, према моделима: Јерковић 1982, Грковић-Мејџор 1993, Стојановић 2002, Ивић/Јерковић у: Ивић 2008, Стојменовић 2010, Милановић 2014. Нећемо наводити све примере из проучене грађе, већ само по неколико репрезентативних примера.

3.1. ПРЕГЛЕД ОРТОГРАФСКИХ КАРАКТЕРИСТИКА РУКОПИСА

3.1.1. Обележавање гласовне вредности *ja*

Ресавску правописну норму карактерише обележавање гласовне вредности *ja* лигатуром *ѝ* на почетку речи и словом *а* иза вокала. Употребом различитих граfiјских облика за исту гласовну вредност, ресавски правопис је „нарушио паралелизам који је имао претходни рашки, па и глагољски правопис (у нашој литератури назван *зетско-хумски*)⁶⁷ где се једнако писала група *ja* и на почетку речи и иза вокала (*ѝко, ѝоѝ; ѝко, ѝоѝ*)“ (Јерковић 1982: 16). Примери са јатом у вредности *ja* нису очекивани, нити су забележени у Поменику.

Обележавање вредности *ja* лигатуром *ѝ* на почетку речи доследно је спроведено у рукопису Димитрија даскала: *ѝанка* (54а), *ѝаннѝю* (68а), *ѝаню* (77а), *ѝакшю* (80б) итд. Обележавање вредности *ja* словом *а* у поствокалској позицији такође је доследно спроведено у рукопису Димитрија даскала: *неѝоа* (4а), *ѝоѝѝеа* (53б), *ѝаднѝоа* (54а), *ѝоброѝоа* (78б), *ѝоаѝа* (80б), *ѝаѝѝеа* (82б), *ѝѝана* (83а) итд. Иза десетерачког *ѝ* у вредности *ja* редовно се пише *а*, што је најкарактеристичнија црта ресавског правописа (види део о адаптацији грчких имена): *ѝанѝѝа* (10а), *ѝоѝѝѝана* (18а), *ѝѝрамѝѝа* (19а), *ѝѝѝѝѝа* (20а), *ѝѝаннѝѝѝа* (21а), *ѝѝѝѝѝѝа* (21а), *ѝѝѝѝѝѝѝа* (39б) итд.

Одступања у рукопису Димитрија даскала забележена су у малобројним примерима где је гласовна група *ja* обележена на рашки начин, лигатуром *ѝ* у поствокалској позицији: *ѝраѝѝѝа* (53б) и *ѝаѝѝѝѝа* (20а), што су, претпостављамо, нехотично уписани примери према норми старије рашке правописне школе. Остаје нејасно код имена *ѝрѝенѝѝѝ* (126а), да ли је у питању име *Арменка*, које би у том случају било једино забележено у Поменику, или је пак недоследна употреба слова *а* у гласовној вредности *ja* на почетку речи у имену *Јарменка*, које је више пута забележено у Дечанском поменику – *ѝрѝенѝѝѝ* (93а, 97а, 134б).⁶⁸

У рукописима писара XVII и XVIII века, поред обележавања гласовне вредности *ja* на ресавски начин, уочено је много више примера обележавања ове гласовне групе иза вокала

⁶⁷ „Називе зетско-хумски/босански и рашки (старији и млађи) правопис увео је у нашу науку Александар Белић као називе за две правописне традиције којима се одликују најстарији сачувани српски ћирилски споменици“ (Чигоја 1994: 85). Ову терминологију затим употребљава и Б. Чигоја (1998: 9), док код Ј. Стојановић (2011: 13) налазимо да је термин *зетско-хумски правопис* „неодређен, и не сасвим адекватан термин – поготово ако се узму у обзир каснија његова погрешна тумачења и примјене [...] што је потом у знатној мјери и по инерцији прихваћено, без прецизирања шта тај термин представља.“ Према мишљењу П. Ивића и В. Јерковић (Ивић 2008: 555), називи *зетско-хумска* или *зетско-босанска* школа су погрешни и нема доказа да је она икад имала упориште у Зети, стога ту школу условно називају *хумско-босанском*.

⁶⁸ *Арменка* је варијанта имена *Јерменка* (Грковић 1977: 220), *Јарменка* је такође варијанта имена *Јерменка* (Исто, 259).

на рашки начин – лигатуром *ja* (наводимо само неке од бројних примера): *пaхoднa* (17a), *вaснaнa* (38a), *стoянa* (83a), *рaднoгa* (83a), *бoгaнџ* (90a), *стaнoгa* (90a), *рaднa* (90), *брaнa* (91a), *пeтa* (91б), *кoтaкa* (91б), *грoздiгaнџ* (94a), *пaкoкa* (96a), *дoбрoкoкa* (100a), *бoгaнџ* (110a), *вѣднa* (116б), *бoгoгa* (118б), *иaннiкнa* (118б), *вѣгaнџ* (123б), *мiхoгa* (124a) итд. Оваква употреба лигатуре *ja* није доследна ресавској правописној норми, те није очекивана.

Недоследна употреба слова *a* у гласовној вредности *ja* на почетку речи, забележена је у примеру *aкoкa* (148б). Код писара XVII века је забележено име *aннiю* (68a), за које важи мишљење које смо изнели у вези са именом *Јарменка* код Димитрија даскала – остаје питање да ли је уписано име *Анисија*, које би у том случају било једини пример тог имена, или је уписано име са недоследно употребљеним словом *a* у гласовној вредности *ja* на почетку имена *Јанисија*, које је забележено четири пута (*иaннiю* 68a*3, 68б).

Велики број примера употребе лигатуре *ja* иза вокала иде у прилог рашкој правописној школи, што потврђује чињеницу да је за послересавски период карактеристично мешање старијег рашког и новијег ресавског начина обележавања гласовне групе *ja*.

Четрдесетих година XVIII рускословенски језик се налазио у почетној фази усвајања од стране Српске православне цркве, при чему је српкословенски језик напуштан (Младеновић 2008: 60). У складу са правилима редакцијске писмености XVIII и XIX века, за обележавање гласовне вредности *ja* налазимо употребу слова *a*⁶⁹ и *ja*⁷⁰. Слово *a* у вредности групе *ja* забележено је у рукопису трећег писара XVIII века – *пaрѣснa* (27a), *aнкo* (28a), *нaхнa* (28a), затим у запису из 1745. године – *бoгaнoвнѣ* (150a) и у једном примеру из друге половине 18. века – *мoѣнѣa* (65a). Слово *ja* је забележено у запису из 1753. године – *бoгoнoвѣ* (4б), затим у запису из 1757. године – *рaдoнa* (4б) и у записима из 1806. године – *кoжiя* (44a), *цaрскiя* (42a). Ови подаци иду у прилог тврдњи Н. И. Толстоја (2004: 78) да се четрдесетогодишњи период од 1740. до 1780. године с правом сматра временом владавине славеносрпског књижевног језика на руској основи, али се тај утицај у Поменику види и у примерима забележеним на почетку XIX века.

3.1.2. Обележавање гласовне вредности *je*

Гласовна вредност *je* се у ресавском периоду обележавала графемама широко *ѣ/ѧ* и мало *ѣ*. Ово правило је доследно спроведено (са малим бројем одступања од правила) код главног писара на почетку речи и иза вокала: *ѣфрoсѣмѣ* (2a), *ѣфрѣмa* (19б), *ѣфѣмю* (67б), *вoѣкoдѣ* (3б) итд. Димитрије даскал је групу *je* редовно обележавао широким *ѣ/ѧ*. Гласовна група *je* иза вокала у ознаци *ѣромoнaѣ* (на странама од 13a до 38б) редовно се обележава малим словом *ѣ* или широким *ѣ*: *ѣромoнaѣ* и *ѣромoнaѣ*. Лигатура *ѧ* се јавља у ознаци *рѣба* својго од стране 77a, и у оправданим случајевима за писање палаталних сугласника (види поглавља о обележавању *љ* и *њ* и *ђ* и *ћ*).

И у рукописима писара XVII, XVIII и XIX века гласовна вредност *je* се обележавала углавном доследно по ресавској традицији. Налазимо свега неколико примера обележавања групе *je* на рашки начин: лигатуром *ѧ* уместо *ѣ* и у иницијалном и у поствокалском положају:

⁶⁹ У XVIII веку „новина је била у томе што се слово *a*, које се у нашим световним ћирилским књигама од најранијих времена уопште не пише (тада га још имају само неки црквени споменици), после толико векова поново враћа у црквене књиге, где се чита као *ja* иза вокала или као *a* (иза неких сугласника) (Вукомановић у: Милосављевић 2006: 333).

⁷⁰ „Утицај руске графиције на српски брзопис огледа се већ у *Калиграфији*. Пре свега је из руске ћирилице ушло и код нас у употребу слово *ja* (ја), у којој се оно јавља у XVI веку, а постало је од уставног облика *a*. Тога слова није било ни у уставу ни у брзопису док се писало на српкословенском језику. Орфелин је своју *Калиграфију* написао на славеноруском језику, а то је нови рускословенски језик у којему има више руских особина него у језику црквених књига (Ђорђић 1987: 195).

кѣѣ (56б), кѣнсаветѣ (68б), кѣфидію (73б), кѣринѣ (103а), вѣсонѣвнѣ (111б). По угледу на грчке иницијалне групе забележен је неправилно написани облик ѣѣфрѣидѣ (68а). У једном запису из XVIII века, у рускословенском периоду српске писмености група *је* обележена је са *іе* (употребом *јоте*) – *іеромонах* (4б).

3.1.3. Обележавање гласовне вредности *ју*

Гласовна вредност *ју* се обележава лигатуром *ю* после вокала доследно у скоро свим примерима у рукопису главног писара: андрею (39а), вѣю (79а), пею (80а), раю (82а), ѡстою (84а), као и иза палаталних сугласника: ѣню (77а), радню (80а) итд. Лигатуру *ю* у вредности у налазимо иза некада меких сугласника: вѣчу (78б), ѣкшю (80б), чюбѣѣ (126б), рѣжю (127б). Лигатура *ю* је недоследно употребљена иза сугласника *г* у речи грѣгѣра (3а, 83б), иза *к* у ѣнкю (126а) и иза *н* у речи сѣнѣню (128б).

Код осталих писара лигатура *ю* се доследно пише у вредности *ју* иза вокала и за обележавање палаталних сугласника *л* и *н*.

3.1.4. Обележавање гласовне вредности *јо*

Познато је да ова група није постојала у словенским речима, због чега су се писари угледали на правопис страних речи са иницијалном групом *ијо*- (Јерковић 1982: 24), стога се у анализи ограничавамо само на имена несловенског, односно хришћанског порекла. Гласовну вредност *јо* обележену словом *ѡ* налазимо у неколико примера, који су углавном типови хипокористичког образовања – основа хришћанског порекла + словенски суфикс:⁷¹ ѡва (номинатив) (28а), ѡва (78б), ѡванѣца (96а), ѡѣѣ (120б*2), ѡѡѡѣ (78б). У рукопису Димитрија даскала се граfiјским варијантама *ѡ* и *ѡѡ* обележавају гласовне групе за које претпостављамо да су имале гласовну вредност *-ијо*.⁷² У свим примерима група *-ијо* је бележена са *ѡ* и *ѡѡ*: ѡѡѡфа (9а), ѡѡѡѣѣ (13а), ѡѡѡнѣѣ (20б), ѡѡѡнѣ (24б) итд. Граfiјску варијанту *нѡ* нисмо пронашли у рукопису Димитрија даскала.

У рукописима писара из каснијег периода гласовна група *јо* је забележена само једном и такође означена словом *ѡ*: ѡванѣца (96а). Гласовна вредност *ијо* је означавана граfiјским варијантама *ѡ* и *нѡ*: ѡѡѡнѣѣ (28а), ѡѡѡнѣѡѣ (91б), ѡѡѡнѣѣѣ (93а), ѡѡѡнѣ (105а); нѡѡнѣѣѣѣ (54а), нѡѡнѣѣ (62б), нѡѡнѣѣ (99а), нѡѡнѣѡѣ (105б), нѡѡнѣѣ (106а) итд.

3.1.5. Писање слова *і* и *ї*

У рукописима Дечанског поменика писање слова *і* и *ї* у дифтоншким групама или самостално ограничено је углавном на несловенске речи. Дистинктивна обележја група које чине слова *і* и *ї* са вокалима *а*, *ѣ*, *ѡ* и *ю* на почетку и на крају речи јесу надредни знаци који се употребљавају без изузетка: спирит на сваком слову у почетном положају (*і*) и две тачке изнад слова у групи унутар или на крају речи (*ї*).

Писање слова і. У рукопису Димитрија даскала писање слова *і* налазимо у групама *іа*, *іѣ*, *іѣ*, *іѡ*, искључиво у иницијалном положају у именима грчког порекла са обавезним

⁷¹ О словенским суфиксима *-ота* и *-ко*: Клајн 2003: 140, 182, о несловенским основама и словенским суфиксима: Грковић 1983: 96.

⁷² Види: Јерковић 1983: 94; Грковић-Мејѡор 1993: 33.

(126а, 127б) и у речима у насловима срѣпскыѣ (2а), бл҃гѣтнвынѣ (3б), оугровлашкыѣ (3б). Код осталих писара јавља се у запису из XVIII века, у речима: светымъ, младын, смрраннын (4б) и у именима маргыта (132а) ныколѣ (57б).

3.1.8. Писање јерова

У старословенској азбуци су постојала два знака за полугласнике – *танко јер* (ь) и *дебело јер* (ѣ), који су се писали у слабом и јаком положају, али је још пре XII века дошло до њиховог изједначавања у корист танког јера, док је *дебело јер* поново ушло у употребу почетком XV века у ресавској правописној школи. Проблематика писања јерова „највећим дијелом везана је за фонетско-фонолошке процесе, јер је писање *јер* у неким случајевима зависило од изговарања, односно од неизговарања некадашњег полугласника. Међутим, често је имало и одређену правописну улогу, а понекад је то био и писарски манир. [...] Одлика ресавског правописа јесте васпостављање *дебелог јера* некад са мање, некад са више одређеном правописном функцијом, за разлику од рашког правописа, који уопштава *танко јер*“ (Стојановић 2013г: 511–512). По ресавском правопису ѣ се писало у првом реду у предлозима и префиксима, за разлику од ь који долази на место редуцираног полугласника на крају речи (Мошин 1964: 472); друга функција ѣ јесте да означи јак полугласник, иако се писао и на крају речи, где се није изговарао (Јерковић 1983: 30).

У рукопису главног писара, Димитрија даскала, забележена су оба јера. *Дебело јер* је забележено у предлогу, унутар речи на једном месту и уз вокално р и л: вѣ (1а), дѣщѣрѣ (2а), вѣлка (2а), крѣста (57а), прѣвѣче (78а), грѣгѣора (83б), прѣвѣла (87а) итд. *Танко јер* стоји на крају речи по правилу и то у речима у насловима: дѣщѣрѣ (2а), помѣнѣ (3а), рабѣ (3а), сконѣхѣ (6а), протопопѣмѣ (53а), всѣмѣ болѣроумѣ (77а).

Код писара XVII, XVIII и XIX века *јерови* се често пишу, али је њихово писање, осим за обележавање вокалног р и л, углавном недоследно – смењују се спорадично без правила, на крају и унутар речи. Писање на крају речи значи да се од правила ресавске норме одступа.⁷⁴ Неупоредиво чешће бележимо *дебело јер*:⁷⁵ верисавѣ (13а), клѣчѣрѣ нованѣ (24б), новакѣ (28а), мнлованѣ (48а), сѣнкѣ (88б), мнлошѣ (95а), негованѣ (136б), мнлсавѣ (146а), грѣлѣ (97б), трѣннѣ (57б), ѣнсавѣтѣ (48б), павѣле (47б), радѣмана (58а), вѣжѣмѣра (72а), макѣсѣмѣ (79б), нѣвѣка (93б), анѣѣлана (113а), алекѣса (120б) итд. Примери писања *танког јера*: мнлошѣ (6а), пѣрѣзрѣн (47б), грѣгѣра (95б), неѣѣлѣкѣ (97а), мнлсавѣ (119а), костаднѣнѣ (119б), ѣсеодоровѣнѣ градѣ подѣгорѣнца (124а), мнлнѣстѣрѣ (124а), сѣнкѣ (125а), дѣннѣцѣ (132а).

На местима где је изостављен полугласник редовно налазимо пајерак код Димитрија даскала, а неретко и код писара XVII и XVIII века: гѣвѣрѣнѣла (5а), дрѣсѣнѣла (8б), вѣлѣто, анѣгѣлѣю (67а), нѣѣлѣкѣ (125б).⁷⁶

3.1.9. Писање ижице

Приликом адаптације грчких имена, грчки вокал ѵ је прилагођен словенским графемама оу, нї и в.⁷⁷ Та слова су могла бити замењена посебним словом из старословенског језика – словом *ижица* (v, ѣ), које се у старословенској писмености чува у непреведеним грчким речима (Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 501). *Ижица* се мешала са н и оу, а могла је

⁷⁴ Овај корак унапред ка фонетском писању није доследно и потпуно спроведен, дакле, до краја редакцијске писмености наша правописна норма остаје етимолошка (Јерковић 1983: 30).

⁷⁵ Слово ѣ је редовно присутно на крају имена која су уписана у номинативу.

⁷⁶ О употреби пајерка види: Јерковић 1983: 43–46.

⁷⁷ Видети поглавље *Адаптација грчких имена*.

имати вредност *в* када се нађе између два самогласника или самогласника и сугласника (Николић 2008: 29). У ресавском периоду употреба *ижице* постаје норма (Јерковић 1980: 28), па је појава овога слова у Дечанском поменику очекивана. Димитрије даскал често пише *у* у вредности *и* и *в*. Између два самогласника или између самогласника и сугласника пише се некад са *у*, некад је замењена са *в*. Износимо примере у којима се *ижица* јавља: *кѣрнла* (3б), *ннкѣтѣ* (13б), *вакѣлѣ* (20а), *ѣаннкѣла* (21а), *мѣѣѣла* (40а) итд.; *авѣѣнтѣла* (8б), *евѣѣѣѣла* (39а), *евѣѣѣла* (39а), *евѣѣѣѣла* (3а), *евѣѣѣѣла* (18б) итд.

Код писара XVII века *ижица* се ређе пише, и тек неколико пута у XVIII веку. О гласовним вредностима *ижице* у Дечанском поменику детаљније у поглављу о фонетици.

3.1.10. Обележавање гласовне вредности *љ* и *њ*

Писање сугласника *љ* и *њ* у Дечанском поменику било је неуједначено, решавало се на више начина, што указује на несигурност у писању у послересавском периоду, када је долазило до мешања рашке и ресавске писарске традиције. Још старословенске азбуке нису имале посебно слово за *љ* и *њ*, већ се разликовање *л* и *љ* и *н* и *њ* у извесном броју најранијих споменика остваривало употребом дијакритичог знака за мекоћу изнад слова *л* и *н* (Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 404). У ћирилском правопису је та разлика остварена употребом лигатура *ѣ*, *ѣ* и *ѣ* уз сугласнике *л* и *н*, што је показано и у рукопису Димитрија даскала, међутим та правописна норма није доследно спроведена у ћирилским књигама, па ни у овом рукопису.

Палаталност сугласника *љ* у рукопису Димитрија даскала је остварена на више начина. Забележени су примери обележавања на рашки начин лигатурама уз *л*: *кралѣ* (1б), *кралѣѣ* (2а), *љубнѣ* (126а), *сѣнѣлѣноу* (127а) итд; затим обележавање графијом *л* изнад ког може стајати пајерак који означава присуство *јерија*, или графијом без икаквог обележја: *неѣѣѣѣ* (83а), *сѣнѣѣ* (77б); словном групом *лн/ љн*: *кралѣѣ* (1б), *ѣѣѣѣѣѣ* (2а), *ѣѣѣѣ* (2а) итд. Палаталност сугласника *њ* остварена је писањем лигатуре уз сугласник у два примера: *ѣѣѣѣ* (80а), *ѣѣѣѣ* (126а, 127б); забележен је и пример палаталног *н* без икаквог дистинктивног обележја: *нѣѣѣѣ* (18б).

Код писара XVII и XVIII века палаталност сугласника *љ* остварена је писањем лигатуре или писањем *јерија* уз сугласник, или писањем сугласника без икаквог обележја палаталности: *љубнѣѣ* (150а), *ѣѣѣѣ* (96б), *сѣнѣлѣнѣ* (89а), *сѣнѣлѣѣ* (85б) итд; *љѣѣѣ* (141б), *неѣѣѣѣѣѣ* (93б), *неѣѣѣѣѣѣ* (135а), *сѣнѣлѣѣ* (99а), *сѣнѣѣѣ* (62б) итд. Исти је случај са писањем сугласника *н*: *ѣѣѣѣ* (55б), *ѣѣѣѣѣѣ* (99б), *ѣѣѣѣ* (128а), *ѣѣѣѣ* (96б); *ѣѣѣѣѣѣ* (114а, 122а), *ѣѣѣѣ* (113б), *ѣѣѣѣѣѣ* (121б), *ѣѣѣѣѣѣ* (123а), *ѣѣѣѣѣѣ* (139б) итд.

3.1.11. Обележавање гласовне вредности *ђ* и *ћ*

С обзиром на то да старословенски језик у словенским речима није имао *ђ* и *ћ*, уместо ових сугласника су постојале групе *шт* и *жд*, које је наша редакцијска писменост задржала до краја свог постојања (Јерковић 1982: 67), што потврђују и примери забележени у Дечанском поменику. Група *шт* као специфична старословенска особина у српскословенском се редовно пише словом *щ*, касније, под утицајем народног говора, ова група је добила изговор *ћ* (Ђорђевић 1975: 223). Исти је случај са групом *жд*. У традиционалној српскословенској писмености у речима грчког порекла глас *ђ* се обележава

словом г, док је писање *ћерва* било ограничено само на западне крајеве који су дуже били под глагољским утицајем (Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 651).⁷⁸

Алтернативну, новију вредност *ћ*, *ћерв* је добило у првој трећини XIV века, и то само у ћирилској писмености (и световној и црквеној), првенствено на босанском подручју,⁷⁹ док је за првобитну гласовну вредност *ћ*, мало преудешено дотадашње слово *ћ* (Ђорђевић 1987: 64, 223).

Према Богдановићу, мишљење П. Ђорђевића (1987: 64) да „историја српске ћирилице почиње у XII веку, у тренутку када се у њој појавило слово названо *ћерв*“, мора бити подвргнуто критици с обзиром на „многбројне историјске модификације ове појаве, али је у сваком случају појава *ћерва* у српској ћирилици XII века (тј. у најстаријим сачуваним српским рукописима) карактеристична због потребе да се један српски фонем изрази посебним графемом, онда због тога што је та потреба задовољена преузимањем једнога глагољскога слова“ (Богдановић 1997: 134–135).

У рукопису главног писара, Димитрија даскала, за обележавање сугласника *ћ* и *ћ* налазимо *џ* и *џд* у словенским речима, *г* и *к* са знаком за умекшаност у речима грчког порекла. Димитрије даскал пише групу *џд* само у речи *џџџџ* на страни 2б, на којој се та реч јавља три пута. Група *џт* у вредности гласа *ћ* означена је графијом *џ* и забележена на само пар места хотаци (1б). На једном месту на страни 2а глас *ћ* је реализован употребом сугласника *т* у позицији испред *ї* – третјаго.⁸⁰ „Стране речи које су се у српској средини, па и у другим словенским срединама могле на више начина адаптирати представљају, такође, проблем приликом транскрипције. Мислим првенствено на лексеме у којима се јављају групе *кѣ*, *гѣ*, *кн*, *гн* које се «по правилу» читају са *ћ* и *ћ* (Ђорђевић 1971: 212; Грковић-Мејдор 1993: 37–40), али се то доследно не спроводи, нити је правопис у могућности да открије начин читања до краја, у потпуности“ (Јерковић 2004а: 76). У речима грчког порекла, Димитрије даскал је гласове *ћ* и *ћ* обележавао на два начина: сугласницима *г* и *к* углавном без знака за умекшаност, или су то групе *кѣ*, *гѣ*, *кн*, *гн* – *ангѣлю* (67а), *драгѣка* (87а), *кѣранѣ* (97б); сугласницима *г* и *к* уз помоћ лигатура *ѣа*, *ѣи* и *ѣю*: *ангѣлѣѣ* (67б), *гѣрѣѣа* (81б), *гѣрѣѣѣа* (8а), *гѣрѣѣѣѣ* (84б), *ѣаѣю* (77а), *кѣранѣѣ* (126б).

У рукописима писара XVII, XVIII и XIX века, поред умекшаних *г* и *к*, у многим именима појављује се *ћерв*. Код писара XVII и XVIII века забележен је мали број примера обележавања палаталних сугласника уз помоћ лигатура *ѣа*, *ѣи* и *ѣю*: *гѣрѣа* (124а), *канѣю* (133а), *кѣранѣю* (81а). Забележени су и ретки примери обележавања само сугласником *г*, односно *к*: *ангѣлю* (131б), *ннокѣнтѣа* (14а), *ннокѣнтѣа* (22а), *кандагѣю*⁸¹ (97а), *кѣранѣ* (107б), на једном месту се јавља знак за умекшаност – *пѣѣ* (68б). Међутим, највећи је број примера у којима се јавља *ћерв* у функцији сугласника *ћ* и *ћ*. Наводимо само неке примере у којима *ћ* означава *ћ*: *мѣѣрѣѣѣѣ* (58а), *ѣѣраѣѣ* (92б), *анѣлѣню* (107а), *анѣѣ* (106а), *ѣѣраѣѣѣѣ* номинатив (113а), *ѣѣрѣѣѣѣ* (113а) итд; затим примере у којима је *ћ* употребљено за обележавање сугласника *ћ*: *мѣѣѣѣѣ* (4б), *драгѣѣѣѣ* (56б), *кандаѣѣню* (116б), *ѣѣрѣѣѣѣ* (24б), *кѣранѣѣѣѣ* (94б) итд. Забележен је и један пример писања напоредо обе графеме за сугласник *ћ*: *и* и *к* и *ћ* – *кѣранѣѣѣѣ* (131а).⁸² И у једном рукопису из XIX века налазимо *ћерв* (по облику курзивно, врло слично данашњем писаном слову) у функцији сугласника *ћ* и *ћ*: *ѣѣѣѣ* (44а), *кѣѣѣѣ* (44а), *кѣѣѣѣѣѣѣѣ* (44а).

⁷⁸ Након што се јавила потреба за разликовањем *ѣ* и *ћ* на српскохрватском подручју, употребом вокалног знака са прејотацијом остварена је разлика између ових сугласника по истом принципу као у ортографији група *ѣа*, *ѣѣ*, *ѣю*, *ѣѣа*, *ѣѣѣѣ*, *ѣѣѣѣѣѣѣѣ* са *мѣ*, *мѣѣ*, *мѣю*, *мѣѣа*, *мѣѣѣѣ*, *мѣѣѣѣѣѣѣѣ* (Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 416).

⁷⁹ „На рашком подручју слово *ћерв* се не налази у црквеној писмености већ од почетка XIII века“ (Ђорђевић 1975: 223).

⁸⁰ Ова појава није правописна, већ гласовна особина сачувана у књижевном језику српскохрватске редакције (Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 425).

⁸¹ Претпостављамо да је ово име, које није забележено у речницима, варијанта имена *Кандаћуја*, али је место *ћ* уписано *г* у функцији сугласника *ћ*.

⁸² Овакви случајеви напоредне употребе два знака за обележавање меког сугласника указују на то да се употреба слова *ћ* ширила постепено (Ђорђевић 1987: 165).

На основу примера у којима се бележи употреба слова *h* и *h̄*, било обележавањем уз помоћ лигатура или само умекшаним сугласницима *г* и *к* (често без знака за умекшаност), било писањем ђерва, закључили смо да су писари добро познавали разлику између звучних и беззвучних африката. Није забележен ниједан пример погрешне употребе слова за обележавање ових гласова.

3.1.12. Писање слова *s*

Слово *s* се до XV века по правилу употребљавало само за обележавање бројне вредности (6), а у периоду ресавске школе поново има гласовну вредност.⁸³ У рукописној грађи Дечанског поменика забележен је један пример употребе слова *s* у ком гласовну вредност – кнеџа (2а), и два примера где је у функцији броја – *z̄h̄s̄* (9а), *āvk̄s̄* (16б).

С обзиром на касни српскословенски период и послересавску норму, очекивано је да се овај консонант већ изједначио са *з*.

3.1.13. Обележавање једначења сугласника по звучности

Након губљења полугласника у слабом положају дошло је до појаве спајања два сугласника различитих по звучности, што је било немогуће за изговор, тако да је проес једначења присутан још у најстаријим споменицима. Међутим, „у старословенским споменицима канона сачувана је старија традиција по којој се једначење сугласника по звучности означавало само код префикса *из*, *вz*, *ннz*, *вz*, који првобитно нису имали полугласник иза *з*. Ни након губљења слабих полугласника етимолошки правопис не дозвољава да једначење по звучности нађе свој израз у писму. И у српскословенским рукописима се одражава старословенско правило, те је обележавање једначења везано углавном за предлоге и префиксе на *з*, али најчешће се ни оно не спроводи доследно“ (Ивић/Јерковић у Ивић 2008: 476). С обзиром на специфичност анализираних грађа, немамо речи у којима бисмо могли очекивати једначење сугласника по звучности. Забележен је један пример са извршеним једначењем сугласника по звучности код главног писара: *ср̄пскыѣ* (2а).

3.1.14. Писање удвојених слова

Појава и ширење употребе редусликованих вокала, иако се сматра одликом уређеног рашког правописа, према мишљењу В. Мошина (1963: 470) није у довољној мери историјски расветљен процес. Према речима Д. Салопека (1986: 14), приликом адаптације, сви двоструки консонанти из грчког језика (*ππ*, *σσ* итд.) вреде и преносе као један, осим *γγ* где се не ради о двоструком консонанту већ о графици за изговор *нг*. Ј. Стојановић (2002: 97) сматра да се не може закључити да ли је такво удвајање могло имати неку функцију, или је у питању само манир без правописне, фонетске, морфолошке, синтаксичке, етимолошке или неке друге улоге (нпр. означавање дужине, уређивање простора или краја реда, диференцирање једног правописа у односу на неки други итд.).

Удвајање вокала је ретка појава у Дечанском поменику. У рукопису Димитрија даскала забележена су примери удвајања вокала *а* – *бл̄г̄ѣт̄н̄в̄ааго* (1б), и удвајања *јерија* са *и* на другом месту – *бл̄г̄ѣт̄н̄в̄иѣ* (3б). Појаву два *а* у групи, која је редовно бележена у наставку

⁸³ Види: Ђорђевић 1987: 113, Јерковић 1983: 68, Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 485.

сложене промене придева у *Српској Александриди*, В. Јерковић (1982: 18) објашњава као последицу измењеног изговора придевског наставка.

Удвајање сугласника је, међутим, мање позната појава. Етимолошки није оправдано присуство удвојених сугласника у нашој грађи, ради се о одступањима од правила да два иста сугласника по правилу прелазе у један када се нађу у непосредном додиру (Николић 2008: 82). Међутим, како налазимо код Ј. Вуковића (1974: 225), „посебан начин једне врсте геминантног изговора може бити такав да се у изговору сонанта појача удар језика за стварање имплозије са једном већом паузом до стварања праска (једаннаест, Анна).“

У Дечанском поменику је удвајање сугласника чешћа појава од удвајања вокала. У Дечанском поменику забележено је удвајање сугласника в, г, л, н, п и с. У рукопису главног писара, Димитрија даскала, примери удвајања су следећи: сугласник в – саввѡ (18а), савва (99а); анѣгѣлю (67а, 129а*2); сугласник л – магдалинѡ (67б*2) кѣрнѣла (3б); сугласник н – аннѡ (1б, 67а), ѡанна у готово свим забележеним примерима (нпр. 1б, 3б, 5а, 8а, 53а, 77б, 115б), сугласник п – фѣлнѣпа (54а, 83а, 89а); сугласник с – панссѣ (13а, 39б). Из приложеног се види да у појединим примерима имамо употребу пајерка изнад удвојеног сугласника. Забележен је пример лѣгѣлнѡ (67б, 128б) са удвојеним сугласником који се преноси као нг. Остаје неразјашњено да ли је удвајање поменутих сугласничких слова манир писара или неко правило које нисмо успели да разјаснимо.

Код осталих писара јавља се удвојени сугласник в: саввѡ (117б); сугласник г: агглѣлю (126а); сугласник н у великом броју примера имена ѡанна (нпр. 24б*3, 56а*2, 56б, 57а, 58а, 95б, 115б*2); на једном месту удвојен је сугласник п: филѣпа (109б).

Удвајање сугласничких слова је, као што се види из приложеног, ограничено само на хришћанска имена, међутим овај процес није у довољној мери расветљен.

3.1.15. Писање акцената и спирита

Рукописи ресавског и послересавског периода се лако препознају по још једној карактеристичној особини: редовном присуству акцената и спирита.⁸⁴ Према речима Гордане Јовановић (1989: 16, 24), још у XIV веку, по угледу на грчку писменост, почели су се употребљавати акценти, за које је Константин Филозоф дао још два термина – *силе*, што може, како каже, значити и *нагласци*, а наводи и грчку реч *тонос*. У Дечанском поменику систем надредних знакова је широк и заступљен у рукописима готово свих писара. Покушали смо да препознамо и представимо дистрибуцију и функцију надредних знакова које смо забележили. Главни писар је доста водио рачуна о правилима њихове употребе, иако није увек успевао у томе, док су у рукописима писара XVII и XVIII века већа одступања од правила.

У рукопису Димитрија даскала забележени су акценатски знаци:⁸⁵ ^ *периспомена* (*циркумфлекс*);⁸⁶ ' *оксија* (*акут*)⁸⁷; ` *варија* (*гравис*);⁸⁸ " *двострука варија* (*кендема*);⁸⁹ од *спирита*⁹⁰ је забележен само *спиритус ленис* (*благ*):⁹¹

⁸⁴ Види: Ђорђић 1987: 179–182, Јерковић 1983: 96, Јерковић 1980: 28.

⁸⁵ Термине *периспомена*, *оксија*, *варија* и *спиритус ленис* (*благ*) преузели смо од Константина Филозофа у: Ђорђић 1987: 181–182. Термине *циркумфлекс*, *акут* и *кендема* преузели смо од О. Недељковић (1964: 37–38).

⁸⁶ „У извјесним случајевима тај испуњава функцију *gravisa*, тј. обилежава *nenaglašenost* крајњег слога. [...] Међутим, знак *circumfleksa* примјенјивао се и ради разликовања значења, и то код *gen. plur. dvooblične* деклинације...“ (Недељковић 1964: 38–39). Слично објашњење дао је и П. Ђорђић: „Необавезну употребу има надредни знак ^ који се такође пише изнад словне фигуре и служи за обележавање генитива множине у именицама: *данѣ* и *ноћѣ*. То је тзв. генитивни знак који у датом случају уједно означава и дужину завршног самогласника и уз то *nenaglašenoga*. Истим знаком се обележава и дугосилазни акценат, када је то потребно“ (1987: 179–180).

⁸⁷ „Знак ' служи за обележавање *nenaglašenoga* слога“ (Ђорђић 1987: 181). Како налазимо код О. Недељковић, *акут* се јавља у две функције: основна функција је знак *nenaglašenoga*; друга функција је обележавање

4. ФОНЕТИКА

Период настанка Поменика обухвата трећу фазу у еволуцији вокалног система, која је, према мишљењу Павла Ивића (1998: 421),⁹⁴ трајала од XV века до данашњих дана и која је произвела петочлани вокални систем:⁹⁵

и	у
е	о
а	+ вокално р

Сугласнички систем српске редакције се знатно мање мењао у односу на вокални (Јерковић 1983: 100), па су у анализи и одступања у оквиру сугласничког система мања у односу на вокални систем. Задатак фонетске анализе јесте утврђивање степена доследности и одступања у развоју вокалног и сугласничког система од XV до XIX века, тако и степен познавања књижевне норме.

Вокални систем рукописа првог писара садржи све гласове које је вокални систем српског књижевног језика садржао у време формирања српске редакције: а, е, н, о, оу, њ, њ, љ, љ, љ (Јерковић 1982: 99). Знак љ, који је поново уведен од XV века, такође је забележен у вокалском систему првог писара, што је очекивано с обзиром на то да је норма рукописа ресавска и послересавска.⁹⁶

4.1. ПРЕГЛЕД ФОНЕТСКИХ КАРАКТЕРИСТИКА РУКОПИСА

4.1.1. Полугласници

У периоду између XII и XV века, без обзира на положај и гласовну вредност, у употреби је био само један знак за обележавање полугласника. Откако су се у изговору изједначили, љ и љ су „имали двојаку судбину: постали су прави самогласници, тј. вокализовали су се, или су сасвим ишчезли, редовно на крају двосложних и вишесложних речи, у одређеним условима и у средини речи. Такво безгласно *јер* писало се и даље по старој традицији, нарочито на крају речи, а у средини неретко и онда када по етимологији није било оправдано“ (Ђорђевић 1987: 206).

С обзиром на то да у предресавском периоду није било дистинкције између знака *јер* које је имало гласовну вредност и оног које се писало само традицији, ресавска школа је тај проблем решила увођењем слова љ, за обележавање старословенског, па и српскословенског јаког и слабог полугласника (Јерковић 1983: 100). У одељку из ортографије било је речи о употреби оба полугласника током читавог периода настајања Дечанског поменика: код главног писара, Димитрија даскала, употреба је углавном доследна, код писара XVII, XVIII и XIX века пишу се често произвољно и без правила.

⁹⁴ Павле Ивић (1998: 421) је указао на крупне измене вокалног система, које су се вршиле у три временска периода: прва измена се вршила у раздобљу до X–XI века, друга измена се извршила до преласка из XIV у XV век, и трећа измена се вршила од XV века до данас.

⁹⁵ Овај петочлани вокални систем са, понегде, одређеним изменама, данас карактерише већину српских народних говора (Младеновић 2008: 27).

⁹⁶ „У предресавском периоду није било дистинкције између знака *јер* које је имало гласовну вредност и оног које се писало само по традицији. Ресавска школа решава тај проблем увођењем љ и тако обележава разлику између старословенског, па и српскословенског, јаког и слабог полугласника“ (Јерковић 1982: 100).

У рукопису Димитрија даскала нисмо забележили примере замене полугласника пуним вокалом. Полугласници су у овом рукопису забележени на местима где им је по етимологији место – полугласник задњег реда да означи јак положај: у предлогу: вѣ (1а), у речи дѣщѣрь (2а), за обележавање вокалног р и л: вѣка (2а), крѣста (57а), прѣвѣ (78а), грѣгѣра (83б), прѣвѣла (87а); полугласник предњег реда на крају речи на месту редуцираног полугласника: дѣщѣрь (2а), помѣнь (3а), равѣ (3а), свонѣ (6а), протопомѣ (53а), всѣмъ волгаромѣ (77а).

У рукописима писара из XVII века забележени су примери замене ѣ вокалом а, са једним изузетком. Уз облик дѣнѣцѣ (132а), односно дѣнѣцѣ (127б), забележен је облик дѣнѣцѣ (140а), где је ѣ дало е, што је могла бити омашка писара или траг старословенске замене полугласника са е/о,⁹⁷ док је у свим осталим примерима овог имена полугласник замењено са а – данѣцѣ (у свим примерима овог имена 98а, 104а, 113а, 117а, 125б, 134а). Исти је случај са полугласником у имену сѣнкѣ (58б, 88б), односно сѣнкѣ (125а, 135а), где су оба полугласника замењена са а – санѣ (58б, 59б, 95а, 100а, 107б). Ови примери јасно потврђују појаву писања вокализованог полугласника у XVII веку, иако се, по традицији, полугласник писао до краја редакцијске писмености.⁹⁸

4.1.2. Вокал *јат*

Дечански поменик је настао у периоду када је слово ѣ имало гласовну вредност *ја* још само иза вокала, у осталим случајевима ѣ је означавао „нарочити глас који се у XIII веку изједначио са гласом *е*, *и* и гласовном групом *је* (или *ије*), у складу са дијалекатском поделом нашег језика. Али већ крајем XII века, као што показују примери из Мирослављевог јеванђеља, место слова ѣ могло се писати е. Такав изговор је постао карактеристичан за наш црквени, српкословенски језик и као такав остао све до увођења рускословенског језика“ (Ђорђевић 1987: 210).

У рукопису главног писара Дечанског поменика, Димитрија даскала, налазимо ѣ тамо где му је по етимологији место: помѣни (2а), здѣ помѣнь (13а), прѣзвѣтера (53а–62б), всѣмъ (77а), у готово свим примерима имена цвѣтка (77б, 78а), цвѣтѣ (128а) итд. Међутим, забележени су и примери замене ѣ са е: белоша (80а), степана (83б), у готово свим примерима имена неделка (83а) и неделкѣ (125б). Колебања у писању запажена су у именима са где је етимолошко е замењено јатом: олівѣра (78б, 80б), млѣтѣ (79а), дѣана (83а), пѣшѣ (85б), трѣнкѣ (125а), олівѣрѣ (125а), николѣтѣ (126б), елѣноу (127а). Овакво мешање слова разумљиво је због исте гласовне вредности, на шта указује и Вера Јерковић (1983: 52).

Код писара из каснијег периода забележен је мали број примера са *јатом* на правом месту: вѣкѣнта бѣлѣградскаго (10а), в'лѣто (44а), црно вранѣ (44а), неделкѣ (105б), цвѣтѣ (103а); мали је и број примера са замењеним јатом: степана (57б), степа (82б), цвѣтка (95а), готово сви примери имена неделка (119а) и неделкѣ (135а). Међутим, ни остали писари нису увек знали где се етимолошки налазио ѣ, па су тако неретки примери са ѣ уместо етимолошког е, на једном месту уместо вокала а: гвоздѣна (56а), сѣвѣстѣана (65б), олівѣра (81б), вѣлѣ (88а), млѣнка (90б), вѣселѣна (94б), вѣлѣнка (94б), коцлѣна (95б), вѣжана (95б), пѣтрашка (98а), андрѣю (98б), нѣнадѣ (103а), обрѣна (104б), младѣна (109а) итд.⁹⁹

⁹⁷ „Како је старословенски знао за прелазак полугласника у е/о та се особина често механички преносила у српкословенским рукописима“ (Стојановић 2002: 130).

⁹⁸ „У старим споменицима нашим полугласник се по традицији, и после испадања у отвореном слогу и на крају, – још увек у њима пише. С друге стране, када се од XIV века у живоме језику и у споменицима полугласник почео замењивати вокалом *а*, често је пута он у споменицима механички стављан место полугласника“ (Белић 1999: 80).

⁹⁹ „Случајеви замене *јата* са е су потпуно јасни: ради се о мешању слова због исте гласовне вредности“ (Јерковић 1983: 52).

На основу прегледане и изложене грађе, утврђено је да, иако је доста примера са неправилно употребљеним јатом, сви примери показују да је рукопис Дечанског поменика настао на екавском тлу. Примери замене ђ са € потврдили су наша очекивања – сви писари Дечанског поменика били су екавци. На само два места забележена су имена у којима је ђ замењен са не: стнеко (122б, 137а). На странама на којима је забележен облик *Стујеко*, уписане су топонимске јединице: нахија Крушевачка, Брус, Рибари, Ржаница, али су забележени и топоними Петине (село у општини Пљевља у Црној Гори) и Гусиње, па претпостављамо да су се лица, именована именом *Стујеко* и пореклом из Црне Горе, нашла у нахији Крушевачкој где је писар ишао у писанију.

4.1.3. Гласовна вредност *ижице*

Гласовна вредност *ижице* у црквенословенском правопису била је двојака: када се изнад изнад слова *v* налазе две тачке у дијакритичкој функцији, оно тада има гласовну вредност *и*, када се јави без тачака има вредност гласа *в* (Ђорђевић 1987:180).

У рукопису Димитрија даскала, у речима грчког порекла, *ижица* у вредности гласа *и* редовно има две тачке изнад слова: никѳора (3а), кѳрнала (3б), никѳтѳ (13б), вавѳлѳ (20а), ѳаннкѳа (21а), мѳѳсеа (40а), ѳлѳвѳра (80б), кѳранѳ (130а). Забележен је један пример одступања од овог правила – павсеа (8а). У вредности гласа *в* јавља се редовно без тачака: еѳдокиѳ (2а), еѳстатѳа (3а), авѳентѳа (8б), еѳстратѳа (18б), еѳдокиѳа (39а), еѳѳѳѳѳа (39а), еѳгенниѳ (67а) итд.

Ижицу ређе налазимо код писара XVII века. У вредности *и* са тачкама: логѳна (14а), никѳфора (22б), мѳѳсеа (99б), кѳрка (105а), али налазимо и пример неправилне употребе без тачака са пајерком – павсеа (5а). У гласовној вредности *в* без тачака забележени су примери: гавѳина (5а), еѳсѳраѳна (22а), еѳгенниѳ (68а).

Код једног писара XVIII века забележени су примери употребе *ижице* без тачака у гласовној вредности *и* – кѳрнала (11а) и никѳфора (38а). Код истог писара је забележен пример *ижице* у вредности *в* правилно, без тачака – еѳѳѳѳѳа (11а), што указује на то да писар није познавао разлику између гласовних вредности овога слова.

4.1.4. О супституцији гласова *ѳ : н*, *ѳ : в*, *ѳ : х (хв)*

Познато је да прасловенски језик, као и његови наследници, нису имали сугласник *ѳ* у гласовном систему, већ је у српском добијен касније у страним речима.¹⁰⁰ Долазећи у додир са календарским, пре свега грчким и латинским именима (језици који су имали *ѳ*) долазило је до одређених фонетских промена при адаптацији имена. Према мишљењу М. Грковић (1983: 121), глас *ѳ* се могао чувати (*Стеѳан*, *Нукиѳор*) или је могао прећи у *н* – *Трипун*, *Степан*, *Степоје* итд. Ту појаву је још раније објаснио Ј. Вуковић: „Kod pravoslavnog življa stare grčke riječi, usvojene preko crkve, imale su dvojak izgovor: a) crkveni nаforа i b) narodni navora ili napora. Na тој основи се данас разликују многа имена и презимена: *Filotijeвић* i *Vilotijeвић*, *Stefanoviћ*, *Stepanoviћ* i *Stevanoviћ*. [...] Ukrštanje oblika sa *p* i sa izvornim *f* nastalo je otuda što je crkveni izgovor uglavnom čuваo izvorne oblike, a obični ljudi su više mijenjali glasovni oblik: *Stefan* i *Stepan*, *Trifun* i *Tripun*“ (Вуковић 1974: 197).

У грађи Дечанског поменика, у највећем броју примера *ѳ* се чува: име стеѳана (59 пута) бележено је највећим делом у првој половини Поменика, на страницама где се помињу владарска и црквена лица. У нешто мањем броју *ѳ* је прешло у *н*: степана (47 пута) и

¹⁰⁰ Види: Вуковић 1974: 197, Грковић 1983: 121, Јовићевић 1985: 6, Гошић 1979: 30, Родић 1973: 559.

хипокористични облици *стєпѣ* (115) / *стєпа* (82б).¹⁰¹ Облик *Степан* и хипокористични облици бележени су искључиво у народу.

Димитрије даскал је име *Стефан* уписао 24 пута, а име *Степан* само осам пута, док су у каснијем периоду, од XVII века па надаље, писари уписали нешто већи број имена *Степан* (39) у односу на *Стефан* (35).

Чување сугласника *ф*, али и његову супституцију сугласницима *в* и *хв* у народу, налазимо у следећим примерима: *рафанла* (14а) / *рахванла* (40а); *рѣфнла* (24б) / *роуѣнла* (*рѣѣнла*) (8а); *стєфана* (1б) / *сѣтевана* (28б) *стєхвана* (14а); *ѣѣфнла* (29б) / *ѣѣохвила* (22а); *финпа* (83а) / *хвилпа* (99а); *хрїстофора* (18б) / *хрїстовора* (136б); *дафїнѣ* (61б) / *дахвинѣ* (131а); *фрѣгнню* (92а) / *врѣгнѣ* (89б); али само *вєвронню* (68б). Из изложеног се види да су *в* и група *хв* прихваћени као супституенти гласа *ф* при адаптацији страних имена у народу. То објашњавамо тиме да је *ф* у народу још увек било страно, па је замењивано гласом *в* које је по месту изговора једнако гласу *ф* – уснено-зубни, или групом *хв* у којој је *в* од сугласника *х* добило и фрикативност.¹⁰²

Забележена су два примера супституције *к* са *х* и *г* са *х*: *вїктора* (18а) / *внѣтора* (14а), *чрногорскога* (9б) / *чрногорскога* (8б), за које претпостављамо да су настали аналогijом према промени оваквог типа у речима страног порекла (Грковић-Мејдор 1993: 64).

¹⁰¹ *Степан* је исто као *Стефан*, само је грчко *φ* супституисано словенским *п* још у општесловенској епохи, пошто Словени тада нису имали глас *ф* (Јовићевић 1985: 6). *Стеван* је исто као *Стефан*, само је *ф* > *в* (Грковић 1977: 186).

¹⁰² Види: Вуковић 1974: 195.

5. АНТРОПОНИМИЈА

Уводне напомене о ономастици и антропонимији

Властито име је ознака, симбол, верификација, шифра. Име је знак распознавања и идентификовања. Име може бити прича и сведочанство. Полазећи од свог имена (систем обухваћен *антропонимским категоријама*), човек је даље именовоа своје станиште (систем *микротопонимских категорија*) и његово ближе и даље окружење (остали категоријални системи) (Шћепановић 2003: 15).

Грана лингвистике која се бави проучавањем властитих имена зове се *ономастика*¹⁰³ (грч. *опома* – име) и сматра се да је она још увек релативно млада грана лингвистичке науке.¹⁰⁴ Према речима М. Шћепановића (2003: 14), сматра се да је ономастика настала с циљем да открије и објасни сам процес *номинације* (у ономастици номинација је називање, именовање, давање имена, процес именовања – према лат. *помен* – име, назив), и да, с друге стране, опише и теоријски елаборира резултате тог процеса. Ономастика је „*znanost o imenima kao o jezičnim, izvanjezičnim i nadasve kulturnim spomenicima*“ (Шимуновић 2009: 155). Наука о именима проучава *антропониме* (имена људи), *етнониме* (лична имена етничких група), *теониме* (лична имена богова или богиња), *зоониме* (лична имена животиња), *топониме* (имена места и природних објеката), *хорониме* (имена великих области које могу бити природне или административне целине), *хидрониме* (имена вода – река, језера, извора итд.), *орониме* (имена вертикалних рељефа на земљи), *спелеониме* (имена пећина), *космониме* (имена објеката који се налазе изван земље) итд. (Грковић 2004: 43–44).¹⁰⁵ Ова област је веома широка, а одговоре на питања о ономастичкој терминологији дали су водећи слависти у књизи *Основен систем и терминологија на словенската ономастика* (1983).

Основни предмет овога рада јесте *антропонимија*,¹⁰⁶ односно *анализа антропонима* у Дечанском поменику. Постанак и значење личног имена занимљиво је лингвистичко питање за које и најшири слојеви показују велико интересовање, јер сваког занима постанак и значење његовог личног имена (Рогић 1973: 552).

*

Историјска ономастика и извори за проучавање. Ономастичка грађа садржана у многим историјским списима, поменицима, писмима, записима, касније и у матичним књигама, од великог је значаја за осветљавање словенске и хришћанске антропонимије и историје српског језика, што је предмет нашег истраживања у овом раду. За ономастичаре су од посебног значаја најбрајања дарованих насеља и спискови људи који се помињу (Стијовић 2012: 10). Споменички натписи такође доприносе осветљавању српске антропонимије, на шта је указала М. Рељић, према чијим речима споменички натписи представљају, између

¹⁰³ *Ономастика* – грч. лингв. грана лингвистике која се бави проучавањем властитих имена (РСЈ 2007: 87).

¹⁰⁴ У оквиру лингвистике, односно у оквиру науке о језику, ономастика се почела касно проучавати, а дуго је била помоћна дисциплина историје и географије (Грковић 2004: 43).

¹⁰⁵ Према мишљењу П. Шимуновића сва властита имена деле се на три велике групе: *геониме* – имена земљописних објеката (заједнички их зовемо *топонимима*); *биониме* – имена којима се именују жива бића људи (лично име, презиме, надимак), животиње, дакле жива бића и она попут живих: митолошка, литерарна и друга (заједнички их зовемо *антропонимима*); *крематониме* – властита имена објеката, појава и односа насталих људском делатношћу: друштвене, културне, господарске, политичке и друге производе (Шимуновић 2009: 15).

¹⁰⁶ *Антропонимија* – наука о људским именима (РСЈ 2007: 38); *Антропонимија* - скуп антропонима у оквиру одређене територије / региона, језика, периода времена итд. (Ономастички термини 2010).

осталог, драгоцену, спонтано и колективно похрањивану језичку грађу која пружа обиље додатних података, како за изучавање општих социолингвистичких тако и за изучавање појединачних питања из области српског језика – антропонимије, дијалекатских и других специфичности (Рељић 2010: 157).

Као изворе од изузетног значаја за проучавање антропонимије, морамо споменути речнике Ђуре Даничића и Вука Караџића.¹⁰⁷ У *Рјечнику из књижевних старина српских*¹⁰⁸ Ђуре Даничића, „опширна грађа од преко 16 хиљада речи даје обиље антропонимијских података; ту су српска, грчка, турска, немачка имена и презимена (или су то антропонимијски придевци, проепоними), имена историјских личности, имена Влаха, калуђера, себара итд.“ (Јовановић 2009: 221–222).

Дечански поменик спада у ред оних историјских споменика, који „садрже веома богате, одређене и поуздане податке о старосрпским именима, који одсудно утичу на могућни смер и дomete наше науке о именима (ономастике), како земљописним (топоними), тако и личним (антропоними)“ (Пешикан 1982: 2). Осим тога, записи који су забележени уз ономастичке податке у Дечанском поменику, а којих није мало, пружају нам донекле увид у социјалне и културне прилике на простору на ком је Поменик настајао више векова, с обзиром на то да у њима налазимо податке о материјалном стању приложника, њиховом односу према цркви и задужбинарима, према члановима својих породица за чије здравље су остављали, понекад, читава богатства као прилог.

*

Поменик је исписан по насловљеним рубрикама. У складу са тим, анализа антропонимијске грађе подељена је у поглавља ради лакшег испитивања различитих категорија имена.

Антропонимијска анализа се састоји из *седам поглавља*. У прва два поглавља направљен је осврт на десет рубрика из Поменика: две рубрике у којима су уписивана владарска имена (имена српских краљева, царева и госпoде) и осам рубрика у којима су уписивана монашка имена (имена светитеља, патријараха, архиепископа, митрополита, јеромонаха, игумана, монаха, јерођакoна и монахиња). Следећа поглавља обухватају анализу забележених словенских имена, хришћанских имена, групу *осталих* имена,¹⁰⁹ презимена и у последњем поглављу ове целине испитивана је адаптација имена грчког порекла.¹¹⁰

Током анализе, првенствено са етимолошког¹¹¹ и семантичког аспекта, користили смо *Речник личних имена* М. Грковић (1977) као основну литературу, затим *Просвјетин*

¹⁰⁷ Видети: М. Грковић „Ономастичка грађа у Рјечнику Вука Караџића“ 1987: 149–154.

¹⁰⁸ Даничић I–III, 1863–1864.

¹⁰⁹ У категорију *осталих* имена сврстали смо имена турског и мађарског порекла, затим имена за која нисмо пронашли објашњење у речницима којима смо се служили у току анализе.

¹¹⁰ Постоји више различитих подела имена у радовима наших лингвиста који су се бавили поменицима. Код Милице Грковић „сва имена, укључујући ту патрониме и надимке, прво су распоређена азбучним редом по насељима и разврстана у три категорије: словенска, хришћанска и остала. У групу словенских имена су сврстана она која су сачињена од словенских елемената, без обзира да ли су настала у словенској прадомовини или у јужнословенској заједници. Термин хришћанска имена обухвата календарска имена која су Словени преузели након покрштавања, као један од знакова припадности новој вери. У групи осталих налазе се имена примљена у непосредном контакту Словена и суседних народа и племена, и она која су била недовољно јасна или непозната“ (Грковић 1983: 5). Јелица Стојановић у свом раду „Словенска и хришћанска имена у Пивском поменику и поменику Хоче“ лична имена дели на словенска и имена страног порекла која су углавном црквена (хришћанска, календарска, углавном грчка или примљена преко грчког језика, ретко из латинског) (Стојановић 2013: 166). Драгана Новаков (2009) је анализирала имена словенског и несловенског порекла.

¹¹¹ „Међу најбитније податке које пружа ономастички речник svakako спада и етимологија. Код vlastitih imenica она стиће још већу важност него код других врста речи, јер у извесном смислу замењује и семантику: једини начин да одговоримо на питање 'шта значи моје име' jeste да му utvrdimo порекло, то jest да пронађемо заједничку именцу из које је у крајњој линији постало“ (Клајн 1978: 229).

именослов (прир. М. Босанац 1984), *Рјечник особних имена* М. Шимундића (1988), *Етимологијски рјечник хрватскога или српскога језика* П. Скока (1971–1973), *Српски именослов* В. Лазаревића (2001) и *Речник имена* П. Стевановића (2014).

Процес грађења и постанак имена и презимена рађен је према моделима М. Грковић (1977, 1983), Ј. Стојановић (2013а, 2013б), М. Букумирића (2002), Р. Маројевића (1984), уз Маретићев преглед (1886), и *Творбу речи у савременом српском језику* I и II И. Клајна (2002, 2003). У основном тексту су наведена основна значења имена из речника М. Грковић, а у фуснотама су наведена додатна значења из других речника, као и за имена која нису забележена у речницима. Осим наведене, анализу смо допуњавали и другом релевантном литературом о антропонимији.

Имена се у наводе по уобичајеној поменичкој формули, са почетком устаљеним код свих поменика: помѣни г(оспод)н д(оу)ше рабъ своѣхъ. Овакав почетак, исто као у свим поменицима, захтева допуну у акузативу једнине, како су имена и дата у раду, али ово правило на појединим местима није испоштовано, па су понегде имена записивана у номинативу једнине, или чак у дативу, што смо стављали као напомену у загради. Такође, наилазили смо на ситуације у којима постоји могућност двојаког извођења, те смо покушали да разјаснимо и образложимо такве примере.

5.1. ИМЕНА ВЛАДАРА И КТИТОРА У ПОМЕНИКУ МАНАСТИРА ДЕЧАНА

Чланови из средњовековних владарских породица помињу се у многим историјским списима, сликани су и на зидовима манастира, што указује на њихову огромну улогу и значај у српској средњовековној историји. У два рубрикама на почетку Поменика у којима се помињу српски краљеви, цареви и господа забележено је десет мушких владарских имена и девет женских имена. Наглашавамо да одређени број имена, која се помињу међу именима владара, јесу имена која су владари добили након монашења, када више и нису били на владарским позицијама.

Прва рубрика на самом почетку Поменика – Подѣнь благочыствымъ царемъ и кралемъ срѣбскыѣ земли (1б–2а), посвећена члановима породице Немањића која је дала велики број владара – кнежева, жупана, краљева и царева, почиње помињањем имена родоначелника свете лозе Немањића, *монаха Симеона* – *симѣона монаха*. У оквиру ове рубрике *Свети краљ Стефан Дечански* – *стефана краља* (Стефан Урош III), оснивач манастира, помиње се пет пута; по броју понављања следи *монах Симеон* – *симѣона монаха* (четири пута, једном се наглашава да је монах Симеон краљев син (*симѣона краљева сына*), тако знамо да је у питању Симеон (Синиша) Урош Палеолог, цар, син краља Стефана Уроша III Дечанског из брака са Маријом Палеолог); помиње се *монах Јован* – *юанна монаха* (краљ Стефан Радослав, син краља Стефана Првовенчаног, Јован у монаштву); затим *краљ Стефан Урош* – *оуроша краља стефана*, затим *монах Теоктист* – *теоктиста монаха* (краљ Стефан Драгутин, син краља Стефана Уроша I и стриц краља Стефана Дечанског), и *Урош*, његов син – *и сына мѡу оуроша*, у монаштву *Стефан*, што се такође помиње – *монаха стефана светаго почившаго*; *цар Стефан* – *цара стефана* (цар Стефан Урош IV Душан); *цара Уроша* – *цара оуроша* (цар Стефан Урош V).¹¹²

Од женских имена помињу се: *монахиња Анастасија* – *анастасію монахию*, али и Ана – *анну*, крштено име монахиње Анастасије; *монахиња краљица Јелена* – *монахию кралицѣ еленѣ*; *краљица монахиња Марта* – *кравлицѣ монахию марѣѣ* (Марија Палеолог, друга жена краља Стефана, која је у монаштву примила име Марта); *царица монахиња Јевдокија* – *царницѣ монахию евдокию* (Теодора, сестра цара Душана, а жена деспота Дејана); *Јелача* – *елачю* (претпостављамо да је ово Јелена, краљева кћер из првог брака са бугарском принцезом Теодором); *Теодора* – *теодороу* (такође краљева кћер из другог брака са Маријом Палеолог).¹¹³

Друга рубрика – Подѣнь благочыствымъ господамъ срѣбскыѣ земли (2а–2б) такође почиње поменом имена *Стефан*. Помиње се, затим, *кнез Лазар* – *кнеза лазара*, *деспот Стефан* – *деспота стефана* (Лазаревић, син кнеза Лазара), два пута се помиње *Вук* – *вѣака*, претпостављамо да је први Вук Лазаревић, син кнеза Лазара, а други Вук Бранковић, који је био ожењен ћерком кнеза Лазара, Маром, која се такође помиње. Затим се помињу имена синова Вука Бранковића и Маре Лазаревић, *Гргур* – *грѣгюра*, *Ђурађ* – *ђурѣга* и *Лазар* – *лазара*, затим синови Ђурђа Бранковића *Гргур* – *грѣгюра* и *деспот Лазар* – *лазара*.

Од женских имена помињу се: *монахиња Јефросима* – *монахию ефросимѣ* (кнегиња Милица); *госпођа Мара* – *госпождоу мароу* (жена Вука Бранковића), затим *госпођа Јерина* – *госпождоу еринѣ*, жена деспота Ђурђа Бранковића; *госпођа Јелена* – *госпождоу еленоу* (Јелена Палеолог), жена деспота Лазара уз чије се име помиње.

¹¹² Чланови из лозе Немањића приказани су у табелама 5, 6 и 7 у: „Родословне таблице и грбови српских династија и властеле“ (Мрђеновић и др. 1991: 52–54).

¹¹³ Мрђеновић и др. 1991: 52–54.

5.1.1. Заступљеност и фреквенција владарских имена у Поменику

5.1.1.1. Владарска мушка имена

Владарске породице су неговале традицију давања народних имена својим члановима. У династији која је дала највећи број владара, почев од браће Стефана Немање који су носили сложена словенска имена (*Мирослав, Страцимир и Тихомир*) и деци из Немањиног рода давана су сложена имена: *Владислав, Вратислав, Предислав, Радослав*, али су у династији била заступљена и изведена имена: *Брајко, Вратко, Вукан, Драгутин, Душан, Душица, Душман, Милутин, Растко, Твртко, Тољен* (Грковић 2017: 78). Име родоначелника династије Немањића, *Немања*, није забележено у Поменику. Велики жупан се помиње у првом поглављу, али не као *Немања*, већ као *монах Симеон*. Нису забележена ни владарска имена *Душан* и *Драгутин*.

Владарска мушка имена у народу. Са малим бројем понављања јављају се имена *Милутин* (4), *Урош* (13) и *Вукан* (2). Име *Вук* (50) је фреквентно у народу. Име *Лазар* (31) се на првим страницама јавља само неколико пута, а у народу је фреквентно. Облик *Владислав* није забележен, док је облик *Радослав* забележен на само једном месту. Најфреквентније владарско име, *Стефан* (59), као и варијанта *Степан* (47), бележе се подједнако и код људи из црквених редова и у мирским редовима, међу благочастивим хришћанима и бољарима. Име *Стефан* носили су сви владари из породице Немањића – од великог жупана Стефана Немање до последњег Стефана Уроша, као саставни део свог имена.

Монашка имена из владарске породице – *Симеон* и *Сава*, забележена су у већем броју. Име *Симеон* (22) налазимо углавном на првим страницама Поменика, односно међу именима људи из црквених редова, док се име *Сава* (40) подједнако јавља од почетка до краја. Присуство имена *Сава* у народу може се приписати и томе што је ктитор Дечана од свих предака највише поштовао Светога Саву и трудио се да после више од једног века следи његов пут, о чему пише у Милица Грковић у Првој дечанској хрисовуљи: „Између свих ових величам и славим преосвећеног и блаженог Саву који се више од свих трудио око светих божјих заповести“ (Грковић 2004: 59).

5.1.1.2. Владарска женска имена

Познато је да су многе жене из владарских породица обележиле српску историју и оставиле велики број задужбина (монахиња Анастасија, кнегиња Милица, ћерке кнеза Лазара и кнегиње Милице – Јелена (жена Ђурђа Балшића) и Оливера (жена османског султана Бајазита), Јелена – жена цара Душана, Симонида – пета жена краља Милутина, монахиња Јефимија итд. „Неке од њих су биле необично моћне и мудре, па су чак и самостално одлучивале, издавале повеље, или се дописивале са угледним личностима свога времена“ (Грковић 2017: 77).¹¹⁴

¹¹⁴ „Јелена, жена цара Душана, остала је по много чему забележена у историји, а нарочито по томе што је једина српска жена која је имала толику моћ да приволи мужа и светогорске монахе да јој отворе хиландарска врата. Славна ћерка кнеза Лазара и кнегиње Милице, такође Јелена, удата прво у Балшиће, а потом у породицу Косача, за великог војводу Сандаља Хранића, била је врло образована и моћна жена. Остала су њена писма калуђеру Никону, да сведоче о великој књижевној култури која је красила Јелену, Лазареву ћерку. Кнегиња Милица је водила српску државу после Косовског боја, када је народ преживљавао своје трагичне дане“ (Грковић 2017: 78). Монахиња Јефимија је „вероватно учествовала у свим важним државним одлукама“ с обзиром на то да је имала велики утицај кнегињу Милицу, а осим тога „оставила је три записа које данас читамо као поезију и који спадају у најзначајније странице српске средњовековне књижевности. [...] Јефимијина три записа спадају у прва остварења жена-писаца на европском тлу [...]“ (Костић 1993: 60–61).

Владарска женска имена у народу. Име *Јевдокија* (1) помиње се само међу именима краљева и господе српских земаља, као и име *Евгенија* (4) које се јавља искључиво на страницама за црквена лица. Остала женска имена из владарских породица забележена у Поменику јесу: *Ана* (11), *Анастасија* (5), *Јефросима* (13), *Јелена* (16), *Јелисавету* (16), *Јерина* (27), *Маргарита* (1), *Теодора* (9). Сва ова имена се углавном јављају на странама за помињање световних лица. Најфреквентнија имена жена из владарских породица су *Милица* (вероватно инспирисано историјском личношћу) – забележено 44 пута, и *Мара* (од *Марија* које је најпознатије библијско име) – забележено 64 пута.

*

Испитивање је показало да су међу мушким владарским именима забележеним у Дечанском поменику преовладала имена словенског порекла. Чувала су се стара народна имена и поред продирања нових имена хришћанског порекла, на шта је указала Милица Грковић анализирајући Дечанске хрисовуље (Грковић 2017: 78). Другачија слика у женској владарској антропонимији Дечанског поменика, где су преовладала имена хришћанског порекла, већ је била позната на српским дворовима и „највероватније сведочи о припреми српских принцеа за одлазак на друге дворове, на којима су та имена била пожељна“¹¹⁵ (Грковић 2017: 79).

У Поменику манастира Дечана забележена су имена из владарске династије Немањића, али и из породица Лазаревића и Бранковића (чији се чланови помињу у прва два поглавља Поменика). Ова владарска имена су углавном давана лицима из црквених редова, а стиче се утисак да се генерално избегавало давање таквих имена обичном свету. Изузетак су имена *Стефан*, *Вук* и *Лазар* која су у већем броју присутна у народу. Према мишљењу Милице Грковић, сигурно није било никакве званичне забране давања владарских имена обичним људима, али разлог недавања владарских имена јесте тај што је народ живео својим засебним животом, далеко од двора, везан за народну традицију и чување сопственог ономастикона (Грковић 1983: 34). Нека од мушких и женских владарских имена, међу њима *Стефан*, *Вук*, *Лазар*, *Урош*, *Милица*, *Јелена*, *Ана*, *Анастасија* популарна су и данас међу Србима.

¹¹⁵ „Најстарија записана имена српских принцеа су словенске сложенице: *Вукослава* и *Драгослава*. Касније су оне добијале, углавном, хришћанска, у то време интернационална имена: *Ана*, *Брича*, *Јелена*, *Јелисавета*, *Катарина*, *Комнина*, *Маргарита*, *Марија*, *Теодора*“ (Грковић 2017: 79).

5.2. МОНАШКА ИМЕНА

*Монаси*¹¹⁶ су људи из црквених редова који су својим аскетским животом, одрицањем од земаљских, а уздизањем небеских дарова и основних духовних и моралних начела, доприносили да се Богу приближе не само верници из нижих слојева народа, већ из свих друштвених и владајућих слојева. Према речима Његовог Високопреосвештенства митрополита црногорско-приморског Амфилохија Радовића „монаси су људи подвижници, који се одричу свега пролазнога ради Христа и Царства Небескога, и труде се да буду вјерни Христу до смрти. [...] Дјевственика је увијек било у Цркви. Они су давали и дају *завјет послушности, дјевствености и сиромаштва*. Велики број дјевственика (монаха и монахиња, калуђера и калуђерица), појавио се у IV вијеку, прво на Истоку, а онда по свима крајевима васељене до које је допрло Хришћанство“ (Радовић 2012: 115).

Монашење је представљало посебан подвиг у српском средњовековном друштву, нарочито међу члановима владарских породица, што најбоље приказује податак да је готово половина од укупног броја чланова династије Немањића, која је владала два века и дала највише владара, приступила чину монашења. Међу члановима династије Немањића познато је најмање једанаест монаха и осам монахиња.¹¹⁷ Монашка имена заслужују подједнако велику пажњу као и владарска, јер „изузетну групу у Српској православној цркви чине монаси и монахиње“ (Грковић 2017: 251).

Имена монаха и монахиња анализирана у овом поглављу обухватају имена црквених лица из осам рубрика:

1. Подѣнь свѣтительнѣмъ (3а)
2. Подѣнь патриархомъ (3а–3б)
3. Я се подѣнь архієпископомъ (5а–7б)
4. Я се подѣнь мѣтрополѣтомъ (8а–12б)
5. Здѣ подѣнь єромонахомъ игуменомъ (13а–38б)
6. Здѣ подѣнь монахомъ (39а–52б)
7. Здѣ подѣнь єродѣакѣмъ (65а–66б)
8. Здѣ подѣнь монахѣмъ (67а–76б)

Црквена лица која припадају редовима светитеља,¹¹⁸ патријараха,¹¹⁹ архиепископа,¹²⁰ митрополита,¹²¹ јеромонаха,¹²² игумана,¹²³ монаха,¹²⁴ јерођакѣна и монахиња,¹²⁵ као што је

¹¹⁶ Монах – припадник црквеног реда који живи у манастиру, калуђер (РСЈ 2007: 727). „Монаштво (гр. *μοναχος*, *самац*, *усамљеник*): начин јеванђелског живота, посвећен молитви, контемплацији и подвигу у потпуном повлачењу од света (одакле и свест о странствовању монаха) и у пуном послушању према духовном оцу Монашки живот је посвећен личном опитовању Светога Духа – кроз послушност, сиромаштво и целомудреност, то јест преко три завета које монах испуњава под упутством свог духовног учитеља. Монашка духовност, иако изгледа као необичан начин живота, не разликује се битно од побожности верујућих. Оно што је на неки начин чини специфичном јесте тај одлучујући и подвижнички напор којим се актуализује благодат крштења кроз стално кајање“ (Брија 1999: 121). „Монаси су људи подвижници, који се одричу свега пролазнога ради Христа и Царства Небескога, и труде се да буду вјерни Христу до смрти. [...] Дјевственика је увијек било у Цркви. Они су давали и дају *завјет послушности, дјевствености и сиромаштва*. Велики број дјевственика (монаха и монахиња, калуђера и калуђерица), појавио се у IV вијеку, прво на Истоку, а онда по свима крајевима васељене до које је допрло Хришћанство“ (Радовић 2012: 115).

¹¹⁷ Види табеле 5, 6 и 7 у: „Родословне таблице и грбови српских династија и властеле“ (Мрђеновић и др. 1991: 52–54).

¹¹⁸ Светац (РСЈ 2007: 1203)

¹¹⁹ Врховни поглавар Православне цркве, највиша титула и свештеничко звање у православним црквама (РСЈ 2007: 918).

¹²⁰ Старешина аутокефалне цркве, први, најстарији међу епископима (РСЈ 2007: 45).

опште познато, морала су претходно приступити чину монашења, када су добијала нова монашка имена (Табела 1). Стога, у даљем тексту, имена свих лица из ових редова, зовемо *монашким* именима.

Табела¹²⁶ 1

Епископски чин	Монашки ред	Мирски ред
	Патријарх	-
	Архиепископ	-
	Митрополит	-
	Епископ	-
Свештенички чин	Монашки ред	Мирски ред
	Архимандрит	Протојереј ставрофор
	Протосинђел	Протојереј
	Игуман	
	Синђел	Протонамесник
	Јеромонах	Јереј
Ђаконски чин	Монашки ред	Мирски ред
	Архиђакон	
	Протођакон	Протођакон
	Јерођакон	Ђакон
Лаици у Цркви	Монашки ред	Мирски ред
	Схимонах	Ипођакон
	Монах	Чтец

Монашка имена забележена у Дечанском поменику припадају календарским именима, која су „путем црквеног календара ушла у српски именослов као грчка, хебрејска, латинска, арамејска имена” (Шћепановић 1997: 30). Петар Стевановић (2003: 6) дели монашка имена у две групе на основу распрострањености у народу:¹²⁷ прву групу чине сва имена која нису ушла у народну употребу, углавном су ограничена у оквиру црквене употребе и везана за примање монашког чина, када се добија ново монашко име; другу групу чине сва имена која су у употреби у народу од најстаријих времена. „Примањем монашког чина и одвајањем од световног живота, будући монах облачећи се у ново рухо, уместо старог, узима ново име обично некога од светитеља који ће му убудуће бити узор и заштита. Могло се бирати свако

¹²¹ Звање високог достојанственика у хришћанској православној цркви, чији је носилац обично управитељ више епархије (РСЈ 2007: 716).

¹²² Калуђер који може вршити све свештеничке обреде (РСЈ 2007: 509).

¹²³ Старешина православног манастира (РСЈ 2007: 444).

¹²⁴ Припадник црквеног реда који живи у манастиру, калуђер (РСЈ 2007: 727)

¹²⁵ Припадница црквеног реда која живи у манастиру, калуђерица (РСЈ 2007: 727)

¹²⁶ Прир. Михаило Хаџи-Ценић, Светотројичник, бр. 7, година VII на Духове 2009 (са сајта <http://www.riznicasrpska.net/riznicasrpska/index.php?topic=113.0> 21. 11. 2020).

¹²⁷ „Монашка имена су тешко продрала у народ, већина њих је остала у кругу манастира: Артемије, Ираида, Макарија, Мардарије, Митродора, Нектарије, Тавита, Хризостом и многа друга. Једна група хришћанских имена јавља се и међу монасима и међу другим личностима које нису у монаштву. То су календарска имена која су вековима део народног речника имена: Алекса, Василије, Гаврило, Данило, Јован, Коста, Лазар, Никола, Павле, Петар, Сава итд.“ (Грковић 2017: 253).

име које се налазило у хришћанском календару, име мученика за Христову веру, име небеске силе или име из *Библије*¹²⁸ (Грковић 2017: 251). Према речима Радослава Грујића (1932: 239), приликом монашења монаси прекидају везу са светом и своје дотадашње крштено име замењују новим монашким именом, а притом се пази да прво слово монашког имена одговара првом слову претходног крштеног имена: познато како је Стефан Немања приликом монашења добио име *Симеон*, а његова жена Ана је добила монашко име *Анастасија*. Међутим, то вероватно није било правило ког су се морали придржавати, јер је забележено много других случајева у којима се прва слова крштеног и монашког имена не поклапају.¹²⁸ Осим тога, у историји су познати случајеви задржавања старог имена: краљица Јелена Анжујска задржала је своје старо име и после монашења, затим жена Стефана Бранковића, Ангелина, такође је задржала своје старо име (Грковић 2017: 253), зато што су та имена била и светачка, монашка, за разлику од световних Владислав, Милутин итд.

У Дечанском поменику монашка имена су уписивана на странама предвиђеним за њихово помињање. Међутим, то правило није свуда испоштовано. У неким од ових рубрика нису уписивана само имена људи који су припадали том монашком реду, већ су накнадно други писари дописивали и имена са другим звањима. На пример, под категоријом за помен јеромонаха и игумана помињу се архимандрити, монахиња, презвитер и одабаша. Имена монахиња налазимо и у другим рубрикама, али уз њих тада најчешће стоји ознака *монахию*. Такође, на многим местима предвиђеним за свештенство, уписивана су и световна словенска мушка и женска имена заједно, нарочито у каснијем периоду.

У прве две рубрике за упис имена из монашких редова – *Подѣнь свѣтителець* (3а) и *Подѣнь патриарховъ* (3а–3б) имена је уписао само Димитрије даскал. У осталим рубрикама, поред Димитрија даскала и други писари су дописивали имена, често световна словенска, али и записе. Од укупно 122 стране предвиђене за упис имена из монашких редова, Димитрије даскал је уписао 17 страна.¹²⁹

Сва забележена монашка имена, приказана у овом поглављу, анализирана су са семантичког аспекта и са аспекта њихове творбене продуктивности у поглављу о хришћанским именима, где је уз свако име у загради стављен податак о учесталости имена у монашким и у мирским круговима.

5.2.1. Монашка мушка имена

Имена мушких лица у монашких редовима уписивана су на странама од 3а до 3б, затим од 5а до 52б и од 65а до 66б. За упис монашких имена предвиђено је 100 страна, од којих су 33 потпуно празне. Монашким именима у рубрикама за помињање лица из монашких редова припадају сва имена која је уписао Димитрије даскал, затим највећи број хришћанских имена која су дописали други писари. Поједина хришћанска имена која су

¹²⁸ Краљ Стефан Првовенчани је у монаштву добио име Симон; Растко Немањић је добио име Сава; Вуканов син је постао је монах Давид; син краља Уроша Драгутин, добио је монашко име Теоктист; син деспота Ђурђа као монах је добио име Герман; цар Јован Урош Палеолог као монах је носио име Јоасаф; кнегиња Милица, жена кнеза Лазара, добила је монашко име Евгенија, а када је примила велику схимну, добила је ново монашко име Еуфросинија; ћерка кнеза Лазара носила је монашко име Марина; супруга цара Душана као малосхимница носила је име Јелисавета, а када је примила велику схимну добила је име Евгенија (Грковић 2017: 252).

¹²⁹ У рубрици *Ѧ се подѣнь архієпископовъ* (5а–7б) Димитрије даскал је уписао само прву страну; у рубрици *Ѧ се подѣнь мѣтрополѣтовъ* (8а–12б) уписао је прве две стране; у рубрици *Ѧдѣ подѣнь кромонаховъ игоуденцовъ* (13а–38б) уписао је укупно седам страна, али са прескакањем од треће до десете; у рубрици *Ѧдѣ подѣнь монаховъ* (39а–52б) уписао је прве две стране и трећу до половине; у рубрици *Ѧдѣ подѣнь ередіакловъ* (65а–66б) уписао је само прву страну до половине; у последњој рубрици *Ѧдѣ подѣнь монахѣць* (67а–76б) главни писар је имена уписао до половине треће стране.

Забележено је 40 имена монахиња којима је именовано 106 лица. Од укупног броја, 26 имена се јавља само у монашким, 14 имена је забележено и у монашким и у мирским редовима.

5.2.3. Монашка имена у другим рубрикама

Монашка имена нису уписивана само у рубрикама за помињање лица из монашких редова, већ и у другим рубрикама, где је уз име обавезно наглашено „монах“, односно „монахиња“. С обзиром на то да је познато како су се људи из владајућих слојева неретко монашили и добијали монашка имена, највише је монашких имена забележено на првим странама Дечанског поменика, међу именима цара и краљева српских земаља, где се помињу ктитор и чланови његове породице: само на странама 16 и 2а од 23 имена људи из владајућег слоја *ѿ мѡна монах* се помиње три пута. Помињу се даље: *ѿ ѡанна мѡнаха*, *ѿ ѡктѡста мѡнаха*, *мѡнаха стефана свѡтаго починѡшаго*, *анасѡаѡѡ мѡнахѡю*, *мѡнахѡю кралицѡ еленѡ*, *кралицѡ мѡнахѡю марѡѡ*, *царѡцѡ мѡнахѡю егдокию*.

*

На 122 стране за помињање лица из монашких редова, забележено је 165 монашких имена, којима је именовано 780 лица. Од укупног броја, највећи број чине монашка имена која је уписао Димитрије даскал, а изванредан број монашких имена дописан је од стране других писара у XVII, XVIII и XIX веку. Овим монашким именима припада десет имена која смо забележили у другим рубрикама.

Од укупног броја монашких имена, 111 имена се јавља само у монашким редовима, а 54 имена је забележено и у монашким и у мирским редовима.

Имена монаха већим делом припадају групи имена која нису продирали у народ (нпр. *Рафаило*, *Пајсеј*, *Макарије*, *Теодосије*, *Мојсеј*, *Симеон*, *Аврамије*, *Никодим*, *Висарион*, *Теофан*, *Нектарије*, *Диомидије*, *Пахомије*, *Јосиф*, *Христофор*). Међу монашким мушким именима која се јављају у мирским редовима у Дечанском поменику, најчешће су бирали старозаветна, затим имена Христових ученика, апостола и јеванђелиста и имена хришћанских мученика:¹³⁰ *Андреј*, *Георгије*, *Давид*, *Димитрије*, *Јаков*, *Илија*, *Јован*, *Лазар*, *Лука*, *Максим*, *Марко*, *Матеј*, *Михајло*, *Павле*, *Петар*, *Сава*, *Стефан*, *Тома* и *Филип*. То су имена која су „вековима део народног речника имена“ (Грковић 2017: 253).

Забележена имена монахиња припадају групи имена која су део народног речника од давнина (нпр. *Ана*, *Анђелија*, *Марина*, *Теодора*, *Марта*, *Јелисавета*, *Јефимија*, *Јована*, *Анастасија*, *Симона*, *Василија*), али је мали број у Дечанском поменику забележен са фреквенцијом од десет и више потврда: *Анђелија*, *Јела*, *Јелена* и *Симона*.

На странама за помињање монаха на неколико места уз монашка имена стоје и проепоними:¹³¹ *васнана бркиѡа* (7б), *анѡнне белнграанинѡ* (38а), *никѡфорѡ призренацѡ* (38а), *викентѡ бѡлнградскаго* (10а), *днѡнтрѡне паштровнѡѡ* (21а, 38а), *васнана трногорскаго* (8б), *савѡ трногорскаго* (9б), *нгѡмена данѡнна дѡтанскаго* (4а), *данѡнна дѡтанскаго* (13а), *монсеа трношкаго* (15а). Према мишљењу М. Грковић (2017: 253), оваква одредница уз монашко име је обичај који се јавља у новије време, док у средњем веку тај обичај није постојао.

¹³⁰ Календарска имена, поред поделе на Исток–Запад, М. Грковић (1983: 91) дели и на следеће категорије: а) имена небеских сила, б) старозаветна имена, в) имена Христових ученика и првих следбеника (апостола, еванђелиста и апостолских мужева), г) имена мученика раног хришћанства, д) владарска имена.

¹³¹ Други члан именске формуле је могао бити патроним, занимање, порекло, надимак или придев од имена оца. Не може се рећи да су та презимена била са правом функцијом, каква постоје данас и за таква презимена Милица Грковић даје термин *проепоними* – имена из категорије оних која нису права презимена, али су на путу да то постану (1983: 101). Детаљније у поглављу *Проепоними*.

Осим проепонима, на странама за помињање лица из монашких редова неретко се на маргинама могу наћи имена места и манастира, што може бити значајано јер указује на места подвизавања уписаних монаха: Милешева (39б), Девич (40а), Патријаршија (40а), Грачаница (40а), Дечани (40б), Кучевиште (41а), Призрен (42а), Призренска нахија – село Црно Врање (44а), нахија Метохија – село Кринчина (44б), Призрен (47б), Ђаковица (48а), манастир Дечани (48а). Ови подаци су важни јер нам казују који су манастири били места подвизавања монаха уписаних у Дечански поменик.

5.3. СЛОВЕНСКА ИМЕНА

Семантичка и творбена анализа

Лична имена се још од давнина користе за идентификацију појединаца, зато се може рећи да нам она као важни документи из неких давних времена доносе сведочења о српској антропонимији кроз векове, која су данас веома значајна и занимљива за изучавање. Српска лична имена су неодвојиво везана за прасловенски ономастикон, дубље гледано за индоевропски, и не само то, већ и за универзална значења међу именима у целом свету, јер је потреба за налажењем најприкладније речи која ће бити у основи неког имена и симбол за новорођеног присутна код свих народа света (Грковић 2004: 45). „Стара религија Словена, њихов поглед на свет, било је паганство. Оно је обухватало целокупну сферу духовне и значајан део материјалне културе, тачније културу производње, лова и сакупљачке делатности, пошто су ову културу прожимала убеђења њених носилаца о сталном присуству и учешћу натприродних сила у свим радним процесима. Словенско паганство није било одвојено од веровања сродних и Словенима суседних народа, већ се јавља као самостално развијени део старе индоевропске религије“ (Толстој/Раденковић 2001: 13).

Традицију веровања у значења, утицај и моћ различитих имена наши преци су вековима преносили с једне генерације на другу, па су и данас не тако ретко присутни остаци тих веровања. Имену и именовању је даван толики значај да жена није смела помињати име свог мужа, затим су се и неке животиње ословљавале уз употребу еуфемизама, како се не би призвале помињањем имена (за змију *непоменица* или *каменица*, за вука *непоменик*, *каменик*); постојало је и веровање да, ако се зна нечије право име, добија се моћ над њим (Стојановић 2013б: 222). Као што су сами богови крили своја божанска имена, тако су их суревњиво крили и људи, њихови штићеници, од непријатеља и уопште.¹³²

Лична имена су постала значајан елеменат на који се посебно обраћала пажња у време буђења националне свести, у време оживљавања народне традиције, нарочито после ослобођења од турског ропства и стварања модерне српске државе, на шта указују спискови народних имена које је издавала Српска православна црква у другој половини прошлога века и који су одраз тежње да се потисну страна имена и да на светлост дана дођу народна имена словенског порекла (Грковић 1977: 8).

Словенска и хришћанска имена су се још из ране фазе настанка давала са циљем да се успостави одређена веза имена са његовим носиоцем.¹³³ „Вера у магичну повезаност имена и именованог присутна је у формирању сваке антропонимијске семантичке категорије, а њени

¹³² „Да би наш непријатељ могао да нам шкоди, довољно је да има било какву белугу од нас: прамен косе или остатке од ноктију, или нашу слику, или најзад коју било ствар која нама припада; када има то у својој власти, моћи ће магичним начином да утиче на нас из даљине – имаће у власти и нашу вољу, и наше здравље, и уопште целу нашу личност“ (Чајкановић 1994/1: 180).

¹³³ „Хришћанство, које је енергично потиснуло словенско паганство у сферу народне културе и заузело доминантну позицију, утицало је и на извесну унификацију и унутрашњу систематизацију паганских веровања. Као најочитији пример систематизирајућег деловања црквене културе на нецрквено паганство могу послужити веза и међусобни утицај црквеног и народног годишњег календара. [...] У годишњем календарском циклусу постоје два система духовног погледа и осећања света – хришћански и пагански – један је усмерен према небу, божанском начелу, други према земљи, начелу телесног, земним плодовима, изобиљу, које је зависило, по древним представама, не само од човека и Бога, него и од натприродних сила. Та два схватања и тумачења света релативно лако су се укоренила у словенском народном календару и због тога што је хришћанство својим годишњим празницима побуђивало вернике да сваке године у молитви преживљавају живот и муке Исуса Христа, док је паганство у многим својим обредима оваплоћавало цикличност природних појава: рађање, цветање, опадање и привремена смрт или "падање у сан" природе. [...] Код Лужних православних Словена највећи број ритуала и обредних радњи концентрисан је на Божић, Ђурђевдан и на дане око њих, а мању привлачну снагу имали су Ускрс, Тројице, Благовести, Ивањдан, Илиндан, док је код Источних Словена већина обреда груписана у дане који се везују за Ускрс, Тројице, Божић, Ивањдан (Иван Купала), Благовести и, у мањој мери, за Ђурђевдан, Илиндан и др. празнике“ (Толстој/Раденковић 2001: 22).

трагови су присутни и у данашње време“ (Грковић 1983: 36).¹³⁴ Имена словенског порекла семантички су прозирна и најчешће са позитивним значењем у основи (Стојановић 2013: 169). Из жеље и намере да се именом на неки начин предодреди судбина, неки аспект живота, да се призову жељене особине или одбију оне лоше, имена су од почетка свог постанка и давања новорођенчету морала имати као есенцијална својства заштитну функцију (када су могла бити и са негативном конотацијом за одбијање злих сила) и особине које би се пренеле на носиоца имена. Дакле, име је могло имати двоструку функцију: заштитну (осим што се давањем одређених имена новорођенче штити од „злих очију“ и сила, обично се верује да ако је неко рођен на дан свеца који се тог дана слави, тај је светац заштитник и име је тако „изабрано од Бога“) и могло је имати функцију „призивања“ или „додељивања“ особина именованог „по коме су особине унапред условљене и одређене избором његовог имена“ (Грковић 1983: 15). Постоје неке „табу ситуације“ у вези са заштитом мушке деце које је уочио на примерима из Роваца у Црној Гори и приказао Мато Пижурица (1998: 71–73), а оне су: да се прекине умирање деце; да се прекине рађање женске деце; да се заштити једини мушки наследник ужег рода; да се заштити посмрче; да се заштити дуго очекивано мушко дете које се прима као божји дар; да се заштити мушко дете ако породица већ има на неки начин хендикепирано (рођењем, каснијом болешћу, повредом) мушко дете; да се не открива име чије спомињање вређа успомену, што се односи, поред уже породице новорођенчета, и на суседство, сродство, па и цело село.

Када је у питању структура имена словенског порекла уопште, према објашњењу М. Грковић (1983: 44), балкански Словени су наследили општесловенску (и индоевропску) антропонимијску структуру, која се задржала до данашњих дана. Јављају се четири основна типа: сложена имена (двочлана, трочлана итд.), самотворна имена (према Маретићу), изведена имена (суфиксација), граматички тип хипокористичког образовања.

У *Поменуку манастира Дечана* имена словенског порекла се јављају сва четири типа: сложена, самотворна, изведена и имена хипокористичког образовања. Имена су највећим делом изведена и то од именичких основа, од општих придевских и од глаголских основа. Показало се да је категорија изведених имена веома богата и разноврсна, што нам казује да је српски народ у оно време, осим жеље и друштвене потребе за међусобним разликовањем, био и прилично креативан у извођењу, осмишљавању и давању имена са мноштвом комбинација.¹³⁵

Важно је напоменути да смо у току анализе имена словенског (али и хришћанског) порекла наилазили на имена која су по облику могла бити и мушка и женска, што је постало уобичајено у новије време. Имена смо тада сврставали у мушка или женска у зависности од рубрике у којој су забележена и у зависности од тога да ли су у скупу мушких или женских имена.¹³⁶ Уопште, у таквим случајевима је боље нагласити да се ради о имену мушке, односно женске особе.

¹³⁴ „У свету је постојао универзални приступ при избору речи од којих су грађена лична имена, а то су термини из материјалне и духовне културе. Код већине народа бирана су имена по називима биљака, животиња, птица и речи које су везане за лепоту, светлост, доброту или оне чије значење магијски може заштитити дете од злих сила“ (Грковић 2004: 46).

¹³⁵ Велика моћ извођења и скраћивања карактеристична је за словенска имена, о чему је писао М. Шимундић (1988: VI).

¹³⁶ Нпр. име *Боја* (бю) сврставали смо у мушка имена, када је забележено у рубрици за помен благочастивих хришћана и бољара и у скупу мушких имена, а у женска када је забележено у рубрици за помен жена и у скупу женских имена.

5.3.1. Самотворна или монолексемна имена

Самотворна или *монолексемна*¹³⁷ имена чине најмању скупину имена у Дечанском поменику. Петар Шимуновић сматра да су „самотворна (монолексемна/одапелативна) имена: Вук, Врба, Рак, Чех, Рус, Гај...” (2009: 154). Како налазимо код В. Путанеца (1976: IX), тип монолексемног именовања, који потиче још из прединдовропског доба, напуштен је још у прасловенском добу и лично именовање је прешло у двочлани систем или у систем са суфиксацијом. Према речима Т. Маретића (1886: 70), самотворна имена означавају појам једночланог имена које није хипокористик од неког сложеног имена. Према мишљењу М. Грковић (1983: 70–71), самотворна имена се деле у две групе: апелативна и глаголска имена. У апелативна¹³⁸ спадају имена од неизмењеног апелатива и имена изведена од апелатива помоћу различитих суфикса. Из ове категорије самотворних имена у Дечанском поменику су забележена углавном имена по биљкама и животињама, али и по другим апелативима: по природним појавама, по сродству, по данима у недељи, по етронимима: *Вук, Кошута, Ован, Паун, Крагуј, Славуј, Грлица, Јаблан, Смиљан, Дафина, Јаглика, Калина, Лала, Љиљана, Невена, Перуника, Ружа, Вишња, Гроза, Дуња, Гдуња, Јагода, Малина, Лоза, Трнина, Искра, Огањ, Даница, Босна, Субота* итд.

Групи најстаријих глаголских имена припадају имена од трпног глаголског придева (Грковић 1983: 71). У нашој грађи забележена су: *Милован, Радован, Продан* (именима овог типа припадају и *Бежан, Негован, Предан, Срдан*).

У литератури наилазимо на различита мишљења о разврставању имена: нпр. име *Вук* се сматра самотворним, једночланим (Маретић 1886: 70), монолексемним (Путанец 1976: IX; Шимуновић 2009: 154), али се може јавити и као лично име и као хипокористик уз лично име (Букумирић 2015: 225). Код М. Букумирића (2015: 225) налазимо да су „деривати настали скраћивањем личних имена уз која стоје, или се творе суфиксацијом“ спадају такође у групу хипокористика, али су тако многа од њих „лишена хипокористичности, те се нека јављају и као лично име и као хипокористик уз лично име“.

С обзиром на наведена различита мишљења, не можемо се ослонити на само један модел анализе, због многобројних примера у нашој грађи која се могу тумачити са различитих аспеката творбе. Стога, ослањајући се на релевантну литературу, пре свега на разматрања В. Путанеца о напуштању монолексемног именовања и преласку у систем са суфиксацијом, затим на М. Грковић, која сматра да се код разврставања јављају тешкоће,¹³⁹ али и на именовање скраћених имена дериватима према мишљењу М. Букумирића, сва забележена имена словенског порекла, укључујући хипокористичне форме двосложних имена и „скраћена двочлана имена“ (Букумирић 2015: 204), анализирали смо у оквиру изведених и сложених имена.

¹³⁷ Термин *монолексемна* помиње Валентин Путанец (1976: IX).

¹³⁸ „Апелативна имена су постала од апелатива који су рано добили нову функцију, али у већини случајева првобитно значење није изгубљено“ (Грковић 1983: 70).

¹³⁹ Нека апелативна имена могу бити део двочланих лексема. Нпр. име *Вук* је настало као заштитно по апелативу *вук*, али се јавља и као део сложеног имена *Вукослав* (Грковић 1983: 71).

5.3.2. Изведена и сложена имена

Према начину на који су постала, сва имена се могу поделити на *сложена*, која су настајала композицијом (слагањем), и *изведена*, настала деривацијом. „Композиција (слагање) помоћу интерфикса *-o/-e* може бити чиста, а може бити и комбинована са деривацијом. У првом случају добијају се чисте сложенице, а у другом сложено-изведене речи“ (Ратковић 2009: 147). Сложена имена забележена у Дечанском поменику већим делом припадају групи чистих сложеница и то углавном глаголско-именичких и придевско-именичких (типа: *Станимир*, *Радомир*), а мањи је број чистих именичких, односно сложеница насталих композицијом двеју именица помоћу интерфикса *-o/-e*.¹⁴⁰ То су имена забележена од иницијалне основе *вук-*: *Вуковој*, *Вукосав*, *Вукослава* итд.

Неупоредиво већи број имена у Дечанском поменику настао је деривацијом. Познато је да је у прасловенској заједници као индоевропско наслеђе постојала група изведених имена, коју су словенски језици сачували и после цепања те заједнице, а она су настала на различите начине – скраћивањем сложених имена, или извођењем нових облика од постојећих апелативних имена и основа сложеница помоћу различитих суфикса (Грковић 1983: 71).¹⁴¹ С друге стране, словенски језици (ако се пореде са грчким и германским) нису нарочито склони творби слагањем с обзиром на то да се у старијој литератури среће мишљење о ограниченом броју наслеђених примера, иако савремена истраживања и историјских и савремених словенских дијалеката показују да сложенице нису стране словенским говорима (Стојановић 2014: 311).

Изведена и сложена словенска имена забележена у Поменику подељена су у три групе: имена од именичких основа, имена од придевских основа и имена од глаголских основа. Имена су, затим, у оквиру ових група подељена према семантици у подгрупе.¹⁴² Овакав модел анализе који се истовремено бави и структуром и семантиком имена, а који је примењиван у радовима Јелице Стојановић,¹⁴³ пружа нам најбољи приказ развоја словенских имена са аспекта творбе речи и са семантичког аспекта.

Уз већину имена, у фусноти је дато додатно објашњење значења имена из речника које смо користили. Испитивањем међусобне условљености структуре и значења долазимо до важних података и закључака, који се односе на фреквенцију имена са одређеним значењем. Ти подаци су најбољи показатељи колико се код Срба водило рачуна о значењу основа при додељивању имена, а најстарија сведочанства таквог типа налазе у биографијама средњовековних српских владара (Грковић 2004: 46).

5.3.2.1. Словенска имена од именичких основа

Међу именима од именичких основа налазимо имена по називима биљака, по називима животиња, по називима птица, имена у вези са ватром, по природним појавама, по металима, по сродству, по бојама, теофорна имена, имена која имају извор у словенском пантеону, имена од апстрактних појмова, имена од етнонима, по данима у недељи, по друштвеном положају, по месту рођења.¹⁴⁴ У групу имена од именичких снова сврстали смо и имена по бројевима.

¹⁴⁰ Више о *чистим именичким сложеницама*: Ратковић 2009: 147.

¹⁴¹ Суфикси се додају на основе сложених имена, на хипокористике и апелативна имена и помоћу њих су грађене многе деминутивне, пејоративне и аугментативне форме (Грковић 1983: 71).

¹⁴² Према подели М. Грковић (1983: 35–44).

¹⁴³ Принцип поделе словенских имена Ј. Стојановић у радовима о старим српским поменицима (Стојановић 2013а, Стојановић 2013б, Стојановић 2013в).

¹⁴⁴ Према подели М. Грковић (1983: 35–44).

Профилактичку улогу имају многа имена из ових група. Символика и значење везани за одређене биљке, дрвеће, плодове у предхришћанском периоду, у хришћанству углавном наслеђују исту или сличну симболику, али са новом димензијом која се повезује са хришћанским наслеђем и налази адекватно место у хришћанству: отуда су и ова словенска имена од биљака и животиња добила ново хришћанско рухо, а то доказује чињеница да се налазе у српским православним поменицима и прихваћена су од стране цркве за помињање на Светој литургији (Стојановић 2013в: 34).

Сва имена од именичких основа разврстали смо према значењу у семантичке групе које наводи Милица Грковић и анализирали са аспекта творбе. Забележена имена која не припадају тим групама анализирали смо са семантичког и творбеног аспекта ослоњајући се на наведену релевантну литературу.

Имена по биљкама. Српски народ је неодвојиво везан за природу, о чему говори велики број имена по биљкама који се бележи у народу. Према мишљењу П. Софрића Нишевљанина „српска митологија биљног света, која би потпуно одговорила начелима научне и уметничке обраде, постала би учитељицом историјског сазнања најстаријих незапамћених времена“ (1990: V). Митолошка свест Прасловена, самим тим и Срба, била је под снажним утицајем „чудесног“ деловања космичких и природних сила, што је заједно са начином привређивања – будући да се народ махом бавио земљорадњом, а касније и сточарством – произвело код Срба дубоку везаност људи за природу, чији се трагови осећају пре свега у веровању (Петровић 2004: 169).

Имена по биљкама нису ретка у Поменику манастира Дечана, иако се не могу сврстати у фреквентна, сем имена од основе *цвет*.¹⁴⁵ Од биљака је забележено 47 различитих имена од којих је забележено 338 примера. Од тога је од основе *цвет* забележено девет имена, а од њих ексцерпирано 98 примера. Биљке у основи имена симболишу леп изглед, мирис, цвет, плод, симболишу женски принцип рађања, плодности, имају магијска и лековита својства. Може се запазити слично значење и симболика код биљака које су у основи имена, на првом месту женских: осим лепог изгледа, мириса, цвета, плода, имале су различита значења повезана са симболом плодности, али и са симболиком духа и душе – ове биљке најчешће настајују душе, а дух и душа су важан део у хришћанском православљу (Стојановић 2014: 36). Култ цвећа је део српске традиције и можемо рећи да је и даље веома актуелан, нарочито као део разних свадбених обичаја и још више у време празника. Нека народна имена српских празника имају у основи цвет: Цвети или Цветнице, Цветна или Цветоносна недеља – шеста недеља Ускршњег поста (Лазаревић 2001: 462).

Нарочиту симболику имају имена од биљака *босиљак*¹⁴⁶ и *смиље*,¹⁴⁷ која се такође јављају у нашој грађи, иако нису фреквентна. Према речима В. Чајкановића (1994/5: 169) као

¹⁴⁵ „Žensko ime CVETA (CVIJETA) je u prošlosti pripadalo tipu najčešćih imena. Ovo se može zaključiti na osnovu popisa udovica u okolini Beograda 1528. godine, u kome je ovo ime apsolutno dominantno nad ostalima“ (Михајловић 1968: 219).

¹⁴⁶ Босиљак (*Ocimum basilicum* L., од лат. *basilicum* - 'царска трава') је мирисна биљка, у народној култури – апотропеј. Има широку ритуално-магијску примену на Балкану, Карпатима и на југу Украјине. У другим словенским традицијама, одговарају му зимзелен, рутвица и друго биље. Мотив појаве б. из посмртних остатака карактеристичан је за веровања и легенде о његовом пореклу: б. је израстао на Христовом гробу или месту Његовог распећа (Јужни Словени, ул. његове поетске називе: буг. *божиробски цвет*, српски *божји цвет*) из крви коју је пролио Христос (Ист. Слов.); на гробу младића по имену Васиљ (укр., отуда његов дијалекатски назив *василек*). У српском песничком фолклору познати су мотиви појаве б. на месту убиства цара Уроша; из крви или суза погубљене девојке. По српским легендама, арханђел помоћу струка б. извлачи душу из човековог тела у тренутку његове смрти. [...] Као универзално средство за одбрану и истеривање нечисте силе, б. је коришћен за кићење људи, животиња, грађевина, предмета за домаћу употребу, хране итд. -Венцима, букетима и гранчицама б. кићени су млада: њена одећа, појас, глава или вео; младожења – б. би му закачили за оковратник кошуље, за капу; сви сватови. Босиљком су кићени сватовски барјак, свадбено дрвце (саборњак), светиљке, брачна постеља. Као апотропејско средство, коришћен је у порођајном обреду и приликом одласка по породиљу и новорођенче. У обреду сахране, покојничково тело облагано је струковима б. (Украјинци, Бугари, Срби); уплитан је у венац умрлој девојци (Укр.). [...] У сличним формама, б. је употребљаван и у календарским

што се у старим религијама ниједна култна радња, ни молитва, ни жртва, нису могле замислити без манипулација са гранчицама каквог светог дрвета, тако се код нас не може извршити водоосвећење без босиљка. Осим што се сматра светом биљком неопходном за водоосвећење, босиљак се користи против „лошотије“, тј. против злих духова, за терање злих духова, али су га жене користиле и као украс на одећи због мириса.¹⁴⁸ Смиље, осим што је у народу познато као изузетно лековита биљка, познато је и по томе што је било искључиво „девојачка биљка“, као такво није приличило удатим женама.¹⁴⁹

Најбројнија су имена од основе *цвет-* и хипокористичких основа: *цвѣта* 1 (хип. од *цвѣтко*, *цвѣј-* + *-о*), *цветана* 2 (*цвет-* + *-ан*), *цветка/цвѣтка* 45 (*цвет-* + *-ко*), *цветоја* 1 (*цвет-* + *-оје*), *цветѣ/цвѣтѣ* 40 (*цвет-* + *-а*), *цветкѣ* 1 (*цвет-* + *-ка*), *цветнѣ* 6 (*цвет-* + *-а*), *цетнѣ* 1 (хип. од *цветна*). У нефреквентна спадају имена која у основи имају имена различитих врста биљака и цвећа: *бнланѣ* 1,¹⁵⁰ *борка* 1 (*бор-* + *-ко*), *боровца* 1, *дафинѣ* 24, *винѣјкѣ* 1 (*Вин[а]*¹⁵¹ + *-ојка*), *јаблана* 4, *снллана* 3 (*смиљ-[е]* + *-ан*), *снлка* 1 (*смиљ-[е]* + *-ко*); женска: *боснлкѣ* 3 (*босиљ-* + *-ка*), *дафинѣ* 20, *јабланкѣ* 1 (*јаблан-* + *-ка*), *јанкѣ* 15, *калинѣ* 10, *лаљѣ* 4, *лнлјанѣ* 1, *лнланѣ* 1, *невенѣ* 1 (*невен-* + *-а*), *невенкѣ* 2 (*невен-* + *-ка*), *перѣннѣ* 2 (*перун-* + *-ика*),¹⁵² *рѣжѣ* 14, *рѣжнѣ* 5 (*руж[а]-* + *-ица*), *снлаѣ* 2 (*смиљ-[е]* + *-а*), *снлланѣ* 16 (*смиљ-[е]* + *-ана*).

Међу именима по биљкама које имају плод забележено је једно мушко име: *малнлка* 1 (*малин[а]-* + *-ко*); и више женских: *вншнѣ* 14, *грозденѣ* 13, *гроздѣ* 2, *грозданѣ* 1, *гдѣнѣ* 2, *дѣнѣ* 3, *јагодѣ* 9, *малннѣ* 10, *малннкѣ* 1 (*малин[а]-* + *-ка*), *лозѣ* 2, *лозанѣ* 1 (*лоз[а]-* + *-на*), *неранжѣ* 15, *неранѣ* 7, *нерѣ* (хип. од *неранѣ*) 3, *трнннѣ* 1, *трннѣ* 4. Име *Трнина* (или *Трњина*) је могло имати профилактичку симболику: од *трњине* (Стојановић 2013б: 176).

Имена по називима животиња. Сасвим је очекивано да се по народним обичајима и веровањима приликом давања имена велики значај придаје животињама, првенствено због њихове профилактичке функције, која је произилазила из надљудских способности које су неке животиње имале. У нашем народу сачувана су старинска веровања о супранормалној, демонској снази животиња: многе животиње су неприкосновене, од неких се очекује плодност, људска, сточна и пољска; неке од њих имају важну улогу у магији и дивинацији, у народној медицини, многе животиње имају и своје празнике који су у вези са жртвама и понекад трају по неколико дана (Чајкановић 1994/5: 183). Од имена која у основи имају назив животиње забележена су 45 примера којима је именовано 285 лица, од тога само по вуку 43 имена, затим кошѣтѣ 15 и један пример имена овна.

Вук- је најпродуктивнија основа међу именичким основама у Поменику манастира Дечана. По дефиницајама аутора различитих речника и дела о митологији религији, вук има

обредима (поготову на Божић, Богојављење, Ђурђевдан, Ивањдан, Трифундан, Ускрс и др. празнике) (Толстој/Раденковић 2001: 46).

¹⁴⁷ Смиљ (*Helichrysum arenarium* L.) смиље, цмиље; с обзиром на то да смиљ осушен и годинама траје, Лужички Срби га називају *несмјереничка*, а Руси *богородскаја трава*, а по таквој особини морао је постати симбол трајних и непромењивих осећања (Софрић Нишевљанин 1990: 200).

¹⁴⁸ Подаци забележени од информатора са терена јужног Косова – Штрпце.

¹⁴⁹ Подаци забележени од информатора са терена централног Косова – село Прилужје.

¹⁵⁰ Од *биље*, преносно – нежна, скромна (Стевановић 2014: 39). „Ово име је постало популарно под утицајем песме „Биљана платно белеше“. На основу проучавања проф. Харалампиија Поленаковића, ни у једној изворној народној песми не помиње се ово име, па се може претпоставити да је оно уметничка творевина композитора Мокрањца“ (Грковић 1977: 222). Исто објашњење налазимо у *Просвјетином именованом* (Босанац 1984: 28).

¹⁵¹ Највероватније хипокористик од *Дафина*, *Давина* (Босанац 1984: 175; Грковић 1977: 231)

¹⁵² Име *Перуника* сврстали смо у групу имена по биљкама, с обзиром на то да је перуника назив цвећа, уз напомену да се име може сврстати и у групу имена по словенском пантеону – цвеће посвећено словенском богу Перуну узет је за лично име (Грковић 1977: 293). Перуника (*Iris germanica* L.) има још називе: *богиша*, *ружница*, *мачић*, *сабља*, *мачинац*, *небески цвет*, *небески кађун*, *калуђер*; руски *прољеска*, *косички*, *сазани*; код нас веома цењено и омиљено цвеће, за нашег многобоштва посвећено богу Перуну, што показује и друго њено име *богиша* (Софрић Нишевљанин 1990: 182).

мање-више различита, али углавном негативна значења.¹⁵³ Обично је у основи имена био појам са негативним значењем када је требало да децу заштити од злих и нечистих сила.¹⁵⁴ Име је било врло популарно међу обичним верницима, наиме „основни разлог за избор овог имена у ствари је пре свега била жеља да се заштити живот његовог носиоца, па је група заштитних имена право место где треба да се нађе“ (Грковић 1983: 36). Када је реч о категоризацији овог имена, према мишљењу М. Грковић (1983: 36), иако се име *Вук* мора сврстати у категорију имена по називима животиња, *Вук* јесте био и старосрпско полубожанство, па тако име може бити међу именима из словенског пантеона. Вуци, и у веровањима и култу, имају свог заштитника, то је изванредан хроми вук коме се приносе жртве, који се појављује у многим легендама најпре у животињском, а касније и у људском облику, односно замењен је разним свецима: најчешће су то Свети Сава, Свети Мрата, Свети Аранђео, Свети Ђорђе (Чајкановић 1994/5: 194). Веза између Светог Саве и вукова је врло чврста: Свети Сава назива вука другом и даје му благослов да увек може изабрати најбољу овцу (Чајкановић 1994/3: 37). Народна традиција доводи Светог Саву у везу са сточарством, са чувањем, подизањем, искоришћавањем стоке, а познато је колико је у нашем народу то био важан део живота и опстанка, нарочито у планинским крајевима у којима је било доста вукова (Стојановић 2013в: 41). „Из многих легенди и из културних обичаја — јасно је да је свети Сава, према старинским схватањима српског народа, заштитно божанство вукова, или 'вучји пастир'; а то значи, другим речима, да је у српском паганizmu постојало вучје божанство, чије су функције пренесене доцније на светог Саву. Код оваквог стања ствари могуће је да се начини претпоставка и о природи и значају тог старинског божанства које се иза светог Саве крије. Религијски значај вука познат је. Он је демонска животиња, која стоји у вези са доњим светом. За то можемо наћи довољно доказа у многим религијама, у грчкој, римској, германској, галској, и у религијама других народа средоземног света, какве су етрурска и мисирска. Хтонична божанства и демони јављају се често у вучјем облик“ (Чајкановић 1973: 155). Митско обликовање „вука“ кореспондира са источнословенским божанством господара шуме, животиња и птица, које је неговано у Русији, Белорусији и делом у Украјини, и појављује се у форми *лешиј*, *лесовик*, *лесовиј* (Петровић 2004: 181).

Без обзира на негативна значења о којима неки аутори пишу, код Срба су имена по вуку свакако имена са изузетно значајном профилактичком улогом, чему у прилог говори чињеница да је ово име, са свим забележеним изведеним облицима, најфреквентније име у Поменику. Из старе књижевности је сачуван један каталог народа у коме је сваки народ везан за понеку животињу, тако се вук у митологији сматра Србиновим претком: за Србина се каже да је вук, јер је вук митски сродник и предак Србинов, уопште митски представник српског народа (Чајкановић 1994/1: 398).

Међу словенским народима, једино код Срба и данас имена по вуку имају тако позитивну конотацију. Може се наићи и на друга, негативна значења, али су она врло занемарљива у односу на доминацију позитивних значења вука. У прилог томе говори чињеница да и данас имена од именице *вук* спадају међу најфреквентнија имена код Срба.

¹⁵³ Према народном веровању, вук је изразито демонска животиња (Кулишић/Петровић/Пантелић 1970: 82). Александар Гура пише да вуково порекло објашњавају народне *етимолошке легенде*. Најраширенија у свим словенским зонама јесте легенда да је вука створио ђаво противећи се Богу, али у њему се испољава амбивалентност – створио га је ђаво и на ђавола насрће (Гура 2005: 90–94). В. Чајкановић у свом Митолошком речнику каже да је вук „врло истакнута демонска животиња, најјачи митски представник нашег народа [...] За њега се везују у нашем народу многа тотемистичка схватања: он је наш сродник, заштитник, његовим именом називају се и људи, делови његовог тела лековити су итд.“ (Булат/Чајкановић 2007: 45). „Вук једна од највише митологизованих животиња. По функцијама, близак је медведу и др. грабљивицама, а тесно је везан за пса. По легендама, ђаво је вука направио од глине или га је истесао од дрвета, али није могао да га оживи. Када га је Бог оживео, вук се бацио на ђавола и шчепао га за ногу. Хтоничка својства вука зближавају га с гамадима, поготову са змијом. Гамад су постала од струготине дрвета из кога је ђаво истесао вука“ (Толстој/Раденковић 2001: 104).

¹⁵⁴ „Понекад се због урока дају дјеци, тако да их назовем, опорна имена, тј. имена животиња које су имуне према уроцима или за која се држи да одстрањују завист и милошту. Таква су имена Вук, Гадић, Гнуса, Грдоња итд.“ (Ђорђевић 1985: 80).

Од основе *вук-* и хипокористичких основа од ове именице, забележена су 43 облика имена којима је именовано 266 лица и налазимо их на две трећине страница Дечанског поменика. Овај број подразумева и самотворна имена, међутим, много је више изведених имена. Самотворно име *Вук* јавља се 50 пута. Имена *Вукал*, *Вукала* и *Вукола* су варијанте грчког имена *Вукол*, јављају се само по једном.¹⁵⁵

Имена од именице *вук* настала су од основе *вук-* и хипокористичких основа *вуј-*, *вул-*, *вуч-* у комбинацији са различитим творбеним суфиксима *-а*, *-адин*, *-ал*, *-ан*, *-ас*, *-ац*, *-ашин*, *-ић*, *-ман*, *-о*, *-оје*, *-ола*, *-ом*, *-оман*, *-ота*, *-ша*, *-ала*, *-на*, *-ин*, *-ик*, *-ица*, *-ко*, *-ка*, *-ета*. Најфреквентније основе су *вук-* и хипокористичка *вуј-*.

Имена изведена од основе *вук-*: *вѣкадина* 10 (*Вук-* + *-адин*), *вѣкала* 1 (*Вук-* + *-ал*), *вѣкана* 2 (*Вук-* + *-ан*), *вѣкаса* 3 (*Вук-* + *-ас*), *вѣкаца* 5 (*Вук-* + *-ац*), *вѣкашина* 10 (*Вук-* + *-ашин*), *вѣкића* 3 (*Вук-* + *-ић*), *вѣкмана* 3 (*Вук-* + *-ман*), *вѣкоја* 10 (*Вук-* + *-оје*), *вѣкола* 1 (*Вук-* + *-ола*), *вѣкома* 1 (*Вук-* + *-ом*), *вѣкомана* 6 (*Вук-* + *-оман*), *вѣкота* 1 (*Вук-* + *-ота*), *вѣџана* 10 (*Вук-* + *-сан*),¹⁵⁶ *вѣкоша* 1 (*Вук-* + *-оша*), *вѣкша* 3 (*Вук-* + *-ша*). Женска имена од основе *вук-*: *вѣкџа* 9 (*Вук-* + *-а*), *вѣкала* 1 (*Вук-* + *-ала*), *вѣкна* 1 (*Вук-* + *-на*).

Од *сложених* имена са основом *вук-* забележена су: *вѣковаја* 1 (*Вук-* + *-о-* + *-вој*, или *Вук-* + *-о-* + *-воје*), *вѣкмира* 7 (*Вук-* + *-мир*), *вѣкосава* 4 (*Вук-* + *-о-* + *-с[л]ав*), *вѣкосавџа* 4 / *вѣкославџа* 1 (*Вук-* + *-о-* + *-с[л]ава*).

Имена изведена од хипокористичке основе *вуј-*: *вѣю/војю* 37 (хипокористик од *Вук*, *Вукослав*, забележен је и један облик *Вујо*), *вѣја* 3 (*Вуј-*[*а/-о*] + *-ан*), *вѣјадина* 2 (*Вуј-*[*а/-о*] + *-адин*), *вѣјина/војина* 3 (*Вуј-*[*а/-о*] + *-ин*), *вѣица/војица* 7 (*Вуј-*[*а/-о*] + *-ица*), *вѣјака* 3 (*Вуј-*[*а/-о*] + *-ко*). Женска имена од хипокористичке основе *вуј-*: *вѣјана* 2 (*Вуј-*[*а/-о*] + *-ана*), *вѣјка* 2 (*Вуј-*[*а/-о*] + *-ка*).

Имена изведена од хипокористичке основе *вул-*: *вѣла* 1/вѣла 1 (као и *Вуле*, *Вуло* изведено је од *Вук*, *Вукосав*, *Вуковој*), *вѣлета* 2, *вѣлетџа* 5 (*Вул-*[*е*] + *-ета*), *вѣлића* 1 (*Вул-*[*е*] + *-ић*);

Имена изведена од хипокористичке основе *вуч-*: *вѣџа* 8 (хипокористик од *Вук*, *Вукослав*, *Вуксан*), *вѣџетџа* 8 (*Вуч-*[*а*] + *-ета*), *вѣџика* 3 (*Вуч-*[*а*] + *-ик*), *вѣџина/војџина* 8 (*Вуч-*[*а*] + *-ина*), *вѣџића* 1, *вѣџића/војџића* 9 (*Вуч-*[*а*] + *-ић*, или *Вук-* + *-ић*), *вѣџка* 7 (*Вуч-*[*а*] + *-ко*). Женска имена од хипокористичке основе *вуч-*: *вѣџица* 7 (*Вуч-*[*а*] + *-ица*).

На основу испитивања имена места на страницама на којима су забележена имена од основе *вук-*, дошли смо до закључка да су на готово свим страницама, на којима смо пронашли ова имена, уписивана места западног и јужног дела Косова и Метохије и места северне и источне Црне Горе (Призрен, Дечани, Таковица, Осојани, Пећ, Брестовик, Исток, Рожаје, Баћ, Паљух, Бело Поље, Зета, Плав, Паштровићи, Црни Врх, Годуше, Црнокрпе, Мируше, Морача итд.). Дакле, име од ове основе је најчешће давано управо на овим подручјима, што нас наводи на претпоставку да је, поред свега горе наведеног о значењу имена са овом основом, и име великог жупана Вукана, најстаријег сина Стефана Немање, који је управљао Зетом, могло бити узрок избора имена од основе *вук-*. Међу најраније поменутих именима у сачуваним средњовековним пописима становништва, налази се управо име *Вукан*, посведочено још у XI веку у имену бана Рашке бановине у време владавине краља Бодина (династија Оштривојевића) (Стевановић 2014: 67).

Имена по птицама. Имена од назива птица се неретко јављају код многих народа света. Приче о птицама су садржане у многим предањима и веровањима. Голуб је птица гласник која је јавила Ноју да се појавило копно након потопа; грлица је име једне кћери праведника Јона, а старозаветно име Јона има исто значење као наше Голуб; сова је била симбол мудрости у Атини; орао је у класичној митологији Грка и Римљана био стални

¹⁵⁵ Од грчке речи са значењем „пастир“, име хришћанског светитеља (Грковић 1977: 60).

¹⁵⁶ Име *Вуксан* се може сврстати у изведена и у сложена имена: 1) изведено од *Вук+сан*, или 2) сложено на исти начин *Вук+сан* / *Вук+Сан*. (Босанац 1984: 435). Према мишљењу М. Грковић (1977: 60) *Вуксан* је хипокористик од непотврђеног имена *Вукслав*, које није забележено у нашој грађи.

пратилац Зевса, односно Јупитера; а соко је у нашем предању био друг ратника и њихов сапутник, паун олишење лепоте и раскоши, а и гавран је имао запажено место у српској митологији (Грковић 1983: 37). „Птице су због своје необичности и лепоте, с разлогом назване „рајским створењима“, па су и утисци које су остављале на људе имали и лепе резултате у лепоти именована. Има у њиховим именима људског дивљења, поштовања, имитирања и осликавања“ (Лазаревић 2001: 683). Занимљиво је да се код птица јасније него код других животиња испољава опозиција *чист* (светао, добар) – и *нечист* (ђаволски, зао), која обухвата већи део свих птица и која се углавном подудара с опозицијом безопасан – грабљивац (Гура 2005: 394).¹⁵⁷ У Поменику су од назива птица забележена имена: грлџ 1,¹⁵⁸ гранџ 1, пауна 2, славџа 1, крагџа 8, вранџ 1 (*вран-* + *-еша*), чавџ 1.¹⁵⁹

Имена у вези са ватром. Ватра је имала вишеструку и значајну улогу у религији и култу код многих народа света. Мистична снага ватре и њена култна улога у животу човека огледа се и у изузетном поштовању огњишта и неговању традиције тог поштовања.¹⁶⁰ Огњиште се одувек сматрало великом светињом и њиме се заклињало: „Тако ми се огњиште мојом крвљу не угасило“, „Тако ми се огњиште на крсно име мојим пуњем (вином) не угасило“ (Кулишић/Петровић/Пантелић 1970: 56). У Поменику су забележена следећа имена са значењем ватре: жарка 5 (*жар-* + *-ко*), искрџ 2, огна 3, огнана 12, огноу 1, огнанџ 3.¹⁶¹ *Ватра*, *огањ* и *жар* су синонимне речи (РСЈ 2007: 366). Занимљива је чињеница да се, не само у поменику манастира Дечана, већ и у другим поменицима, јављају имена од именица *огањ* и *жар*, али не и од именице *ватра*.¹⁶² Можемо претпоставити да је разлог тај што је облик „огањ“ архаичнији, у нашем народу је већ познат као део имена – у православној цркви се 17. јула слави Огњена Марија. Петар Скок наводи да је *ватра* као синоним балканска реч, односно да је припадала и балканском латинитету, одатле је ушла у јужнословенски, румунски и арбанашки (Скок 1971–1973: 688).

Имена по природним појавама. У ову групу сврстали смо имена која у основи имају значења везана за појаве небеских тела, доба дана и ноћи, временске појаве и друге природне појаве за које се одавно верује да имају живу везу са човеком. Имена по природним појавама су она имена која су давана у славу сунца, звезда и других природних појава, на првом месту су имала заштитну улогу, али често су показивала и време рађања деце (*Зора*, *Зоран*, *Зорица*, *Вечерин*, *Сунчица*, *Звездана*, *Даница*) (Грковић 2004: 47). Име *Даница* је име планете Венере када се појави као јутарња „звезда“ која најављује дан и може се видети и дању, дакле сматра се весницом зоре и дана.¹⁶³ „У народним песмама Даница се означава као сунчева или месечева сестра, па и као кћи сунца. У неким песмама Краљевић Марко називу Даницу посестримом“ (Кулишић/Петровић/Пантелић 1970: 103). *Венера* се у народу зове и *Вечерњача*, када се прва појави као вечерња звезда, а *Зорњача* када се појави као прва јутарња (Кулишић/Петровић/Пантелић 1970: 103). Српски народ је још назива: *Зорица*, *Зорка*, *Зорина Весница*, *Даница*, *Вечерница*.¹⁶⁴

¹⁵⁷ „У нечисте спадају разне птице, углавном грабљивице и штеточине: све вране (гавран, врана, чавка, гачац), сврака, кобац, јастреб и ноћни грабљивци (сова, чук, буљина), као и врабац, пупавац, гњурац, патка, шљука и слепи миш. У чисте се убрајају голуб, ластва, шева, крстокљун, рода, лабуд, делимично дрозд и галеб“ (Гура 2005: 394).

¹⁵⁸ Од *Чавка*, назив птице узет за лично име (Грковић 1977: 322).

¹⁵⁹ Од *Грлица*, назив птице узет за лично име (Грковић 1977: 239).

¹⁶⁰ Због изванредних својстава ватре настале су многе легенде и митови, у чијој су основи веровања о натприродном, божанском и светом пореклу ватре (Кулишић и др. 1970: 54).

¹⁶¹ Огањ – општесловесна реч узета за заштитно лично име, а од овог су постала *Огњан*, *Огња*, *Огњана* (Грковић 1977: 150, 281).

¹⁶² У *Пивском поменику* и *Поменику Хоче* Јелица Стојановић (2013: 179) бележи име од основе *жар-*: *Жарко*; Милица Грковић у *Дечанским хрисовуљама* (1983: 38) бележи имена *Вигањ* и *Жарило*.

¹⁶³ „Још зорица не забијелила, ни Даница помолила лица“ (Кулишић/Петровић/Пантелић 1970: 103).

¹⁶⁴ „Овако различита именована проистичу из чињенице да се Венера ујутру јавља на источном, а увече на западном хоризонту. Народ је често мислио да је реч о различитим звездама. Она је била привлачна за именовање јер мами погледе својом величином и сјајем, а уз то је усамљена и издвојена од осталих. Када је довољно далеко од Сунца може се видети и дању“ (Лазаревић 2001: 883).

У Поменику су забележена следећа имена из ове групе: даницѸ 8, зкенѸ 5 (од *Звездана*), вѸчернна 3 (*вечер-* + *-ин*), вѸчка 2 (*веч[e]-* + *-ко*).¹⁶⁵

Имена по сродству. Имена по терминологији сродства су код Срба била веома бројна у прошлости. Најчешћа основа за грађење имена по сродству код Срба је именица *брат* (*Брата, Братан, Братко, Братољуб, Братомир, Братослав, Братун*) (Грковић, 2004: 48).

Имена по сродству забележена у Поменику јесу: од основе *брат-* братоша 5 (*брат-* + *-ош*); од хипокористичке основе *брај-*:¹⁶⁶ крајана 1 (*Брај[a]-* + *-ан*), крајка 4 (*Брај[a]-* + *-ко*), банѸ 1,¹⁶⁷ приака 1;¹⁶⁸ женско: ќеранѸ 12 (*кћер-* + *-ана*).

Имена по бројевима. Од имена по бројевима код Срба је најчешће име по редном броју *први*. Могуће је да је жеља оног ко бира овакво име да дете буде прво у друштву, или прво у некој вештини, способности, а могуће је и да се име са овим бројем давало прворођеном детету. У Поменику су забележена само два примера прѻвѸла 1 (*прв-* + *-ул*) и прѻвѸче 1 (*прв-* + *-че*, јавља се у номинативу).¹⁶⁹

Имена по данима у недељи. Имена која се деци дају по називу седмичног дана када су рођена ретка су у Поменику, сем хипокористика *Неда* који може имати и друго значење – од *Ненадија*:¹⁷⁰ недељка 6 (*недељ[a]-* + *-ко*), недељкѸ 20 (*недељ[a]-* + *-ка*), недеѸ 33 (хип. од *Недељка, Ненадија*), сѻботѸ 5.

*Теофорна имена.*¹⁷¹ Према речима М. Грковић (2004: 49), теофорна имена нису карактеристика словенског именослова, него су код Срба и других словенских народа дошла под утицајем грчког и јеврејског речника имена – тако су настала имена: *Богољуб, Божана, Богоје, Богут* и друга. Општа словенска реч *бог*, која одговара староиндијској речи *bhagas*, по мишљењу многих научника, потиче од иранске речи *baga* – богатство, обиље, господар, бог, коју су Словени највероватније примили од Скита или Сармата (Кулишић и др. 1970: 26).¹⁷²

После основе *вук-*, *бог-* је напродуктивнија међу именским основама у *Поменику манастира Дечана*. Од основе *бог-* и хипокористичких *бож-* и *бој-* забележена су имена: богѸ 2 (хип. од *Богољуб, Богослав*), богакца 1 (*бог-* + *-авац*), богдана 12 (*бог-* + *-дан*), богетѸ 7 (*бог-* + *-ета*), богиња 9 (*бог-* + *-ић*),¹⁷³ богиша 1 (номинатив) (*бог-* + *-иша*), богота 2 (*бог-* + *-оје*), богоју 1 (*бог-* + *-оја*),¹⁷⁴ богосава 3 (*бог-* + *-о-* + *-с(л)ав*), божѸ 5 (хип. од *Божидар, Богољуб, Богослав*), бождара 5 (превод грчког имена *Theódōros* – *theós* „Бог“ + *dōron* „дар, поклон“), божиња 5 (*ож-* + *-ић*), божка 1 / бошка 7 (*бож-* + *-ко*), боју 17,¹⁷⁵ бојана 1 (*бој-* + *-ан*); женска имена: богданѸ 3 (*бог-* + *-дан-а*), богосавѸ 1 (*бог-* + *-о-* + *-с(л)ава*), божицѸ 1 (*бож-* + *-ица*), бојанѸ 9 (*бој-* + *-ана*), бонкѸ 1 (*бој-* + *-ка*), бокѸ 1 (од *Богослава* или од *Босиљка*).¹⁷⁶

¹⁶⁵ Име *Вечко* није пронађено у речницима. Претпостављамо да је изведено од именице *вече* и суфикса *-ко*.

¹⁶⁶ *Браја* је од *Братислав, Братољуб* (Грковић 1977: 43).

¹⁶⁷ Од *Бай(а)*, а *Бай(а)* је од *Братислав, Братољуб* итд. (Грковић 1977: 32).

¹⁶⁸ Име *Пријак* (од пријатељ) се може додати овој групи иако није реч о правом сродству (Грковић 1983: 39). У вези са тим значењем, додаје му се преносно значење: *частан, пријатан, сусретљив* (Стевановић 2014: 231).

¹⁶⁹ У речнику М. Грковић (1977: 160) забележено је име *Првчин*, али не и *Првче*.

¹⁷⁰ *Ненадија* је од имена *Ненад* са истим кореном као код глагола *надати се*, али са негацијом (Грковић 1977: 145).

¹⁷¹ Имена која у основи имају реч *θεός* – бог (Грковић 1983: 41)

¹⁷² „У народној традицији сачувани су трагови веровања у врховног небеског бога старе религије који је некада живео на земљи, док је свет још био бољи и поштенији, а сада живи на небу“ (Кулишић, Петровић, Пантелић 1970: 26).

¹⁷³ Маретић наводи име *Богић* међу речима која се завршавају на *-ић* и употребљавају се као права имена, или су се некада тако употребљавала (Маретић 1886: 87).

¹⁷⁴ Женско име *Богоја* није забележено у речнику Милице Грковић.

¹⁷⁵ Према Грковић хип. од *Богослав*, или од *Борислав* (Грковић 1977: 40). У *Етимологијском речнику* П. Скока (1971–1973: 182) налазимо да *бој* има значење: раст или узраст човечји, стас.

¹⁷⁶ Грковић 1977: 225.

Имена која имају извор у словенском пантеону. Иако врло ретко, и данас се могу срести остаци словенског паганизма у делима писаца и сликара.¹⁷⁷ У Поменику су забележени примери који, осим што су хипокористици од сложеног имена Дабижив које је такође забележено, могли су настати и од имена словенског божанства Дајбога.¹⁷⁸ Међутим, мишљења смо да име *Дабижив* и имена изведена од њега припадају групи имена од придевских основа, с обзиром на то да је један од чланова основа *жив-*. Овој групи припада и једном забележено име *хр̣снакъ*.¹⁷⁹

Имена од апстрактних појмова. Од апстрактних појмова забележена су имена: *дѣкѣ* 5,¹⁸⁰ *разѣмѣнкѣ* 1,¹⁸¹ *раѣкѣ* 1,¹⁸² од основе *страх-*: *страхнню* 7 (*страх-* + *-иња*), од основе *мир-*: *мирана* 1 (*мир-* + *-ан*), *мирка* 18 (*мир-* + *-ко*), *миро* 1 (као и *Мира*, а ово је од *Мирољуб*, *Мирослав*), *мирѣ* 1 (*мир-* + *-че*) (*Миро* и *Мирче* јављају се у номинативу), *мирѣтѣ* 5 (*Мирч[e]*- + *-ета*); женска: *мироу* 1 (хип. од *Мирјана*, *Мирослава* итд.), *миранкѣ* 1 (*Миран[a]*- + *-ка*),¹⁸³ *миркѣ* 6 (*Мир[a]*- + *-ка*).

Имена од етнонима. Имена од етнонима су могла бити само надимци, али није искључено да су током времена прерасла у права лична имена (Грковић 1983: 41). Забележена су имена: *боснѣ* 1, *влашѣ* 1 (може бити од *Влахиња* или од *Владислава*), *влашка* 1 (*Влаш[a]*- + *-ко*), *влаху* 1 (*влах-* + *-а*),¹⁸⁴ *влахннѣ* 2 (*влах-* + *-иња*), *гркина* 2 (*грк-* + *-ин*), *гркинѣ* 2 (*грк-* + *-иња*), *парменкѣ* 4,¹⁸⁵ *руска* 1 (*рус-* + *-ко*),¹⁸⁶ *русицѣ* 1 (хип. од *Русимира*: *Рус[и]-мира* (прир. Босанац 1984: 141),¹⁸⁷ *угрина* 11 (*угр-* + *-ин*), *угринкѣ* 11 (*угр-* + *-инка*), *угрѣ* 1 (*угр-* + *-а*).

Имена по друштвеном положају. Забележена су имена: *властелнна* 4,¹⁸⁸ *кнегиннѣ* 9, *кнегѣ* 1 (од *Кнегиња*), *кралка* 1 (*краљ-* + *-ко*).

¹⁷⁷ „Један интересантан остатак налази се у живопису ариљске цркве, задужбине Немањића. На фресци где је приказана Јесејева лоза, зограф је живописао уместо античке пророчице Сибиле вилу Самовилу, јер му је била ближа, знао је њене функције у религији и функције у веровању својих савременика“ (Грковић 1983: 41).

¹⁷⁸ Искрпно објашњење овог мушког божанства дао је Сретен Петровић: „Код Јужних Словена је Дабог, односно „*Дажбог* (*дажд* = *дај*) – *Бог давалац*“. С тим у вези помиње се и „име српског Дабога/Дајбога“, који означава овога бога као даваоца свега доброг – *deus dator*. [...] О популарности Даждоговој казивало се још у XII веку у *Слову о полку Игорову*, у коме се кнез Олег, а са њим и читав руски народ назива „унуцима Даждбога“. Затим детаљно објашњава како Даждбог симболизује Сунце, како је Даждбог преузео компетенције Сварожића, које су функције Даждбогове, зашто Словени често користе супстантив „бог“ у сложеним именима својих божанстава, затим пише о Даждбоговим унуцима Русима и Словенима, о Даждбогу као највишем богу Срба и његовим функцијама у српској митологији, на крају о појави Даждбога у српској антропонији и топонимији (Петровић 2004: 359–369).

¹⁷⁹ Име није забележено ни у једном речнику, али је сасвим извесно да води порекло од имена *Хрс* чији се корен налази у имену неког словенског божанства, које се као Хорс помиње код Нестора (Грковић 1977: 205).

¹⁸⁰ *Дука* може бити од грчког имена са значењем *вођа*, али је вероватније хипокористик од *Душан*, а *Душан* је изведено од истог корена који је у именицама *дух* и *душа* (није искључено да је име настало од назива празника *Духови*) (Грковић 1977: 85).

¹⁸¹ „Т. Маретић мисли да је именица *разум* узета за лично име, али није искључено да је од грчког *Ἐράσμος* – *мио*, име хришћанског светитеља“ (Грковић 1977: 168).

¹⁸² *Раћа* је настало од *Ратомир*, *Ратослав*, а ова имена су сложена од словенских основа (Грковић 1977: 171).

¹⁸³ Име *Миранка* није забележено у речнику М. Грковић, али налазимо име *Мирана*, од чије је основе добијено *Миранка*, а настало је од *мир-* + *-ана* (1977: 281)

¹⁸⁴ Име *Влаха* није забележено у речнику М. Грковић, ни у *Просвјетином именованом*. Код П. Стевановића (2014: 65) налазимо да је од етнонима *Влах*.

¹⁸⁵ Варијанта имена *Јерменка*, које је етноним узет за лично име (Грковић 1977: 261).

¹⁸⁶ Корен *рус* може бити двојаког значења: 1) етноним: *Рус* – припадник руског народа, 2) од придева *рус* – *црвенкаст*, *румен*, *риђокос*, *златножут* (Босанац 1984: 377; Стевановић 2014: 246).

¹⁸⁷ Ј. Стојановић (2013а: 226) наводи имена од ове основе у оквиру придевских, али напомиње да није искључено да је у основи неких имена и етноним *Рус*.

¹⁸⁸ Име *Властелин* се не помиње међу именима у речнику М. Грковић. Иако се јавља самостално на четири места на странама за помињање световних лица, нисмо сасвим сигурни да ли овај облик заиста може бити антропоним, или је пак у Поменик, можда на лични захтев, уписана само титула приложника (већ имамо случајеве да се имена приложника нису уписивала на неким местима, оставља се само неки запис попут „манастиру Високи Дечани“).

По месту рођења: планинкѸ 7 (планин[а]- + -ка),¹⁸⁹ планинкѸ 3 (План[а]- + -ика).

У појединачним, сложеним и изведеним примерима, забележене су и следеће именске основе:

вид-: сложено – видосавѸ 3 (*вид-* + -о- *с(л)ава*); *вида* 1 (од *Вид*, *Видосав*),¹⁹⁰ *видѸ* 14 (од *Видосава*), *виднѸ* 9 (*Вид[а]-* + -на);

вој-:¹⁹¹ сложено – *вонсава* 1 (*вој-* + -и- + -*с(л)ав*),¹⁹² *вонна* 13 (*вој-* + -ин), *вонка* 1 (*вој-* + -ко), *вонкѸ* 1 (*вој-* + -ка);¹⁹³

крст-: сложено – *крстовоѸ* 1 (номинатив) (сложено од основа *крст-* + -о- + -*вој*),¹⁹⁴ *крстѸ* 5 / *крста*¹⁹⁵ 4 (*крст-* + -а/о),¹⁹⁶ *крстинѸ* 1 (*крст-* + -ина);¹⁹⁷

свила-: *свилана* 1 (*свил[а]-* + -ан), *свиланѸ* 5 (*свил[а]-* + -ана);

син-: *синадина* 4 (*Син[а]-* + -адин).¹⁹⁸

Појединачни примери имена од именица забележени у нашој грађи: *гонка* 3 (*гој-* + -ко),¹⁹⁹ *госпоћинкѸ* 1,²⁰⁰ *грѸдѸ* 1,²⁰¹ *данчѸла* 1 (*Данч[а]-* + -ул),²⁰² *дворнѸ* 1 (*двор-* + -на),²⁰³ *деѸѸ* 1,²⁰⁴ *днкаѸ* 4,²⁰⁵ *донкѸ* 1 (од *Дон[а]-* + -ка),²⁰⁶ *дѸбрава* 1,²⁰⁷ *зафира* 1,²⁰⁸ *кално* 1,²⁰⁹ *крѸнѸ* 2, *моцтна* 1

¹⁸⁹ Она која је рођена у планини (Грковић 1977: 293).

¹⁹⁰ У *Просвјетином именованом* налазимо следеће: 1) именица *вид* узета за лично име; 2) (лат.) изведено од именице *vita* – живот; 3) хипокористик од имена која садрже ову реч, нпр. *Виданко*, *Видимир*, *Видослав* итд. (Босанац 1984: 425). Према М. Грковић (1977: 52), *Вид* (од лат. *Vitus*) је име хришћанског светитеља, а може бити хипокористик од *Видосав*.

¹⁹¹ Остаје отворено питање о сврставању основе *вој-* у именичке (од *војник*), или у глаголске (од *војевати*), с обзиром на то да у речницима наилазимо на различита мишљења и објашњења.

¹⁹² „Од словенског *вој-ник* (*борац*) + *слав-а*; тумачење: „да војује (бори се) за славу“. Сматра се да је донето на Балкан из словенске прадомовине. То је било име најраније поменутог зетског кнеза (1040–1050), који је подигао устанак против Византије. Победом над Византинцима у планинским кланцима Зете 1042. ослободио је Зету и завладао Травунијом и Захумљем. Колико је у прошлости значење имена било важно, може се закључити из неких историјских података. Наиме, познато је да је краљ Доброслав I (1024–65) из династије Оштривојевића прозван у народу Војислав. Томе су допринели његови велики успеси на бојном пољу“ (Стевановић 2014: 65).

¹⁹³ Нејасно је питање изговора ових имена, иако се тежи савременом изговору. Код Стевановића (2014: 65) и у *Просвјетином именованом* (Босанац 1984: 430–431) налазимо облике и без *j* и са *j*: *Воисав* и *Војисав*, *Воин* и *Војин*, док М. Грковић (1977: 56–57) представља само облике са *j*: *Војисав*, *Војин*, *Војко*.

¹⁹⁴ Овај облик није пронађен у речницима, али је пронађено: *Крстивој*, *Крстивоје* итд. Разлика је у употреби спојног вокала *о*.

¹⁹⁵ Име *Крста* је превод грчког *Σταβριος* – крст, а може бити хипокористик од Христифор, Христофор (Грковић 1977: 115). Превод имена, *Ставра*, код нас се почело јављати у XIV веку, а *Крста* у новије време (Стевановић 2014: 160).

¹⁹⁶ У хипокористичким мушког рода *-а* је еквивалентно *-о* (Клајн 2003: 18).

¹⁹⁷ Мишљења смо да име *Крстина* припада словенским именима од именске основе *крст-*, па смо га и сврстали у ту групу, иако код М. Грковић (1977: 115) стоји да је *Крстина* варијанта имена *Христина*.

¹⁹⁸ *Сина* је од *Радосин*, *Симеун* итд. (Грковић 1977: 179).

¹⁹⁹ Настало од корена имена *Гоја* (*гој* + *ко*), које је од *Годимир*, а *Годимир* је добијено од словенских основа (Грковић 1977: 65). С обзиром на то да су основе у *Годимир* једна глаголска, а друга именска, претпостављамо да се име *Гоја* може наћи и међу именима од глаголских основа.

²⁰⁰ „Име је настало од назива хришћанских празника Мала и Велика Госпођа посвећених Богородици“ (Грковић 1977: 238).

²⁰¹ Није пронађено код М. Грковић. Према Стевановићу (2014: 79) постало је од именице *груда* (груди): преносно – вољен, „симбол нежне љубави“. Поред овог значења, може бити и хипокористик од имена *Гертруда* (Босанац 1984: 65).

²⁰² Изведено од *Данч(а)*, које је изведено од *Дан(е)/ Дан(а)*, а *Дана* је настало од *Богдан*, *Данило* итд. (Грковић 1977: 72).

²⁰³ Исто као *Дворка*, које је настало од именице *двор* + *ка*, а давало се као заштитно име слично именима *Каменка*, *Стамена*, *Стаменка* итд. (Грковић 1977: 241).

²⁰⁴ „Атрибут Богородице (дева) узет за лично име“ (Грковић 1977: 241).

²⁰⁵ „У западним крајевима значи исто што и девојка“ (Грковић 1977: 242).

²⁰⁶ *Дона* је од *Домана* које је настало према мушком *Доман* (Грковић 1977: 244), а *Доман* је од основе *Дома* које је добијено од *Домаслав* (Грковић 1977: 79–80).

(исто као *Момчил* – *момч*[e]- + *-ил*), *момѣ* 3 (хип. од *Момир*, *Момчило*), пометка 1 (*по-* (*доста*) + *-метати*),²¹⁰ пѣтница 2, *славка* 4 (*слав-* + *-ко*), *славѣ* 1 (хип. од имена са кореном *слав-*), *спаса* 2 (од *Спасоје*), *сретена* 1,²¹¹ *санкѣ* 9 (*сан-* + *-ка*),²¹² *северинкоѣ* 4,²¹³ *тамнѣ* 5,²¹⁴ *ѣглешѣ* 8.²¹⁵

Забележена су *сложена имена* од словенских основа: *бѣдницра* 1 (*буди(ти)-* + *-мир* или сложено од *Буди-* + *-мир*)²¹⁶, *инослава* 1 (*ино-* + *-с(л)ав*),²¹⁷ *инославѣ* 6 (*ино-* + *-с[л]ава*), *татомир* 1.²¹⁸

5.3.2.2. Словенска имена од придевских основа

Највећи број имена од придевских основа има у својој основи описне придеве. Веровање у повезаност и тајанствену узајамност имена и особина његовог носица уврстило је у антропооснове низ описних придева: *добар*, *драг*, *красан*, *млад*, *рад*, *храбар* итд. (Грковић 1983: 40). Осим имена од описних придева, у ову групу имена од придевских основа спадају имена по називима боја и имена по металима.

Највећи број имена од придевских основа забележен је од основе *рад*-²¹⁹ и хипокористичких основа *рај-*, *рак-*, *рал-*, *рач-*, *раш-*.²²⁰

²⁰⁷ Именица *дубрава* (гај, шумарак) узета за лично име (прир. Босанац 1984: 49). Код Стевановића (2014: 97) налазимо: од *дубрава* (гај, шумарак), преносно – бити шумски; хипотетично: превод имена *Силвија* (од лат. *silva* – шума).

²⁰⁸ У речнику М. Грковић (1977: 95) пронађено је само *Замфир* које води порекло од грчке речи са значењем: минерал сафир. У *Просвјетином именованом* пронађено је *Зафир* које је варијанта имена *Сафир* или *Замфир* (Босанац 1984: 43). Сврстано је у словенска имена, у групу имена од именица, с обзиром на то што указује на вероватну жељу да носилац имена буде и носилац особина појма чије име носи (да буде као дијамант сафир).

²⁰⁹ Од грч. *Καλλιόπη* – леполика, муза епске поезије (Грковић 1977: 264).

²¹⁰ Од имена Помет, које је име лика из комедије *Дундо Мароје* Марина Држића, оличење је оштроумности и префриганости“ (Босанац 1984: 356).

²¹¹ „Т. Маретић мисли да је ово име настало од истог корена од кога и придев сретан и именица срећа“ (Грковић 1977: 184). Према речима П. Стевановића (2014: 268), „у погледу тумачења, једно од мишљења је да је основа *сретен* везана за придев *сретан* (да је једнака имену Срећко), и друго, да је у питању веза са глаголом *срести* (најден, обретен). Разлика се прави због тога што именица срећа раније није имала јасно одређено значење, него се разликовала „добра“ и „зла“ срећа. Од позитивног значења настало је име Срећко, док ће сретан пре припадати категорији имена из групе *најден* (нађен), *обретен*“.

²¹² Претпостављамо да је име настало од именице *сан*, међутим у *Просвјетином именованом* налазимо објашњење да је *Санка* настало од *Сана* које може бити: 1) назив реке узет за лично име; 2) хипок. од *Александра*, *Санида*, *Саница* итд.; 3) (лат.) (Босанац 1984: 143).

²¹³ Изведено од мушког имена *Северин+ка* (Грковић 1977: 303).

²¹⁴ Хипокористик од *Тамана*, *Тамјана*, *Тамнава* (Босанац 1984: 161). *Тамнава* – назив реке у западном делу Србије (Стевановић 2014: 276).

²¹⁵ „Највероватније настало од именице угљен у значењу црн, таман, мрк као заштитни име слично као имена Мркоје, Мркша итд.“ (Грковић 1977: 200).

²¹⁶ „Тумачење: „који буди мир, који бди над миром, чува мир; опрезан, обазрив, проициљив“. У најранијим историјским изворима помиње се Будимир, краљ балканских Словена с почетка VIII в., назван од цркве још и Светопелек у значењу: „дете светог повоја“ или „дете из светих пелена“ (Стевановић 2014: 49).

²¹⁷ *Инокентије* – непорочан, невин (Босанац 1984: 278). „Од *Ина/Ине*, скр. од *Инокентије* (од грч. *Innokentios* „који је поштен“) + *слав-а*. Хипотетично: допушта се могућност да је сложено од *ино* „други“ + *слав-а* у ком случају је тумачење: „да га (и) други славе“ (Стевановић 2014: 126).

²¹⁸ „Да буде пријатан, сталожен, миран“ (Стевановић 2014: 277).

²¹⁹ Према мишљењу П. Стевановића (2014: 235) основа *рад-* је од придева *рада* (бити рад, радост), у значењу радосна, чила, весела или која је обрадовала своје ближње; тумачење: „да буде чила, весела“; хипотетично: због немогућности прецизног разграничења имена која су ушла у састав ове скупине, могуће да је део њих настао од гл. *радити* (уместо глагола *радовати се*) у значењу: „онај који воли радити, вредан, марљив, предузимљив, стваралац“. Ова чињеница је допринела да се овде уврсти повећи број имена. Још у далекој прошлости многа од ових имена су се осамосталила, најчешће у облику који нам је лако разумљив, али не и довољан за међусобно разграничење у она која значе *радост* (радовати се) и она што опредељују на *рад*,

Најфреквентнија основа је *рад-*:

рада 2 (од *Радивој*, *Радослав*), *радава* 1 (*рад-* + *-ав*), *радана* 3 (*рад-* + *-ан*), *радња* 1 (*рад-* + *-ије*, или *рад-* + *-иј*),²²¹ *радња* 11 (*рад-* + *-ич*), *радња* 1 (од имена *Радич-* + *-ко*), *раднш* 1 (*рад-* + *-иша*), *радмана* 2 (*рад-* + *-ман*), *радована* 30 (*рад-* + *-ован*), *радовца* 1 (од имена *Радов-* + *-ац*), *радога* 7 (*рад-* + *-оје*), *радонц* 2 (*Радој[е]-* + *-ица*), *радонла* 1 (*Радој[е]-* + *-ило*, или *Радој[е]-* + *-ил*), *радона* 2 (*рад-* + *-он*), *радон* 13 / *радохн* 5 (*рад-* + *-она/охна*), *радонц* 10 (*Радон-* + *-ица*), *радоню* 14 (*рад-* + *-оња*), *радог* 17 (*рад-* + *-ота*), *радоша* 2 (*рад-* + *-ош*), *рад* 15 / *рад* 2 (варијанта имена *Радул* – *рад-* + *-ул*), *рад* 11 (*рад-* + *-ун*), *ратка* 3 (*рад-* + *-ко*), *обрада* 10 (*об-* + *-рад*),²²² *обрена* 3 (*Обр[о]-* + *-ен*),²²³ женска: *рад* 32 (*рад-* + *-а*),²²⁴ *радан* 1 (*рад-* + *-ана*), *раден* 1 (*рад-* + *-ена*), *раден* 1 (*рад-* + *-ика*), *раден* 1 (деминутивни облик од *Рад[а]-* + *-ица*), *раден* 18 (*Рад[а]-* + *-на*);

– од основе *рај-*: *раю* 37 (*рај-* + *-а*, или хипокористик од *Радомир*, *Радослав*), *ранча* 14 (*рај-* + *-ич*), *ранча* 5 (*Рајич-* + *-ко*), *рајана* 2 (*рај-* + *-ан*), *ранц* 5 (*рај-* + *-ица*), *ранка* 7 (*рај-* + *-ко*), *ранчет* 2 (*рај-* + *-ча*, или *рај-* + *-че*, или *рај-* + *-чета*);²²⁵ женска: *ранк* 4 (*Рај[а]-* + *-ка*);

– од основе *рак-*: *рак* 12 (од *Радослав*, *Ранђел*), *рака* 1 (*рак-* + *-ач*);²²⁶

– од основе *рал-*: *рална* 2 (*Рал[а]-* + *-ин*, а *Рала/е* је од *Радисав*, *Радослав*);

– од основе *рач-*: *рач* 1 (хип. од *Радомир*, *Радослав*);

– од основе *раш-*: *раш* 2 (хип. од *Радован*, *Радослав*), *рашка* 4 (*раш-* + *-ко*).

Сложена имена са основом *рад-* забележена у Дечанском поменику, јесу следећа: *радна* 61 (*рад[и]-* + *-вој-* + *-е*, или *рад[и]-* + *-вој*),²²⁷ *радна* 2 (*рад[и]-* + *-мир*), *радна* 1 (*рад-* + *-мил*, или *рад-* + *-мил-* + *-о*), *радога* 1 (*рад-* + *-о-* + *-вој*),²²⁸ *радога* 16 (*рад-* + *-о-* + *-мир*), *радосава* 42 (*рад-* + *-о-* + *-с[л]ав*),²²⁹ *раосава*²³⁰ 21 / *раосава* 3 (исто као име *Рахослав* из ког је испало *х*, *Рахослав* је сложено од *Рахо-* + *-слав*, а име *Рахо* је од *Радомир*, *Радослав* (Грковић 1977: 170–171)), *радна* 1 (*рад[и]-* + *-вој-* + *-а*), *радога* 1 (према мушком *Радомир*), *радосав* 3 (према *Радосав*, *рад-* + *-о-* + *-с[л]ав* + *-а*), *раосав* 3 (вероватно је настало као и *Раосав*).²³¹

Најфреквентије мушко име је *Радивоје* (61), а женско *Рада* (32).

Од основе *мил-* забележена су следећа имена:

мил-: *милна* 5 (*мил-* + *-адин*), *милна* 6 (*мил-* + *-ан*), *милата* 5 (*мил-* + *-ат*), *милаша* 1 (*мил-* + *-аш*), *милашна* 1 (*мил-* + *-ашин*, или од имена *Милаш-* + *-ин*), *милена* 1 (*мил-* + *-ен*),

марљивост, *вредноћу*. У овој подели несумњиво је да имена која потичу од основе *радовати се* има знатно више“.

²²⁰ Хипокористичке основе су настале од *Радомир*, *Радослав*, *Радован*, *Ранђел* итд. (Грковић 1977: 169, 172). О основи *рад-* и хип. основама: Стојановић 2013а: 224.

²²¹ Наводимо и облик *Радиј* као могућност, међутим, у речницима које смо користили пронађен је само облик *Радије*.

²²² „Име је начињено према *Радивој*, *Радомир*, али се наслања на глагол *обрадовати се*, а може бити и да је превод грчког имена *Παρίων* > *Hilarius* онај који је учинио да се обрадујемо“ (Грковић 1977: 150).

²²³ „Могуће од *Обро*, а *Обро* од *Обрад* или *Обретен*“ (Стојановић 2013а: 224).

²²⁴ У *Просвјетином именованом* (Босанац 1984: 132) налазимо да *Рада* може бити: 1) прилог *рада* узет за лично име; 2) изведено од именице *радост*; 3) изведено од глагола *радити*; 4) хипокористик од *Радмила*, *Радослава* итд.

²²⁵ Види: Стојановић 2013а: 224.

²²⁶ Име *Ракач* није забележено у речницима које смо користили.

²²⁷ Нерешено је питање да ли у случају ове сложенице може стајати и императив у првом делу, или се ради о употреби, такође нерешеног, спојног вокала. Према речима И. Клајна (2002: 27), спојни вокал нипошто није у свим случајевима неки посебан „интерфикс“, већ завршни сегмент првог форманта, а не засебан формант, равноправан са друга два. У складу са тим смо и писали формуле сложеница.

²²⁸ Једини вокали у правој функцији спојних вокала јесу *о* и *е* (Клајн 2002: 26). У складу са тим пишемо сложенице са овим спојним вокалима.

²²⁹ Испало је *л* (Стојановић 2013а: 224).

²³⁰ Према мишљењу П. Стевановића (2014: 239), име *Раосав* јесте једна од варијанти имена *Ранислав*, *Ранослав* и постало је од глагола *ранити* (поранити) + *слав-а*, а са значењем „да буде чувен, славан још у раној младости“. У *Просвјетином именованом* (Босанац 1984: 370) налазимо да је *Раосав* сложено од *Рао-сав*.

²³¹ Женско име *Раосава* није забележено у речницима.

днленка 10 (од имена *Милен-* + *-ко*) / дленка 1, днлетџ 6 (*мил-* + *-ета*), днлню 9 (*мил-* + *-ија*), днлнџа 1 (*мил-* + *-ић*), днлка 9 (*мил-* + *ко*), днлована 15,²³² днлоџа 1 (*мил-* + *-оје*), днкоша 1 (*Мик[а]-* + *-ош*, а *Мик[а]* је од *Милисав*), днлоша 30 (*мил-* + *-ош*), днлџтина 4 (*мил-* + *-утин*, или од *Милут-* + *-ин*), дннџетџ 1 (*Минч[а]-* + *-ета*, а *Минче* је од *Мина*);²³³ женска: днлџ 19 (од *Милица*, *Милосава*, или је само придев *мила* узет за лично име) днлнџ 1 (*мил-* + *ана*), днленџ 3 (*мил-* + *ена*), днлнџанџ 1 (од *Милија*, *Милија-* + *-на*), днлннџ 1 (од *Милин[а]-* + *-ка*, а *Милина* је од *мил-* + *-ина*), днлнџџ 44 (*мил-* + *-иџа*), днлкаџ 3 (*мил-* + *-ка*), днлокџ 4,²³⁴ днлонџџ 7 (*мил-* + *-ојка*), днлџ 14 (од *Милица* и сл.).

Забележена су сложена имена: днлнџоџа 5 (*мил[и]* + *-вој*, или *мил[и]* + *-воје*), днлнџаџа 3 (*мил[и]* + *-с[л]ав*), днлосаџа 24 (*мил-* + *-о-* + *-с[л]ав*), днлосаџџ 5 (*мил-* + *-о-* + *-с[л]ава-* + *-а*).

Најфреквентније мушко име је *Милош* 30,²³⁵ а женско *Милица* 44,²³⁶ што је вероватно условљено историјским контекстом и популарношћу ових личности након Косовске битке (Стојановић 2013а: 226).

Од основе *жив-* забележена су следећа имена: живџ 16 (од *Живомир*, *Живослав* итд.), живана 2 (*жив-* + *-ан*), живка 73 (*жив-* + *-ко*); женска: живанџ 23 (*жив-* + *-ана*),²³⁷ живџџ 1 (*жив-* + *-ка*). У ову групу имена сврстали смо и сложено име дабнживка 9 (од три елемента – да, би, жив (Грковић 1977: 71)), даживка 1, као и изведена имена: даџџ 27 (хип. од *Дабнжив*, *Дажбог*), даџена 1 (*Даб[а]-* + *-ен*), даџнџџ 2 (*Даб[а]-* + *-иџа*), даџка 2 (*Даб[а]-* + *-ко*), даџнџ 1 (*Даб[а]-* + *-на*), даџ 2 (хип. од *Дабнжив*, *Данило*, *Дажбог*), данка 3 (*Даж[а]-* + *-ко*).²³⁸

У основи имена налази се низ *описних* придева:

бистр-: бистрџ 2 (придев *бистра* узет за лично име);

весел-: веселннџа 32 (*весел-* + *-ин*), веска 1 (од *Вес[а]-* + *-ко*), весџ 2 (хип. од *Веселин*), весџџ 9 (придев *весела* узет за лично име), веселнџџ 7 (од *Весел[а]-* + *-иџа*);

јасна-: јаснџ 8 (придев *јасна* узет за лично име);

гизд-: гиздаџџ 9 (придев *гиздава* узет за лично име);

горд-: гордаџ 1 (од *горда*);²³⁹

млад-: младџена 33 (*млад-* + *-ен*);

нов-: новака 15 (*нов-* + *-ак*), новнџоџ/новнџџџ 6 (*нов-* + *-иџа*);

²³² Придев *милован* узет за лично име (Босанац 1984: 326).

²³³ *Мина* је хипокористик од *Миладин*, *Милорад*, *Милан*, а може бити и име хришћанског светитеља (Грковић 1977: 136).

²³⁴ Женско име *Милока* није пронађено у речницима које смо користили. На консултацијама о антропонимским испитивањима у Дечанском поменику, професор Александар Милановић и професор Михаило Шћепановић изнели су мишљење да је име *Милока* настало од *мило+ока*, са значењем: девојка милих очију, односно милог ока, где је дошло до сажимања вокала *о*. У облику *Милојка*, које је такође забележено у Дечанском поменику, према мишљењу професора Шћепановића, сасвим сигурно је настало хијатско *ј*.

²³⁵ „Милош: Потврђено је у писаним поменицима још у 13. веку. После вишевековног „заборава“ поново је постало популарно у време романтичарског оживљавања националне историје у 19. веку, захваљујући Милошу Обилићу, највећем јунаку косовског циклуса народних епских песама, који је по народном предању у боју на Косову убио турског цара Мурата и био погубљен“ (Стевановић 2014: 189).

²³⁶ „Милица: једно од наших најстаријих женских имена, забележено још пре кнегиње Милице, жене кнеза Лазара, али управо захваљујући њој је постало популарно, као што су популарна сва имена из косовског циклуса народних песама“ (Стевановић 2014: 189).

²³⁷ „Живана: назив богиње живота у словенској митологији; у прошлости, кад се још веровало да да реч има дејство магије, сматрало се да ће дете остати у животу ако му се надене овакво име. Вук Караџић за име Живко каже: „Многи ово име дјечи надјевају, да би дјеча живјела.“Кад жене питају за здравље мушког детета, како год се оно звало, кажу: „Како ти је Живко?“ С временом се ово значење изгубило, па данас напросто значи да дете буде пуно животне енергије, живахно, срчано, енергично, дуговечно“ (Стевановић 2014: 114).

²³⁸ Из групе имена са извором у словенском пантеону, у речницима нису пронађена следећа: *Дажив*, *Дабнџа*, *Дабко* и *Дабна*.

²³⁹ Ово (и овом слична имена) име доводи се у везу са придевом *горд* (поносан), па се сматра народном творевином, насталом на домаћем тлу (в. Стевановић 2014: 76, Грковић 1977: 237). „Најбољи пример је Гордана, која по народној традицији оличава горду, достојанствену, поносну особу. С тим у вези припада категорији прижељкиваних имена, јер изражава родитељске жеље да им дете буде онакво каквим су га замислили“ (Стевановић 2014: 76).

болю 1 (хип. од *Бољан*, од слов. *бољ-е*);²⁴⁰

вис- вншѣ 2 (од *Вишеслава*);²⁴¹

див-: дивнѣ 13 (придев *дивна* узет за лично име);

добр-: добрѣ 6 (хип. од *Добромир*, *Доброслав*), добрнѣ 8 (од *Добр[а]- + -ица*), додѣ 1 (хип. од *Добривоје*, *Доброслав*), дою 1 (хип. од *Добромир*, *Доброслав*),²⁴² докоу 1 (хип. од *Добринка*, *Евдокија* итд.), дочина 1,²⁴³ дошѣ 1 (хип. од *Добромир*, *Доброслав* итд.);

драг-: драгана 1 (*драг-* + *-ан*), драгншѣ 2 (*драг-* + *-иша*), драгнѣ 5 (*драг-* + *-ић*), драга 2 (од *Драгољуб*, *Драгомир*), драгота 1 (*драг-* + *-оје*), драганѣ 2 (*драг-* + *-ан-а*);

леп-: лепота 1 (*леп-* + *-оје*), лепѣ 1 (хип. од *Лепојка*, *Лепосава*);

свил-: свилота 12 (*свил-* + *-оје*);

вел-: велнкѣ 5 (придев *велика* узет за лично име),²⁴⁴ велнхнѣ 1;

вит-: витѣ 1 (од *Витомир*, *Витослав*), витка 1 (*Вит[а]- + -ка*), витота 1 (*Вит[а]- + -оје*), витота 3 (*Вит[а]- + -ош*);

мали-: малишѣ 1 (*мали-* + *-иша*);²⁴⁵

предан-: предана 1, предѣшѣ;²⁴⁶

стамен-: стаменко (ном.) 1 (*стамен-* + *-ко*), стаменѣ 5,²⁴⁷ стаменкѣ 3 (*стамен-* + *ка*);

храбар-: храбраца 1 (од придева *храбар*),²⁴⁸ храбраю 1 (женски облик мушког имена *Храбрај*);
храбраю 1.²⁴⁹

Забележена су сложена имена: витотнѣ 4 (*вит-* + *-о-* + *-мир*), добротова 7 (*добр-* + *-о-* + *-вој*), добросава 2 (*добр-* + *-о-* + *-с[л]ав[-а]*), драгосава 1 (*драг-* + *-о-* + *-с[л]ав[-а]*), *тих-*: тихосава 9 (*тих-* + *-с[л]ав[-а]*),²⁵⁰ тносава 2 (варијанта имена *Тихослав*), тихосавѣ 2 (*тих-* + *-с(л)ав[-а]*). Од основе *тих-* забележен је и облик тншѣ 1.²⁵¹

Имена по називима боја. Имена по бојама су такође неретко присутна не само код Срба, већ у целом свету. Најчешћа су имена од придева *бео* и *црн*, али се јављају и имена у чијој су основи друге боје.²⁵² Имена са основом *црн* имала су заштитну улогу, иако по

²⁴⁰ Са значењем добар, ваљан, частан, беспрекоран (Стевановић 2014: 45).

²⁴¹ Хипокористик од *Висеслав*, *Висослав* (Босанац 1984: 427). „Од корена више (висок, много) + слав-а. Тумачење: „да буде прворазредан, одличник, најбољи у свему, надалеко славан“. У наше крајеве донето је из словенске прапостојбине. У најранијим историјским изворима, сакупљеним у спису *De administrando imperio* из 10. века, помиње се Вишеслав, жупан српских Словена с почетка 9. века“ (Стевановић 2014: 63).

²⁴² Хипокористик од Радоје, Дојак (Босанац 1984: 237). Стевановић сматра да је *Доја* могло настати од *Дојен*, *Дојена*, *Дојчило*, са значењем – бити чедан, нежан као одојче, или „да одгаја потомство“ (Стевановић 2014: 92).

²⁴³ *Дојчин* је изведено од *Дојче* (*Дојч(е) + ин*), које је настало од *Доја* (*Дој(а) + че*), а *Доја* је добијено од *Добромир*, *Доброслав* итд. (Стевановић 2014: 79).

²⁴⁴ Може бити и изведено од *Вел(а)- + -ка*, а *Вела* је од *Велислава* (Грковић 1977: 229).

²⁴⁵ „Скоро сви речници личних имена наводе да је српско име Малиша настало од придевске основе мали. Тако Милица Грковић (1977: 126) наводи да ово име „може бити превод библијског имена латинског порекла Paulus – мали, или изведено од придева мали“. Везује га за петнаести век и област Бранковића, као и из пописа Београда и околине. Слично бележи и Мате Шимундић (1988: 207), наводећи и лично име Мали, изведено од Малиша, а од Малиша хипокористике Мацо, Мацан; Маљо, Маљан, Маљушко; Маша и Машан, и све од придева мали. Аутор доноси и двоосновинско сложено име Малимир, од кога изводи скраћено име Малиша, доводећи га у везу са придевом мал, тј. мален, и именицом мир“ (Шћепановић 2015: 173).

²⁴⁶ Име *Предуша* није пронађено у речницима. Претпостављамо да је у основи имена придев *предан* са значењем *марљив*, *вредан*, *одан*, *веран*, *истрајан*.

²⁴⁷ Према мушким облицима *Стамен*, *Стаменко* (Грковић 1977: 309). „Може бити придев стамен узет за лично име, али није искључено да је хипокористик од Стамаг“ (Грковић 1977: 185).

²⁴⁸ Облик *Храбраја* није пронађен у речницима.

²⁴⁹ Исто као *Храбрај*, само без иницијалног х.

²⁵⁰ „Тумачење: ’да буде честит, човечан, тих, скроман, познат’. У народну ономастику укоренило се од давнина, што документују многи историјски поменици и средњовековни пописи становништва“ (Стевановић 2014: 282).

²⁵¹ Види: Шимундић 1988: 338, Стевановић 2014: 281.

²⁵² „Праузрок ове појаве може се тражити у словенској митологији, у божанском двојству Белог и Црног бога. Њихова светишта и капишта су подизана једно према другом у непосредном суседству. На њих

пореклу имају негативну конотацију (везују се за злог Црног бога), верује се да су могла давати снагу за одбрану од сила подземног света (Грковић 1983: 40). Од имена са основом *бео*, једно од најраније забележених је име *Белош*, име сина жупана Уроша, брата мађарске краљице Јелене (Грковић 2004: 48).

У Поменику су забележена имена: *беладина* 1 (*бел-* + *-адин*), *белоша* 2 (*бел-* + *-ош*), *белю* 1 (хип. од *Белимир*, *Белослав*), *белз* 2 (хип. од *Белимир*, *Белослав*), *плавш* 10 (*плав-* + *-ша*), *плавш* 1 (вероватно варијанта од *Плавуша*),²⁵³ *рџма* 1 (од *Румена*, јавља се у номинативу), *сивна* 5 (*сив-* + *-ила*).²⁵⁴

Имена по металима. Имена по металима, али и по камену и бисеру, давана су као заштитна имена, али поред заштитне улоге, у њима је била скривена жеља родитеља и кумова да дете понесе драгоценост која се крије у основи тог имена (*Каменко*, *Златоје*, *Златица*, *Бисерка*, *Сребренка*) (Грковић 2004: 48).

У Поменику су забележена: *гвозд* 1 (од *Гвозден*), *гвоздена* 6 (придев *гвозден* узет за лично име), *гвоју* 5 (од *Гвозден*); *златана* 1 (*злат-* + *-ан*), *златок* 1 (*злат-* + *-ока*),²⁵⁵ *сребринк* 1 (од *Сребр[а]-* + *-инка*).²⁵⁶

Имена са негативним значењем. Профилакса је један од првих критеријума приликом избора имена. Имена са негативним значењем имала су апотропејску функцију, односно давала су се као заштита од злих сила. Према мишљењу М. Грковић (1983: 43) давање оваквих имена објашњава се тиме да је у прошлости морталитет деце био необично велики, а људи беспомоћни, утонули у сујеверје и тражење везе између натприродног и људског, света стварности и света божанског. Таква имена су у својој основи имала појмове са негативним значењем, чиме је требало да штите од „урока“, од „злих очију“.²⁵⁷ Најчешће основе имена из ове групе која се јављају у Поменику су *груб-* и *грд-*: *грџбана* 1 (*груб-* + *-ан*), *грџю* 10 (од *Грубан*, *Грубаш*), *грџица* 4 (од *Груј[а]-* + *-ица*); *грд-* *грдана* 1 (*грд-* + *-ан*), *мрк-* *мрџко* 1 (хип. од *Мркан*, *Мркашин*). Имена *Грубан* и *Грдан* се могу сврстати и у групу имена употребљених у облику трпног придева, која су могла настати од глаголских основа.

5.3.2.3. Словенска имена од глаголских основа

Имена од глаголских основа су најмање бројна у Дечанском поменику. Важну групу међу овим именима чине сложена имена која припадају групи тзв. *императивних сложеница*. Иако око порекла и природе ових сложеница није усаглашено мишљење аутора који су о њима писали, сложена властита имена типа: *Бранимир*, *Бранислав*, *Будимир*, *Будислав*, *Градимир*, *Станимир*, *Станислав*, *Владимир* (преко *Владајмир*), постала су баш од

упућују хидроними Бела и Црна река које су раздвајале њихова светишта и ороними Бело и Црно брдо на којима су могла бити њихова капишта“ (Грковић 1983: 39–40).

²⁵³ Име *Плавуша* није забележено у речницима *Плавша* је забележено код Стевановића (Стевановић 2014: 225).

²⁵⁴ Име *Сивица* није забележено у речницима.

²⁵⁵ Име *Златока* није забележено у речницима, али и за ово име важи мишљење професора Милановића и професора Шћепановића које је претходно изнето у вези са именом *Милока*.

²⁵⁶ Име *Сребринка* налазимо у *Просвјетиним именованостима* (Босанац 1984: 153).

²⁵⁷ „Код свих народа на свету, још од најстаријих времена, било је познато веровање у „зле очи“. Ово веровање је особито познато код народа на Блиском Истоку и око Средоземног мора. Веровање у рђаве последице од погледа злих очију било је развијено и код Срба, а претпоставља се да је оно ојачано посредством Турака, који су донели исламску културу на Балканско полуострво. Њихов утицај на веровања у зле очи огледа се у многобројним оријенталним елементима: терминологији, заштитним средствима и лековима за заштиту. Зле очи имају неки људи и неке животиње. Али они се обично не разликују много од своје средине. По мишљењу Т. Р. Ђорђевића, много је шта подложно утицају злих очију, а особито све што је младо, напредно и нејако, била то деца, момци и девојке, млада и напредна стока или добра летина, био то какав посао или предмет, па чак и насеље. За заштиту од злих очију предузимане су разне магијске радње и поступци“ (Кулишић/Петровић/Пантелић 1970: 142).

императивног облика првог дела сложенице и његовог објекта, односно субјекта (Стевановић 1988: 116–193). Веровало се у већини наших крајева да имена која у себи садрже корен глагола *стати*, као *Станислав*, *Станимир* итд., имају посебну снагу. Претпоставља се да су имена ове врсте имала функцију да зауставе даље рађање деце, јер је било породица у којима су се деца често рађала, а сиромаштво је претило глађу, без обзира на то што је и смртност на другој страни доносила несрећу (Грковић 1983: 43). Дакле, творбена структура ових императивних сложеница је и семантички подржана: императив као нужност садржан је већ у циљу који је постављен приликом избора оваквих имена – зауставити нешто. У Дечанском поменику је забележен већи број имена из групе императивних сложеница, од готово свих глаголских основа.

Поред заштитничке снаге у том смислу, имена од ове основе су могла имати и значење 'постојан', 'стамен', 'стабилан' (Стојановић 2013б: 173). Осим тога, ова имена су се давала да би се престало са рађањем женске деце. Свему наведеном у прилог иде чињеница да су најфреквентнија имена у Поменику управо имена која у себи имају корен глагола *стати*. Основе *стан-* и *стој-* су и најфреквентније основе у групи имена од глаголских основа.

Од основе *стан-*:²⁵⁸ станишх 11 (*стан-* + *-иша*), станка 35 (*стан-* + *-ко*), станоа 20 (*стан-* + *-оје*), станонка 1 (*Станој[е]-* + *-ко*, или *стан-* + *-ојко*); женска: станкх 3 (*Стај[а]-* + *-ка*), стакнх 1 (*Стак[а]-* + *на*, а *Стака* је од *Станислава*, *Стаменка* итд.), станх 115 (од *Стамена*, *Станислава*), станиу 1 (*стан-* + *-ија*), станицх 1 (*Стан[а]-* + *-ица*, или *стан-* + *-ица*), станкх 16 (*стан-* + *-ка*), станонкх 2 (*Станој[е]-* + *-ка*, или *стан-* + *-ојка*), станшх 4 (*Стан[а]-* + *-иша*). Од хипокористичких основа од основе *стан-* забележена су следећа имена: сталетх 1,²⁵⁹ сташх 3 (од *Станислав*, *Александар* итд.) сташка 1 (од *Шаша*, *Шаш[а]-* + *ко*) стаю 1 (од *Станислава*, *Стојанка*), станка 3 (*Стај[а]-* + *-ко*).

Сложена имена од основе *стан-* су: станимра 5 (*стан[и]-* + *-мир*), станисава 13 (*стан[и]-* + *-с[л]ав*), станислава 1 (*стан[и]-* + *-с[л]ав*), станомира 6 (*стан-* + *-о-* + *-мир*), станисавх 4 (*стан[и]-* + *-с[л]ав-а*).

стој-:²⁶⁰ стоу²⁶¹ 42 (од *Стојимир*, *Стојислав*), стојана 114 (*стој-* + *-ан*), стонка 24 (*стој-* + *-ко*), стонка 1 (*Стојил-* + *-ко*, а *Стојил* је од *стој-* + *ил*), стокх 3 (од *Стојимир*, *Стојко*), столета 1 (од *Стојан*, *Стојислав* итд.), стошх 2 (од *Стојан*, *Александар* итд.), ѿстоу 1 (*о-* + *-стој-* + *-а*, према: Стојановић 2013а: 228);²⁶² женска: стоу 27 (од *Стојанка*, *Стојислава*), стоннх 3 (*стој-* + *-на*), стојанх 17 (према мушком *Стојан*, или *стој-* + *-ана*), стонкх 29 (*стој-* + *-ка*).

Забележено је сложено име стонславх 1 (*стоји-* + *-с(л)ав-а*).

Осим ових, у Поменику су забележена и имена од следећих мање фреквентних основа:

бер-: од глагола брати с превојем *е* у презенту: сложено име берсава 1 (*бер[и]-* + *-с[л]ав[а]*), берка 1 (*бер-* + *-ко*);

бор-:²⁶³ борка 1 (*бор-* + *-ко*), боровца 1 (*бор-* + *-овац*);

бран-: сложено име брансава 1 (*брани-* + *-с[л]ав[а]*), бранка 4 (*бран-* + *-ко*);

вел-: сложена имена: велмра 1 (*вели-* + *-мир*) и велмрх 1 (*вели-* + *-мир-а*); хипокористици од имена *Велимир* и хипокористичке основе *Вел[а]*: велчка 3 (*Велич-* + *-ко*, а

²⁵⁸ Од глагола *стати*, *станем* (Скок 1971–1973: 329).

²⁵⁹ Од *Стал(е)+ета*, а *Стале* је од *Станимир*, *Станислав* итд. (Грковић 1977: 185)

²⁶⁰ Изведенице се праве од двају ие. корена очуваних и у праслов. *ста-* и *сто-* (Скок 1971–1973: 329).

²⁶¹ Разлику између мушког и женског имена *Стоја* правимо на основу претпоставке да сва она забележена на странама за помињање жена јесу женска имена, а на осталим местима су мушка, нарочито на оним местима где се у скупинама помињу углавном мушка имена. Ако се, пак, име *Стоја*, нашло у скупини женских на страницама које нису за помињање жена, онда смо то име убројили у женска.

²⁶² Настало је према *Станимир* и *Станислав*, али везивањем за глагол *остати* (Грковић 1977: 152).

²⁶³ Од глагола *борити се*, презентска основа *бор-* налази се и у двочлавној старославенској антропонимији као први део у *Борислав* (XIII в.) = *Борисав*, *Боривој*, и одатле хипокористик Бороје (XIV в.), од последњег опет презиме *Боројевић*; и као други део у *Велибор* (Скок 1971–1973: 189).

Велич је од *Вел[а]- + -ич*), *вело* 1 (од *Велимир, Велислав*), *велана* 1 (*Вел[а]- + -ан*), *велка* 7 (*Вел[а]- + -ко*), *векх* 1 (од *Векослав, Велимир*), *велх* 1 (од *Велибор, Велимир*);

влад- од глагола *владати* који је настао из старославенског глагола примарне групе *власти, владе*, преносом *д* у инфинитив на *-ати* (Скок 1971–1973: 604): *владх* 1 (од *Владимир, Владислав*), *владнава* 3 (*влад[и]- + -с[л]ав*), *владка* 3 (*влад- + -ко*),²⁶⁴ *владнава* 1 (варијанта имена *Владисав*), *вляу* 2 (од *Владимир, Владислав*), *вланка* 2 (*Влај[а]- + -ко*), *владнх* 1 (*влад- + -на*);

љуб- од глагола *љубити* (Стојановић 2013в: 174):²⁶⁵ *љубх* 7 (од *Љубисав, Љубомир* итд.), *љубена* 2 (*љуб- + -ен*, или је неки дијалекатски облик трпног придева глагола *љубити*), *љубнава* 1 (*љуб-и- + -с[л]ав*), *љубницх* 1 (*љуб- + -ица*), *љубнх* 7 (*љуб- + -на*);²⁶⁶

Из групе имена у облику трпног придева забележене су основе:

беж-: *бежана* 8 (настало од истог корена као и глагол *бежати*), *бежанх* 2 (женски облик мушког имена *Бежан*); *мил-*: *милована* 15 (*мил- + -ован*); *прод-*: *продана* 8 (трпни придев глагола *продати* узет за лично име, *прода-* + *-ан*),²⁶⁷ *проданх* 4 (*прода- + -ан-а*), *мрз-*: *мрзена* 1 (*мрз- + -ан*),²⁶⁸ *негована* 7 (трпни придев глагола *неговати* узет за лично име), *срдана* 2 (*срд- + -ан*);²⁶⁹

Имена с *негацијом* припадају профилактским именима. Грађена су од основе и префикса *негације не-*. У Поменику је забележено име *ненадх* 3 (од глагола *надати се* са *негацијом*),²⁷⁰ од ког су постали: *ненка* 1 (*Нен+ -ко*), *нешка* 1 (*Неш[а]- + -ко*, а *Неша* је од *Ненад, Нестор*).

Од глаголских основа забележена су, углавном у појединачним примерима, имена: *дђана* 1 (*Деј[а]- + -ан*, а *Деја* је од *Десимир*, *денх* 1 (хип. од *Дејана, Десанка*), *достх* 1 (према именима *Станмир* и *Станислав*, али се ослања на глаголе *достанути* и *достати*), *жубрицх* 1 (од глагола *жуборити*),²⁷¹ *негоа* 1 (*нег- + -оје*), *пронкх* 1, *прокх* 2 (*Пројка* и *Прока* су постали од облика *Продан* (Грковић 1977: 162), *селка* 3 (од *Сел[а]- + -ак*, које је настало од *Селимир, Селак*),²⁷² *смиле* 1 (*смил- + -оје*),²⁷³ *страта* 1 (од глагола *стратити*),²⁷⁴ *трајанх* 1,²⁷⁵ *транка* 1 (од

²⁶⁴ Исто што и *Влатко*, само овде није извршено једначење по звучности.

²⁶⁵ П. Скок (1971–1973: 337) наводи да је *љуб* примарни придев.

²⁶⁶ Име *Љубна* није забележено у речницима.

²⁶⁷ Према мишљењу П. Скока (1971–1973: 49) име *Продан* је настало од грчког епитета Продромос Св. Јована Крститеља Претече, зато га многи сматрају заштитним именом, али је могло бити и партицип перфекта пасива од *продати*.

²⁶⁸ *Мрзен* је настало од *Мрзан* (*Мрзан* је заштитно име, а значи онај кога мрзе. Постоји и народна пословица: „На Мрзану кућа остаје“) (Грковић 1977: 141).

²⁶⁹ П. Стевановић (2014: 268) сматра да је име *Срдан* варијанта имена *Срђан*, а оно је постало од *срдачан*, преносно усрдан, милосрдан, предусретљив или је изведено од прастарог, потпуно ишчезлог имена *Добросрд*, потврђеног још у Немањинко доба. „Претпоставља се да је накнадно народном етимологијом доведено у везу са глаголом *срдити се* и јунаком из народне песме *Срђа Злопоглеђа*. Хипотетично: настало од Сергеј (од лат. *Sergius* – првобитно име једне угледне римске патрицијске породице) или од светитељског имена Срђ, чији је култ био раширен у средњовековним јадранско-приморским градовима, где се налазило много храмова посвећених Срђу и Вакху“ (Стевановић 2014: 268).

²⁷⁰ Име је од корена које се налази у глаголу *надати се* са *негацијом*, заштитно име, као *Немил, Нерад* (Грковић 1977: 145).

²⁷¹ Име *Жубрица* није забележено код М. Грковић, ни у *Просвјетиним именованостима*. Мишљења смо да је ово име настало од глагола *жуборити*, па чак и П. Стевановић каже у објашњењу у свом *Речнику имена* да је значење имена *Жуборка, Жуборко* и од њих настали облици „да пријатно жубори“, иако у оквиру тог објашњења каже да су настала од именице *жубор* (са значењем пријатан, мио глас, да пријатно жубори), а не од глагола *жуборити* (Стевановић 2014: 115).

²⁷² Према мишљењу М. Грковић, име може имати порекло у имену *Секула*, или у имену *Селимир*. Стевановић сматра да је име *Селак* облик од имена *Селинко* које је добијено од глагола *селити* – у значењу који често мења боравиште, који се сељака, а изражава родитељску жељу да се њихов потомак насели у питоми, мирне крајеве, где се лакше и лепше живи (Стевановић 2014: 257).

²⁷³ Ово име није пронађено у речнику М. Грковић (1977: 181), али је вероватно настало од имена *Смил* које је забележено у речнику, а које се ослања на глагол *смилувати се*.

²⁷⁴ Може бити од *Јевстратије, Стратимир* итд. Т. Маретић сматра да је *Стратимир* постало од *Страцимир*, али је народ довео у везу то име са глаголом *стратити* (Грковић 1977: 189).

глагола *трајати*),²⁷⁶ *храка* 1 (ном.) (од глагола *хранити*), *хранитѣ* 2 (од глагола *хранити*),²⁷⁷ *шиншмана* 1 (*шинш-* + *-ман*, од глагола *шиншати*).

Међу именима од глаголских основа забележена су сложена имена: *градисава* 1 (*гради-* + *-с[л]ав*),²⁷⁸ *језднира* 5 (*језди-* + *-мир*), *негосавѣ* 2 (*нег[а]-* + *-о-* + *-с[л]ав-а*).²⁷⁹

*

Ради бољег прегледа стања словенске антропонимије у Дечанском поменику, статистичке податке који су резултат наших истраживања дали смо у виду табеларних приказа. У *Табели 2* приказане су творбено најпродуктивније основе у Поменику. Први број означава број имена забележен од дате основе и њених хипокористичких основа, други број означава број лица именованих тим именима. У *Табели 3* приказан је однос најфреквентнијих мушких и женских имена словенског порекла у Поменику.

Табела 2: Приказ творбено продуктивних основа

Основе	Број имена	Број именованих лица
<i>рад-</i>	60	479
<i>вук-</i>	43	266
<i>мил-</i>	31	230
<i>стан-</i>	23	249
<i>бог-</i>	18	83
<i>стој-</i>	13	265
<i>цвет-</i>	9	98
<i>жив-</i>	5	115

Табела 3 – Мушка и женска словенска имена са фреквенцијом већом од 20 потврда

Мушка словенска имена	Број потврда	Женска словенска имена	Број потврда
<i>Стојан</i>	114	<i>Стана</i>	115
<i>Живко</i>	73	<i>Милица</i>	44
<i>Радивоје</i>	61	<i>Цвета</i>	40

²⁷⁵ Постало од имена *Трајан* < рум. *Traian* < лат. *Traianus*, име римског цара, градитеља моста на Дунаву и освајача Дакије, а у народу је ово име повезано са глаголом трајати, па је давано као заштитно име (Грковић 1977: 196).

²⁷⁶ Од *Траја* које је постало од имена *Трајан* (Грковић 1977: 196).

²⁷⁷ Имена *Храка* и *Хранита* нису пронађена код М. Грковић. Међутим, многи слични облици код П. Стевановића (2014: 307) изведени су од имена *Хранислав* и *Храноје* који у основи имају глагол *хранити*, на основу чега претпостављамо да су и ова два имена забележена у Поменику настала на исти начин.

²⁷⁸ „Да буде добротинитељ, градитељ славе“ (Стевановић 2014: 77).

²⁷⁹ Сложено од словенских основа (Босанац 1984: 116, Грковић 1977: 285). „Да буде добротинитељ, који ради, брине за славу“ (Стевановић 2014: 202).

<i>Вук</i>	50	<i>Неда</i>	33
<i>Цветко</i>	45	<i>Рада</i>	32
<i>Радосав</i>	42	<i>Стојка</i>	29
<i>Стоја</i>	42	<i>Стоја</i>	27
<i>Вуја</i>	37	<i>Живана</i>	23
<i>Раја</i>	37	<i>Дафина</i>	20
<i>Станко</i>	35	<i>Недељка</i>	20
<i>Веселин</i>	32		
<i>Милош</i>	30		
<i>Радован</i>	30		
<i>Даба</i>	27		
<i>Милосав</i>	24		
<i>Раосав</i>	24		
<i>Стојко</i>	24		
<i>Станоје</i>	20		

5.3.2.4. Поређење са другим изворима

Резултате истраживања словенских имена у Дечанском поменику посматрали смо са дијахронијског аспекта поредећи их са резултатима у другим релевантним изворима на ужем и ширем плану.

На ужем дијахронијском плану, резултате о творбено продуктивним основама са њиховим хипокористичким основама и фреквентним именима поредили смо са резултатима из неколико српских антропонимијских извора XIV–XIX века (ако узмемо у обзир да су у Дечански поменик имена уписивана до XIX века) са којима постоји територијална и временска повезаност и у којима имамо забележену исцрпну антропонимију. Поређење резултата дато је као антропонимијски приказ кроз призму територијалног и временског пресека. Корпус за упоређивање чине имена из следећих извора: *Дечанска хрисовуља* III XIV век – ДХ III (Грковић 1983), *Скадарски дефтер* XV век – СД (Јовановић/Катић/Јаковљевић 2012), *Дефтер из области Бранковића* XV век – ДБ (Грковић у: Мацура: 2001), *Поменик манастира Дечана* XVI–XIX века – ПД.

Табела 4: Приказ продуктивних основа са бројем облика имена из ПД, СД, ДБ и ДХ III

Основе	ПД XVI–XIX века	СД XV век	ДБ XV век	ДХ III XIV век
<i>рад-</i>	60	51	118	<65
<i>вук-</i>	43	24	27	10
<i>мил-</i>	31	19	65	49

<i>стан-</i>	23	5	38	15
<i>бог-</i>	21	22	97	36
<i>стој-</i>	13	4	20	/
<i>цвет-</i>	9	1	2	/
<i>жив-</i>	5	1	13	1

Међу именима словенског порекла у српским споменицима у периоду од XIV века до XIX века, до када су бележена имена у Дечанском поменику, најпродуктивније су основе са позитивним значењем, које би по веровању и жељи даваоца имена требало да се одрази на именованог, као и основе чије значење има првенствено профилактичку улогу. Показало се да су најпродуктивније основе у ДП од XIV до XIX века биле једнако присутне и продуктивне, сем основа *стој-*, *цвет-* и *жив-* које у XIV веку нису бележене, сем једног примера у ДХ.

Упоредили смо резултате нашег истраживања о словенским мушким именима са фреквенцијом од 20 и више потврда у Поменику манастира Дечана са резултатима о словенским именима из наведених српских антропонимијских извора (Табела 5).

Табела 5: Словенска мушка имена са 20 и више потврда у ДП, СД, ДБ и ДХ III

Имена	ПД XVI–XIX века	СД XV век	ДБ XV век	ДХ III XIV век
<i>Стојан</i>	114	3	52	/
<i>Живко</i>	73	5	5	/
<i>Радивоје</i>	61	25	392	5
<i>Вук</i>	50	67	3/ Влк 277	1
<i>Цветко</i>	45	4	25	/
<i>Радосав</i>	42	92/ <i>Радисав</i> 55	/ <i>Радислав</i> 1478	<i>Радослав</i> 184
<i>Стоја</i>	42	12	6	/
<i>Вуја</i>	37	8	/	/
<i>Раја</i>	37	1	93	/
<i>Станко</i>	35	1	45	6
<i>Веселин</i>	32	/	15	/
<i>Милош</i>	30	8	348	187

<i>Радован</i>	30	37	420	21
<i>Даба</i>	27	3	/	1
<i>Милосав</i>	24	4	/ <i>Милослав 17</i>	
<i>Раосав</i>	24	/	/	/
<i>Стојко</i>	24	2	58	/
<i>Станоје</i>	20	/	6	8

У сва четири извора у континуитету јавља се пет имена: *Радивоје*, *Вук*, *Станко*, *Милош* и *Радован*. Међутим, ако се узме у обзир да Мате Шимундић у *Рјечнику особних имена* (1988: 280) наводи под истом одредницом имена *Радосав/Радисав*, која су, према мишљењу М. Грковић (1977: 165) исто што *Радослав/Радислав* (Шимундић 1988: 281), онда се у ово поређење може унети и име *Радислав* које је у ДБ забележено као најфреквентније словенско име са 1478 потврда. Тако се број имена која се јављају у континуитету у сва четири извора повећава на шест.

Овом поређењу прикључили смо још два извора. Први је *Поменик непознатог манастира Липљанске епископије*²⁸⁰ из XIV века – ПЛ (Поломац 2010), иако су у рукопису сачуване само две поменичке рубрике: помени монахиња и помени српске средњовековне властеле и обичних мирјана (Поломац 2010: 227). У корпусу који је ексерпиран из двеју рубрика потврђује се стање забележено у Поменику, као и стање у изворима које смо поредили са Дечанским помеником. Основе *рад-*, *вук-* и *мил-* су творбено продуктивније у односу на остале; најфреквентнији суфикс за извођење мушких имена је *-ко*, затим *-а*; најфреквентнија мушка имена: *Радич* (17), *Радосав* (15), *Богдан* (14), *Вук* (14), *Раја* (12), *Дабижив* (11), *Вукашин* (11), *Радоња* (11), *Вуја* (10), *Божидар* (9) (Поломац 2010: 231–232). Сва ова имена забележена су у Дечанском поменику: четири су сврстана у најфреквентнија, а остала су са фреквенцијом углавном већом од десет.

Други значајан извор који је прикључен овом испитивању испитивању с обзиром на подручје и време настанка, јесте *Речник имена Бањског, Дечанског и Призренског властелинства у XIV веку – БДП* (Грковић 1986). У речнику БДП међу најзаступљенијим основама такође су се потврдиле: *рад-*, *мил-*, *бог-*, *драг-*, *влад-*, *брат-*; највећи број имена образован је помоћу суфикса: *-ак*, *-ан*, *-ен*, *-ило*, *-ин*, *-иша*, *-ко*, *-оје*, *-ота*, *-ош* (Грковић 1986: 11).

На *ширем дијахронијском плану* податке из Дечанског поменика и извора сагледаваних на ужем плану поредили смо са изворима који су настали у истом периоду кад и Дечански поменик, али на различитим подручјима: *Пивски поменик XVI век – ПП* (Стојановић 2013б), *Поменик Хоче XVI век – ПХ* (Стојановић 2013б), *Водичнички поменик XVI век – ВП* (Поломац 2015).

Пивски поменик и *Поменик Хоче* настајали су до XIX века, као што је случај са Дечанским помеником, што значи да поредимо материјал забележен у периоду од чак пет векова. У ПП и ПХ највише творбених реализација забележено је од основа: *вук-* (79), *рад-* (75), *мил-* (53), *драг-* (25), *стој-* (19); најфреквентнија имена су: *Живко* (122), *Вук* (108), *Милош* (108), *Радосав/Радослав* (105), *Радивој* (69), *Радоје* (58), *Вучић* (58), *Радован* (54), *Вукашин* (54), *Стојан* (47), *Радоња* (45) итд.; женска: *Стана* (161), *Милица* (54), *Стоја* (48) (Стојановић 2013б: 174, 180). У *Водичничком поменику* као најфреквентније издвајају се

²⁸⁰ Постоје и претпоставке да је поменик могао настати баш у средишту Липљанске епископије – манастиру Грачаница (Даниловић 1997: 4 у: Поломац 2010: 227).

основе: *рад-*, *вук-*, *мил-*, нешто мање *бог-*, *стан-*, *стој-*; најфреквентнија имена јесу *Стојан* (11), *Стојко* (9), *Радосав* (6) (Поломац 2015: 34).

На општем плану подаци из сва три поменута извора потврђују стање међу словенским именима утврђено у Дечанском поменику и осталим изворима: основе *рад-*, *вук-*, *мил-*, затим *бог-* и *стан-* су најпродуктивније основе међу именима забележеним у ДП, и међу најпродуктивнијим у значајним историјским изворима имена насталим у периоду од XIV до XIX века. Изузетак је основа *стој-* која се у најранијем периоду, у ДХ и БДП не јавља, немамо ниједно забележено име од ове основе. У том периоду као заштитна имена бирана су она од основе *стан-*: *Стајко*, *Станко*, *Станоје* (Грковић 1986: 10). Међутим, у наредном периоду, од XV века па надаље, имена од основе *стој-* су све учесталија до тога да је у Дечанском поменику најфреквентније мушко име словенског порекла име *Стојан* (114).

5.4. ХРИШЋАНСКА ИМЕНА

Током примања хришћанства Срби су се нашли на простору укрштања двеју цивилизација – Истока (Цариград) и Запада (Рим). Примајући хришћанство наш народ је дошао под утицај новог система календарских имена, који је је био сачињен од имена старозаветне и новозаветне религије (јеврејска, арамејска, египатска, сиријска и остала имена са подручја Блиског истока одакле је поникла новозаветна религија), али су том ономастикону касније Грци и Римљани дали свој допринос (Стевановић 2003: V). „Хришћанска имена присутна су у словенском именованом највероватније одмах пошто су словенска племена примила хришћанство. Примање и усвајање хришћанства као нове вере није био једнократан чин, него је трајао више деценија па и векова, и различито је протицао по појединим словенским племенима, о чему се у науци доста расправљало“ (Јовановић 2011: 221). Под утицајем нове вере, календарска имена се већ у IX веку јављају у вишим друштвеним круговима.²⁸¹

Испитивање хришћанских имена представља комплексан проблем.²⁸² Разлог томе је што је извориште ових имена често у неком од језика блискоисточних и медитеранских народа (сиријски, хебрејски, египатски, ирански, грчки, латински и др.), па се без етимолошко-транскрипционог приступа не могу у потпуности правилно растумачити (Стевановић 2003: 7).²⁸³

Хришћанска имена забележена у Дечанском поменику испитивана су са више аспеката, стога је анализа подељена у неколико потпоглавља.

Са *етимолошког и семантичког аспекта* и са *аспекта творбене продуктивности*, хришћанска имена забележена у Дечанском поменику анализирана су у оквиру поглавља *Хришћанска мушка имена* и *Хришћанска женска имена*. С обзиром на велики број мушких имена, анализу смо ограничили на имена која припадају групама М. Грковић (1983: 91), а то су углавном имена која су у Дечанском поменику фреквентна и са већим бројем хипокористичних и изведених облика.

У хришћанска имена сврстали смо сва забележена имена грчког,²⁸⁴ латинског и хебрејског порекла, која смо анализирали ослањајући се у првом реду на *Речник личних имена* М. Грковић (1977), затим и на остале речнике поменуте у анализи (Босанац 1984, Стевановић 2014, Шимундић 1988). Највећи број забележених хришћанских имена припада групи библијских или календарских имена. Календарска имена су сакралног порекла, а црква је, сасвим разумљиво, подстицала употребу сакралних имена, јер се преко њих ширио и култ истоименог свеца (Клајн/Шипка 2011: 30).²⁸⁵

²⁸¹ „Синови кнеза Властимира су имали искључиво народна имена, а млађи унуци добијају имена из хришћанског календара. То исто показује случај с именима синова владара Мутимира, чија два старија сина традиционално носе словенска имена, а тек најмлађи добија календарско име *Стефан*, према имену мученика архијакон Стефана, који је дуго сматран заштитником владарске круне. У породицама жупана Рашке и Зете у једанаестом и дванаестом веку, забележена су истовремено и календарска и народна имена: *Војислав*, *Бодин*, *Вукан*, *Марко*, *Михаило* (XI век); *Урош*, *Деса*, *Тихомир*, *Страцимир*, *Немања*, *Ана* итд. (XII век)“ (Грковић 1983: 13).

²⁸² У радовима аутора који су проучавали српску антропонимију, хришћанска имена се називају *хришћанским именима* (Грковић 2004, Стојановић 2013б, Поломац 2017), *календарским* (у садржају) и *хришћанским* (у речнику) (Грковић 1983), *страним именима*, односно именима *страног порекла* (Јашовић 2018, Букумирић 2015).

²⁸³ Осим поменутих „додатну тешкоћу у разоткривању значења хришћанских имена представља и то што датирају из најранијег периода цивилизације човечанства о чему нам најбоље сведоче: библијско предање, разни митови и легенде (нарочито из хеленистичког и римског доба)“ (Стевановић 2003: 7).

²⁸⁴ Код појединих аутора (нпр. Поломац 2010) грчка имена се анализирају одвојено од хришћанских.

²⁸⁵ „Понеки ревностни верници, међутим, нису се задовољавали тиме. Хтели су свом сину да дају име самог оснивача хришћанске религије – *Исуса*, или чешће његов надимак *Христос*, што на грчком значи „помазани, посвећени“. Ту се се и свештеници нашли у недоумици: зар да се успротиве једној таквој побожној

У тексту су дата објашњења о пореклу и значењу имена из речника М. Грковић (1977), док је за свако додатно објашњење из других речника стављена напомена о аутору у парентези или у фусноти. Поред објашњења из релевантних речника, уз свако име у загради је дат податак о учесталости имена у монашким и у мирским круговима, како би се стекао јасан увид у однос и учесталост ових имена. Фреквенција у *монашким редовима*²⁸⁶ означена је скраћеницом *мон.*, фреквенција у *мирским редовима*²⁸⁷ означена је са *мир*.

Са творбеног аспекта приказани су различити хипокористични и изведени облици, изведени „словенским суфиксима, или са фонетским обликом прилагођеним српском језику“ (Стојановић 2013б: 185). Уз име, од чије су хришћанске основе забележени облици изведени словенским суфиксима (хибридне форме),²⁸⁸ у загради је приказан процес извођења.

Према критеријуму припадности *именима монаха и монахиња* забележеним у Поменику, односно *именима мирјана* – презвитера, ђакона, благодоставних хришћана, бољара и благоверних жена, хришћанска имена су анализирана у поглављима – *Монашка имена* и *Мирска имена*. Ова два поглавља су од посебног значаја за испитивање антропонимије Дечанског поменика, зато што се прецизним раздвајањем монашких од мирских имена стиче објективна и фактична слика о присуству и учесталости хришћанских имена у народу у периоду од XVI до XX века.

Имена, као и у претходном делу, дајемо у акузативу, онако како су уписана у Поменик.

5.4.1. Хришћанска мушка имена

Имена која припадају календару хришћанске цркве деле се на имена Истока и имена Запада.²⁸⁹ Имена из наше грађе су највећим делом везана за имена светитеља Истока. Међу именима Запада бележе се *мартин* (мон. 2 / мир. 8) и *марин* (мир. 3), као типична имена за западно хришћанство.²⁹⁰ *Мартин* (лат. Martinus – онај који је посвећен богу Марсу, календарско име); *Марин* (лат. Marinus – морски) је „хришћански мученик, рођен у малоазијском граду Тарсу, а страдао за време Диоклецијана 305. године. Свети Марин, оснивач републике Сан Марино, био је према предању пореклом са Раба у Далмацији. Налази се међу римокатоличким светитељима и слави се трећег марта, а у календару Српске цркве његовог имена нема. Дакле, као лично име је свакако било прихваћено под утицајем Запада и приморја“ (Грковић 1983: 93). Оба имена се бележе углавном на страницама благодоставних хришћана. Од имена *Марин* забележен је изведени облик *маринка* (*Марин-* + *-ко*). (мон. 3)

Календарска имена, поред поделе на Исток–Запад, М. Грковић (1983: 91) дели и на следеће категорије: а) имена небеских сила, б) старозаветна имена, в) имена Христових

жељи? А опет, зар сме грешан човек да носи име божанства? Поједине хришћанске цркве различито су се определиле у тој идеји. Православне цркве у источној Европи углавном нису имале ништа против давања имена *Христос*, па отуда бугарско *Христо*, наше *Риста* или *Ристо*, из чега су затим изведена имена и презимена *Христић*, *Ристић*, *Христов* итд. Код католика и протестаната тако нешто није било дозвољено. Име *Исус* (*Језус*) било је забрањено и на истоку и на западу, али је у Шпанији начињен изузетак: *Хесус* је данас једно од најчешћих мушких имена у Шпанији и Латинској Америци, па је чак створен и женски облик *Хесуса*“ (Клајн/Шипка 2011: 30).

²⁸⁶ Монашки редови: светитељи, патријарси, архиепископи, митрополити, јеромонаси, игумани, монаси, ђакони и монахиње.

²⁸⁷ Мирски редови: световни, који се односе на имена лица из народа: хришћани, бољари, благоверне жене, укључујући имена лица из рубрика презвитера и ђакона (в. *мирски* у: РСЈ 2007: 714).

²⁸⁸ Грковић 1983: 95, Поломац 2017: 116.

²⁸⁹ Служили смо се поделом на имена Истока и Запада Милице Грковић, а затим и поделом календарских имена по категоријама (Грковић 1983: 91).

²⁹⁰ Типична имена западног хришћанства *Дминко*, *Мартин* и *Марин* су нарочито карактеристична у албанским насељима (Грковић, исто).

ученика и првих следбеника (апостола, еванђелиста и апостолских мужева), г) имена мученика раног хришћанства, д) владарска имена. Имена из свих ових категорија забележена су у грађи Поменика манастира Дечана са мањим или већим бројем понављања. Међутим, овим категоријама нису обухваћена сва забележена имена у Поменику. Стога бисмо додали и шесту групу – *остала хришћанска имена*, у коју смо сврстали сва имена која не припадају ниједној од наведених пет група календарских имена.

*Првој групи (имена небеских сила)*²⁹¹ припадају забележена имена гавриџла, мнхана и рафанла.

гавриџла (мон. 11 / мир. 6) Библијско име, од хебр. Gabri'el – Бог је моја помоћ. *Гаврило* је име млађег, пред Богом другог анђела, који је је био гласник божје воље (Кулишић/Петровић/Пантелић 1970: 7).²⁹² „Из јудаизма овај арханђел је прешао у хришћанство, па је његово име преко календара постало познато и популарно у скоро свим европским и блискоисточним језицима. Код нас су га у средњем веку углавном носили монаси“ (Стевановић 214: 69).

мнхана (мон. 24 / мир. 30) Библијско име, од грч. Μιχαήλ – сличан богу. Арханђел Михаило је први од седморице арханђела, старшина свих анђела (Стевановић 2014: 194).²⁹³ Забележени су изведени и хипокористични облици: мнана (мир. 1), мнх (мир. 1), мнхата (мир. 2) (*Мих[a]- + -ат*), мнхо (мир. 3), мнхоа (мир. 1) (*Мих[a]- + -оје*).

рафанла (мон. 3) Библијско име, од хебр. Refa'el – Бог лечи. *Рафаило* је име трећег арханђела „који је био посебно задужен за бригу о путницима и свима који се затекну далеко од свог дома“ (Стевановић 2014: 240).

Другу групу чине старозаветна имена која су носили припадници јеврејског народа, а касније су уврштени у хришћанску цркву. Занемарљиво је мањи број старозаветних имена забележених у грађи у односу на забележена новозаветна имена. У Дечанском поменику је забележено десет имена из ове групе, нека и са већим бројем варијаната.

аврама (мир. 13) Библијско име, од старохебрејског Abram – *узвишени отац, отац (Бог) мноштва народа*.²⁹⁴ Забележен је изведени облик аврама²⁹⁵ (мир. 1). Име Аврам се јавља

²⁹¹ „Анђели су бестелесни и бесмртни духови, као и наше душе; но Бог их је обдарио узвишенијим моћима и способностима него човека. Њихов ум је савршенији од нашег. Они увек испуњавају вољу Божију, безгрешни су, и благодаћу Божијом толико су утврђени у чињењу добра, да не могу да погреше. [...] Анђели се на иконама представљају у виду лепих младића, што означава њихову духовну лепоту. Крила означавају то да они брзо извршавају вољу Божију“ (Станковић 2001: 10).

²⁹² „Арханђео Гаврило је међу анђелима други пред Богом. Има крила и окриља. Помагао је Богу у стварању земље и света. По црквеном предању, он је гласник божје воље. Народ га сматра за свеца, заштитника људи и стоке. Дан Арханђела Гаврила, који припада кругу пролећних празника, заветан је у многим селима против временских непогода. Постоји мишљење да је хришћански Арханђео преузео улогу од словенског Дабога“ (Кулишић/Петровић/Пантелић 1970: 7).

²⁹³ „Арханђео Михаило, 8. XII, најстарији је анђео, с дванаест крила, па је прозван арханђелом. По једном веровању, био је бог доњег света. Он је, заједно с Богом, негде на крају неке воде, коју покрива небо. Арханђео Михаило је једини светац који својим крилима заклања месец приликом помрачења да га не поједу аждаје. По предању, није умро, већ живи на небу, и, по потреби, силази на земљу. Њему се, као живом свецу, не кува жито (кољиво) о крсном имену (слави). На земљу силази прерушен у путника или просјака, награђује или кажњава људе. По божјем наређењу, вади душе праведницима босиљком, а грешницима копљем, односи их на небо и мери на терезијама њихова добра и зла дела: праведне душе шаље св. Петру да их уведе у рај, а грешне баца у пакао. [...] По предању, Арханђео је победио сотону (Луцифера). Претпоставља се да је Арханђео Михаило заменио многобожачка божанства или демона таме, зла и смрти. Прославља се као домаћи заштитник. [...] Има планинских крајева у којима се Арханђео Михаило празнује као заштитник волова“ (Кулишић/Петровић/Пантелић, 1970: 8). „Овај архистратиг је патрон бројних српских породица и чест је као крсна слава, нарочито код горштака“ (Грковић 1983: 91).

²⁹⁴ „Старозаветни носилац имена обично се помиње као праотац Авраам (рођен у граду Ур у јужном Вавилону, сахрањен у пећини Мехпела крај Хеброна), родоначелник „народа изабраног“ (Израелићана и Исмаелићана). Најпознатија легенда о њему говори како је повео јеврејски народ у обећану земљу Кanan (Ханан) и како је био спреман да жртвује рођеног сина Исака. Његово име је распрострањено и код Јевреја и

само у мирским редовима, док је варијанта *аврам* (мон. 3) забележена само у монашким редовима.

адам (мир. 5) Библијско име првог човека. Од цсл. *Адамъ* < грч. *Αδάμ* < хебр. *adam* – *човек* (ЕРСЈ 2003: 62). Забележено је само у мирским круговима.

давид (мон. 3 / мир. 13) Библијско име првог јеврејског цара, од хебр. *Dauid* – *вољени*.²⁹⁶ Разлог популарности имена вероватно лежи у честом помињању овог псалмопевца у многим рукописима, на шта указује и скраћен начин писања овог имена, чак и када се јавља међу меропсима (Грковић 1983: 91).

даніла (мон. 11) Име једног од четворице старозаветних пророка.²⁹⁷ Забележено је само у монашким редовима.

захарију/захарија (мон. 7 / мир. 2) Име библијског пророка, свештеника и оца Светог Јована Крститеља, од хебр. *Zekharyah* (Стевановић 2014: 117).²⁹⁸ Име се углавном јавља у монашким круговима. Забележени су изведени облици: *зарџ* (мир. 1), *зарка* (мир. 1) (*Зар[a]-* + *-ко*).

нлію (мон. 2 / мир. 54) Библијско име јеврејског пророка, од хебр. *Elijah* – *Јехова је мој бог*.²⁹⁹ јавља се неколико пута у монашким круговима, док је у народу прилично популарно. Од имена *Илија* забележен је хипокористик *лнкоу* (мир. 1) (према Грковић 1977: 119).

нсаню (мон. 6) Библијско име, од хебр. *yaša* 'ya(hu) – *божја помоћ*. Ово име је такође носио један од четворице 'великих' пророка (Стевановић 2003: 38). Јавља се само на првим страницама међу монашким именима. Забележена је извелици облик *нсанла* (мир. 1) у мирским редовима.

іоакііца/іоакііца (іакііца) (мон. 3 / мир. 1; *іакііцъ 1* (номинатив), *іакііца* мон. 2 / мир. 5) Библијско име „оца Марије Богородице. Приписано тумачење: 'Бог подиже'. Посведочено међу Словенима на Балкану у 18. веку“ (Стевановић 2014: 138). Забележени су хипокористични облици *іакџ* (мир. 3), *іакю* (мир. 1).

код хришћана, припадника свих праваца, а у арапској варијанти *Ibrahim* (Ибрахим) унето је у исламску традицију јер је Аврам признат као један од пророка Мухамеда“ (Стевановић 2014: 12).

²⁹⁵ Не може се са сигурношћу тврдити да ли је у питању варијанта од *Аврам* или *Јеврем*. Претпостављамо да је у питању грешка у лигатури код имена *Јеврем*. Варијанта *Јаврам* није пронађена ни у једном речнику. Погрешно писање лигатура *и* и *к* место *а* и *є* није распрострањено у српскословенској писмености, а оно одражава несигурност писара у напоредној употреби ових знакова (Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 431).

²⁹⁶ „Име је првог јудејског цара, Сауловог наследника; по предању рођен је у Витлејему, где се родио Исус Христос (живео око 10.в. пре н.е.), био је оружар и свирач на харфи код краља Саула. Приписују му се чувени псалми у Библији, најзначајније дело старог хебрејског песништва, који су у средњем веку били најчитанија и најпреписиванија библијска књига. Једна од најпознатијих библијских личности и јунак низа легенди. Победио је Филистејце и пренео престоницу у Јерусалим. По Библији, убио је дива Голијата каменом из праћке. [...] Од давнина је познато и код Јевреја и међу хришћанским народима. У средњем веку у црквеним текстовима често су се цитирали псалми Давидови, па је под тим утицајем вероватно ушло и у наш народ“ (Стевановић 2014: 81).

²⁹⁷ Према мишљењу М. Грковић (1977: 72) *Данило* је варијанта од *Данил* – грч. *Δανιήλ*, у народу се везује за словенску реч *дан*, па обично ово име дају датету које се дању роди. „Име једног од четворице старозаветних „великих пророка“. Приписано тумачење: „Бог је (мој) судија; оправдао ме Бог“. У народној етимологији с временом се *Данило* везало за реч *дан*, па се према народним обичајима давало детету рођеном тању. Од најстаријих времена до данас популарно је широм хришћанског света, како православног, тако и католичко-протестанског. Међу најраније познатим код нас је српски архиепископ и биограф *Данило II* (око 1270–1337), за кога се зна да је одрастао на двору краља Драгутина, где је стекао високо образовање које му касније послужило да игра значајну улогу у државним пословима. Код Црногораца то су владика црногорски (око 1670–1735) и црногорски кнез (1826–1860), први световни владар Црне Горе. Вековну укорененост имена на простору Балкана потврђује и топоним *Даниловград* у Црној Гори“ (Стевановић 2014: 84).

²⁹⁸ 'Бог се помиње' (Грковић 1977: 95); 'слуга Божји', 'Бог мисли на тебе' (Босанац 1984: 436).

²⁹⁹ „Тако се звао један од четворице „великих“ (за разлику од дванаесторице „малих“) старозаветних пророка, код нас Свети Илија „громовник“, који је (приликом покрштавања у средњем веку) у народној традицији наследио паганског словенског бога – громовника Перуна (код Германа Тора или Донара, код Грка Зевса, код Римљана Јупитера итд). Од давнина је заступљено у свим крајевима земље“ (Стевановић 2014: 125).

јована/јованна/њована/њвана (јована – мон. 20 / мир. 124; њвана – мир. 28) *Јован* и *Иван* су имена иста по пореклу (од грч. Јоан, старохебрејски Yohanan).³⁰⁰ Име је носио претеча и крститељ Јован, јеврејски пророк кога хришћанска црква сматра последњим пророком Старог завета (Грковић 1983: 91). На фрескама и међу монасима из временског периода када су настале Дечанске хрисовуље, а то је из периода оснивања манастира, била је уобичајена форма *Јован*, што би значило да је облик *Иван* био у употреби међу обичним верницима, а облик *Јован* резервисан само за монашки ред (Грковић 1983: 91). Два века касније, XVI веку (и касније), анализа грађе Дечанског поменика показује да се стање променило, па се оба облика јављају у народу. Име *Јован* је најзаступљеније име у Поменику, у мирским редовима се бележи неупоредиво више него у монашким (124 пута), док се *Иван* јавља само у мирским круговима. Иако је етимолошки име *Јован* исто што и *Иван*, фонетска разлика је довољна да се у народу ови облици тумаче као различити. Управо чињеница да је облик *Јован* у једном периоду у средњем веку било ограничено само на црквену употребу наводи на закључак да је то разлог велике популарности овог облика касније, јер су се тако звале многе велике и историјски значајне личности.³⁰¹

Од облика *Иван* забележене су следеће форме: њванца (мир. 3) (*Иван-* + *-ац*), њванниша (мир. 1) (*Иван-* + *-иш*), њванча (мир. 1) (*Иван-* + *-чо*),³⁰² њвка (мир. 1) (*Ив[а]-* + *-ко*). Од облика *Јован* забележени су следећи изведени облици: њовѡ/ѡовѡ/ѡовоу (мир. 52), ѡова/њова (мир. 9), њованца (мир. 3) (*Јован-* + *-ац*), њованниѡ (мир. 7) (*Јован-* + *-ица*), ѡвниѡ (мир. 27) (*Јов[а]-* + *-ица*), ѡвка (мир. 4) (*Јов[а]-* + *-ко*), ѡвѡ (мир. 2) (номинатив, *Јов[а]-* + *-че*), ѡѡѡ (мир. 2).

јовна (мон. 2) Библијско име, од хебр. יְהוָה – Бог га чува. Јавља се само у монашким круговима. Забележена је и варијанта јовна (мир. 1).

јоѡѡфа (мон. 18) Библијско име, од хебр. יוסף – Бог умножава. У библијској легенди Јосиф је онај кога су браћа продала у ропство, па се он поштењем и памећу уздигао до највишег достојанства на двору фараоновог; по хришћанском предању Јосиф је муж богородице Марије, па је име како јеврејско тако и хришћанско (Стевановић 2014: 141).

јоасафа/јоасафа (мон. 4) „Име јунака из приче Варлаам и Јоасаф која је преведена на старословенски најкасније у XIV веку. Прича је индијског, а име Јоасаф сиријског порекла“ (Грковић 1977: 106). У *Просвјетином именованом* име *Јоасаф* је варијанта имена *Јосиф* (Босанац 1984: 286).

јакѡва³⁰³ (мон. 3 / мир. 32) Библијско име, од хебр. יְהוָה – Ја’ скраћено од יהוה Бог, אָבִיב *пета* (*траг*), приписано значење: *који следи Бога*.³⁰⁴ У Дечанском поменику име је популарно у мирским круговима. Забележени су хипокористични облици: јакю (мир. 2) и јакшю (мир. 5).

јѡѡса/јѡѡѡса/јѡѡѡса (мон. 6 / мир. 7) Библијско име јеврејског законодавца, од хебр. מֹשֶׁה. У Дечанском поменику је забележено једнако у монашким круговима и у народу.

³⁰⁰ „Иван: исто је што и Јован. Док је грчко „и“ гласило као вокал, име Јоан смо примили као Иван. Касније је постао облик Јован, јер се грчко „и“ стало изговарати као „ј“. [...] Приписано значење: „Бог се смилвао; Бог је милостив; Богу мио. [...] Код нас је прво забележен облик Иван у 13. веку, затим Јован, које је у почетку било веома заступљено на фрескама и међу монасима, а мање у народу. У дугом периоду средњег века у народу сматрана су за два различита имена. Вук Караџић наводи пример да су се две рођене сестре звале Ивана и Јована. [...] За разлику од Јована које је код Срба, Црногораца и Македонаца уобичајеније, Иван се код Руса, Бугара, Хрвата и Словенаца чешће користи“ (Стевановић 2014: 139).

³⁰¹ Име *Јован* је било име папа, византијских царева, теолога, отаца грчкоправославне и ранохришћанске цркве, многих краљева, велможа, деспота, војсковођа итд. (Стевановић 2014: 139).

³⁰² Облик *Иванчо* није пронађен у речнику М. Грковић, али је пронађен међу облицима од имена *Иван* у речнику П. Стевановића (2014: 139).

³⁰³ У Старом завету: Аврам је имао сина Исака, Исак – Јакова, а Јаков, који је од Бога добио име Израил, имао је 12 синова, од којих је настао Богом изабрани јеврејски народ (Станковић 2001: 45).

³⁰⁴ „Сагласно библијској легенди, Јаков, близанац, рађајући се ухватио је свог прворођеног брата Исака за пету, како би се родио. [...] Међу најраније поменутих личностима са овим именом код нас је митрополит српски, први игуман манастира Светих архангела Михаила и Гаврила код Призрена (Стевановић 2014: 132).

Трећој групи, именима Христових ученика и првих следбеника (апостола, еванђелиста и апостолских мужева), припадају имена која су у Поменику веома учестала и чија фреквенција показује да су нарочиту популарност имала међу обичним верницима.

андрѐа (мир. 1) / андрѐю (мон. 2 / мир. 19) Име *Андреја* је варијанта имена *Андреј*, од грч. Ανδρέας – *храбар, мужеван*. У Дечанском поменику је забележен само један пример имена *Андреј* у народу. Забележени су изведени облици: андрѐаша (мир. 1), андрѐю (мир. 2), андрѐа (мир. 1). Облик *Андреја* је популаран у народу. Поред овде поменутих, многи изведени облици имена *Андреј* биле су популарне у народној ономастици од старине и током свих протеклих векова (Стевановић 2014: 24).

лазара (мон. 5 / мир. 26) Календарско име *Лазар*, од El'azar – *помаже бог*, није носио ни мученик ни светитељ, ипак је ушло у хришћански календар, јер су га носила два човека из периода раног хришћанства: један из Христове приче о убогом Лазару, а други Лазар је брат мироносица Марте и Марије (Грковић 1983: 92). Име се пар пута јавља у монашким круговима, углавном је популарно у народу. У народу су забележени хипокористици лазџ 18, лалнна 1 (*Лал[а]- + -ин*), лалоша 2 (*Лал[а]- + -ош*).

лоуќџ/лџќџ (мон. 1 / мир. 20) Библијско име, од грч. Λουќας < лат. Lukas – *који светли, зрачи*; име једног од четири јеванђелиста. Име је присутно најчешће у мирским редовима. Забележени су изведени облици лџана (мир. 2) (*Луј[а]- + -ан*, *Луја* од *Лука*) и лџкача (мир. 2) (*Лук[а]- + -ач*).

марка (мон. 6 / мир. 79) Име једног од четворице јеванђелиста, од лат. Marcus. Постоји неколико варијаната у вези са значењем овог имена.³⁰⁵ Име је популарно у мирским редовима.

маџѐа (мон. 4 / мир. 13) хебр. matitjahu, лат. Matthaeus – *дар бога Јехове* / маџѐю 4 (лат. Matthias) У нашем језику се јављају два библијска имена *Матеј* и *Матија*. *Матеј* је апостол и један од четворице јеванђелиста, а *Матија* је апостол који је дошао уместо Јуде Искаротског (Грковић 1977: 128). Облик *Матеј* је заступљенији од облика *Матеја*, који се јавља само у народу. Изведене форме ових облика забележене у Поменику су маџџ (мир. 12) и маџка (мир. 2) (*Мат[а]- + -ко*).

пабла (мон. 7 / мир. 25) Календарско име, од грч. Παυλος < лат. Paulus – *мали*, име Христовог апостола. Забележени су следећи изведени и хипокористични облици: пакџ/пакџџ (мир. 26), паква (мир. 3) (*Пав[а]- + -ко*), паквиџ (мир. 2) (*Пав[а]- + -ица*), пакџна (мир. 6) (*Пав[а]- + -ун*).³⁰⁶

петра (мон. 8 / мир. 77) Календарско име, веома распрострањено од најстаријих времена до данас, од грч. Πέτρος – *стена, камен*. Ово име, према мишљењу П. Стевановића, симболише непоколебљивост, одлучност и постојаност, што вероватно потиче од значења појма од ког име води порекло, а то може бити разлог што су ово име у прошлости носили неки краљеви и цареви.³⁰⁷ Чињеница да се тако звао један од дванаесторице христових

³⁰⁵ 1. Mars, Martis – веза са римским богом Марсом; 2. mas, maris – мужеван; 3. marceo – бити слаб, увео, млитав. Утврђено значење је: 1. син Марсов, ратник; 2. или – мужеван, јак као маљ, чекић (Вашић Грос 2013: 88). „По обичају се надева деци рођеној у марту. Марко је једно од укупно осамнаест римских мушких имена (Aulus, Caius, Lucius, Publius, Tiberius као Quintus пети, Sehtus шести и др.) и само је оно остало присутно и популарно у свим европским језицима. [...] Код нас један од најраније поменутих са овим именом био је бан Рашке бановине јо у 11. веку. Почев од тада, па све до данас, било је релативно често у народу. У 15. веку јавља се његов хибридни облик осведочен у имену војводе од Подриња, који се звао Марко(мир) Бранковић. Претпоставља се да му је скорашња велика популарност у народу везана за највећег јунака наших народних песама Марка Мрњавчевића (око 1335–1395), сина краља Вукашина, кога је народна песма од историјске личности преобразила у легендарног суперхероја Краљевића Марка, који је оличење јунаштва, витештва, честитости“ (Стевановић 2014: 183–184).

³⁰⁶ Може бити и варијанта имена *Паун* (Грковић 1977: 153).

³⁰⁷ Од имена *Петар* је изведено *Петровка*, под којим је позната биљка црквина, штиреница, и више воћака које дозревају на Петровдан, нпр. јабука, крушка, смоква и др. [...] Тако су се у прошлости звала три руска и и два бразилска цара, краљеви Португалије, Кастиље, Арагона (сви Pedro), Угарске, и др. Цркве Светог Петра постојале су по целом балканском приморју и другим областима Балканског полуострва, што је утицало на то да током низа векова ово име има скоро једнаку високу популарност у народу. У близини Новог Пазара

апостола, допринело је томе да је ово име постало, преко хришћанског календара веома раширено широм хришћанског света. *Петар* је једно од врло фреквентних имена у Поменику, нарочито међу обичним верницима где је заступљено два пута више него међу црквеним лицима. У Поменику се јавља велики број изведених облика од основе *Пет-* и од хипокористике основе *Пеј-*: пею (мир. 70), пеака (мир. 1) (*Пеј[a]-* + *-ак*), пенка (мир. 2) (*Пеј[a]-* + *-ко*), пенчина/пећина (мир. 9) (*Пејч[a]-* + *-ин*), пекџ (мир. 4), перџа (мир. 2) (*Пер[a]-* + *-чо*), петка³⁰⁸ (мир. 33), петоша (мир. 2), петрашина/пѣтрашина (мир. 2) (од *Петраш-* + *-ин*, или изведено од корена имена *Петар* и наставка *-ашин*, према именима *Вукашин*, *Добрашин* итд. према Грковић 1977: 157), пѣтрашка (мир. 1) (*Петраш-* + *-ко*), пешџ/пѣшџ (мир. 6).

симџона/ѣимџона (мир. 39) Библијско име, од хебр. *Šim'on* – *слушати, онај који слуша Бога*. Јавља се само у мирским редовима.

симџона/ѣимџона (мон. 30) Симеон је име различито од *Симон* (Грковић 1977: 179), иако води порекло из истог старохебрејског корена. Међутим, Стевановић (2014: 261) сматра да су „Симеон и Симон иста имена која су због различитих превода са хебрејског у далекој прошлости фактички, језички и говорно издвојена у засебна имена“. Јавља и у изведеним облицима: симџ (мир. 5), симџона (мон. 2). Историјски списи показују да су ова имена од примања хришћанства присутна само као монашка имена, не бележе се у мирским круговима) (в. поглавље *Поређење са другим изворима*), док се данас и једно и друго име јављају у народу.

ѣомџ (мон. 3 / мир. 29) Библијско име, од грч. *Θωμάς*, хебр. *te'om* – *близанац*, један од дванаесторице Христових апостола. Нарочито је популарно у народу. Забележен је изведени облик томаша (мир. 2) (*Том[a]-* + *-аш*).

филнпа/ѣилнпа/филпа/хвилнпа (мон. 1 / мир. 26) Име хришћанског светитеља, од грч. *Φίλιππος* – *љубитељ коња*. Име је забележено готово само у народу. Јављају су и изведени облици филџ (мир. 1) и филџа (мир. 1) (*Фил[a]-* + *-оје*).

Четвртој групи (имена хришћанских мученика) припада мањи број имена забележених у Дечанском поменику.

васнџа (мон. 17 / мир. 4) Име хришћанског светитеља, од грч. *Βασίλειος* – *царски, краљевски*. У календару хришћанске цркве налазе се налазе два светитеља сличних имена којима је основа иста, а различити наставци. Прво се односи на Василија Великог, архијереја и писца литургије, а друго на јереја Василија (Грковић 1983: 92). Забележени су изведени облици: васна (мир. 4) и васа (мир. 1) (номинатив).

геџорџа/ѣџорџе/гџорџа/ѣџорџа (геџорџа мон. 10 / мир. 11; ѣџорџе мир. 2; гџорџа/ѣџорџа мир. 9) Све забележене варијанте воде порекло од грч. *Γεωργίος* – *земљорадник, ратар*.³⁰⁹ Облик *Георгије* је подједнако присутан у монашким и мирским редовима, док су остали облици присутни само у мирским редовима. „Свети Георгије је рођен у Кападокији у Малој Азији. Био је трибун у римској војсци. [...] Многи пагански обичаји су везани за његов празник, што указује да је заменио неко божанство паганског пантеона које је вероватно слављено у пролеће. То је важан разлог што се име осећало као народно“ (Грковић 1983: 92). У Поменику се јављају следеће изведене форме ових имена: од *Георгије* – гџџ (мир. 3); од *Ђорђе* – џока (мир. 1), џорџа (мир. 2), џорџ (мир. 10), џорџна (мир. 7); од *Ђурађ*: џџџџ/џџџа (мир. 57), гџорана (мир. 1) (*Ђур[a]-* + *-ан*), џџраша (мир. 1) (*Ђур[a]-* + *-аш*), џџџџџџ (мир. 14) (*Ђур[a]-* + *-ица*), гџорнџџ (мир. 1) (*Ђур[a]-* + *-иша*), џџџџа (мир. 1) (*Ђур[a]-* + *-ко*), џџџџџџ (мир. 1) (*Ђур[a]-* + *-ка*).

налази се Петрова црква, саграђена још у X веку, у којој је било седиште тадашње рашке епископије (Стевановић 2014: 224).

³⁰⁸ Име *Петко* је хипокористик од *Петар*, међутим, није искључена могућност да је име настало по седмичном дану (Грковић 1977: 157). Можда се може сврстати и у групу имена која у основи имају број (Грковић 1983: 39).

³⁰⁹ Према речима М. Грковић (1977: 88–89), *Ђорђе* и *Ђурађ* је од грчког *Георгије*, а сви остали облици су варијанте тих имена.

дмнтра (мон. 5 / мир. 13) Календарско име, од грч. Δημήτριος – *род, плод земље*. „Свети Димитрије је хришћански мученик рођен у Солуну у трећем веку као син високог војног старешине римске војске. Мученички је завршио живот у свом родном граду за време Галерија Максијана 305. године. Његов култ је био раширен у хришћанском свету, нарочито у Далмацији и на Балканском полуострву у 7. веку“ (Грковић 1983: 93). Забележени су хипокористични и изведени облици: днмџ/днмю (номинатив) (мир. 6), днјю (днню) (мир. 15), у народу популарнији облик дмнтра 55 / гмнтарџ³¹⁰ 4 (номинатив) и мнтра (мир. 2).

козмџ (мон. 2 / мир. 1) (грч. Κοσμάο – *свет, украс*), дамјана/дамјана/дамјана (дамјана мон. 2 / мир. 16) (грч. Δαμιανός – *кротитељ, победник*) Свечи Козма и Дамјан познати су под заједничким именом „Свети Врачи“ (или врачевци), лекари (врачи) који су бесплатно лечили народ.³¹¹ У Дечанском властелинству је постојала црква Светих Врачева. Осим облика козма, забележени су кџзмџ (мир. 2) и кџзмана (мир. 2) (номинатив).

ннколџ (мир. 131) Календарско име, од грч. Νικόλαος – *народ побеђује*. Име Никола је најфреквентније календарско име забележено у мирским редовима у Дечанском поменику. Настало је по имену истакнутог корифеја и архијереја из малоазијске покрајине Ликије, чији је култ био подстакнут преносом моштију у једанаестом веку у Бари.³¹² На Балкану му је посвећено много храмова, а у близини Дечана је подигнута црква њему посвећена, па се претпоставља да је то разлог што је ово име било тако распрострањено у Дечанском властелинству (Грковић 1983: 93). У Дечанском поменику су забележени следећи изведени облици: ннколаџ (мир. 3), ннколнџџ (мир. 3) (*Никол[а]- + -ица*), ннкџ (мир. 3), ннкашина (мир. 1) (*Ник[а]- + -ашин*), ннкла³¹³ (мир. 1), ннкшџ (мир. 6) (*Ник[а]- + -ица*), нннка (мир. 1) (*Нин[а]- + -ко*), ннна (мир. 1), ннноша (мир. 1) (*Нин[а]- + -ош*), нншко (мир. 1) (*Нинш[а]- + -ко*) (номинатив).

стефана (мон. 18 / мир. 41) Име хришћанског светитеља, од грч. Στέφανος – *венац, круна*. „Стефан је хришћански првомученик. Због подударности његовог имена са речју *круна*, дуго је био заштитник хришћанског царства новог Рима. Њему су биле посвећене многе цркве на Балкану, а велики број српских владара почевши од деветога века носио је његово име. Међу становницима Дечанског властелинства је такође било распрострањено, али није примљено као владарско име него непосредно под црквеним или неким другим утицајем“ (Грковић 1983: 93). Име *Стефан*, које је сврстано и у групу календарских владарских имена, носили су сви владари из породице Немањића – од великог жупана Стефана Немање до последњег Стефана Уроша, као саставни део свог имена. Највећим делом заступљено је у првој половини Поменика, односно на страницама где се помињу владарска и монашка лица. Забележени су изведени облици: стеџана (мир. 1), стею (мир. 10), стнека (мир. 2), стнџ (мир. 2) / стпа (мир. 2) и као врло фреквентно међу у мирским редовима – степана (мон. 1 / мир. 46).³¹⁴

теодора (мон. 7 / мир. 8) Име хришћанског светитеља, од грч. Θεόδωρος – *дар од Бога*. Према речима М. Грковић (1983: 94) „постоје два светитеља са именом *Теодор*. Један је војсковођа, а други регрут, оба из Евхантије на Понту. Њихов култ је био проширен по целој Византији, а такође и на далматинској обали. Њихово лично име је нарочито давано у Бару, Котору, Улцињу, Дубровнику и Сплиту. У Бару се јавља у форми *Тудер* и *Тудро*, У Дечанском властелинству постојао је влашки катун Тудоричевци, а старешина се звао

³¹⁰ Варијанта имена *Дмитар* (дм>гм) (Грковић 1977: 65).

³¹¹ „По предању излечили су свог гониоца који их је осудио на смрт. У многим српским и суседним бугарским местима, Врачи се празнују због здравља. Болесници празнују њихове дане, а многи су им заветовани. О Врачима се у басми казује: *Воду варе, па ватру (болесникову температуру) гасе*“ (Кулишић/Петровић/Пантелић 1970: 78).

³¹² Од црквених личности тако су се код нас у прошлости називали епископ будимљански и епископ моравички (Стевановић 2003: 64).

³¹³ Могуће да је старинско име, варијанта имена *Никола* (Босанац 1984: 341).

³¹⁴ *Степан* је исто као *Стефан*, само је грчко φ супституисано словенским п још у општесловенској епохи, пошто Словени тада нису имали глас φ (Јовићевић 1985: 6). Облик *Стеја* настао је од *Стеван*, као и облик *Стијек* (ијек.). *Стеван* је исто као *Стефан*, само је φ>в (Грковић 1977: 186).

Тудориц“ . У Поменику су од имена *Теодор* забележени следећи облици: *тодора* (мон. 1 / мир. 4), *тодѣ* (мир. 6), *тошѣ* (мир. 2).

Петој групи, према подели М. Грковић (1983: 91), припадају календарска имена из владарског ономастикона, која су обрађена у поглављу о владарским именима забележеним у Дечанском поменику.

константина (мон. 5 / мир. 2) Име хришћанског светитеља, од грч. Κωνσταντίνος < Constantinus – *постојан*. Име *Константин* је ушло у хришћански календар по цару Константину Великом (306–337), који је проглашен за хришћанског светитеља због великог значаја у животу хришћанске цркве, јер је дозволио слободу хришћанској вероисповести (Грковић 1983: 94). Забележен је хипокористик *конт*а (мир. 1).

костадна (мир. 7) Варијанта имена *Константин*. Забележени су хипокористици *костѣ* (мир. 5), *колю* (мир. 1) и *котю* (мир. 2).

Шесту групу чине остала забележена хришћанска имена. Са већим бројем потврда забележена су четири имена.

савѣ/савоу (мон. 18 / мир. 22) Календарско име, од арамеј. Sābā – *старац*, *дед*. Многи архиепископи и патријарси су носили ово име, почев од Светога Саве Немањина. Готово подједнако је присутно у монашким и мирским редовима.

јанка (мир. 47) Име је изведено од хришћанске основе *Јан* (од чешког и пољског олика имена Јован – *Ĵohānān*, према Грковић 1977: 103) и словенског наставка –*ко*.

маџица/максина (мон. 19 / мир. 3) Календарско име, од грч. Μαξίμος < лат. Maximus – *највећи*. Име митрополита из XV века – Максима Бранковића (Стевановић 2003: 56).

арсенија (мон. 23 / мир. 2) Име хришћанског светитеља, од грч. Αρσένιος – *јуначан*, *узвишен*.

Од појединачних хришћанских имена и са бројем потврда мањим од двадесет забележена су:

авџентија/авџентија (мон. 2), *акакија* (мон. 1), *акина* (1), *алексѣ* (мир. 13) – забележено у форми *ашѣ* 1, *алезне* (ном.) (мон. 2), *алезандра* (мир. 1) – *лекѣ* 5, *ананија* 6 / *ананију* 5 (мон. 11), *андронија* (мон. 1), *анџонија* (мон. 9 / мир. 1), *антѣ* 1, *аранита* (мир. 2), *аџанаџа* (мон. 11 / мир. 2) – јавља се у формама *атанаска* 4 и *атанаско* 1 (номинатив), *кавѣла*³¹⁵ (мон. 1), *кенеџикта* (мон. 1), *кенијадина* (мон. 2), *васаријона* (мон. 1), *висаријона/висаријона* (мон. 10), *викентија/вџикентија* (мон. 2) – *виѣ* 1, *виџтора/вџиктора* (мон. 3), *гедеона* (мон. 1), *генаџа* 3 (мон. 1), *гераџа* (мон. 5) / *гераџа* (мон. 3), *герџа*³¹⁶ (мир. 1), *грџоџа* (мон. 8), *грџоџа* (мир. 4), *дамаскина* (мон. 2), *деспина* (мир. 1), *диомидија* (мон. 1), *диомидија* (мон. 17), *дидитрофана*³¹⁷ (мон. 2), *доментина* (мон. 1), *дородџа* (мон. 1), *досиџа* (мир. 1), *евгенија* (мон. 1), *евџија* (мон. 8), *евстатја* (мон. 3), *евстратна* (мон. 5), *епифанија* (мон. 1), *нгнатја*³¹⁸ (мон. 1), *иларијона/иларијона* (мон. 7), *инокентија* (мон. 2), *јаноша*³¹⁹ (мир. 1), *јерџију* (мон. 3), *јерџа* (мон. 3), *јерџа/јерџа* (мон. 4) (јавља се изведени облик *јерџа* 1),³²⁰ *јованикија/јованикија* (мон. 8) / *јованикија* (мон. 1) – јавља се у облицима *јаникија* (мон. 3) / *јаникија* (мон. 1), *кџија* (мон.

³¹⁵ Име *Вавила* није пронађено у речнику М. Грковић, у *Просвјетином именованом* пише да је име неустановљеног значења, док П. Стевановић (2014: 51) наводи да име води порекло од грчког Βαβύλα – име патријарха Антиохија: асоцира на назив античког града Вавилона, извед. арамеј./вавил. речи Babilu, Babilu *Бабилонка* тј. *врата Божија*. Код М. Шимундића (Шимундић 1988: 353) налазимо име *Вавилија* са истим објашњењем о пореклу и значењу имена, са додатком да је *b>v* из старогрчког изговора.

³¹⁶ Није пронађено у речницима, али претпостављамо да је постало од имена *Георгије*.

³¹⁷ Од грчке речи са значењем: *мајка га је показала* (Босанац 1984: 235). Није пронађено у осталим речницима.

³¹⁸ Латинско Ignatius се у словенском језику преводи као *Ватрослав* – од именице ignis (*ватра*, *огањ*), иако из грчког језика има значење – *рођен* (Шимундић 1988: XI).

³¹⁹ Може бити од *Јан(е) + ош*, као *Милош*, *Радош*, а може бити и да је мађарско име *Јанош* примљено код нас (Грковић 1977: 103). У *Просвјетином именованом* налазимо *Јан + ош*, а *Јан* је варијанта од *Иван*, *Јован*, или хипокористик од имена која имају ову реч: *Јаблан*, *Јадран* (Босанац 1984: 281–282).

³²⁰ *Јевто* < *Јефто* < *Јефта* < *Јефрем* (Грковић 1977: 104–106).

3) – забележен је изведени облик китана 1 (номинатив), кѣрка³²¹ (мир. 1), хипокористични и изведени облици коу 13, коцѣ 4 (*Кој[а]- + -ица*), коцѣнна 3 (*Којч[о]- + -ин*), коцѣнна (мир. 19), коцѣнна (мир. 3) – забележен је хипокористик коцѣ 1, лаврентѣна (мон. 1), левонтѣна (мон. 3), логѣна (мон. 2), манѣ³²² (мир. 1), манѣнна (мир. 11) – забележен је и варијанта манѣна (мир. 3), макаѣна (мон. 16), мараѣна³²³ (мир. 1), мардарѣна/мардарѣна (мон. 7), мартиѣна (мон. 1), мелеѣна (мон. 1) – забележене су варијанте мелеѣна (мон. 1), мелеѣна (мон. 3), као и изведени облик мелеѣна (мир. 1), мелеѣна (мон. 4), мелеѣна/мелеѣна³²⁴ (мон. 13), мелеѣна (мон. 8), мелеѣна (мон. 3), мелеѣна/мелеѣна/мелеѣна (мон. 6 / мир. 6), мелеѣна (мон. 1), нектарѣна/нектарѣна (мон. 3), неѣфѣна (мон. 1), неѣфѣна (мон. 3/мир. 3), нелеѣна³²⁵ (мон. 1), нелеѣна (мон. 4), нелеѣна/нелеѣна (мон. 2), нелеѣна/нелеѣна/нелеѣна (мон. 7), нелеѣна/нелеѣна (мон. 12), нелеѣна/нелеѣна (мон. 5), нелеѣна/нелеѣна/нелеѣна (мир. 5), нелеѣна³²⁶ (мон. 1), панѣна/панѣна/панѣна/панѣна (мон. 13), панѣна (мир. 3), панѣна³²⁷/панѣна (мир. 3), изведено је панѣна 1, партиѣна (мон. 2), партиѣна/партѣна (мон. 15), партиѣна³²⁸ (мир. 1), партиѣна (мон. 11/ мир. 1), партиѣна/партѣна (мон. 3), партиѣна (номинатив) / партиѣна (мир. 2), партиѣна/партѣна³²⁹ (мир. 2), партиѣна (мир. 7), партиѣна³³⁰ (мир. 1), партиѣна (мон. 5), партиѣна³³¹ (мон. 1), партиѣна (мон. 2) / партиѣна (мон. 4) – (варијанта имена *Рифѣна*, са променом $\phi > в$ (Грковић 1977:174)), партиѣна (мон. 5), партиѣна (мон. 1), партиѣна (мон. 6), партиѣна/партѣна (мон. 2), партиѣна/партѣна (мон. 5), партиѣна (мир. 1), партиѣна (мон. 3 / мир. 1), партиѣна (мон. 5 / мир. 2), партиѣна³³² (мир. 1), партиѣна (мир. 19), партиѣна/партѣна (мон. 12), партиѣна (мон. 1), партиѣна (мон. 5), партиѣна (мон. 1), партиѣна (мон. 2) / партиѣна (мон. 1), партиѣна (мон. 1), партиѣна (мон. 3), партиѣна³³³ (мир. 2), партиѣна (мир. 3), партиѣна (мон. 4/мир. 2), партиѣна (мир. 1), партиѣна³³⁴ (мир. 4).

³²¹ Хипокористик од *Киријак* (Грковић 1977: 111).

³²² Од *Манасѣ*, које је варијанта имена *Манасѣ* – библијско име (Грковић 1977: 126).

³²³ Име *Мараѣ* није пронађено у речнику М. Грковић, а П. Стевановић (2014: 181) сматра да је оно изведено од имена *Маријан*. У *Просвјетином именованом* ово име је настало од основе *Мар-+аиш* (Босанац 1984: 317).

³²⁴ Име хришћанског светитеља, а може се јавити и као хипокористик од имена *Миладин*, *Милан*, *Милорад* итд. (Грковић 1977: 136).

³²⁵ Од грч. речи са значењем *победник* (Босанац 1984: 341).

³²⁶ Име није пронађено у речнику М. Грковић и у *Просвјетином именованом*. М. Шимундић (1988: 261) и П. Стевановић (2014: 214) објашњавају да име има порекло у грчком језику: *Оноуѣриѣ* (грчки облик према речнику у: Јовићевић 1985: 184) и носи значење *добитак, који носи добитак*.

³²⁷ Од *Пантелејмон – свемилостив*, име хришћанског светитеља (Грковић 1977: 154).

³²⁸ Име *Пејѣ* нисмо пронашли у речницима којима смо се служили, али претпостављамо да је постало од хипокористика *Пејѣ* и суфикса *-ѣ* (Клајн 2003: 182).

³²⁹ Име није пронађено у речницима М. Грковић и П. Стевановића, али претпостављамо да је хипокористик од *Рисантије* – које је име хришћанског светитеља (Грковић 1977: 173). *Име Рисантије* има значење *златно цвеће* (Босанац 1984: 373).

³³⁰ Име није пронађено у речнику М. Грковић и у *Просвјетином именованом*. Од имена *Родѣијан* које је грчког *Rodope* – топионица, ковачница ланаца у античкој Фракији (Стевановић 2014: 243).

³³¹ Од грчке речи са значењем: *јак, силан, снажан* (Босанац 1984: 375).

³³² Мишљења смо да се ради о имену *Стасѣ* (*Стасѣ* – ном., акуз. *Стасѣ*), јер у речницима које смо користили облик *Стасѣ* није забележен, док је облик *Стасѣ* јасно објашњен. Име *Стасѣ* је исто што и *Стасѣ*, које је хипокористик од *Анастасѣ*, *Анастасѣ* (Босанац 1984: 395, Стевановић 2014: 23). Међутим, након консултација са професором Михаилом Шћепановићем, закључили смо да се име *Стасѣ* може сврстати и у словенска имена, према народној етимологији – од *стас*, *стасѣ*.

³³³ Није забележено у речнику М. Грковић. Хипокористик од *Филѣмон*, *Филимон* и др. (Босанац 1984: 256).

³³⁴ *Чубѣ* је од *Чубријан*, које је варијанта имена *Кипријан* (Грковић 1977: 111).

5.4.2. Хришћанска женска имена

Хришћанска женска имена су мање бројна. Фреквентна су имена од малог броја основа.³³⁵ Готово половина имена настала је према мушким именима. Ради бољег прегледа, имена смо поделили у две групе.

Прву групу чине фреквентна имена и имена са већим бројем изведених облика.

анџ (мон. 4 / мир. 7) Библијско име пореклом од хебр. *חַנּוּכָּה* – *милост, захвалност*. Јављају се изведени облици: анџа (мир. 2) (*Ан[а]- + -ица*), анка 1 (номинатив) (*Ан[а]- + -ка*), анџша 1 (номинатив) (*Ан[а]- + -уша*), анче 1 (номинатив) (хипокористик од *Ана*).

ангелію/ангелџ/ангелію/ангелню (мон. 4 / мир. 38) Име води порекло од грч. *αγγελος* – *весник, посланик*. Изведени су облици имена: анџ (мир. 12), анџшџ (мир. 1) (од *Анђ[а]- + -уша*), аџшџ (мир. 4).

деспинџ (мир. 32) Име води порекло од грч. *δεσποίνα* – *деспотица, деспотова жена*. Изведен је облик деспџ 1.

јанџ (мир. 46) Име је варијанта имена *Ана*, или је хипокористик од имена *Јована*. Изведени су облици: јанџ (мир. 16) (*Јан[а]- + -ка*), јаню 1.

елену/еленџ/елџну (мон. 2 / мир. 14) Име хришћанске светитељке, од грч. *Ελενη* – *сунчева светлост*. „Приписано тумачење: сјајна, блистава. Оличење је женске лепоте“ (Стевановић 2014:135). Изведени су облици: елџ/ елу (мон. 2/ мир. 40), елџю (мир. 2) (*Јел[а]- + -ача*), елџа (мир. 7) (*Јел[а]- + -ица*), елушџ (мир. 2) (*Јел[а]- + -уша*), еленџ (мир. 1).

елисавџ (мон. 16) Библијско име, од хебр. *Eliseba* – *бог је заклетва*. Забележено је само међу монашким именима.

еринџ (мир. 27) Име хришћанске светитељке, од грч. *Ειρηνη* – *мир*; у средњем веку преузети народни облик имена *Ирина*. Јавља се само у мирским редовима.

кандакню (мир. 4) / кандагню (мир. 1) / кандаџню (мир. 2) Библијско име од грч. *Κανδακη*. Према речима П. Стевановића „име моћне и богате краљице Етиопије у време када је апостол Филип крстио једног Етиопљанина“ (Стевановић 2014: 147).³³⁶ Изведени су облици: канџ (мир. 5), кангю (мир. 1), канџшџ (мир. 1) (*Канд[а]- + -уша*).

екатџинџ (мир. 1) Име хришћанске светитељке од грч. *Αικατερινη* – *чиста нада*. Изведени су облици: катџ (мир. 25), каталџинџ (мир. 1), катнџ (мир. 7) (*Кат[а]- + -на*).

магџдаленџ (мир. 1) Библијско име од грч. *Μαγδαληνη*: „Жена из малоазијског градића Магдале. У Библији се јавља личност Марија из Магдале (Марија Магдалена). Код хришћана се затим почело употребљавати као лично име“ (Грковић 1977: 275). Забележени су облици: магдалннџ³³⁷ (мон. 3), маџ (мир. 1), мандџ (мир. 8), магдаленџ (мир. 2).

марню (мон. 3 / мир. 6) Библијско име од грч. *Μαρια* < хебр. *Miriām*. Забележени су изведени облици: марџ (мир. 64), марџа (мир. 14) (*Мар[а]- + -ица*), марџшџ 3 (*Мар[а]- + -уша*).

Према *мушким именима* настао је мањи број имена из ове групе.

днџтрџ (мир. 17) Забележен је изведени облик днџтрџ (мир. 3).

нованџ (мир. 23) Забележени су изведени облици: нованџа 1 (*Јован[а]- + -ица*) (мон. 1), новџа (мир. 8) (*Јов [а]- + -ка*), нованџ (мон. 1 / мир. 6), нованџа 1.

колленџ (мир. 6)

колнџнџ (мир. 5) Забележени су изведени облици колнџ (мир. 1) и колнџнню (мир. 2).

ннџколетџ/ннџколџтџ (мир. 17) Забележени су изведени облици: нџю/нню (мир. 9), ннџа (мир. 3), ннџ (мир. 3), ннџа (мир. 4) (од *Николија, Николина, Николета*, в. М. Грковић 1977, М. Босанац 1984, П. Стевановић 2014).

петрџ (мир. 6) Забележени су изведени облици: петрџшџ (мир. 21) (*Петр[а]- + -уша*), петнџа (мир. 9) (*Пеј- + -ка*).

³³⁵ У фреквентна сврставамо имена са 20 и више понављања.

³³⁶ Исто тумачење налазимо код Шимундића (1988: 170).

³³⁷ Варијанта имена *Магдалена* (види: Грковић 1977, Босанац 1984, Стевановић 2014).

симонѡ/ѡмонѡ (мон. 3 / мир. 10)

ѡεωδορѡ (мон. 2 / мир. 7) Забележени су изведени облици: тѡδορѡѡ 1 (*Теодор[a]- + -ица*), тоднѡ (мир. 8), тѡдоρѡ (мир. 3), тодѡ (мир. 1).

Другу групу чине појединачна или имена са малим бројем потврда.

алеѡандрѡю (мон. 1) Име хришћанске светитељке, од грч. Αλεξανδρια.

анас-ѡ-асѡю (мон. 5) Име хришћанске светитељке, од грч. Αναστασια – *она која је васкрсла*. Забележен је хип. наста (номинатив) (мир. 1).

ангелннѡ/аннγελннѡ (мон. 1 / мир. 4) Име носи исто значење као и *Анђелија – весник, посланик*.

векроннѡ³³⁸ (мон. 1)

вонифантѡю³³⁹ (мон. 1)

ѡгнтѡ (мир. 1) Име је варијанта грчког имена *Агата – блага, добра, крепосна* (Босанац 1984: 16, 74).

евдокию (мон. 1) Име хришћанске светитељке, од грчког имена Ευδοκία – *добра воља*. Јавља се само једном међу именима монахиња.

евгеннѡю (мон. 4) Име хришћанске светитељке, од грчког имена Ευγενία – *благородна*. Јавља се четири пута међу монашким именима.

εφροѡѡѡ/εφροѡѡнѡ (мон. 8/ мир. 6) Варијанта имена *Еуфросина* које води порекло од грч. Ευφροσυνη – *веселје, радост*. Јавља се у монашким и мирским редовима.

εφροσнѡѡ (мир. 3) Исто што и εφροѡѡѡѡ, само је φ > в.

εφнѡнѡю (мон. 3) Варијанта имена Еуфемија од грчког Εύφημια – *добра судбина*. Јавља се само међу именима монахиња.

επραѡѡю (мон. 1)

ѡннѡю (мон. 2),

ѡенѡю (мир. 1) Име хришћанске светитељке, од грч. Ξενία – *тајанствена, странкиња*. Забележена је варијанта сеннѡю (мир. 2).

мадонѡ (мон. 1/ мир. 3) Име је у српски ономастикон ушло преко латинског, од лат. madonna – *госпођа, епитет Богородице*.

макарѡю (мон. 1) Варијанта имена *Макрија*, које води порекло од *Макрина* (Μακρίνη – *мршава, слаба*) (Стевановић 2014: 178).³⁴⁰

маргарѡѡѡ³⁴¹ (мир. 1) Име води порекло од грч. μαργαρίτης – *бисер*. Забележен је и облик маргнтѡ (мир. 7), које је примљено под утицајем других народа и које се укоренило у народу (Стевановић 2014: 181).

марннѡ (мон. 6 / мир. 7) Име хришћанске светитељке, од грч. Μαρίνα < лат. Marina – *морска*. „Атрибут Афродите, за коју се сматрало да је заштитница морнара“ (Стевановић 2014: 182).

марѡѡѡ (мон. 10 / мир. 4) Библијско име примљено преко арап. marta – *госпођа*.

ризнѡ (мир. 2) Име је изведено од *Риз[a]- + -на*, а *Риза* је од грч. Χρυση – *златна*.

салоннѡю (мир. 1) Библијско име примљено из хебр. Salōme – *господарица света*. Овај облик је забележен једном у мирским редовима, док је међу именима монахиња забележена варијанта солоднѡю (мон. 1).

сарѡ (мон. 1/мир. 1) Библијско име примљено из хебр. Sārā – *кнегиња*.

севаснѡю (мир. 1) Претпостављамо да је варијанта имена *Севастија – грч. Sebaste – узвишени, царски* (Стевановић 2014: 256, Шимундић 1988: 304).

сѡсанѡ (мир. 4) Библијско име пореклом од хебр. Šōšānnā – *бели крин*, а примљено је код нас у новије време преко западноевропских језика.

³³⁸ У речнику М. Грковић налазимо *Февронија – име хришћанске светитељке* (1977: 318).

³³⁹ Име *Вонифантија* није пронађено у речницима којима смо се служили у анализи.

³⁴⁰ Име *Макарија* није пронађено у речницима којима смо се служили у анализи.

³⁴¹ „На православном Истоку преовлађују имена са ’и’, а на римокатоличком Западу са ’е’ (Стевановић 2014: 181).

Ѡекла (мон. 1) Име хришћанске светитељке, од грч. *Θεκλα* – *слава богу*. Јавља се само једном међу именима монахиња.

Ѡиникъ (мир. 1) Име није пронађено у речницима, претпостављамо да је од *Фин+ика* или *Фини+ка*, а *Фин(а)* је хипокористик од *Еуфросина*, *Дафина*, *Јозефина* и др. (Босанац 1984: 59).

хинъ (мир. 1) Хипокористик од *Хиона*, које је од грчке речи са значењем *Снешка*, *Снежана* (Босанац 1984: 69).

хрїстинъ (мон. 3) Име хришћанске светитељке, од грч. *Χριστίνη*, према Стевановићу са значењем: *Христова*, *христовска*, *хришћанка* (Стевановић 2014: 309).

Према мушким именима настао је већи број имена из ове групе.

александръ/алеѡендръ (мир. 2), алексию (мир. 1), андрианъ (мир. 2), василию (мон. 1), давидоу (мир. 1), ѡенадню (мир. 1), ѡерасниъ (мон. 2), ѡѡркъ (мир. 1), ниникъ (мир. 3), ѡикниъ (мир. 3), ѡиковъ (мир. 5), ѡниќнию (мон. 1) / ѡниќнию (мон. 1), ѡниъ (мир. 1), ѡниа (номинатив) (мир. 1), кѡзманниа (мир. 1), лѡлъ (мир. 1), матронъ (мон. 2), ѡлиѡѡръ (мир. 7), ѡлю (мир. 2), павкъ (мир. 3), павѡшъ (мир. 2), пелаѓию (мон. 2) / пелаѓнию (мон. 1), планидъ (мон. 1), перѡнъ (мир. 1), софроннию (мон. 1), стенкъ (мир. 1), стелкъ (мир. 1), степанидъ (мир. 3) / стеѡанидъ (мон. 1), степанна (мир. 1), теѡдоѡию (мон. 2), теѡфанъ (мон. 2), ѡѡмандъ (мон. 1), томаннию/томаннию (мир. 3), трендофилъ (мир. 1), тренъ (мир. 1), ѡраноу/ќиранъ/ќиранъ/ќираноу (мир. 7), флиппъ (мир. 10), хѡракоу (мир. 1).

Најфреквентнија женска имена су секундарна имена, односно имена настала према мушким именима и изведени облици и хипокористици од примарних и секундарних хришћанских имена.

5.4.3. Хришћанска имена у мирским редовима

5.4.3.1. Мушка имена

Мушка имена мирјана уписивана су у рубрикама:

1. Подѡнь благоѡъстивымъ царемъ и краљемъ срѡвскыѡ земли (1б–2а)
2. Подѡнь благоѡъстивымъ господемъ срѡвскыѡ земли (2а–2б)
3. Здѡ подѡнь благоѡъстивымъ воеводемъ ѡугровлашкыѡ земли (3б–4б)
4. Я се подѡнь прѡзѡвѡтеромъ и прѡтопопемъ (53а–62б)
5. Здѡ подѡнь благоѡъстивымъ христїаномъ и всѡмъ болгаромъ (77а–124б)

За упис мушких имена мирјана предвиђене су 123 стране. Димитрије даскал је уписао имена на 34 стране, док су на 87 страна имена и записе дописивали други писари у XVII, XVIII и XIX веку. На странама за упис имена лица из мирских редова, у Дечанском поменику је забележено око 215 мушких хришћанских имена, хипокористичних и изведених облика, којима је именовано око 1810 лица.

На основу прегледа, видимо да се међу честим хришћанским именима јављају и деривати, а не само основне форме. Према речима Г. Јовановић (1996: 12), хришћанска имена су на поседима дечанског властелинства „имала доста развијену словенску деривацију, где се истиче основа *Бур-* (*Бурен*, *Бурђиц*, *Бураш*, *Буриш*, *Бура*, *Бурица*, *Буроје*), затим *Ив-* (*Иван'ц*, *Иваниш*, *Иваниша*, *Ивоје*), *Кост-* (*Костиц*, *Костица*, *Костило*), *Мих-* (*Михоилиц*, *Михо*, *Михоје*), а условно можемо прибројати и основу *Лал-*, ако је схватимо као дериват од

Лаз- (*Лалин, Лалош, Лале, Лалко, Лалоје*), док остале основе ређе добијају деривате (нпр. иако је *Никола* врло често име, јављају се само усамљени деривати *Николиџ* и *Никиша*)“.

Највећи број примера у Дечанском поменику забележен је од хришћанске основе *Јов-* од *Јован* (*Јован, Јова, Јованаџ, Јованица, Јовица, Јовко, Јово, Јовче, Јоџа*) са укупно 232 забележена примера (*Јован* 124 и остали деривати 108).³⁴² Први облик имена *Јован, Иван* од основе *Ив-* (*Иванаџ, Иваниш, Иванчо, Ивица, Ивко*) је знатно мање заступљен – од ове основе забележено је укупно 34 примера. Са великим бројем примера забележене су следеће основе и имена:

– основа *Пет-* од *Петар* (*Петко, Петош, Петрашин, Петрашко, Петрушин, Пеша*) и од ње изведена основа *Пеј-*³⁴³ (*Пејак, Пејко, Пејота, Пејчин, Пека*), од којих је забележено укупно 209 примера (*Петар* 77 и остали деривати 132).

– основа *Ник-* од *Никола* (*Никола, Николај, Николица, Ника/ Нико, Никашин, Никиша, Нинко, Нино, Нинош, Нишко*), са укупно 150 забележених примера (*Никола* 131 и остали деривати 19).

– од имена *Стефан* са свим облицима – оним насталим супституцијом *ф* у *п* или *в* (*Степан, Стеван*), као и оним хипокористичним (*Стеја, Степа*) забележено је укупно 105 примера (*Стефан* 41, *Степан* 46 и остали деривати 18).

– од имена *Димитрије* изведени су облици: *Дима, Дмија, Дмитар, Гмитар, Митар*. Забележено је 97 облика (*Димитрије* 12, деривати 85).

– основа *Ђур-* од *Ђурађ* (*Ђура, Ђуран, Ђураш, Ђурашко, Ђурица, Ђуриша, Ђурко*) са укупно 85 забележених облика.

– основа *Пав-* од *Павле* (*Пава, Павић, Павко, Павун*) од које су забележена 62 примера (*Павле* 25 и деривати 37)

– основа *Лаз-* од *Лазар*, и од ње настала основа *Лал-* (*Лаза, Лалин, Лалош*) од којих је забележено је 47 примера (*Лазар* 26 и деривати 21)

– основа *Мих-* од *Михаило* (*Мијаил, Миха/ Михо, Михат, Михоје*) од које је забележено је 44 примера (*Михаило* 30 и деривати 14).

Поред основа које помиње Гордана Јовановић, а које су забележене на поседима дечанског властелинства, у *Поменику манастира Дечана* се као учестале са различитим деривационим облицима јављају још основе: *Јов-*, *Ник-*, *Стеф-*, *Пав-*, *Пет-* и од ње изведена основа *Пеј-*.

Испитивана грађа показује висок степен присуства и учесталости хришћанских имена у мирским редовима. Забележено је око 20 имена са фреквенцијом од 20 до преко 130 потврда (*Табела: б*). Поједина хришћанска имена се јављају чешће међу световним лицима у односу на монашка, или чак само на страницама за помињање презвитера, благочастивих хришћана и благоверних жена. Нпр. име *Никола* се јавља 131 пут само у мирским редовима, *Симон* се јавља 39 пута. Само у мирским редовима јављају се имена: *Филип* (26), *Иван* (28), *Стамат* (20), *Аврам* (13), *Адам* (5). Већи број имена се јавља са неупоредивом већом фреквенцијом међу мирским, у односу на монашка имена: *Јован* (124/144),³⁴⁴ *Марко* (79/85), *Петар* (77/85), *Илија* (54/56), *Стефан* (41/18), *Степан* (46/47), *Сава* (22/40), *Јаков* (32/35), *Павле* (25/32), *Тома* (29/32), *Лука* (20/21), *Дамјан* (16/18), *Матеј* (13/17).

Без обзира на већу учесталост у мирским редовима у односу на ранији период, у творбеним могућностима хришћанска имена су у заостатку за словенским. Видели смо да се од поменутих најфреквентијих хришћанских имена тек десетак јавља са дериватима, док су сва фреквентна словенска имена творбено врло продуктивна.

³⁴² Наведени број се односи на укупан број забележених примера и од основних форми и од деривата.

³⁴³ *Пеја* може бити од *Пантелија* или *Петар* (Грковић 1977: 155). Претпостављамо да су облици од *Пеја* забележени у Поменику настали од *Пеја*, с обзиром на то да име *Пантелија* уопште није забележено у Поменику, а *Петар* и деривати од истог су врло фреквентни.

³⁴⁴ Број у мирским редовима у односу на укупан број.

Табела 6: Мушка имена са 20 и више потврда у Дечанском поменику

<i>Никола</i>	131
<i>Јован</i>	124
<i>Марко</i>	79
<i>Петар</i>	77
<i>Дмитар</i>	55
<i>Илија</i>	54
<i>Степан</i>	46
<i>Стефан</i>	41
<i>Симон</i>	39
<i>Јаков</i>	32
<i>Михаило</i>	30
<i>Тома</i>	29
<i>Иван</i>	28
<i>Лазар</i>	26
<i>Филип</i>	26
<i>Павле</i>	25
<i>Сава</i>	22
<i>Лука</i>	20
<i>Стамат</i>	20

5.4.3.2. Женска имена

Хришћанска женска имена из мирских редова уписивана су, како је предвиђено, у рубрици *Я се здѣ помѣнь благовѣрнымъ женамъ* (125а–150а). За упис имена предвиђено је 49 страна, од којих су две стране – 133б и 134а мутне и имена се нису могла рашчитати. Димитрије даскал је уписао имена на 11 страна, а на 38 страна имена и записе дописивали су други писари у XVII, XVIII и XIX веку. Женска имена световних лица су бележена и на страницама благочастивих хришћана, док је врло мали број забележен на првим страницама Поменика.

У Дечанском поменику, на странама за упис имена лица из мирских редова, забележено је 125 женских хришћанских имена, деривата и хипокористика којима је именовано око 750 лица. Забележено је десет имена са више од 20 потврда (Табела 7). За разлику од мушких, међу женским именима су најфреквентнији хипокористични облици *Мара*, *Јана* и *Јела*.

Табела 7: Женска имена са 20 и више потврда у Дечанском поменику

<i>Мара</i>	64
<i>Јана</i>	46
<i>Јела</i>	40
<i>Анђелија</i>	38
<i>Дестина</i>	32
<i>Јерина</i>	27
<i>Ката</i>	25
<i>Јована</i>	24
<i>Петруша</i>	21

5.4.4. Поређење са другим изворима

Осврнућемо се на стање у антропонимијском систему у периоду од XIV до XVI века приказано у релевантним изворима. Подаци и анализирана грађа Дечанских хрисовуља из XIV века у радовима појединих аутора јасно показују какво је тада било стање антропонимијског система: „У свим зонама овог властелинства, изузимајући албанска насеља, словенска имена су далеко најбројнија. То је поуздан доказ о стабилности и снази словенског живља у овом делу Србије почетком четрнаестог века“ (Грковић 1983: 124). Кад су у питању хришћанска имена из овог периода, Гордана Јовановић (1996:13) је, анализирајући распоред хришћанских имена према грађи коју хрисовуље садрже, у оквиру три групација: српске, влашке и арбанаске, закључила да „хришћанске компоненте ономастикона ове три етносоцијалне групације имају доста заједничког, али и посебних одлика, где је нарочито упадљив контраст албанског ономастикона, с једне стране, и српског и влашког с друге. За албански ономастикон, поред врло високог удела хришћанских имена (далеко већег него код Срба и Влаха), карактеристичне су специфичне албанске варијанте хришћанских имена *Дминко*, *Бон*, *Бин*, *Тануш*, затим сразмерно већа учесталост неких заједничких имена (као *Пав'л*, *Марко*), као и одсуство словенске деривације“.

Према речима М. Грковић (1986: 12), иако је XIV век време цветања хришћанства на овим просторима „хришћански календар није успео да промени традиционални однос широких народних слојева према имену као интимном делу бића“. Поређењем резултата истраживања Г. Јовановић на основу катастарског пописа области Бранковића из 1455. са закључцима о календарским именима у дечанском властелинству на основу Дечанских хрисовуља, М. Грковић (1983: 94) је такође указала на то да се за дуже од једног века у српском средњовековном ономастикону у области календарских имена нису догодиле никакве значајне промене. Поређењем хришћанских и словенских имена у дечанској области на основу турског пописа из 1485. године и Дечанских хрисовуља утврђено је да је словенска антропонимија имала несумњиву превагу над хришћанском, а уочљива је слаба деривација код хришћанских имена у односу на деривацију заступљену у словенском ономастикону

(Јовановић/Катић/Јаковљевић 2012: 276).³⁴⁵ Ипак, поредећи дефтер за Скадарски санџак из 1485. године са Скадарским земљишником из 1416. године, М. Пешикан (1983: 163) је закључио следеће: „смањен је удео имена од словенских основа, а увећан удео хришћанских имена, с тим што се јављају само у изведеницама Ђурађ (Ђура, Ђуриц, Ђуро) и Никола (Ника, Никац, Кола, Колац)“, што указује на то да је пробој хришћанских имена ипак отпочео у XV веку.

Резултате истраживања хришћанских имена у Дечанском поменику поредили смо са резултатима у другим релевантним изворима, по сличном принципу који је примењен код словенских имена. Резултате смо поредили најпре на ужем, затим на ширем плану.

Упоредили смо резултате о најфреквентнијим хришћанским именима забележеним у мирским редовима у Дечанском поменику, са фреквенцијом већом од 20 потврда, са резултатима о истим хришћанским именима из извора са којима смо поредили и словенска имена: *Дечанска хрисовуља III XIV век – ДХ III* (Грковић 1983), *Скадарски дефтер XV век – СД* (Јовановић/Катић/Јаковљевић 2012), *Дефтер из области Бранковића XV век – ДБ* (Грковић у: Мацура 2001) (Табела 8).

Табела 8: Приказ поређења најфреквентнијих хришћанских имена у мирским редовима у ПД са резултатима о истим хришћанским именима СД, ДБ и ДХ III

Мушка имена	ПД XVI–XIX века	СД XV век	ДБ XV век	ДХ III XIV век
<i>Никола</i>	131	121	754	60
<i>Јован</i>	124	67	516	/
<i>Марко</i>	79	14	67	8
<i>Петар</i>	77	6	56	15
<i>Дмитар</i>	55	46	2	31
<i>Илија</i>	54	3	27	2
<i>Степан</i>	46	96	<i>Стеван 1 / Степан 934 / Стјепан 66</i>	<i>Степан 16 / Стјепан 3</i>
<i>Стефан</i>	41	/	/	<i>Стефан 6</i>
<i>Симон</i>	39	/	/	/
<i>Јаков</i>	32	/	59	/
<i>Михаило</i>	30	9	<i>Михаил 34</i>	<i>Михоило 7</i>
<i>Тома</i>	29	/	3	/
<i>Иван</i>	28	29	134	35

³⁴⁵ „Чак и после толико година од христијанизације међу српским народом је вековима словенски именослов имао превагу и осећао се као свој, што се види не само по његовој учесталости него и по творбеној способности – да гради велики број изведеница, скраћеница, хипокористика“ (Јовановић/Катић/Јаковљевић 2012: 276).

<i>Лазар</i>	26	/	39	3
<i>Филип</i>	26	/	3	/
<i>Павле</i>	25	/	16	<i>Пав'л 15</i>
<i>Сава</i>	22	1	2	/
<i>Лука</i>	20	/	4	1

Подаци приказани у табелама показују да је од 20 хришћанских имена која су у ДП најфреквентнија у мирским редовима, више од половине присутно у изворима од XIV века, односно од 1330. године. Нека од тих имена такође спадају у групу најфреквентнијих у изворима са којима је вршено поређење.

Поређењем са другим изворима извели смо још неке важне закључке. Име *Јован* се у XIV веку у ДХ уопште не појављује у народу, а само век касније у ДБ забележено је чак 516 потврда. Према попису из СД забележено је 67 пута, а више од два века касније у односу на ДХ постаје толико популарно да је *Јован* у Дечанском поменику име на другом месту по броју потврда, такође и име са највећим бројем деривата (100). С друге стране, први облик овог имена, *Иван*, имао је обрнуто пропорционалан развој по бројности, па је најмање потврда забележено у Дечанском поменику, док је у ранијем периоду тај број био много већи. Порастом фреквенције имена *Јован*, облик *Иван* је у народу постајао све мање популаран.

Поједина хришћанска имена су први пут у мирским редовима забележена у Дечанском поменику. Од XIV века па надаље, на територији коју обухватају анализирани извори, први пут су тек у Дечанском поменику забележена имена *Симон*, *Василије* и *Максим*.

Име *Стефан* налазимо у ДХ са малим бројем потврда, као и облик *Степан*, а онда тек у ПД где су забележени примери који потврђују да је *ф* прелазило не само у *п*, већ и у *в* (*Степан*, *Стеван*). У ДБ и СД не налазимо потврду за име *Стефан*. Милица Грковић (1983: 93) налази потврду само за облик у ком *ф* прелази у *п* (*Степан*, *Степоје*, *Степко*); само облик *Степан* налазимо и у XV веку (Јовановић/Катић/Јаковљевић 2012: 282). Популарност овог имена у каснијем периоду свакако је мотивисана жељом да се успостави веза са изгубљеном славом у прошлости (Поломац 2010: 229).

Од 18 имена са 20 и више потврда у Дечанском поменику, у континуитету од XIV до краја XIX века у сва четири извора јавља се осам имена: *Степан*, *Никола*, *Иван*, *Марко*, *Дмитар*, *Петар*, *Михаило* (*Михаил/Михоило*)³⁴⁶ и *Илија* – нека са великим бројем потврда, нека са само две потврде у изворима.

На питање у ком правцу је текао развој хришћанских имена у погледу учесталости имена уопште или неких одређених имена, што се можда може везати и за одређене личности у одређеним историјским периодима, покушали смо да одговоримо поредећи резултате од по десет најфреквентнијих хришћанских имена из истих извора: ДХ III–XIV век (Грковић 1983), СД XV век (Јовановић/Катић/Јаковљевић 2012), ДБ XV век (Грковић у: Мацура 2001), ДП XVI–XIX века (*Табела 9*).

³⁴⁶ Варијанте имена *Михаило* (Грковић 1977: 138–139).

Табела 9: Приказ поређења најфреквентнијих хришћанских имена у мирским редовима у ПД СД, ДБ и ДХ III

ДП XVI–XIX века	Број потврда	СД XV век	Број потврда	ДБ XV век	Број потврда	ДХ III XIV век	Број потврда
<i>Никола</i>	131	<i>Никола</i>	121	<i>Степан</i>	934	<i>Ђурађ</i>	61
<i>Јован</i>	124	<i>Степан</i>	96	<i>Никола</i>	754	<i>Никола</i>	60
<i>Марко</i>	79	<i>Јован</i>	67	<i>Јован</i>	516	<i>Иван</i>	35
<i>Петар</i>	77	<i>Ненко/Нико/Нинко</i>	58	<i>Димитриј</i>	486	<i>Дмитар</i>	31
<i>Дмитар</i>	55	<i>Дмитар</i>	46	<i>Ђурађ</i>	353	<i>Ђуроје</i>	25
<i>Илија</i>	54	<i>Ђура</i>	43	<i>Оливер</i>	364	<i>Андреја</i>	19
<i>Степан</i>	46	<i>Тодор</i>	31	<i>Петко</i>	287	<i>Степан</i>	19
<i>Стефан</i>	41	<i>Иван</i>	29	<i>Тодор</i>	254	<i>Павле</i>	15
<i>Симон</i>	39	<i>Ђурђ</i>	24	<i>Ђура</i>	154	<i>Петар</i>	15
<i>Јаков</i>	32	<i>Ђурашин</i>	15	<i>Иван</i>	134	<i>Васил</i>	12

Приказани подаци показују да имена *Никола* и *Степан* спадају у десет најфреквентнијих имена у сва четири извора у којима су бележена имена од XIV до XIX века. Име *Димитриј* у једном и варијанта *Дмитар* у три извора такође спадају у десет најфреквентнијих, као и *Иван* и *Јован*.

5.4.5. Приказ броја уписаних имена по периодима

Стање у антропонимијском систему се знатно променило од XV века, од када се примећује већа учесталост хришћанских имена што потврђују и други аутори. Према речима Ј. Стојановић (2013б: 182) „већ од 15. вијека знатно се шири број црквених имена, а почев од 15. вијека почиње да се шири творба од ових имена изведених словенским творбеним моделима што значи да су се имена већ одомаћила“. На основу поређења података о именима који постоје у српским писаним изворима из прве половине XIV века и података из турског тефтера из XVIII века јасно се види да је фонд хришћанских имена повећан, а словенских смањен (Грковић 2004б: 59). Дакле, почетак XV века у српској антропонимији представља време када су се у области Вука Бранковића потискивали у именима словенски језички елементи, а јачали хришћански (Грковић 2004б 59–60). Према речима П. Ивића (2014: 158) „на земљишту Хабзбуршке монархије, па донекле и у динарским крајевима, код Срба су у XVIII веку преовладала хришћанска имена, библијска или светачка имена (*Атанасије, Аврам, Алексије, Григорије, Димитрије, Захарија, Јован, Лука, Мојсеј, Никола, Павле, Петар, Сава* итд.). Српска имена су се тиме приближила онима код католика, где су од Тридентског сабора у XVI веку била допуштена само календарска имена, а такође и именима код већине православних народа. Ипак, у већем делу данашње Србије сачувана је стара традиција. Словенска имена као *Вељко, Вук, Вуле, Милан, Милисав, Милован, Милоје, Милош* остала су сасвим обична“. Поредети Скадарски земљишник из 1416. године и турски тефтер за Скадарски санџак из 1485. године, М. Пешикан (1983: 163) закључује: „смањен је удео имена од словенских основа, а увећан удео хришћанских имена, с тим што се јављају само у изведеницама *Ђурађ (Ђура, Ђуриц, Ђуро)* и *Никола (Ника, Никац, Кола, Колац)*.“

Испитивали смо уписе имена само оних писара који су палеографски анализирани у раду, дакле оних који су уписали већи број имена. Резултате испитивања приказали смо у Табели 10.

Табела 10: Приказ статистичких података имена уписаних по периодима

Писари	Словенска имена	Број лица именованих словенским именима	Хришћанска имена	Број лица именованих хришћанским именима	Остало
XVI век први писар Димитрије даскал	145 (39,72%)	400 (29,63%)	210 (57,53%)	940 (69,63%)	10 (2,74%)
XVII век први писар Христифор	37 (8,09%)	52 (4,08%)	48 (10,5%)	68 (5,34%)	/
XVII век други писар	126 (27,57%)	440 (34,56%)	124 (27,13%)	510 (40,06%)	1 (0,21%)
XVII век трећи писар	82 (17,94%)	150 (11,78%)	37 (8,09%)	50 (3,92%)	2 (0,43%)
збир у XVII веку	245 (53,61%)	642 (50,43%)	209 (45,73%)	628 (49,33%)	3 (0,65%)
XVIII век први писар	75 (27,67%)	145 (25,30%)	47 (17,34%)	127 (22,16%)	3 (1,10%)
XVIII век други писар (Хаџи Данило)	45 (16,60%)	90 (15,70%)	85 (31,36%)	190 (33,15%)	/
XVIII век трећи писар	4 (1,47%)	4 (0,69%)	12 (4,42%)	14 (2,44%)	/
збир у XVIII веку	124 (45,75%)	239 (41,71%)	144 (53,13%)	331 (57,76%)	3 (1,12%)
ЗБИР	514 (47,02%)	1281 (40,08%)	563 (51,51%)	1899 (59,41%)	16 (1,46%)

У периоду од краја XVI до почетка XIX века само писари чије смо рукописе палеографски анализирали уписали су око 1000 имена којима је именовано око 3500 лица. Од укупног броја забележених имена, око 475 имена, односно 47,5% је словенског порекла, а око 525 имена, односно 52,5% је хришћанског порекла. У категорију *остало* спада 16 имена, односно 1,4%. *Наглашавамо да је у ове бројеве урачунат и број имена монаха и монахиња: забележено је 136 имена монаха и монахиња, односно 12,3%, којима се именује 240 лица, односно 7,5%.* Имена су бележена највећим делом руком главног писара Димитрија даскала.

У овај број су убројена и имена словенског порекла световних лица, која су се нашла на овим странама. Тај број је занемарљив, свега 27 имена која су углавном локализована на странама 41б, 69а, 72а и 74а и нису записивана руком Димитрија даскала.

Главни писар, Димитрије даскал, крајем XVI века уписао је за 17,8% више хришћанских имена од словенских, а број лица именованих хришћанским именима је за чак 40% већи у односу на словенска. Посебно треба нагласити да хришћанска имена преовладавају управо на странама где су уписивана лица из народа (хришћани и бољари, благоверне жене), а не из црквених редова. На овим странама је уписано око 875 лица, од којих је 510 носило хришћанска имена.

У XVII веку број словенских имена и број лица именован словенским именима је нешто већи од половине укупног броја имена и уписаних лица – број словенских имена је већи за 7,88%, а број лица носилаца словенских имена је већи за свега 1,1%.

У XVIII веку уписан је већи број хришћанских имена у односу на словенска за 7,38%, а број лица именованих хришћанским именима већи је за 16,05%.

Од укупног броја забележених имена у периоду од краја XVI до XIX века, број хришћанских у односу на словенска већи је за око 5%, а број лица именованих хришћанским именима већи је за чак 19,33%.

На основу резултата може се извести један веома важан закључак: учесталост хришћанских имена у народу доживела је експанзију у периоду писања Поменика у односу на ранији период. Већи уплив хришћанских имена у народу указује на иако се мора имати у виду да један од разлога томе може бити то што су у српским споменицима, нарочито у поменицима често заступљена имена свештеника, монаха, ђакона, као што је случај са Помеником манастира Дечана. Тај закључак се не може објаснити тиме да су црквена лица уписивана до половине Поменика, јер имена у грађи овог Поменика показују да је уплив хришћанских имена у периоду под турском влашћу био велики и код имена људи који нису из црквених редова (хришћани, бољари и благоверне жене), где је уписано пет пута више лица.

5.5. ОСТАЛА ИМЕНА

У категорију *осталих имена* сврстали смо имена турског, мађарског и италијанског порекла, затим имена за која нисмо пронашли објашњење у речницима којима смо се служили у току анализе,³⁴⁷ односно имена чије је порекло неутврђено. Према речима А. Милановића (2019: 104), није непознато да форме многих оних, које су потврђени у славеносрпском, а у нашем случају и у ранијем периоду, могу изазвати бројне недоумице. Из ове групе је забележено 50 имена, од тога највећи број имена нисмо пронашли у речницима којима смо се служили.

акѣѣѣ (84б), басараба³⁴⁸ (3б), варѣсѣѣ (111а), вергаша (56а, 105б), грѣсѣѣ (54б номинатив), гѣрѣѣѣ (98а), дѣрѣѣѣ (92а), дрѣѣѣ³⁴⁹ (89б, 106а), ѣѣѣѣ (148б), зѣѣѣѣ (131а), ѣѣѣѣ (122б), ѣѣѣѣ (87а), ѣѣѣѣ (131а, 151а), ѣѣѣѣ (123а), ѣѣѣѣ³⁵⁰ (131б), ѣѣѣѣ (36а), ѣѣѣѣ (89б, 91а, 96б, 97а*2, 105б, 106б, 113а, 142а), ѣѣѣѣ (91б), ѣѣѣѣ (116б), ѣѣѣѣ (77б), ѣѣѣѣ (91а), ѣѣѣѣ (120б*2), ѣѣѣѣ (94а), ѣѣѣѣ (121а), ѣѣѣѣ (102а), ѣѣѣѣ (91а, 149б, 150б), ѣѣѣѣ (77б), ѣѣѣѣ (77б), ѣѣѣѣ (81а) / ѣѣѣѣѣѣ (55б, 93а), ѣѣѣѣѣѣ (73б), ѣѣѣѣѣѣ³⁵¹ (27б), ѣѣѣѣѣѣ (16а), ѣѣѣѣѣѣ (99а), ѣѣѣѣѣѣ (81а), ѣѣѣѣѣѣ³⁵² (47б, 54а, 61б, 91а, 92а, 93б*2, 97б, 103б, 104б, 127а, 137б, 151а*2), ѣѣѣѣѣѣ³⁵³ (127а, 129а), ѣѣѣѣѣѣ (104б), ѣѣѣѣѣѣ (28а), ѣѣѣѣѣѣ (82б), ѣѣѣѣѣѣ (125а), ѣѣѣѣѣѣ (151а), ѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣ (65а), ѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣ (23а), ѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣ (121а), ѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣ³⁵⁴ (16*2, 2а*3, 53б, 57а, 73а, 98б, 108а, 114а, 118б, 142а), ѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣ³⁵⁵ (79а), ѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣ³⁵⁶ (93б), ѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣ³⁵⁷ (92а, 94а, 97а), ѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣ³⁵⁸ (54а, 55а, 77б, 76б, 91б, 100а, 100а, 111а, 143б), ѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣ (77б, 81а, 87а, 115б, 128а, 138б) / ѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣ³⁵⁹ (82б, 87а).

³⁴⁷ У ономастичкој анализи користили смо следеће речнике: *Речник личних имена* (Грковић 1977) као основну литературу, *Просвјетин именослов* (Босанац 1984), *Рјечник особних имена* (Шимундић 1988), *Српски именослов* (Јазаревић 2001), *Ономастикон (Етимологија са тумачењем имена православних светитеља)* (Стевановић 2003), *Речник имена* (Стевановић 2014).

³⁴⁸ Име угровлашког војводе.

³⁴⁹ Претпостављамо да је од имена *Дрен*.

³⁵⁰ Име није пронађено ни у једном речнику, али претпостављамо да је сложено име са значењем „када“ у основи – *Када* од *Кадифа* (арап.-тур.) назив цвета, односно баршуна узет за лично име (Босанац 1984: 81).

³⁵¹ Мушко име *Пијад* није пронађено у речницима, али претпостављамо да је настало према женском *Пијада* – 1) хипокористик од Олимпијада 2) (тур.-перс.) пешакиња (Босанац 1984: 127).

³⁵² Назив је за припадника мађарског племена у Ердељу (од мађ. Szekely) (Грковић 1977: 177).

³⁵³ Од тур. *Selim* – *здрав*, женско име према муслиманском мушком имену *Селим* (Грковић 1977: 304)

³⁵⁴ Од мађ. *ur* – *господин* + слов. наставак *-ош* (Грковић 1977: 200).

³⁵⁵ Итал. у преводу *Нека буде!* (види: Шимундић 1988: 256, Стевановић 2014: 294).

³⁵⁶ Од италијанског имена *Francesco* (Грковић 1977: 202).

³⁵⁷ Према мушком имену *Фруг* – Француз, човек из германског племена које је освојило Француску (Грковић 1977: 202).

³⁵⁸ Старинско име нејасног значења, вероватно изведено од глагола *х(о)тети* (Босанац 1984: 273).

³⁵⁹ Име није пронађено у речницима којима смо се служили, али претпостављамо да је женска варијанта мушког имена *Хотаиш*.

5.6. ПРЕЗИМЕНА (ПРОЕПОНИМИ)

Презимена су за Србе од већег значаја него имена, јер се њиме много више казује о оном ко га носи. „Презиме заправо казује оно што име, име од миља и надимак не чине; чији је презименовани, којој породици, фамилији или братству припада, или одакле је, шта је по занимању [...] Указује на крвно сродство, успоставља родословну везу и исказује предачко порекло потомака. Њиме се човек везује за своје претке, представља по пореклу и надовезује на породичну традицију“ (Лазаревић 2001: 285). „Презимена морају имати три битне карактеристике. Морају бити стална, непромјењива и наследна“ (Шимуновић 2009: 168).

О томе који су се облици заиста могли сматрати презименима, Томислав Маретић (1886: 90–91) закључује да „по своме постању и најстаријем народном осјећању само су оно права презимена, која се свршују на *-овић (-евић)*; све су друго имена која су исто секундарним путем могла добити значење презимена“. Широм старе српске државе уобичајени начин допуњавања личног имена, када га треба ближе одредити, било је очинство, тј. указивање на очево име; ако се очево име није казивало описно, слободном формулацијом, оно је добијало наставак *-ић*, који се додавао на основу имена или на присвојни придев: име *Станиша*, очинство *Станишић(и)*; име *Милан*, прис. *Миланов*, очинство *Милановић(и)* (Пешикан 1983: 136).

Према речима М. Грковић (1983: 101), мањи број људи је био обележен двоименском ознаком, која се углавном састојала од антропонима и патронима или од антропонима и надимка, док су се ближа одређивања личности постизала на различите начине: помоћу занимања, порекла, телесних особина и очевог имена. Не може се рећи да су та презимена била са правом функцијом, каква постоје данас, и за таква презимена М. Грковић даје термин *проепоними*.³⁶⁰ Писари у поменицима, према речима В. Полмца (2010: 237), уз прво име веома ретко уписују и ознаку секундарне детерминације (проепоним или антропономастички придевак), а уколико је присутан, проепоним представља: патроним, показатељ сродства, показатељ социјалног статуса.

Према мишљењу Радмила Маројевића (1984: 189–190), сва словенска презимена се могу „сврстати у четири творбено-семантичка типа, према постанку и према значењу облика од којих су постала. Први тип чине презимена на *-ић*, настала преображајем мушких патронима (уместо *ћ* у другим словенским језицима крајњи сугласник патронима је онај глас који је настао јотовањем *т*). Други тип су презимена на *-ов*, *-ев*, *-ин*, настала на бази присвојних придева. Трећи тип су презимена на *-ац*, *-анин*, *-ски*, изведена поглавито од имена места, која су настала функционалним преображајем некадашњих етника и ктетика. Четврти тип су презимена настала на бази индивидуалних и породичних надимака. Сва ова четири типа словенских презимена постоје и у српскохрватском антропонимском систему, мада сва презимена истог типа нису настала код разних словенских народа на исти начин.“ Класификација презимена Р. Маројевића се донекле поклапа са класификацијом М. Букумирића (2002), на основу које смо урадили поделу проепонима, јер су у оквиру ове поделе обухваћена презимена и словенског и хришћанског порекла, каква су забележена у Дечанском поменику. Структуралном анализом ономастичке грађе прикупљене у подручју горњег и средњег Лаба, М. Букумирић (2002: 18) је установио тројаку поделу презимена која су се нашла у тој грађи: презимена са личним именом, презимена са топонимом и презимена са апелативом у основи.

Поделу М. Букумирића допунили смо терминологијом М. Шћепановића (2003) и П. Шимуновића (2009) онда када је за тим постојала потреба.

³⁶⁰ М. Грковић (1983: 101) назива *проепонимима* имена из категорије оних која нису права презимена, али су на путу да то постану.

Облике забележене у Поменику означили смо и *проепонимима*, зато што за многе, и по творби и по значењу, нисмо сигурни да ли су заиста презимена или су само ближе детерминације лица уз чије име стоје, или, пак, само надимци. То се нарочито односи на облике проепонима по занимању: *Ђурчија, Сапунџија, Терзија*. У Поменику се презимена, или боље рећи проепоними јављају у виду другог члана двочлане формуле која се састоји од личног имена и неке детерминације која стоји уз име.³⁶¹ Други члан именске формуле је могао бити патроним, занимање, надимак или придев од имена оца.

Забележено је око 35 проепонима. Јављали су се углавном уз име у виду именске формуле име + проепоним, а самостално тек неколико пута. Уз већину проепонима који су забележени у народу, забележен је и податак о прилогу. Прилог су чинили новац, масло, зејтин, восак, предмети за покућство.

Проепоними забележени у Поменику подељени су са семантичког аспекта у три групе.

1) *Проепоними са личним именом у основи* (24 проепонима, 25 примера):

(ћоро) *анковџа* (146а), *вџнновџа* (151а), (стаја) *вџкирова* (151а), (нџванџ) *лазаровџ* (151а), (стана) *младеновџ* (151а), (радосавџ) *млаковџ* (121б), (расавџ) *мировџ* (151а), *петковџ* (џцџ) (120б), *радомирџ* (стоји самостално на стр. 147а), *радвановџ* (151а), (станџ) *равџ* (146б), (раднџ) *радошинџ* (146б), *станџ* (151а), проепоними изведени од хипокористичког облика имена суфиксом *-иџ*: (џванџ) *вџлетџ* (146б), павџа (59а, 111б), (вџча) *сидџ* (146б), од присвојних придева од властитих имена – (крсто) *андрџ* (4а), (костаџ) *стоанџ* (4б), (павле) *драгџ* (146б), (вџселинџ) *новџинџ* (151а), (раднџ) *ранџ* (151а), (живџ) *ПлПолџ* (151а), (рџжџ) *стоџа* (146б), забележен је једно име по мужу³⁶² или андроним³⁶³ – (стана) *станџ* (151а), а њиме се такође казује чији је именовани. Код свих проепонима је мушко име у основи.

2) *Проепоними са апелативом у основи* (5 проепонима, 10 примера):

а) по ватри: (ћрноћорскога) *арћнерџ* (3б), (сердарџ) *монсеа* (4а);
 б) од назива делова тела: (васна) *брџа* (7б);
 в) по занимању³⁶⁴: (коста) *терџна* (146б), (станџ) *ћрџна* (146б), (алеџа) *ћрџна* (146б), (радџнџ) *ћрџна* (146б), (нџванџ) *сапџна* (146б), (стонџ) *сапџна* (146б), (милџ) *сапџна* (146б);

3) *Проепоними са топонимом у основи* (7 проепонима, 10 примера):

а) са етником³⁶⁵ у основи – (анџнџ) *белџанџ* (38а), (нџкџфорџ) *приџенаџ* (38а);
 б) са ктетиком³⁶⁶ у основи (вџкентџ) *бџанџ* (10а);³⁶⁷
 в) са оронимом³⁶⁸ у основи – (дидџтрџ) *паџровџ* (21а, 38а), (васна) *ћрноћорскога* (8б), (савџ) *ћрноћорскога* (9б) (може бити и ктетик);

³⁶¹ „Сви народи на првој лествици развитка имали су једночлану формулу, једноставније речено имали су једно име. У својој најранијој историји Римљани су имали само једно име. У току развитка римског друштва јавила се потреба да се личности јасније идентификују. Стога су слободни људи стекли три имена. [...] Словени као и остали народи на најнижем ступњу развитка имали су само једно име које им је било довољно за живот. [...] Код источних Словена данас је у употреби трочлана формула састављена од личног имена, имена по оцу и презимена. [...] Код европских народа још од средњег века негована је формула састављена од два дела, од имена и презимена“ (Грковић 2017: 246–249).

³⁶² Име по мужу: Гојковица. Хасанагиница... (Шћепановић 2003: 15).

³⁶³ „Andronim је antroponim žene motiviran prezimenom, osobnim imenom или nadimkom muža (Носић 1993: 47).

³⁶⁴ Када су у питању проепоними по занимању, М. Грковић (1983: 101) пише да је било тешко утврдити да ли је у питању лично име по називу занимања, занимање одређеног лица или је занимање већ постало породично име.

³⁶⁵ Етник – становника неког места: Београђанин, Жупљанин итд. (Шћепановић 2003: 15).

³⁶⁶ Ктетик – придев од неког места (београдски, жупски) (Шћепановић 2003: 15).

³⁶⁷ О проблематици етника и ктетика види: Ћорић 2009: 71.

г) са значењем припадника неког манастирског братства, а може бити и ктетик у основи – (нгџиена данїлла) *дсџанскога* (4а), (данїлла) *дсџанскога* (13а), (монсел) *троношкога* (15а).

Проепониме смо разврстали и према подели Велибора Лазаревића (2001: 302), који дели презимена на *примарна* – она која су крштена (званична), и *секундарна* – она која су народна (незванична), која су живела у народу. Од укупног броја, забележена су четири примарна проепонима (*анковнѣ, радомировнѣ, раѡвнѣ, радошинновнѣ*), остали су секундарни, настали од форманата *-ац, -ић, -ски, -шки, -ин, -ов*.³⁶⁹ Овај закључак потврђује наше размишљање да је термин *проепоними* адекватнији за примере забележене у Поменику, који се не могу назвати правим презименима. Највећи број има лично име у основи – 24 од 35 проепонима.

³⁶⁸ Властито име рељефног објекта на земљиној површини (горе, врхови, гудуре) (Шимуновић 2009: 78).

³⁶⁹ „Од крштених (званичних) имена најчешће су настајала званична презимена, док су незванична (народна) настајала махом од скраћених имена – милоштица предака која су живела само у народу, односно житељима једног села или краја града. Нпр. од Аксентије (примарно Аксентијевићи) званог Сена (секундарно Сенић), од Павла (Павловићи) званог Павлица (Павличићи), од Степана – Степановићи, званог Стоша – Стошићи, од Драго – Драговићи, од Мило – Миловићи, с тим што секундарно презиме настаје одмах од оца сину, док примарно може настати и касније“ (Лазаревић 2001: 302).

5.7. АДАПТАЦИЈА ГРЧКИХ ИМЕНА

5.7.1. Адаптација појединих грчких слова

У многим старословенским, затим и српскословенским споменицима, евидентирано је присуство великог броја речи које су преузете из грчког језика и које су, прелазећи из једног језика у други, морале проћи кроз одређени вид адаптације. Кад говоримо о преузетим грчким речима, мислимо првенствено на лична имена, не само зато што су она овде предмет нашег проучавања, већ због тога што су имена, уопште, најшири позајмљени слој речи. Лична имена представљају посебан антропонимијски слој који је, са првим словенским преводом јеванђеља и других канонских књига, почео постепено улазити у систем словенских личних имена и том приликом био подвргнут процесу славенизације, тј. прилагођаван словенском фонетском и морфолошком систему (Гошић 1979: 27). Према мишљењу Р. Маројевића (1996: 19), међу православним Словенима хришћанство се ширило на словенском језику, при чему су грчка (и грцизирана) лична имена била морфолошки адаптирана, тако што је позајмљивана основа имена, док су грчки наставци, по правилу, изостављени. Лична имена се сматрају најинтернационалнијим речима, јер лако прелазе из народа у народ, ширећи се далеко од подручја на ком су се први пут јавила, а улазак грчких или грцизираних имена у старословенски језик везује се за мисионарску и преводилачку делатност Тирила и Методија и њихових ученика (Јовићевић 1985: 5).

Утврдили смо да већи број из групе хришћанских имена Дечанског поменика води порекло из грчког језика. Проблем у анализи адаптације имена из грчког у старословенски и друге словенске језике знатно је компликованији него што се на први поглед чини, зато што се мора водити рачуна о изговору у грчком језику, пошто је познато да грчки правопис у IX веку није следио изговор (Јерковић 1975: 124). Анализу смо ограничили само на репрезентативне примере на којима се адаптација јасно уочава, било у вези са вокалима, консонантима, или у вези са деклинацијом. При анализи имена служили смо се следећом литературом: *Лична имена у старословенском језику* Радојице Јовићевића (1985), *Транскрипција и адаптација грчких имена* Дамира Салопека (1986), као и студијама у којима је на одређеном корпусу приказан процес адаптације речи и имена из грчког језика (Стојановић 2002, Јерковић 1975, Гошић 1979).

Указали смо на доследности и одступања, на уочљиве појаве у адаптацији, што смо објаснили на примерима имена у којима се те појаве јављају. Наводили смо по неколико репрезентативних примера углавном мушких имена за сваку појаву коју објашњавамо. За женска имена важи све што је написано за мушка имена. Број уз имена указује на број забележених примера у датом облику. У заградама је дат облик имена у грчком језику према речнику Р. Јовићевића (1985). Најдоследније преношење слова и словних група из грчког језика забележено је код главног писара Димитрија даскала. У каснијем периоду доследност варира од писара до писара, али одступања од грчког оригинала нису честа, иако су забележени облици настали под утицајем народног изговора.

Адаптација имена се, према мишљењу Р. Јовићевића (1985: 8), одвија на различите начине, тако што та имена подлежу свим фонетским законима старословенског језика и прилагођавају се његовој граматичкој структури. Анализирали смо карактеристичне појаве у процесу адаптације имена грчког порекла и оних који су преко грчког ушли у старословенски језик, са фонетског и морфолошког аспекта. На фонетском плану, имена су готово потпуно преузета простом транслитерацијом: грчка слова су замењивана словенским, али, уколико је постојала гласовна разлика, приступало се фонетској адаптацији, тј. за поједина грчка слова пронађени су еквиваленти у ћирилици српскословенског језика; са морфолошког аспекта анализирали смо понародњена имена, под којим се подразумевају

грчка и грцизирана лична имена, чија је основа у старословенским споменицима битно измењена у односу на грчку основу (Јовићевић 1985: 8–9, 153).

Писање група са почетним вокалом i. Имена која почињу групама *ia-*, *ie-*, *io-*, *iou-* готово сви писари писали су углавном се држећи грчког оригинала. Изговор иницијалних група адаптираних са *ia-*, *ie-*, *io-*, *iou-* (*ija*, *ije*, *ijo*, *iju*) није одговарао духу словенског језика (Јерковић 1975: 125), стога су очекивани примери имена код осталих писара у којима се иницијалне групе преносе са *ia*, чиме се писање приближава народном изговору.

Група ia- је готово доследно адаптирана код имена која почињу овом групом, што значи да се у адаптацији по правилу пишу са *ia*, у складу са грчким изговором, односно са *ia/ia*,³⁷⁰ у складу са традицијом ресавске писмености: *иакоѿа*³⁷¹ 2 (гр. *Ιάκωβος*)³⁷² / *ia*коѿа 1 / *ia*коѿа 27, као и у имену *ia*ниѿа 1, које је варијанта имена *Јоаникије*. Са мањим бројем потврда забележени су примери у којима је адаптација прилагођена народном изговору: *ia*коѿа 4, *ia*коѿѿ 5; у једном примеру је почетно *i* испуштено – *а*коѿа 1, претпостављамо да је писар име адаптирао по угледу на она имена у којима се почетно *ε* изговарало као *je*, па је и почетно *a* изговарао *ja*, а као такво одговара народном изговору: *Јаков*.

Група ie- се јавља само једном недоследно у имену *ie*фреѿа, на месту где га етимолошки нема (Ефраѿи),³⁷³ На другом месту, у имену *Јеротеј* где очекујемо почетно *i* (*Ιερόθεος*), налазимо облик прилагођен народном изговору, без почетног *i* – *ε*ροѿεа 2.

Група io- адаптирана у писању са *io-* може се читати на два начина: књишки *ijo-* и народни *jo-* (Стојановић 2002: 149). У Дечанском поменику, као што је случај са овом групом у Бјелопољском јеванђељу³⁷⁴, све су речи писане на исти начин: у складу са грчким изговором и имају књишки изговор *-ijo*, али и у складу са ресавском традицијом: *io*аѿиѿа 2 (*Ιωακίμ*),³⁷⁵ *io*аниѿа (*Ιωαννίης*) 7, *io*наа 1, *io*саѿа 2 / *io*саѿа 2; *io*анна (*Ιωαννης*),³⁷⁶ *io*ѿѿа/*io*ѿѿа (*Ιωσηφ*) 17, али и *io*ѿѿа 1.

Поред облика *io*анна, забележен је пример *io*ѿѿана где имамо и други знак адаптације, то је сугласник *v* између вокала *o* и *a* који затвара хијат, а ова појава се среће и у *Чајничком јеванђељу* (Јерковић 1975: 125).

Народном изговору прилагођено је име *ia*ниѿа 1. Неприлагођену адаптацију налазимо у примеру *io*аниѿа 1, где је извршено одступање писањем групе *ia* иза *io* (што би звучало *Јојаникија*).

Групе прилагођене народном изговору имамо у примерима понародњених, изведених имена *ia*ниѿѿ, *ia*нка, *ia*ниѿа итд., која главни писар није уписивао.

Писање грчког вокала v. На фонетском плану уочава се адаптација грчког вокала *v* словенским графемама *ou*, *ni* и *v*. У старословенском је постојало посебно слово (*v*, *v*) ижица, које се у старословенској писмености чува у непреведеним грчким речима (Ивић/Јерковић у Ивић 2008: 501). Ижица се мешала са *n* и *ou*, а могла је имати вредност *v* када се нађе између два самогласника или самогласника и сугласника (Николић 2008: 29). У ранијем периоду, у изворима из XII и XIII века, ижица није забележена (Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 501). У *Бјелопољском јеванђељу* (XIII/XIV век) ижица се веома често пише (Стојановић 2002: 150). У *Чајничком јеванђељу* (крај XIV или почетак XV века) ижица је забележена само једанпут и то у гласовној вредности *v*, у свим осталим случајевима место *ve* је или *u* или *i* (Јерковић 1975: 127).

У Дечанском поменику ижица се чешће јавља са вредношћу гласа *v*. Између два самогласника или између самогласника и сугласника пише се некад са *v*, некад са *v*: *lv*ѿѿѿиѿа 1

³⁷⁰ У старословенској писмености слово *i* (*i*) се употребљавало под утицајем грчког правописа у непреведеним речима и у гласовним групама са *j* (Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 484).

³⁷¹ У старословенском: *иакоѿа* (Николић 2008: 276).

³⁷² Према речнику у: Јовићевић 1985: 180.

³⁷³ Према речнику у: Јовићевић 1985: 178.

³⁷⁴ Све речи су писане на исти начин, нема примера са сажетим вокалима (Стојановић 2002: 149).

³⁷⁵ Према речнику у: Јовићевић 1985: 179.

³⁷⁶ Цитирано према Јерковић из речника уз издање Мар. (Јерковић 1975: 125).

(Αυξεντιος),³⁷⁷ гаврїиѡа 14 / гаврїиѡа 1, евгенїа 1 (Ευγένιος), ендокїиѡа 1 (Ευδόκιμος), евѣиѡа 7 (Ευθύμιος), евстатїа 2 / евѣстатїе 1 (Ευστατιος), евстратїа 4 / евсѣраѡна 1 (Ευστρατιος), лаврентїа 1 (Λαυρέντιος) павла 32 (Παύλος) итд.

Одступање од грчког оригинала имамо у ѣтиѡиѡа 1 (Ευθύμιος) и у имену епраѡиѡу 1 (Ευπραξία) који нису задржали рефлекс етимолошког υ.

Примери у којима грчко υ има вредност и показују да је коришћено више словних могућности: вавѣлѡ 1 (од Βαβυλών), дионнїа 17 (Διονύσιος), евѣиѡа 8 (Ευθύμιος), мартїиѡа 1 (Μαρτύριος), затим у речима које су ушле у грчки из хебрејског мωїсеа 8 / монсеа 2 / моїсеа 1. Одступање је забележено у примерима мосеа 1 / мосеа 1, где је изостао рефлекс етимолошког υ.

Писање грчког слова θ/θ. За грчко слово θ/θ који није постојао у словенском језику, а у старословенском је бележен посебном графемом ϑ, готово редовно се употребљава у грчким именима у рукопису главног писара, неретко се среће и у рукописима осталих писара који су уписивали имена у XVII веку и врло ретко у XVIII веку:

аѡанасїа 5б (Αθανασιος), преко латинског је ушло анѡнїа 40а, дорорѡеа 65б (Δωρόθεος), евѣиѡа 8а (Ευθύμιος), ерорѡеа 21а (Γερόθεος), маѡеа (Μαθθίας)³⁷⁸ 16, маѡеа 2, маѡею 2, ѡеодора 18а (Θεόδωρος), ѡеодѡиѡа 39б (Θεόδωσιος), ѡеоктїста (Θεόκτιτος) 1, ѡеомѡ (Θωμας) 20а итд. Недоследно је употребљено у имену анасѡасїю 16 (Αναστασία), које нема слово θ у грчком облику тог имена. Наспрам грчког τ у српскословенском стоји τ.

Грчко θ/θ је могло бити адаптирано и словенском графемом т: методїа 4 (Μεθόδιος).

У мањем броју примера грчко θ/θ заменило је треного ϑ: доснѡеа 1 (Δωσιθεος), маѡеа 2, ѡеѡфана 1 (Θεοφανης), ѡеомѡ 1 (Θωμας), ѡнїорѡеа 1 (Τιμόθεος), затим парѡенїа 1 (Παρθένιος) итд. Забележен је облик ѡнїорѡеа 1, где је прво ϑ употребљено недоследно на месту где је грчко τ.

Писање грчких слова ζ и ψ. У готово свим именима грчког порекла слова ζ и ψ доследно су употребљена на местима где се јављају етимолошки: маѡиѡа 19 (Μαξιμος), азѡнїа 1 (Αξεντιος), алеѡандра 1 (Αλέξανδρος), алеѡне 1 (Αλέξιος), епраѡиѡу 1 (Ευπραξία), ѡенїю 1 (Ξενία) итд.; слово ψ се јавља на само једном месту: акѡиѡа 1.

Слово ζ је прилагођено народном изговору и замењено сугласничком групом кс у примерима: максїа/макснїа/макснїа. Нису узети у обзир понародњени облици типа алексѡ/алеѡѡ. Примера са групом пс уместо грчког ψ нема.

5.7.2. Понародњена лична имена

Понародњена имена, односно имена настала деривационом адаптацијом, чине већу скупину у групи имена грчког порекла и то су облици са окрњеном грчком основом. Окрњену основу у старословенским језицима имају лична имена са завршетком -иос у грчком, која су, улазећи у старословенски језик, морфолошком адаптацијом добијала завршетак -їѡ, међутим, „пролазећи кроз народни филтер грчка и грцизирана лична имена на -їѡ лако су се ослобађала тога књишкога завршетка и у старословенским споменицима, у којима је народни утицај изразитији, често имају ликове с окрњеном основом“ (Јовићевић 1985: 153). Имена настала крњењем основе, односно елиминисањем књишког завршетка -їѡ, јесу имена типа *Алекса, Васил, Дмитра* итд. – у Поменику, у акузативу: алеѡѡ (Αλέξιος), васнїа (Βασίλιος), днїтра (Δημήτριος) (в. Јовићевић 1985: 153–158).

Осим овог начина, грчка имена у Дечанском поменику адаптирана су и на други начин суфиксалне адаптације. Наставак -їѡ је код нас, чак и код монашких имена, врло рано замењен завршетком -ије (Јовићевић 1985: 158).

³⁷⁷ Облик овог имена код М. Грковић нема рефлекс слова υ и гласи *Аксентије* (Грковић 1977: 28). Тај облик је такође забележен у Поменику.

³⁷⁸ Према речнику у: Јовићевић 1985: 183.

У складу са правилима адаптације које објашњава Р. Јовићевић, у табели је приказана адаптација монашких имена грчког порекла (и неких која су примљена из латинског преко грчког) најпре у старословенском, затим из старословенског у српскословенском језику (ресавска норма, према рукопису Димитрија даскала) и у српском језику.

Табела 11: Приказ адаптације имена грчког порекла

Грчки облик имена	Облик адаптиран у старословенском језику	Облик адаптиран у српскословенском језику (ресавска норма)	Облик у српском језику
Ακάκιος	акакини	акакиѐ	Акакије
Αντώνιος	анџтонни	анџонѐ	Антоније
Αθανασιος	аџанасни	аџанаѐ	Атанасије
Βασίλειος	василни	василѐ	Василије
Γεώργιος	георџни	георџѐ	Георгије
Γρηγόριος	грнгорни	грџгорѐ	Григорије
Δημήτριος	днџнтрни	днџнтрѐ	Димитрије
Διονύσιος	дионисни	дионисѐ	Дионисије
Διομήδης	диомџднни	диомџдѐ	Диомидије
Ευγένιος	евџенини	евџенѐ	Евгеније
Ευστρατιος	евстратни	евстратѐ	Јевстратије
Ευθύμιος	евтвџни	евџџѐ	Јевтимије
Επιφάνιος	епифанни	епџфанѐ	Епифаније
Ιγνάτιος	игнатни	игнатѐ	Игњатије
Λεόντιος	леонтни	леонтѐ	Леонтије
Μελέτιος	мелетни	мелетѐ	Мелетије
Μεθόδιος	методни	методѐ	Методије
Νεκτάριος	нектарни	нектарѐ	Нектарије
Ονούφριος	онофрни	онофрѐ	Онофрије
Παχώμιος	пахомџѐ	пахомѐ	Пахомије
Θεόδωσιος	џеодосни	џеодосѐ	Теодосије
Σαββάτιος	саватни	саватѐ	Саватије

За поједина имена приказана у табели остаје могућност да се и данас јављају у облику који је адаптиран у старословенском језику, али за сва та имена у речницима³⁷⁹ се као први

³⁷⁹ Грковић 1977, Босанац 1984, Стевановић 2014.

наводи управо облик са *-ије* у номинативу (нпр. *Дионисије*), а облик са *-иј* се наводи као други, секундарни облик, односно варијанта првог облика (*Дионисиј*).

Забележено је још имена која нису пронађена у речнику Р. Јовићевића или нису имала наставак *-иос* у грчком, што значи да нису могла ни имати у старословенском наставак *-ијъ*, али претпостављамо да су, попут имена *Теофаније* (акузатив $\theta\epsilon\omicron\phi\alpha\acute{\nu}\eta\iota\alpha$), настала по угледу на остала имена са наставком *-ије*.³⁸⁰

*

У рукописима писара Дечанског поменика, на првом месту главног писара Димитрија даскала, уочљива је тенденција приближавања грчком оригиналу. Групе *ѡ-*, *ѣ-*, *ѡ-*, готово сви писари писали су држећи се грчког оригинала. Грчка слова θ/ϑ , ξ и ψ се готово доследно јављају именима грчког порекла у рукопису главног писара, али и у рукописима осталих писара у каснијем периоду. Ретки су примери одступања и неприлагођеног писања услед недовољног познавања језика или под утицајем изговора, иако нам неки примери употребе *ѡ* на почетку имена или у групи *ѡја* у рукописима из каснијег периода, указују на то да се писање приближавало народном изговору.

Понародњена имена су настајала морфолошком адаптацијом. Имена са завршетком *-иос* у грчком, која су, улазећи у старословенски језик, морфолошком адаптацијом добијала завршетак *-ијъ*, ког су се ослобађала под утицајем народног језика (тако су настала имена *Алекса*, *Васил*, *Дмитар*, *Грегур*). У српском језику наставак *-јъ* је замењен завршетком *-ије*, па су тако настала имена *Василије*, *Атанасије*, *Григорије*, *Дионисије* итд.

³⁸⁰ Од грч. $\theta\epsilon\phi\acute{\alpha}\nu\eta\varsigma$ – од Бога јављен (Грковић 1977: 192).

6. ЗАКЉУЧАК

6.1. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА О ПАЛЕОГРАФИЈИ

Писаре чији су рукописи анализирани у одељку о палеографији сврстали смо у групе према времену настајања, које смо утврдили према основним палеографским карактеристикама рукописа, али нам време уписивања имена и записа казују и подаци о годинама које су писари неретко остављали на маргинама или у тексту. Палеографски опис рукописа првог и главног писара, Димитрија даскала, показао нам је да су заступљени облици најстаријег, уставног, средњовековног грчког или византијског писма када су допунска слова за чисто словенске гласове чувала дволинијски карактер (Ђорђевић 1987: 47). Поред старијих облика који су чували свој традиционални облик (в, г, д, н, једногласно т са квачицама, ѿ, ѡ, ф, ѿ облик са трећим краком, ц, ш, љ са гореим делом у облику слова ч), према Ђорђевићевом опису облика слова установљено је да су у рукопису Димитрија даскала заступљени облици из XIV, XV и XVI века.

Облици из XIV века: л са узаном петљицом која се са врха косога стабла спушта на доњу линију реда, в, е, ж, ѕ, з, н, к, џ са луком, р, т са благо повијеном пречком без квачица какво се се среће у рукописима XIV века, ѡ, ѡ има два облика: старији облик са продуженим десним краком, који ишчезава у XV веку и новији облик који се пише унутар линија словног реда.

Облици из XV века, који су затим пренети и у XVI век, али и неки облици типични за XVI век: џ у цик-цак облику је постало стандардни облик у XVI веку; једнострано високо т налик броју 7 које је преузето из грчког минускулног писма у XV веку; троного т, које је у уставу завладало у XV веку, среће се на само једном месту; облик ѿ без трећег крака; ч са лучном чашицом; ѡ које је типично за устав XV века.

Слова која нису релевантна за одређивање хронологије, према Ђорђевићу (1987: 51–53), јесу: ѡ, л, о, п, с (осим горе поменутог надметнутог с).

Саставни део уставног начина писања у рукопису првог писара јесте и разликовање танких и дебелих линија при обликовању слова: танким линијама се пишу пречке, спојнице и поднице или неки крак, а дебелим линијама пишу се стубови (Ивић/Јерковић у: Ивић 2008: 641).

На основу прегледа палеографских карактеристика слова, закључили смо да је у XVII веку имена уписивао најмање један писар, од ког имамо податак о години, а на основу анализе претпостављамо да су још два писара уписала већи број имена у XVII веку. Забележена су и појединачна имена са уписаним прилогом, за која претпостављамо да су их уписали приложници лично. Претпостављамо да је први писар, који је уписао 1656. годину и у том периоду уписивао имена, био тадашњи игуман Христифор. Сва имена су уписана на странама за помињање хришћана и бољара и благоверних жена. О другом и трећем писару XVII века немамо никакве податке, али знамо да је други писар уписао највише имена после Димитрија даскала. Из прве половине XVII века имамо и датована два записа о хиротонији монаха и свештеника, а писари ових записа нису уписивали имена на осталим странама. У XVII веку је уписано највише различитих имена којима је именован највећи број лица.

Сви облици слова које смо забележили у рукописима писара XVII века јесу типични брзописни облици из XVI века, који су прешли у XVII век. Карактеристична је појава облика са јачим и различито обликованим продужецима (Јерковић 2004: 99), односно појава више брзописних облика.³⁸¹ Такође, бележи се присуство облика из ранијег периода – из XIV и XV века. Најзначајнија карактеристика, рекли бисмо, јесте појава слова ѡ, која нам потврђује присуство овог слова на српским просторима у XVII веку.

³⁸¹ Нови брзописни облици који се срећу у неким рукописима писара из XVII века су облици који се јављају у канцеларијама Немањића и њихових наследника (Ђорђевић 1987: 117–120).

У XVIII веку имена су уписивала три писара од којих су прва два оставила и тачне временске податке, док код трећег писара подаци нису забележени. Код писара XVIII века се јасно уочавају неуједначени облици карактеристични за брзопис. Једноставнија и округла слова писана су углавном без подизања руке, обичним, некалиграфским брзописом, који је остао у употреби након престанка рада државних и дворских канцеларија у XV веку (Ђорђевић 1987: 126). Линеје слова које залазе у међупросторе су извијене код појединих писара, што је вероватно одлика стила, на основу ког, између осталог, разликујемо писаре. Рукописи су углавном неуједначени, писано је преко целих страна, изнад и испод стубаца са живом ознаком, на маргинама, и то словима која су истој речи неједнаке величине.

Осим ових писара, у великом броју је било и оних који су остављали само по један запис, једно име и податак о месту и години. На многим странама се могу запазити по 20 и више имена уписаних различитим рукама. Наглашавамо да та имена нису обухваћена палеографском анализом, али су обухваћена анализом словенских и хришћанских имена.

6.2. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА О ОРТОГРАФИЈИ

Испитивања ортографских црта рукописа Дечанског поменика показала су да је овај споменик изражен кроз црте ресавске и послересавске ортографске нормe „уз извесне специфичности, јер текст рукописа садржи углавном разна имена световна и монашка“ (Богдановић и др. 2011: 451). Рукопис првог и главног писара, Димитрија даскала, показао је висок степен доследности у примени ресавских правописних начела, за разлику од писара каснијег периода. У тим рукописима из каснијег, послересавског периода српске писмености, налазимо мешање ресавског и рашког правописа. Према речима Јелице Стојановић (2002: 29), у сваком се споменику рефлектују различити утицаји, па ни за један споменик није карактеристично спровођење правописних начела у потпуности, те и немамо споменика који се доследно држи једног правописног правила.

Рукопис главног писара је нарочито репрезентативан пример ресавске традиције: словни фонд, између осталог, десетерачко *ї* као најизразитија црта ресавског правописа, затим слова *ѕ*, *џ*, *ѡ*, *ѣ*, *ѵ*, *ѵ*, *ѵ*, *ѵ* и *ѵ*, акценти и спирити су редовно присутни, бележе се и танко и дебело јер. Употреба слова *ї* и надредних знакова среће се и у осталим рукописима писара XVII, XVIII и XIX века, иако нешто ређе, што је и очекивано с обзиром на временску удаљеност од почетака ресавске школе. Врло репрезентативан рукопис главног писара потврђује мишљење В. Савића (2016: 192) да је „српска редакција у ресавској ортографији постала, с продором Турака, доминантна на простору источног и јужног Балкана, потискујући, сасвим, друге месне редакције.“

Графија и правопис писара XVIII века и првих деценија XIV века указују на очигледно присуство руске редакције старословенског језика, односно рускословенског, који је за Србе тада био нови тип црквеног језика. Забележен је уплив црта и рускословенског језика и грађанске ћирилице славеносрпског периода.³⁸² Као репрезентативне примере издвајамо слово *я* из руске ћирилице, којег није било ни у уставу ни у брзопису српкословенског језика (Ђорђић 1987: 195), затим руски облик слова *ж* (4б). Двојаке облике, старије брзописне и новије из руског правописа, имају слова *а*, *в*, *д*. Затим, слово *ѣ*, поред старог брзописног облика у облику осмице, на неколико места има и нови облик који је одлика писане грађанске ћирилице (4б).

Правопис писара Дечанског поменика из каснијег периода показује да се на испитиваном терену након ресавског периода прогресивно спроводила и усвајала писменост „новог доба“, односно писменост која се развијала под руским утицајем, а затим и писменост славеносрпског периода књижевног језика, која се огледа у мешању рускословенских црта и писаног типа грађанске ћирилице. Доследност у примени карактеристичних црта ових периода редакцијске писмености нарочито је запажена у рукописима писара из црквених редова.

Доследност у примени само једног спирита, спиритус лениса, јесте потврда да је овај надредни знак завладао у каснијем периоду српкословенске писмености.

³⁸² Ђорђић 1987: 198. О забележеним облицима слова из руске графије и писане грађанске ћирилице види у поглављу о палеографији.

6.3. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА О ФОНЕТИЦИ

Испитивањем фонетских црта у рукописима Дечанског поменика показало се да је књижевну норму најбоље познавао први, главни писар, Димитрије даскал, што потврђује присуство књишких облика као што су чување групе *въ*, чување *г* и *к* за обележавање африката *ћ* и *ћ*, затим постојање фонеме *ѕ*. Код осталих писара и у записима налазимо већи утицај народног језика који се ширио кроз време, тако да је анализа фонетских црта дала и значајне податке о неким фонетским карактеристикама народног говора писара Дечанског поменика.

Код Димитрија даскала српскословенска норма се доследно поштује у погледу фонетског система. Изложена и испитана грађа дала је код главног писара потврде за употребу тврдог полугласника у сладу са правилима српскословенске писмености (за обележавање јаког полугласника), што је, дакле, у складу са књижевном нормом. Сугласнички систем у рукопису овог писара јасно разликује *ћ* и *ћ*, који се обележавају групама *щ* и *жд* у словенским речима, а у речима страног порекла умекшаним словима *г* и *к*.

Примери замене *ѣ* са *є* и обрнуто *є* са *ѣ*, потврдили су наша очекивања да су сви писари Дечанског поменика потекли са екавског терена.

У рукописима писара из XVII века забележени су примери замене полугласника вокалом *а*, што указује на процес преласка полугласника у пун вокал *а*, иако се, по традицији, полугласник писао до краја редакцијске писмености.

Код писара XVII, и XVIII и XIX века гласови *ћ* и *ћ* се обележавају словом *ђерв* у великом броју примера. Присуство сугласника *ћ*, *ћ*, али и *и* у записима из XVIII века, јасно указују на утицај народног говора.³⁸³ Супституција *ф/n* у имену *Степан* евидентирана је искључиво у народу, што је још једна црта народног говора.

Иако је присутан већи број рукописа и већи број различитих записа, језик свих писара Дечанског поменика јесте српскословенски језик, са вокализованим полугласником реда *а* и екавском рефлексацијом јата. Гласовни систем садржи све гласове које налазимо у завршној фази развоја ћирилице у српскословенској епохи (Ивић 2014: 10), а која је описана у буквару Гаврила Стефановића Венцловића (Јовановић/Стефановић 2013).

³⁸³ Српскословенским је написан, 1717. године, познати буквар Гаврила Стефановића Венцловића, који је раније приписиван Кипријану Рачанину. „На почетку тог рукописа налази се списак уставних и брзописних слова, драгоцен као илустрација завршне фазе развоја ћирилице у српскословенској епохи. Значајно је да се ту класичном саставу српске азбуке прикључују и знаци *ћ* (за сугласнике *ћ* и *ћ*) и *и*, који означавају штокавске гласове непознате српскословенском језику. Ово сведочи о одређеној отворености црквенословенске писмености према народном језику“ (Ивић 2014: 106).

6.4. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА О АНТРОПОНИМИЈИ

Према ексцерпираном материјалу у Поменик манастира Дечана уписано је нешто мање од 1000 различитих имена, којима је именовано нешто више од 6000 лица. Прва и основна подела имена јесте подела на имена забележена у монашким редовима и имена забележена у народу, односно у мирским редовима.

У *монашким редовима* (светитељи, патријарси, архиепископи, митрополити, јеромонаси, игумани, монаси, јерођакони и монахиње) забележено је 165 имена којима је именовано 780 лица. Од укупног броја, највећи број чине монашка имена која је уписао Димитрије даскал, а извешан број монашких имена дописан је од стране других писара у XVII, XVIII и XIX веку. Овим монашким именима припада десет имена која смо забележили у другим рубрикама. Од укупног броја монашких имена, 111 имена се јавља само у монашким редовима, а 54 имена је забележено и у монашким и у мирским редовима.

У *мирским редовима* (цареви, краљеви, господа, војводе, презвитери, ђакони, хришћани, бољари и благоверне жене) забележено је око 825 имена којима је именовано око 5200 имена. Имена забележена у мирским редовима јесу имена различитог порекла, пре свега словенског (народна српска имена) и хришћанског порекла (календарска, имена грчког, латинског и хебрејског порекла). Мањи је број забележених имена преузетих из других језика (турски, мађарски, италијански, а има имена чије порекло није утврђено). За одређени број имена, према *Речнику личних имена* М. Грковић (1977), која су сврстана у имена хришћанског порекла, није искључена могућност да су могла настати од словенских основа и обрнуто.³⁸⁴

Од укупног броја имена из мирских редова, забележено је око 485 имена словенског порекла, којима је именовано нешто мање од 3000 лица,³⁸⁵ и око 340 хришћанских имена, деривата и хипокористика, којима је именовано око 2560 лица. Око 50 имена сврстано је у поглавље *Остала имена*.

Фреквенција имена креће се од појединачних примера до преко 150 потврда једног имена. Број деривата од једног имена креће се до чак 83 изведених облика (код слова В). Забележен је већи број словенских у односу на несловенска имена, односно хришћанска имена и већи број творбених реализација од словенских основа, али је у односу на ранији период до XV века, примећена већа учесталост хришћанских имена.

У Поменику манастира Дечана забележена су имена из владарске династије Немањића, али и из породица Лазаревића и Бранковића (чији се чланови помињу у прва два поглавља Поменика). Међу мушким владарским именима забележеним у Дечанском поменику преовладала су имена словенског порекла, док су међу женским именима преовладала имена хришћанског порекла.

Изведена имена, у укупном броју имена словенског порекла, чине највећу скупину, док је творба малог броја имена реализована помоћу префиксалних форманата *по-* и *не-* (*Пометко* и *Ненад*). Од великог броја суфикса који су учествовали у творби имена издвајамо најфреквентнија: *-ан*, *-ак*, *-ица*, *-ко*, *-оје*, *-иша*. Велика бројност суфикса за грађење изведених имена, која постоји код Срба од давнина,³⁸⁶ „показује да је постојала друштвена потреба да се разликују људи једни од других с обзиром на то да у то време нису постојала презимена како би показала разлику међу људима у истом месту. Постојали су патроними, али они су се са сваком генерацијом губили, дакле живели су само док је био жив онај коме је припадао патроним“ (Грковић 2004: 51). Међу изведеним именима забележеним у Поменику већи је

³⁸⁴ Нпр. име *Стаменко* је могло настати од придева *стамен*, али није искључено да је хипокористик од *Стамат*, које је грчког порекла (Грковић 1977: 185).

³⁸⁵ У овај број смо уврстили и словенска имена забележена на странама за помињање имена монаха и монахиња, за која сматрамо да су дописана имена световних лица.

³⁸⁶ Маретић је утврдио постојање 219 наставака за грађење изведених имена (1886), Шимундић преко 300 наставака (1988: XIX).

број оних који имају хипокористички и деминутивни карактер. Ако изведене облике поредимо са подацима из постојећих релевантних радова о старим српским документима,³⁸⁷ можемо закључити да су, још од почетка XIII века, па до периода настанка Дечанског поменика (имена су уписивана од XVI до XIX века), изведена имена доминирала у односу на сложена имена.

Сложена имена у Поменику нису забележена у великом броју, свега тридесетак. Имена су настала слагањем двеју основа, али забележен је и један изузетак – редак тип трочланог имена који је потврђен у Поменику – дабиживка 9 (*да-* + *-би-* + *-жив*).³⁸⁸ То је карактеристичан антропонимски тип: име-реченица, који је до нас допро у сливеном облику *Дабижив* (*да би био жив*), или *Дабижива* (*да би била жива*) (Лазаревић 2001: 62). Милица Грковић (2017: 171) поред имена *Дабижив* (јавља се у средњем веку), помиње и *Дабислав* – *да би био славан*, које данас није познато, а и у прошлости је било веома ретко.³⁸⁹

Највише имена ексцерпирано је од *именичких основа* – забележено је око 215 имена којима је именовано око 1100 лица. Највећи број имена настао је од именских основа: *вук-* (*вуј-*, *вул-*, *вуч-*), *цвет-*, *бог-* (*бож-*, *бој-*), *вој-*, *брат-*, *вид-*, *крст-*, *мир-*, *жар-*, *огањ-*. Најпродуктивније основе су *вук-*, *бог-* и *цвет-* са својим хипокористичким основама. Од основе *вук-* и хипокористичких основа забележена су 43 имена којима је именовано 266 лица, док се самотворно име *Вук* јавља 50 пута. После основе *вук-*, *бог-* је најпродуктивнија међу именичким основама са 18 имена којима је именовано 83 лица. Од основе *цвет-* забележено је 9 имена, а од њих ексцерпирано 98 примера.

Најфреквентнија имена од именских основа јесу мушко име *Вук* (50), а женско *Цвета* (40).

Од *придевских основа* забележено је око 180 имена којима је именовано око 1190 лица. У творби највећег броја ових имена учествовале су придевске основе: *рад-*, *мил-*, *драг-*, *бел-*, *жив-*, *плав-*, *весел-*, *дивн-*, *гвозд-*, *злат-*, *нов-*, *свил-*, *млад-*, *вел-*, *добар*, *храбар*, *јасан*, *бистар*. Најпродуктивније придевске основе од којих је забележен и највећи број имена јесу: *рад-*, *мил-* и *жив-*. Највише творбених реализација имамо од придевске основе *рад-* и хипокористичких основа – 60 имена и 480 именованих лица. Од основе *мил-* је забележено 31 име и 230 примера, од основе *жив-* је забележено 5 имена и 115 примера.

Најфреквентнија имена од придевских основа јесу мушко име *Живко* (73), а женско *Милица* са (44).

Од *глаголских основа* ексцерпирано је 90 имена којима је именовано око 640 лица. Творбено продуктивне глаголске основе јесу: *стан-*, *стој-*, *беж-*, *бер-*, *бор-*, *бран-*, *влад-*, *љуб-*, *прод-*. Најбројнија су имена изведена од основа *стан-* и *стој-*. Од основе *стан-* забележена су 23 имена којима је именовано 250 лица. Од основе *стој-* забележено је 13 имена којима је именовано 265 лица.

Најфреквентнија имена од глаголских основа, која су и најчешћа имена од словенских основа уопште у Поменику, јесу мушко име *Стојан* које је уписано 114 пута и женско *Стана* уписано 115 пута.

*

У Дечанском поменику, у мирским редовима, забележено је око 340 хришћанских имена, укључујући изведене и фибридне форме: хришћанска основа + словенски суфикс),

³⁸⁷ Грковић 1983, Грковић 2004, Стојановић 2013а, Стојановић 2013б, Јовановић/Катић/Јаковљевић 2012, Поломац 2015.

³⁸⁸ Босанац 1984: 227.

³⁸⁹ Овакав тип имена више није потврђен код нас, а не постоји тип трочлане сложенице ни у једном словенском фонду имена, па се може претпоставити да је то српска творевина, настала прво као магијска формула (Грковић 2017: 171).

којима је именовано око 2560 лица. Од укупног броја дупло више је мушких имена којима је именовано три пута више лица у односу на број лица именованих женским именима.

На основу прегледа, видимо да се међу честим хришћанским именима јављају и деривати, а не само основне форме. Испитивана грађа показује висок степен присуства и учесталости хришћанских имена у мирским редовима у односу на ранији период, међутим, без обзира на већу учесталост, у творбеним могућностима хришћанска имена су у заостатку за словенским. Видели смо да се од поменутих најфреквентнијих хришћанских имена тек десетак јавља са дериватима, док су сва фреквентна словенска имена творбено врло продуктивна. Фреквентне су основе: *Пет-* од *Петар* (*Петко, Петош, Петрашин, Петрашко, Петрушин, Пеша*) и од ње изведена основа *Пеј*³⁹⁰ (*Пејак, Пејко, Пејота, Пејчин, Пека*), основа *Ник-* од *Никола* (*Никола, Николај, Николица, Ника/Нико, Никашин, Никша, Нинко, Нино, Нинош, Нишко*), облици од имена *Стефан* са свим облицима – оним насталим супституцијом *ф* у *п* или *в* (*Степан, Стеван*), као и оним хипокористичним (*Стеја, Степа*), од имена *Димитрије* изведени су облици: *Дима, Дмија, Дмитар, Гмитар, Митар*, затим основа *Бур-* од *Бураћ* (*Бура, Буран, Бураш, Бурашко, Бурица, Буриша, Бурко*), *Пав-* од *Павле* (*Пава, Павић, Павко, Павун*), *Лаз-* од *Лазар*, и од ње настала основа *Лал-* (*Лаза, Лалин, Лалош*), *Мих-* од *Михаило* (*Мијаил, Миха/Михо, Михат, Михаје*).

Најфреквентније хришћанско мушко име у мирским редовима је *Никола* (131), а женско име *Мара* (64).

Хришћанска имена забележена међу световним лицима у Дечанском поменику указују на то да су она стекла велику популарност у народу у периоду писања Поменика. Поређењем са другим изворима³⁹¹ извели смо неке важне закључке. Име *Јован* се у XIV веку у ДХ уопште не појављује у народу, а само век касније у ДБ забележено је чак 516 потврда. Према попису из СД забележено је 67 пута, а више од два века касније у односу на ДХ постаје толико популарно да је *Јован* у Дечанском поменику име на другом месту по броју потврда, такође и име са највећим бројем деривата (100). С друге стране, први облик овог имена, *Иван*, имао је обрнуто пропорционалан развој, па је најмање потврда забележено у Дечанском поменику, док је у ранијем периоду тај број био много већи. Порастом фреквенције имена *Јован*, облик *Иван* је у народу постајао све мање популаран.

Поједина хришћанска имена су први пут у мирским редовима забележена у Дечанском поменику. Од XIV века па надаље, на територији коју обухватају анализирани извори, први пут су тек у Дечанском поменику забележена имена *Симон, Василије* и *Максим*.

У групи *осталих имена* нашла су се имена турског, мађарског и италијанског порекла, као и имена неутврђеног порекла. Забележено је 50 имена, од тога највећи број имена нисмо пронашли у речницима којима смо се служили.

У Дечанском поменику је забележено око 35 проепонима, како их је назвала Милица Грковић, зато што за многе, и по творби и по значењу, нисмо сигурни да ли су заиста презимена или су само ближе детерминације лица уз чије име стоје, или, пак, само надимци. То се нарочито односи на облике проепонима по занимању: *Ђурчија, Сапунџија, Терзија*. Јављали су се углавном уз име у виду именске формуле име + проепоним, а самостално тек неколико пута. Уз већину проепонима који су забележени у народу, забележен је и податак о прилогу.

С обзиром на то да већи број имена из групе хришћанских имена Дечанског поменика води порекло из грчког језика, испитивање имена је обухватило и процес адаптације имена грчког порекла. У рукописима писара Дечанског поменика, на првом месту главног писара Димитрија даскала, уочљива је тенденција приближавања грчком оригиналу. Код осталих

³⁹⁰ *Пеја* може бити од *Пантелија* или *Петар* (Грковић 1977: 155). Претпостављамо да су облици од *Пеја* забележени у Поменику настали од *Пеја*, с обзиром на то да име *Пантелија* уопште није забележено у Поменику, а *Петар* и деривати од истог су врло фреквентни.

³⁹¹ *Дечанска хрисовуља* III XIV век – ДХ III (Грковић 1983), *Скадарски дефтер* XV век – СД (Јовановић/Катић/Јаковљевић 2012), *Дефтер из области Бранковића* XV век – ДБ (Грковић у: Мацура 2001).

писара из каснијег периода, поједини примери употребе *ia* на почетку имена или у групи *ija* указују на то да се писање приближавало народном изговору.

Грчка слова θ/ϑ , ξ и ψ се готово доследно јављају у именима грчког порекла у рукопису главног писара, али и у рукописима осталих писара у каснијем периоду. Ретки су примери одступања и неприлагођеног писања услед недовољног познавања језика или под утицајем изговора.

6.5. ОПШТИ ЗАКЉУЧАК

Према периоду и начину настанка, према садржини и богатству бројних забележених рукописа, забележене антропонимијске грађе, *Поменик манастира Дечана* се сасвим сигурно може сврстати у ред историјскојезичких писаних сведочанстава од великог значаја. Испитивање богатог ономастичког материјала који чине антропонимијски и топонимијски слој, у овом раду је ограничено на антропонимијски материјал – лична имена и презимена. Антропонимијска испитивања вршена са више аспеката, показала су вишеструки значај анализе личних имена уписиваних током дугог периода од XVI до XX века.

На основу око 1000 антропонимијских података – личних имена и презимена (проепонима), утврдили смо да је у овом ономастичком слоју сачувано општесловенско наслеђе у следећим категоријама:

– српски именослов периода који смо испитивали чине у првом реду народна српска имена, међу којима су забележена сложена двочлана имена, „која су основни тип прасловенских мушких личних имена“ (Маројевић 1984: 184), као и један пример трочланог имена;

– највећи број чине изведена имена, међу којима је забележен велики број имена хипокористичког образовања, што је још једна одлика прасловенског наслеђа, јер је „прасловенски језик имао бројна и разноврсна хипокористичка имена“ (Маројевић 1984: 185);

– међу презименима, тј. проепонимима потврђен је тип имена по мужу: (стана) *станоєвница* (151a).

Међутим, истраживање је показало да је у српском именослову приметно већи уплив хришћанских имена у народу, у првом реду календарских имена грчког порекла, самим тим је већи број хибридних форми насталих под народним утицајем.

С обзиром на специфичност споменика којим смо се бавили, објективна слика антропонимијског слоја сачуваног у народу могла се добити тек након издвајања имена монаха и монахиња уписаних у Дечански поменик, односно након поделе имена на она забележена у монашким редовима и на она забележена у мирским редовима, која су затим била главни предмет истраживања овога рада.

На почетку Дечанског поменика уписивана су имена из владарске династије Немањића, али и из породица Лазаревића и Бранковића (чији се чланови помињу у прва два поглавља Поменика). Међу мушким владарским именима забележеним у Дечанском поменику преовладала су имена словенског порекла, док су међу женским именима преовладала имена хришћанског порекла, што је, према речима М. Грковић (2017: 79), била припрема српских принцева за одлазак на друге дворе.

Међу именима словенског порекла највећу скупину чине изведена имена. Готово сва имена настала су суфиксацијом, док је творба малог броја имена реализована помоћу префикса. Од великог броја суфикса који су учествовали у творби имена издвајамо најфреквентнија: *-ан, -ак, -ица, -ко, -оје, -иша*. Сложена имена у Поменику нису забележена у великом броју, свега тридесетак имена. Забележена имена су сложена од две основе, али забележен је и један изузетак – редак тип трочланог имена који је потврђен у Поменику – *Дабижив*. Изведена и сложена словенска имена забележена у Поменику подељена су у три групе: имена од именичких основа (у која смо сврстали и имена по бројевима), имена од придевских основа и имена од глаголских основа. Најфреквентније словенско мушко име у Дечанском поменику је *Стојан* (114), а женско *Стана* (115).

Хришћанска имена у Дечанском поменику, иако мање бројна од словенских, показују пораст броја у односу на изворе са којима смо поредили нашу грађу. У мирским редовима, забележено је око 340 хришћанских имена, укључујући изведене и фибридне форме: хришћанска основа + словенски суфикс), којима је именовано око 2560 лица. Од укупног броја дупло више је мушких имена којима је именовано три пута више лица у односу на број

лица именованих женским именима. На основу прегледа, видимо да се међу честим хришћанским именима јављају и деривати, а не само основне форме. Испитивана грађа показује висок степен присуства и учесталости хришћанских имена у мирским редовима у односу на ранији период, међутим, без обзира на већу учесталост, у творбеним могућностима хришћанска имена су у заостатку за словенским. Најфреквентније хришћанско мушко име у мирским редовима је *Никола* (131), а женско име *Мара* (64).

Општа слика добијена испитивањем антропонимијског материјала, који је предмет овог рада, показује разноврсност имена словенског порекла, која су у народу сачувана као прасловенско наслеђе, али и већи број имена хришћанског порекла у народу. Подаци о томе да је хришћански календар ушао у шире народне слојеве у већој мери у односу на ранији период, јесу показатељ јачања вере у тешким временима под турским ропством. Претпостављамо да је та вера проистекла по угледу на српске владаре и њихов однос према цркви, а из тог односа и посвећености проистекао је велики број културних споменика, који су вековима део српске културне баштине од непроцењиве вредности. Нарочити значај сачуваних старих културних споменика огледа се у очувању и сагледавању српске духовности и културе управо на Косову и Метохији.

Хришћанска, пре свега имена грчког порекла, морала су проћи народни филтер и одређени процес адаптације прилагођен народном изговору. Понародњена грчка имена у Дечанском поменику настајала су морфолошком адаптацијом. Имена са завршетком *-иос* у грчком, улазећи у старословенски језик, добијала су морфолошком адаптацијом завршетак *-ијъ*, ког су се ослобађала под утицајем народног језика (тако су настала имена *Алекса*, *Васил*, *Дмитар*, *Гргур*). То су имена са тзв. окрњеном основом. У српском језику наставак *-јъ* је замењен завршетком *-ије*, па су тако настала имена *Василије*, *Атанасије*, *Григорије*, *Дионисије* итд. У рукописима писара Дечанског поменика, на првом месту главног писара Димитрија даскала, уочљива је тенденција приближавања грчком оригиналу. Код осталих писара из каснијег периода, поједини примери употребе *и* на почетку имена или у групи *ија* указују на то да се писање приближавало народном изговору.

Испитивањем ортографских црта рукописа Дечанског поменика закључили смо да је рукопис првог и главног писара, Димитрија даскала, показао је висок степен доследности у примени ресавских правописних начела, за разлику од писара каснијег периода. У тим рукописима из каснијег, послересавског периода српске писмености, налазимо мешање ресавског и рашког правописа. Правопис писара Дечанског поменика из каснијег периода показује да се на испитиваном терену након ресавског периода прогресивно спроводила и усвајала писменост „новог доба“, односно писменост која се развијала под руским утицајем, а затим и писменост славеносрпског периода књижевног језика, која се огледа у мешању рускословенских црта и писаног типа грађанске ћирилице. Доследност у примени карактеристичних црта ових периода редакцијске писмености нарочито је запажена у рукописима писара из црквених редова.

Испитивањем фонетских црта у рукописима Дечанског поменика показало се да је српскословенску књижевну норму најбоље познавао први, главни писар, Димитрије даскал, што потврђује присуство књишких облика као што су чување групе *къ*, чување чување умекшаних слова *г* и *к* за обележавања африката *ћ* и *ћ̣*, затим постојање фонеме *ѕ*. Код осталих писара и у записима налазимо већи утицај народног језика који се ширио кроз време, тако да је анализа фонетских црта дала и значајне податке о неким фонетским карактеристикама народног говора писара Дечанског поменика. Иако је присутан већи број рукописа и већи број различитих записа, језик свих писара Дечанског поменика јесте српскословенски језик, са вокализованим полугласником реда *а* и екавском рефлексацијом јата. Гласовни систем садржи све гласове које налазимо у завршној фази развитка ћирилице у српскословенској епохи.

На крају рада, представљен је *Речник имена*, ком је посвећена посебна пажња и који има посебан значај за могућа даља испитивања Дечанског поменика с обзиром на богату и разноврсну грађу приказану са аутентично забележеним облицима имена.

7. РЕЧНИК

7.1. СЛОВЕНСКА МУШКА ИМЕНА

Име	Број потврда	Облици и број страна у Поменику
Бајча	1	баичѹ 94а
Бежан	8	бежана 84а, 85б, 89б, 94а, 95б, 114б, 116б, 126а
Беладин	1	беладина 107б
Белош	2	белоша 80а, 112б
Беља	1	белю 89б
Берисав	1	берисавѹ (номинатив) 113а
Берко	1	берка 80б
Бога	2	бога (номинатив) 123а, 151а
Богавац	1	богавца 82б
Богдан	12	богдана 55б, 78а, 79а, 80б, 84а, 85а*3, 87б, 89б, 90б, богданѹ (номинатив) 92б
Богета	7	богетѹ 55б, 56а, 61а, 85б, 102а, 136б, 148б
Богих	9	богиња 24б, 25а, 55а, 55б, 57а, 80а, 93а, 120а, 142б
Богиша	1	богиша (номинатив) 121б
Богоје	2	богоја 106а, 118б
Богосав	3	богосава 55б, 72а, 118б
Божа	6	божѹ 63а, 91а, 101а, 110а, 118б, 142б
Божидар	5	божидара 54а, 77б, 86б, 90б, 96а
Божих	5	божиња 91б, 98а, 99б, 109б, 121а
Боја	17	бою 80б, 82а, 86б, 88а*2, 88б, 90*2, 92а, 93б, 94а*2, 95а, 96б, 102а, 103б, 105б
Бојан	1	бојанѹ (датив) 148а
Борко	1	борка 121б
Боровац	1	боровца 69а
Бошко	7	бошка 54б, 83б, 102б, 109а, 114б, 115б, 121а, 149а

Бранисав	1	БРАННСАВА 86б
Брајан	1	БРАЈАНА 91а
Брајко	4	БРАНКА 76б, 82б, 86а, 88б
Бранко	4	БРАНКА 77а, 84б, 89б, 103а
Братош	5	БРАТОША 79б, 100а, 103а, 135б, 142б
Будимир	1	БУДИМИРЪ (НОМИНАТИВ) 113а
Величко	3	ВЕЛИЧКА 53б, 80а, 90а
Веља	1	ВЕЛЮ 110б
Вељан	1	ВЕЛЈАНА 91б
Вељко	7	ВЕЛКА 59б, 63б, 87а, 102а, 114б, 117а ВЕЛЪКА 108а
Веселин	32	ВЕСЕЛИНА 24б, 55б, 56а, 57б, 79а, 80а, 83а, 83б, 84а*3, 86а*2, 88а, 90а, 91а, 93б, ВЕЋСЕЛИНА 94б, 96б, 99а, 99б, 101а, 102а, 103а, 103б, 106а*2, 106б, 115б, 117а, 136б, 151а
Веско	1	ВЕСКА 107а
Вечерин	3	ВЕЧЕРИНА 83а, 98б, 103а
Вечко	2	ВЕЧКА 79а, 106а
Вид	1	ВИДА 91б
Вита	1	ВИТЪ 128а
Витко	1	ВИТКО (НОМИНАТИВ) 81а
Витоје	1	ВИТОА 86б
Витомир	4	ВИТОМИРА 72а, 120б, 123б, 135б
Витош	3	ВИТОША 100б, 103б, 119а
Влада	1	ВЛАДЪ 91а
Владисав	3	ВЛАДСАВА 106а, 112а, 148а
Владко	3	ВЛАДКА 78б, 85б, 87а
Влаја	2	ВЛАЮ 115б, 128а
Влајисав	1	ВЛАНСАВА 84б
Влајко	2	ВЛАНКА 113б, 120а
Властелин	4	ВЛАСТЕЛИНА 81а, 96а, 112а, 115а
Влашко	1	ВЛАШКА 147а
Војин	13	ВОННА 53б, 81а, 82б, 90б, 98а, 102б, 108а,

		111б, 114а, 119а, 124а, 127б, 145б
Војко	1	ВОНКА 106а
Војисав	1	ВОНСАВА 81а
Вранеш	1	ВРАНЕША 58б
Вуја	37	ВУЈО 54а, 77б, 79а*2, 79б, 80а, 81б*2, 82а, 83а, 83б*2, 86б, 87а*2, 89а, 89б, 90а, 92б*2, 93а, 94а, 100б*2, 104а, 105б, 114б, 116б, 123б, 124б, 127б, 147а, 148а, 150а*2
Вујо	1	ВУЈО 109а
Вујадин	2	ВУЈАДИНА 2б, 116б
Вујан	3	ВУЈАНА 96а, 105б, 116б
Вујин	3	ВУЈИНА 29а, 91б, 95а
Вујица	7	ВУЈИЦА 84а, 86б, 101б, 104а, 116б, 123б*2
Вујко	3	ВУЈКА 80а, 97а, 116б
Вук	50	ВУКА 2а, 2б, 28а*3, 53а, 54б, 55б, 56а, 77а, 81б*2, 82б, 83б*2, 85а*2, 85б, 88б, 90а, 92а, 92б, 93б, 94а, 96б, 105б, 106а, 106б, 107а, 109б*2, 110б, 112б, 113а*2, 113б, 115б, 116б*2, 117а, 117б, 119а, 121а, 124б, 128а, 130б, 143а, 149б, 151а*2
Вукадин	10	ВУКАДИНА 86б, 89а*2, 93а, 97б, 99а, 124б, 141б, 145б, 151а
Вукал	1	ВУКАЛА 117а
Вукан	2	ВУКАНА 47б, 77а
Вукас	3	ВУКАСА 112б*2, 132б
Вукац	5	ВУКАЦА 85б, 87а, 96а*2, 99б
Вукашин	10	ВУКАШИНА 24б, 25а, 54а, 54б, 56а, 72б, 89а, 92а, 101а, 118б
Вукић	3	ВУКИЋА 56а, 92а, 117а
Вукман	3	ВУКМАНА 87а, 93а, 135а
Вукмир	7	ВУКМИРА 62б, 72а, 78а, 81б, 82а, 85а, 120б
Вуковој/Вуковоје	1	ВУКОВОЈА 127б
Вукоје	10	ВУКОЈА 55б, 80б, 97а, 98а*2, 102б, 105а*2, 110а, 113а

Вукола	1	ВЪКОЛЪ 117а
Вуком	1	ВЪКОМЪ 78а
Вукоман	6	ВЪКОМАНА 80б, 81а, 94а, 99а, 105а, 115б
Вукосав	4	ВЪКОСАВА 80б, 84а, 96а, 99б
Вукота	1	ВЪКОТЪ 112б
Вукоша	1	ВЪКОШЪ 145б
Вуксан	10	ВЪЏАНА 53б, 79б, 85а, 96а, 101б, 114б, 115б, 116б, 118а, 145б
Вукша	3	ВЪКШЪ 105а, 109б, 110б
Вуле	2	ВЪЛЕТЪ 91а, 118а
Вулета	5	ВЪЛЕТЪ 2б, 94а 101а, 103б, 116б
Вулић	1	ВЪЛИЊА 2б
Вуло	1	ВЪЛА 105б
Вуча	8	ВЪЧЪ 54а, 61а, 78б, 80а, 86а, 91б, 107б, 114б
Вучета	8	ВЪЧЕТЪ 58а, 80а, 85б*2, 91б, 96а, 107а*2
Вучик	3	ВЪЧИНКА 53б, 92а, 98а
Вучина	8	ВЪЧИНЪ 61а, 91а, 93б, 96а, 112б*2, 124б, 137а
Вучић	9	ВЪЧИЊА 77а, 78а, 80а, 99б, 104б, 122б, 123б, 142б, 147а
Вучихна	1	ВЪЧИХНЪ 54а
Вучко	7	ВЪЧКА 84б, 90а, 93а, 103а, 109б, 118б, 126а
Гвозда	1	ГВОЗДА (НОМИНАТИВ) 118а
Гвозден	6	ГВОЗДЕНА 56б, 79а, 81а, 87а, 92а, 102а
Гвоја	5	ГВОЈУ 78а, 85а, 98б, 106б, 109б
Гојко	3	ГОНКА 110а, 123б, 135
Градисав	1	ГРАДИСАВА 112б
Грдан	1	ГРДАНА 113б
Гркин	1	ГРЪКНИ 76б
Грозден	1	ГРОЗДЕНА 96а
Грубан	1	ГРЪБАНА 85б
Груја	10	ГРЪЈУ 56а, 58а, 84а, 88а, 90а, 91а, 92б, 96б, 98а, 122а

Грујица	4	грџицѣ 70б, 86б, 90б, 149б
Даба	27	давѣѣ 80а*2, 81б, 85б, 86а, 92а, 94б*2, 96б, 98б, 100а, 103а, 103б, 104б, 105б*2, 106а, 107а, 108а, 108б, 116б, 117б, 125б, 126а, 130б, 136б, 142а
Дабен	1	дабѣна 73а
Дабижив	9	дабѣживѣ 80а, 84а, 85а, 86а*3, 88б, 91б, 148а
Дабица	2	дабѣицѣ 100а, 143б
Дабко	2	давѣка 84б, 92б
Дажив	1	даживѣ 54б
Дајко	3	данѣка 90б, 99б, 106а
Даја	2	даю 82а, 99б
Дака	1	давѣѣ 90б
Данчул	1	данѣчула 124б
Дејан	1	дѣјана 83а
Добрица	7	добѣрицѣ 56б, 86б, 105б, 111б, 122б*3, 123б
Добровоје	7	добѣровоја 78б, 84б, 86а, 88б добѣровоја 100, 110б, 116б
Добросав	2	добѣросавѣ 106а, 107б
Додо	1	додѣ 119б
Дочин	1	доѣинѣ 77а
Доша	1	дошѣ 105а
Драган	1	драгѣана 94а
Драгиша	2	драгѣишѣ 54а, 55а
Драгић	5	драгѣиѣка 53б, 83а, 87а, 105б драгѣиѣѣка 56б
Драго	2	драгѣа 25а, 115б
Драгоје	1	драгѣоја 53б
Драгосав	1	драгѣосавѣ 79б
Дука	5	дѣѣѣ 102а, 129а*2, 135а, 145б
Жарко	5	жѣрка 77а, 90а, 107а, 127а, 136а
Жива	16	живѣѣ 62а*2, 91б, 94б, 95б, 96а*2, 96б, 97б, 105б*2, 109а, 118а, 119а, 142а, 148а

Живан	2	живана 129а, 144а
Живко	73	живка 28а, 53б*3, 55а, 73а, 78а, 79а, 79б*2, 80б, 81а*3, 81б*2, 84а, 84б*2, 85а, 86а, 86б, 87б*2, 89а*2, 89а, 89б*2, 90б*3, 91б, 93а, 93б, 94а*2, 94б*2, 95а, 96а*2, 96б*2, 98а, 99а, 99б*2, 100а*2, 102б, 103б*2, 107а, 107б, 109а, 112а, 114б, 116б*2, 117б, 122б, 123б, 124а, 131а, 136а, 140б, 142а, 144а, 148б, 151а живъка 56а*2, живъка 124б
Златан	1	златана 41б
Иносав	1	иносава 114б
Јаблан	4	јаблана 106б, 109а, 125а, 139б
Јездимир	5	јездимира 55б, 86б, 106а, 108а, 142б
Крагуј	7	крагуја 79б, 91а крагуја 54а, 94а, 100б, 103б, 116б
Кралко (или Краљко)	1	кралка 85а
Крста	4	крстџ 63а*2, 123б, 147а
Крстан	1	крстана 79б
Крсто	5	крста 115б*2 кръста 57а, 78а, 100б
Крстовоје	1	крстовоје (номинатив) 122б
Лепоје	1	лепоја 101а
Љуба	4	љубџ 95а љубџ 83а, 100а, 112а
Љубен	2	љубена 83а, 96а
Љубисав	1	љубисава 41б
Малинко	1	малинка 95а
Малиша	1	малишџ 85а
Микош	1	микоша 97а
Миладин	5	милидина 58а, 90а, 104а, 124б, 139а
Милан	6	милиана 89б, 91а, 109б, 116б, 145б*2
Милат	5	милиата 53а, 102б, 105а, 124а, 124б
Милаш	1	милиаша 91б

Милашин	1	мллашина 104б
Милен	1	мллена 99а
Миленко	11	млленка 53б, 57а, 63а, 89а, 91а, 93а, 99б, 122б, 139а, 116а мллѣнка 90б
Милета	6	мллетѣ 79а, 87а*2, 95б, 110а мллѣтѣ 57а
Миливоје (Миливој)	5	млливоя 25а, 77б, 91а, 94а, 102б
Милија	9	мллию 53а, 59б, 92б, 93б, 96б, 98а, 101б, 114а, 143а
Милисав	3	мллнсав 24б, 119а, 146а
Милић	1	мллнѣ 24б
Милко	9	мллка 83б, 91а, 91б, 98а, 99б, 101а, 102б, 105а, 122б
Милоје	1	мллоя 116б
Милован	15	мллована 28а*4, 48а, 54а, 56б, 77а, 79б, 81б, 85б, 88а, 95а, 119а, 151а,
Милосав	24	мллосав 62б, 79а, 81а, 81б, 83а, 87а, 91а*2, 91б*2, 93б, 96а, 97а, 102а, 102б, 103а, 104а, 109б, 113а, 119а, 132б, 141б, 142б, 149б
Милош	30	мллоша 6а, 28а, 56б, 77б, 79а, 79б*2, 81б, 82а, 82б, 84а, 86а, 90б, 92б, 95а, 98а, 99б*2, 102б, 113а*2, 114а, 116б, 127б, 128а, 131а, 136б*2, 145б*2
Милутин	5	мллѣтина 78б*2, 81б, 120а*2
Миран	1	млрана 55а
Мирко	18	млрка 53а, 53б, 55а*2, 57а, 79а, 84а*3, 86а, 88б, 94б, 95а, 109б, 113б, 118б, 137а, 145б, 149б
Миро	1	млро (номинатив) 145б
Мирче	1	млрче (номинатив) 4а
Мирчета	5	млрчетѣ 60а, 60б, 83а*2, 109б
Младен	33	млладена 55б, 56а, 56б, 57а, 78б, 79б,

		младенъ (номинатив) 80а, 80а, 82б, 83а, 83б, 85а, 86б*3, 87а, 88а, 89а, 89б, 90а, 92б*2, 98а, 101а, 104а, 106а*2, 108а, 109а, 111б, 117б, 125а, 143б
Момчило	1	момчила 113б
Мрзен	1	мрѣзена 140б
Негован	7	негована 98б, 103а, 109а, 115б, 128а, негованъ (номинатив) 101а, 136б
Негоје	1	негод 4а
Недељко	6	неделка 24б, 77а, 83а, 90б, 97а, 119а
Ненко	1	ненка 150а
Нешко	1	нешкѣ (датов) 148а
Нишко	1	нишко 57а
Новак	15	новака 28а, 54б, 77б, 81б, 85а, 90б*2, 91б, 93а, 96а, 98а, 108б, 109а, 123а, 125б
Новица	6	новнѣ 85б, 88б, 96а, 111б, 113б, 115б
Обрад	10	обрада 41б, 84а, 86б, 87б, 91а, 91б, 103б, 104а, 105а*2
Обрен	3	обренъ (номинатив) 147б обрена 78а, 104б
Огањ	3	огна 55 огнна 98а, огна 128а
Огњан	12	огнана 91б*2, 96б, 99б огнана 55б, 57а, 93б, 94а, 94б, 95а, 96а, 117а
Остоја	1	остою 83б
Оташ	1	оташъ (номинатив) 24б
Паун	2	пауна 97а, 97б
Планинко	1	планинка 105а
Пометко	1	пометка 87а
Првул	1	прѣвѣла 87а
Првче	1	прѣвѣ (номинатив) 78а
Предан	1	предан (номинатив) 108б

Пријак	1	пѣіака 85а
Продан	8	продана 54б, 79б, 82б, 87а, 111а, 116б, 123б, 140б
Прока	2	прокѣ 90а, 105б
Путник	2	пѣтника 85а, 121б
Рабраја	1	рабраю 141а
Радав	1	радавѣ (номинатив) 137а
Радан	3	радана 55б, 56б, 143а
Раде (или Радо)	2	рада 83б, 101а
Радета	1	радетѣ 77а
Радивоје (или Радивој)	61	раднивоа: 54а, 54б, 78б, 79б, 80а, 81а*2, 84а, 87б, раднивоа: 54б, 56б, 69а, 77б, 79б, 80а, 80б, 82б, 83а*3, 85б, 86б, 87б, 89а, 91а, 93а, 96б, 99а, 99б, 101а, 101б, 102а, 104а, 106а, 107а, 108а, 110а, 113б, 121а*2, 125а, 126б, 132б, 137а, 140б, 141б, 143б*2, 145а, 145б*2, 147а, 149б, 151а раднивое (номинатив) 28а, 87а, 95б, 123б, 136б, 144а раднивои (номинатив) 146б
Радије	1	радниа 90а
Радимир	1	раднимирѣ (номинатив) 65а, 117б
Радич	11	раднича 79а, 82а, 83а, 87а, 87б, 88б, 91а, 93а, 93б, 97б, 99б
Радичко	1	радничка 86а
Радиша	1	раднишѣ 86а
Радман	2	радѣмана 58а радманѣ (номинатив) 144а
Радмило	1	раднила 121а
Радован	30	радована 24б, 28а, 53б, 55а, 59б, 79а, 84а, 86а*4, 88б, 93а, 97б, 105а, 107а, 111б*2, 120а, 124б, 130а, 140б, 144а, 146а, 148а, 148б*2

		радованъ (номинатив)5б, радованъ 123б*2
Радовац	1	радовца 127а
Радовоје	1	радовоа 111б
Радоје	7	радоа 83б, 84а, 90а, радоа 93а, 96б, 105б радое (номинатив) 147б
Радојица	2	радонцѣ 113а, 123б
Радомир	16	радомира 53б, 55б, 80а, 84а, 94а, 95а, 97а, 99а, 104б, 107б, 113б, 123, 124б, 126а, 137а, 149а,
Радомировић	1	радомировић (номинатив) 147а
Радон	2	радона 28а, 57б
Радона	13/5	радонѣ 59б, 81а, 82а, 85б, 88б, 91а, 97б, 99б, 101а, 105а, 105б, 126а, 139а радохнѣ 80а, 83б, 89а, 90б, 106б
Радоница	10	радонциѣ 56б, 79б, 85б, 92б, 93а*2, 103б, 108а, 110а, 124б
Радоња	14	радоњу 56а, 57б, 80а, 80б, 82б, 83а, 85б, 89а, 93а, 93б, 96а, 96б, 99б, 104а
Радосав	42	радосава 24б, 53б, 55б, 59б, 78а, 78б, 79а, 80а, 81а, 82а, 82б, 83а, 83б, 84а, 85б, 86, 88а, 89а*2, 90б, 91а, 93а, 95б, 96а*2, 97а, 97б, 99а,101а, 102б*2, 107б, 108а, 114б, 119б, 120а, 121б, 122а, 131б, 148а, 149б, 151а
Радота	17	радотѣ 58б, 77а, 79б, 80а, 83б, 89а*2, 91б, 94а, 96б, 100а, 114а, 116а, 118а*3, 140а
Радош	2	радоша 89а, 146б
Радул	15	радѣла 41б, 45а, 86б, 87а, 87б, 91а, 93б, 99а, 101б, 102б, 119а, 142а, 145б*2 радѣлъ 146а, 151а
Радуле	2	радѣле (номинатив) 146а
Радун	11	радѣна 79б, 89а, 100а, 111а, 120а радоуна 86а*2

		радѣнь 122б, 141б, 142а, 146б
Рајичко	5	ранѣка 86а, 96а, 106а, 122б, 130б
Раја	37	раю 55б, 60б, 81б, 85б*3, 87а, 88а, 89а, 89б, 90а*3, 90б, 91а, 91б, 92а*2, 94б*2, 95а, 96а, 96б, 97а, 98б, 99б, 101а, 102б, 105а, 105б, 110б, 120б, 142а, 143б рага (номинатив) 94а
Рајан	2	раана 56б раана 108а
Рајица	5	ранѣѣ 84а, 88б, 109а*2, 143а
Рајко	7	ранка 78а, 82б, 83б, 100а, 113б, 121б, 108а
Рајчета	2	ранѣѣѣ 109б, 116б
Рајич	14	ранѣа 55а, 56а, 56б, 78а, 84а, 91б*2, 92а, 101б, 102а, 103б, 105а, 145б*2
Рака	12	ракоу 84а, 99а, ракѣ 84б, 88а, 89б, 104а, 117а, 123б, 125а, 135б, 139б, 149а
Ракач	1	ракаѣа 92б
Раосав	21	раосава 55а, 83а, 85а, 86а, 90б, 93а*3, 94а, 96а*2, 98а, 101б*2, 124б, 131а, 134б, 137а, 142б, 143б, 145б
Раослав	3	раослава 82а, 93а, 94б
Ратко	3	ратка 86б, 93а, 105б
Раћа	1	раѣѣ 105а
Рача	1	раѣѣ 86б
Раша	1	рашѣ 112а, 120а
Рашко	4	рашка 88а, 96а, 103б, 112б
Руско	1	руска 78а
Свилан	1	свилана 85а
Свилоје	12	свилаа 115б, 116б свилаа 57а*2, 84а, 86а, 105а, 116б, 128а, 136а свилае (номинатив) 54а, 55б
Селак	3	селака 54а, 109б, 121б

Синадин	4	синадина 80а, 107а, 139б, 146б
Славко	4	славка 89а, 106а, 110а, 142а
Славуј	1	славѹѡ 106а
Смилоје	1	смилоє (номинатив) 56а
Смиљан	3	смилана 55б, 99а смилана 85б
Смиљко	1	смилка 62б
Спасо	3	спасо (номинатив) 63б спаса 91б, 94а
Србин	1	србина 102б
Срдан	2	срѹдана 113б*2
Сретен	1	сретенѡ 116б
Стајко	3	станка 6а, 41б, 57а
Сталета	1	сталетѹ 88б
Стаменко	1	стаменко (номинатив) 63б
Станмир	5	станмира 97а, 104а, 123б станмирѹ (номинатив) 87б станѹмирѹ (номинатив) 147б
Станисав	13	станисава 28а, 57б, 77а, 94б, 95а, 97б, 101б, 111б, 113б, 115б, 116б, 137а станисавѹ (номинатив) 113б
Станислав	1	станислава 96а
Станиша	11	станишоѹ 79б станишѹ 86а, 90а, 105б*3, 108а, 117б, 144а, 145а, 147а
Станко	35	станка 55а, 63а, 69а, 79а, 86а, 86б, 87а, 87б, 89б, 90б, 93б, 94б, 96а, 98а, 100а, 100б, 102б, 108а, 108б, 115а, 115б, 116б, 121б, 122б, 124а, 138б, 139б, 146а станѹко (номинатив) 104а, 136б, 142а станко 124а, 146б*2, 147а
Станоје	29	станоѡ 115б станоѡѡ 41б, 86б, 90а, 93а, 96а, 112а, 113а, 118а, 130а, 144б

		станоє (номинатив) 95б, 111б, 121б, 123б, 146а, 146б*3, 148б
Станојко	1	станонко (номинатив) 53б
Станомир	6	станомднра 57б, 61а, 102б, 120а, 148а станомднрѣ 120а
Сташко	1	сташка 103б
Стоја	42	стою 28а, 53б, 56б*2, 80а, 81а, 84а, 85а, 88б 93а*3, 96б, 97б, 98а, 98б, 103а, 104б*2, 105б*2, 106а, 107а, 107б, 108а, 111б, 114б, 116а, 116б, 118а*2, 118б, 120а, 122а, 123б, 127б, 139б, 142б, 146б, 148а, 148б, 149а
Стојан	114	стоана 54б*2, 55а, 78а, 78б, 79а*2, 79б*2, 80б, 84б, 85б*2, 86б, 87б*2, 88а, 120а*3, 121а*2, 142б, 143а стоана 16б, 53б*2, 55б, 56а, 58б, 59б, 68а, 72б, 77а*3, 77а*5, 78а*2, 78б, 80а, 80б, 81а, 82а, 82б, 83а, 83б, 88а, 88б, 89а*3, 90а, 90б*2, 91а*2, 92б, 93а, 93б*2, 94а*2, 95а, 95б, 96а*2, 96а, 96б, 97а, 97б, 98б, 100а, 100б, 101а*3, 105б*3, 106а, 106б, 113а, 117б, 118а, 122а, 122б*2, 123а, 124а, 141а, 150а стоанѣ (номинатив) 28а*2, 57а*5, 63б, 147а, 148а*2 стоанѣ 66б, 77а, 91а, 101а, 122а, 124а, 146б*2
Стојко	24	стонка 41б, 63а, 78а, 80б, 86а, 90б, 95б, 96а, 97б, 103б, 110а, 116б, 131б, 137а стонко (номинатив) 63б*2, 87а, 106б, 120а, 1466а*2, 146б*2, 149б
Стојиљко	1	стонљко (номинатив) 80а
Стока	3	стокѣ 89б, 92а, 99а
Столе	1	столе (номинатив) 63б
Стоша	2	стоша (номинатив) 147а

		стошѸ 76б
Страхиња	7	страхнню 55а, 80а, 90а, 90б, 104а, 105б, 114б
Страта	1	сѸатѸ 116б
Татомир	1	татомир 80а
Тиосав	2	тиосава 103б тиосавъ (номинатив) 60а
Тихосав	9	тихосава 53б, 54б, 59а, 60б, 81а, 84а, 88а, 88б, 136б
Трајан	1	трајанъ (номинатив) 141а
Трајко	1	трајко (номинатив) 63б
Угљеша		оуглешѸ 102б, 103а ѸглешѸ 36а, 56б, 93а, 96б, 112а, 145а
Угра	1	ѸгрѸ 109б
Угрин	11	оугринна 90а, 92б, 100а, 102б Ѹгринна 88а, 97а*2, 101а, 101б, 104а Ѹгринъ (номинатив) 128а
Храбрај	1	храбраја 131а
Храка	1	храка (номинатив) 104а
Хранита	2	хранитѸ 57а, 100б
Хрснак	1	хрѸснакѸ 123б
Цвејо	1	цвѸѸа 103б
Цветан	2	цветана 93б, 121а
Цветко	45	цветка 81б, 85а, 92а, 92б, 93а, 93б, 96а, 96б*3, 105б*2, 107а, 111б, 113б, 122б, 125б, 131а, 135а, 140а, 145б, 147а, 150а, 151а цвѸтка 59а, 60а, 77б, 78а, 78б, 82б, 84б, 85а, 85б, 90а, 90б*2, 91б, 92б, 95а, 100а*2, 100б*2, 102б, 109б
Цветоје	1	цветоја 112б
Шишман	1	шишмана 118б

7.2. СЛОВЕНСКА ЖЕНСКА ИМЕНА

Име	Број потврда	Облици и број страна у Поменику
Бежана	2	БЕЖАНЪ 98а, 126а
Бела	2	БЕЛЪ 94б, 131а
Биљана	1	БИЛАНЪ 126а
Бистра	2	БИСТРЪ 78а, 95а
Богдана	2	БОГДАНЪ 90б, 111б, 125б
Богоја	1	БОГОЮ 135а
Богосава	1	БОГОСАВЪ 90а
Божица	1	БОЖИЦЪ 140б
Бојана	8	БОЈАНЪ 80а, 89б, 90а, 102а, 110а, 133а, 134б, 148а
Бојка	1	БОЈКЪ 131а
Бока	1	БОКЪ 125б
Босиљка	3	БОСИЛКЪ 118б, 122б, 150а
Босна	1	БОСНОУ 131а
Века	1	ВЕКЪ 105б
Вела	1	ВЕЛЪ 88а
Велика	5	ВЕЛНКЪ 62б, 90а, 115б, 128а, 141б
Велимира	1	ВЕЛИМИРЪ 102б
Велихна	1	ВЕЛИХНЪ 78б
Веса	2	ВЕСЪ 91а, 136б
Весела	11	ВЕСЕЛОУ 61а, 79а, 94б ВЕСЕЛЪ 28а*2, 132б, 133а, 134б, 136а ВЕСЕЛА 28а*2
Веселица	7	ВЕСЕЛНЦЪ 93а, 114а, 128б, 137а*2, 139а, 147а
Вида	14	ВИДОУ 127а, 132б*2 ВИДЪ 89а, 91а, 94а, 101а, 125б, 127б, 128б, 129а, 130а, 130б, 134б
Видна	9	ВИДНЪ 78а, 91а, 94б, 95а, 102б, 128а, 131б, 132а, 136а

Видосава	3	ВНДОСАВЪ 128а, 128б, 131а
Виша	2	ВНШЪ 93а, 128б
Вишња	14	ВНШНЪ 128б, 135а, 135б, 138а ВНШНЮ 97б*2, 101а, 102а, 103б, 113а, 126а, 127б, 130б, 133б
Владна	1	ВЛАДНОУ 103а
Влахина	7	ВЛАХННЪ 36а, 86а, 90а, 105б, 118а ВЛАХННЮ 125б, 146а
Војка	1	ВОНКОУ 139а
Вујана	2	ВЪІАНЪ 123б, 128а
Вука	8	ВЪКОУ/ВОУКЪ 105б, 129а*2 ВЪКЪ 95б, 108а, 132а, 132б, 150б
Вујка	2	ВЪННЪ 114б, 139а
Вукна	2	ВЪКНЪ 105б, 129б
Вукосава	4	ВЪКОСАВЪ 77а, 88а, 105б, 127б
Вукослава	1	ВЪКОСЛАВЪ 127а
Вучица	7	ВЪЧНЦЪ 40а, 84а, 109а, 117б, 127а, 130а, 132а
Гдуња	2	ГДЪНЪ 107б, 109а
Гиздава	9	ГИЗДАВЪ 87а*2, 93б, 104а, 132а, 135а, 139а*2, 142б
Госпођинка	1	ГОСПОЃИНКА (номинатив) 78а
Горда	1	ГОРДЪ 144а
Гркиња	2	ГРКННЪ 144а ГРЪКННЪ 122а
Грла	1	ГРЪЛЪ 97б
Грлица	1	ГРЪЛНЦЪ 82б
Грозда		ГРОЗДЪ 86б, 101б
Гроздена	13	ГРОЗДЕНЪ 79б, 95б, 96б, 102б, 103а, 103б, 104б, 127а, 129б, 130б, 135б*2, 150а
Гроздијана	1	ГРОЗДИЈАНЪ 94а
Груда	1	ГРЪДЪ 125а
Даба	2	ДАБЪ 130б, 136б
Дабижива	1	ДАБИЖИВЪ 53а

Дабна	1	длбнѣ 89а
Даница	8	данницѣ 98б, 104а, 113а, 117а, 125б дъницѣ 127б дъницѣ 132а, 134а
Дворна	1	дворнѣ 125а
Дева	1	дѣвѣ 93а
Дена	1	дѣнѣ 118б
Деница	1	дѣницѣ 140а
Дивна	13	днвнѣ 77б, 95а, 98а, 99а, 124б, 126б, 130б, 132а*2, 135а, 135б*2, 136а
Дикла	4	днклѣ 93а, 93б, 128а, 129б
Добра	6	добрѣ 58а, 84а, 95а, 103а, 149б добрѣ 103а
Доја	1	дою 94а
Дока	1	докоу 150а
Донка	1	донкѣ 105б
Драгана	2	драганѣ 131а драганѣ 105б
Доста	1	достѣ 63б
Дубрава	1	дѣбрава (номинатив) 110б
Дуња	3	доуѣнѣ 134б дѣнѣ 81а, 113б
Живана	23	живаноу 105б, 135б, 136а живанѣ 78а, 78б*3, 86а, 96б, 104а*2, 113б, 125б, 127б, 129а*2, 129б, 130б, 131а, 132б, 134б, 138б, 148а
Живка	1	живкѣ 126а
Звена	5	звенѣ 82а, 86а, 122б, 125а, 136а
Златока	1	златокѣ 125б
Иносава	5	иносавоу 114б иносавѣ 88б, 99б, 123а, 150а иносавѣ 134б
Искра	2	искроу 85б искрѣ 142б

Јабланка	1	ЈАБЛАНКЪ 136б
Јаглика	15	ЈАГЛАНКОУ 122а ЈАГЛАНКЪ 89б, 101а, 101б, 109а, 114а, 126а, 126б, 127б*2, 130б, 132б*3, 135а
Јагода	9	ЈАГОДАЪ 95а, 97б*2, 99а, 105б, 126а, 130а, 130б, 133б
Јасна	8	ЈАСНЪ 88б, 94б, 101б, 125б, 128а, 132б, 138а, 144
Калина	10	КАЛИНЪ 84а, 94а, 114б, 127а*2, 127б, 129а, 129б, 130а, 134а
Кнега	1	КНЕГЪ 128а
Кнегиња	9	КНЕГИНОУ 133а КНЕГИНЪ 89б, 112а, 121а, 121б, 125б, 128а, 128б, 131а
Кошута	15	КОШЪТА (НОМИНАТИВ) 56а, 89б КОШЪТЪ 90а, 97а*2, 98б, 111б*2, 121б, 127б, 130а, 132б, 136б, 137а*2
Крстина	1	КРСТИНЪ 132б
Лала	4	ЛАЛАЪ 81а, 96б ЛАЛА 103а, 104б
Лепа	1	ЛЕПЪ 119б
Лоза	2	ЛОЗОУ 130б ЛОЗЪ 112б
Лозана	1	ЛОЗАНЪ 138а
Лилијана	1	ЛИЛИЈАНОУ 58б
Љиљана	1	ЛИЛИАНЪ 128б
Љуба	3	ЉЪБЪ 141б ЉУБОУ 129а, 135а
Љубица	1	ЉУБЕНЦЪ 150а
Љубна	7	ЉУБЕНЪ 100а, 100б, 105б, 109а, 126а ЉУБНОУ 126б, 130а
Малина	10	МАЛИНЪ 77б, 78а, 84а, 111а, 123а, 125а, 143а МАЛИНЪ 97б

		малнна 99а, 109а
Малинка	1	малннкѣ 58б
Мила	18	мнлоу 97б мнлѣ 81а, 81б, 88а*2, 109б, 114б, 125б, 126а, 126б*2, 128а, 130а, 138б*2, 141а мнла (номинатив) 149б мнли (датов) 148а
Милана	1	мнланѣ 104а
Милена	3	мнлена (ном.) 91а мнленѣ 126а, 131б
Милинка	1	мнлинкѣ 87а
Милица	44	мнлицѣ 28а, 78б, 86б, 88б, 92б, 93а*2, 96б*2, 97б, 101б, 102а, 106а, 114б, 115б, 125а, 125б, 126а*6, 127а*2, 127б, 128а, 128б, 129б*2, 130а*3, 130б*2, 132б, 133а, 134а, 139а, 143б, 144а, 150а мнлицн (датов) 148*2
Милка	3	мнлкѣ 95а, 126а, 129б
Милока	4	мнлокѣ 82б, 97а, 138б, 141а
Милојка	7	мнлонкѣ 86а, 86б, 87а, 95б, 104б, 130а, 130б
Милосава	5	мнлосавѣ 28а, 103б, 105а, 132б, 148а
Миља	14	мнлю 96б, 102а, 122а, 126а, 127б, 128а, 131б, 132б, 133а, 135б, 138б*2, 131б, 143б
Мира	1	мнроу 97б
Миранка	1	мнранкѣ 126а
Мирка	6	мнркѣ 78б, 82а, 92б, 95а, 114б, 149а
Мома	3	момѣ 95а, 129б, 130б
Невена	1	невена 28а
Невенка	2	невенкѣ 118а, 142а
Негосава	2	негосавѣ 97а, 103а
Неда	33	недоу 78б, 126б, 129б*2

		недх 25а, 73б, 81а, 87а*2, 90б, 94б, 95б, 98а, 98б, 101, 115б, 117а, 120а, 126б, 127б*2, 129а, 131а, 141б, 142б, 143б, 145а, 147а неда (номинатив) 25а, 58б, 139а
Неделька	20	недѣлкѹ 105б неделкѹ 3б, 24б, недѣлкѹ 93б, 94а, 96б, 97а, 125а, 125б*2, 127а, 130а*2, 130, 131а, 135а, 142а
Ненада	3	ненадѹ 84а, 92а неѣнадѹ 103а
Нера	3	нерѹ 93а, 99а, 136а
Неранжа	15	неранжѹ 98а 132а, 134а неранжѹ 96а, 104б, 128б, 130а, 131а, 133а*2, 135б, 140а неранѹ 101б, 123а
Неранца	7	неранчѹ 93а, 97а, 107а, 114б, 117а, 119б, 132б
Ниша	2	нишѹ 56б, 103б
Нишава	15	нишавѹ 58б, 79а, 127а нишавѹ 95б, 97б, 100а*2, 104б, 106а, 107б, 124б, 125б, 128а, 138а, 139а
Огња	1	огноѹ 139б
Огњана	4	огнанѹ 55б, 94б, 123а огнана (номинатив) 113а
Перуника	4	перѹникѹ 88а, 122а перѹника (номинатив) 148б, 88а
Плавша	10	плавшѹ 88а, 96б, 98а, 105а*2, 107б, 109б, 110б, 124б, 143б
Плавуша	1	плавѹвшѹ 82б
Планика	3	планникѹ 150а планникѹ 89б, 105а
Планинка	7	планникѹ 113б планникѹ 105б, 128б, 143б, 150а

		планника (номинатив) 104, 105а
Предуша	1	предушѣ 76б
Пројка	1	пронокѣ 125б
Продана	4	проданѣ 53б, 87а, 129б, 130б
Рабраја	1	рабраю 141а
Рада	32	радоу 125а, 126б, 128а*2, 128б*3, 140а радѣ 80б, 86б, 96а, 97а, 101а, 101б, 111, 114а, 116а, 119б, 120а*2, 123б, 129а, 131б, 134а, 141б, 142б, 144б, 145а, 146а рада (номинатив) 82б, 113а
Радана	1	раданѣ 83б
Радена	1	раденѣ 102б
Радивоја	1	радивою 149б
Радика	1	радинокѣ 101а
Радица	1	радицоу 121б
Радна	18	радноу 58б, 111б раднѣ 77а, 79а, 93а, 94а, 94б, 96а, 105б, 113б, 114а, 118а, 121б, 129а, 130а, 131а, 132а, 143б
Радомира	1	радомирѣ 54б
Радосава	3	радосавоу 113б радосавѣ 126а, 150а
Разуменка	1	разоуменкоу 72а
Рајка	4	ранкѣ 80б, 105б*2, 120а
Раосава	3	раосавѣ 91б раосава 113а, 133б
Ружа	14	роужѣ 132б рѣжѣ 89б, 96а, 97а, 125б, 126а, 127б, 133б*2, 134а*2, 138а, 141б рѣжю 127б
Ружица	5	рѣжницѣ 24б, 90а, 100а рѣжница (номинатив) 131а, 146б
Рума	1	рѣма (номинатив) 57а

Русима	1	русицѣ 126б
Санка	11	санкоу 125а, 135а санкѣ 58б, 88б, 126а, 128б санкѣ 95а, 100а санкоу 58б санка (номинатив) 59б, 107б
Сараѣинка	4	сараѣинкѣ 94б, 111б, 113б, 123а
Свилана	5	свиланѣ 115б, 128а*2, 134а, 138б
Северинка	5	северинкоу 97б, 126б северинкѣ 140а, 144а
Сека	1	сека 143б
Сивила	5	сивилѣ 81а, 86а, 92б, 102а, 103а
Слава	1	славоу 59а
Смиља	2	смиля 77б, 133б
Смиљана	16	смилянѣ 89а, 96а, 127а, 128б смилянѣ 107б, 108а*2, 113б, 116а, 123а, 124б, 125а, 130б, 138а, 140а, 150а
Стаја	3	стаю 93а, 96а, 151а
Стајка	3	станкѣ 28а, 125б, 131а
Стакна	1	станкѣ 130а
Стамена	5	стамена 117б, 147б стаменѣ 63а, 87б, 115а
Стаменка	3	стаменкѣ 73а, 128а, 131а
Стана	115	станоу 84б, 92б, 97б*3, 99б, 104б, 117а, 126а, 129б, 133б станѣ 28а, 29а, 78б, 81а, 84а, 86а, 88а, 93а*2, 94а, 94б*2, 95б*2, 96а, 97а, 100а*2, 103а, 103б, 107а*2, 108а, 111а, 111б*2, 112б, 113а, 114а, 115а, 116б*2, 117а, 119б, 120а, 122б*3, 124б, 125а*2, 126а, 126б*2, 127а*7, 127б*3, 129а*2, 130а, 130б*4, 131б*2, 133б, 130а, 134б*2, 135а, 135б, 136а*2, 136б*4, 137а*2, 138а, 138б, 139а, 140а, 141б*2,

		143б*2, 147а, 148а*3, 148б, 149б, 150а*2, 151а стана 41б, 56а, 57а*2 сътана, 63б, 105а, 107б, 123а, 124а
Станија	1	станню 80б
Станисава	4	станнсавѣ 79а, 94б, 113а, 131а
Станица	1	станницѣ 110б
Станка	16	станкоу 90а, 98б, 126а, 127а станкѣ 90б, 91а, 95а*2, 103б, 108а, 126а, 126б, 129а*2, 130а, 132б
Станојка	2	станонкѣ 103б, 144а
Стануша	4	станоушѣ 5а*2 станѣшѣ 87а, 149б
Сташа	3	сташоу 86б сташѣ 104а, 118б
Стоја	27	стою 85а, 125а, 125б*2, 126а, 127б*2, 128а*3, 128б, 131а, 131б*3, 132б, 133а*2, 133б, 134б, 136а, 139а*2, 140а, 148а, 148б, 149а
Стојна	3	стоннѣ 62б, 63б, 128а
Стојана	17	стојаноу 109*2 стојанѣ 72б, 77а, 87а, 97б, 103б, 114б, 121б, 123а, 134а, 136а, 138а*2, 143а, 148а, 150а
Стојка	29	стонкоу 100б, 103а стонкѣ 85б, 94а*2, 94б, 95а*2, 103а, 109б, 113а, 125б*3, 126а*2, 127а, 128а, 128б*3, 130б*2, 131а, 132б*3, 133а, 138а
Стојислава	1	стонславѣ 131а
Субота	5	сѣботѣ 29а, 79б, 96б*2, 119б
Тамна	5	таднѣ 145б, 146б*3, 151а
Тихосава	2	тиѣосавѣ 55б, 116б
Тиша	1	тишѣ 126а

Трина	1	тринна 113а
Трина (или Тръина)	4	трънинѸ 29а, 57б, 138а, 140б
Терана	12	кѣраноу 81а кѣранѸ 126б*2 кѣранѸ 97б, 102а кѣранѸ 107б кѣранѸ 131а ѣранѸ 78б, 94б, 104б, 111б, 134а
Угринка	12	ѸгринкѸ 81а, 87б, 98б, 108а, 126а, 131а, 131б, 135а*2, 139а, 140а ѸгринъкѸ 57а
Храбраја	1	храбраю 125а
Цвета	40	цвѣтоу 82а цѣѣтѸ 94б, 103а, 128а*3, 129а, 129б, 132б*2, 133б*2 цвѣтѸ 62б, 77а*2, 78а*2, 80а, 85а, 88а, 89б, 91а, 92б, 98б, 101б, 102б, 107б, 108б, 116б*2, 125б, 131б, 133а, 134а, 134б*2, 138а, 140б, 148а, 149а
Цветка	1	цвѣтка (номинатив) 113а
Цветна	6	цвѣтнѸ 80а, 87а, 105б, 108а, 112а, 135б
Цетна	1	цѣтнѸ 69а
Чава	1	ѣавѸ 116б

7.3. ХРИШЋАНСКА МУШКА ИМЕНА

Име	Број потврда	Облици и број страна у Поменику
Авксентије	1	авџентїа 8б
Аксентије	1	аџентїа 27а
Аврам	13	аврама 54а, 63а, 77а, 78б, 84а, 86а*2, 90а, 96б, 100а, 103а, 104б, 116б
Аврамије	5	аврација 19а, 20б, 22б, 40а, 41а
Адам	5	адама 88а, 113а, 116б, 118б, 123б
Акакије	1	акакија 20а
Аким	1	акима 116б
Алекса	13	алексџ 62б, 78а, 99б, 112а, 116б, 120б, 123б, 124б, 141б, 146б алеџџ 87а, 94а, 95б
Алексије	1	алеџне (номинатив) 16б
Александар	1	алеџандра 4а
Ананија	5	ананију 9б, 21б, 40а, 65а, 65б
Ананије	6	ананија 10а, 18б, 21а ананиа 64б, 66б*3
Андреј	1	андреја 117а
Андреја	21	андрею 24б, 39а, 53а, 55б, 77а, 80а, 81а, 83а, 85а, 87а, 88а*2, 88б, 92а, 94а, 98б, 122а, 135а, 55б, 122а, 137б
Андрејаш	1	андрејаша 93б
Анрија	2	андрню 115б*2
Андро	1	андра 107а
Андроник	1	андроника 21а
Анко	4	анка 83б, 112а, 144б, 150б
Анта	1	антџ 59а
Антоније	12	антонија 5а, 13б, 18б, 20а, 21б*2, 24б, 25б, 38а, 40а, 65б, 115а
Аранит	2	аранита 100б, 116б
Арсеније	25	арсенија 3а, 3б, 5б, 8б, 11а, 18б, 19б, 21б, 22а,

		27б, 39а, 39б*2, 40а, 40б*2, арсенїа 65а, 66а арсенна 16а, 25б, 27а, 146а арсенна 98б арсїнна 35б арсїсенна 44а
Атанасїе	15	афанасїа 3а, 8а, 16б, 17б, 18а, 18б, 19а, 22а*2, 39б, 40а, 85б, 87а афанасна 5б афанасїа 38а
Атанаско	5	афанаска 5б 62б, 63а, 63б, 107б
Атанацко	1	афанацко (номинатив) 89а
Аћим	4	аћмца 94б, 111б, 121а, 123б
Аћа	1	аћх 143а, 148а
Аша	1	ашх 139б
Авила	1	аввїлх 20а
Аса	1	аса (номинатив) 118б
Асил	4	асна 41б, 91а, 101б, 140б
Асїлије	21	аснїа 7б, 8а, 8б*2, 10б, 13а, 13б, 14а, 15б, 19а, 19б*2, 20а, 21а, 21б, 38а, 39а, 65а, 85а, 86а, 110а, 118б
Аенедїкт	1	аенедїкта 5а
Аенїамїн	2	аенїамїна 8б, 39
Аасарїон	1	аасарїона 8а
Аасарїон	10	аасарїона 10а*2, 14б, 16а*2, 19а, 20б, 22а, 40а, 65а
Аїкентїе	2	аїкентїа 10а аїкентїа 20б
Аїктор/Аїхтор	3	аїхтора 14а аїктора 14а, 18б
Аїћа	1	аїћх 124а
Ааврїло	17	ааврїла 5а, 18а, 20б, 39б, 87а, 116б*2, 118б, 145б ааврїла 5а, 19б

		гаврнла 11а, 14а, 16а, 38а, 40б, 62б
Гега	3	гегѣ 98а, 106а, 134б
Гедеон	1	гедсона 39б
Генадије	2	генадіа 13а, 20б, 21б
Георгије	22	гесоргіа 8б, 18а, 20а*2, 22б, 23а, 38а, 60а, 65а*2, 77б*3, 78а, 87а, 88б*3, 96б, 100б, 150а гесоргна 14б
Герасим	5	герасіма 5а гераснда 10а, 16б, 23б герасндъ 17б
Герђије	1	герђна 115б
Гмитар	4	гмитаръ (номинатив) 122б*2, 123б*2
Гргур	4	грѣгюра 2б*2, 83б грѣгѣра 95б
Григорије	8	грігоріа 8а, 10б, 14б, 18а, 18б*2, 21а, 65а
Давид	16	давнда 18б, 29а, 39а, 60а, 78а, 78б, 80а, 85а, 86а, 92а, 93а, 97а, 99а, 108б, 117а, 122а
Давин		давнна 81б
Дамаскин		дамдаскнна 13б, 20б
Дамијан	14	даміана 39а, 56а, 77б, 78б, 83б, 85а*2, 85б, 92б, 96б*2, 99б, 104б
Дамјан	1	дамјана 25а
Дамњан	3	дамнана 98а дѣмнана 106б дамланъ 113а
Данило	11	данілла 3а, 3б, 8а, 13а*3, 18а, 21а, 24б, 25б, 38а
Деспин	1	деспнна 85а
Дима	6	дндѣ 77а, 78б, 102а, 105а, 121б, 147б
Димитрије	18	дндмтрна 25б, 62а, 62б*2, 63а дндмтрна 40б дндмтріа 55а, 61б, 77а, 77б, 78б, 80б, 81а,

		90б, 121а дмлтрне (номинатив) 21б, 38а*2
Диомидије	1	дїомидїа 9а, 20б, 39б
Дионије	1	дїонна 25а, 40а
Дионисије	17	дноннїа 8а, 8б*2, 25а, 25б, 65а, 66а дїоннїа 13а*2, 14б, 39б, 19а*2, 19б, 22а, 24б дїоннїа 28а
Дмија	15	дмїю 79б, 81а, 82а, 889а, 96б, 100а*2, 102б*3, 100б*2, 110б, 119а, 137б
Дмитар	55	дмлтра 53а, 54б*2, 55б, 79б, 80а*3, 80б, 81а, 82а, 83а, 84а, 84б*3, 85а*3, 86а, 87а*2, 87б, 88а*2, 88б*3, 90а*2, 91а, 92а*3, 93б, 94б*2, 96а*2, 97а, 99б, 100а, 101а, 101б, 104а, 107а, 107б, 120а, 121а, 123б, 126б*2, 131б, 142а, 151а
Димитрофан	1	дмлтрофана 9б
Дмитрофан	1	дмлтрофана 22б
Доментијан	1	доментїана 18а
Доротеј	1	доротеа 65б
Доситеј	1	доснїета 105а
Ђерасим	3	ѓерасїма 8а, 24б, 30б
Ђока	1	Ђока (номинатив) 115а
Ђорга		Ђоргџ 62б, 63а
Ђора	10	Ђорџ 79б, 113б, 117б, 119а, 122а, 122б Ђора (номинатив) 62а, 63б, 81б, 146а
Ђорђе	2	Ђорђе 48а Ђорђе 57а
Ђорђије	7	Ђорђење 121б Ђорђна 62б Ђорђна 63а Ђорђна 113б Ђорђење (номинатив) 24б, 41б, 147б
Ђура	57	Ђура (номинатив) 124а

		гюрѡ 53б, 54а, 55а, 55б, 56а*2, 56б, 57а, 77б, 80а, 81б, 83а, 83б, 84а*2, 84б*3, 85б, 87б*2, 88а*2, 88б, 89а*2, 89б*2 ѡурѡ 27б ѡурѡу 82б*2, 84а*2, ѡурѡ 34б, 59а, 59б, 72б, 82а*2, 90а, 93б, 94а, 96а, 96б*2, 99б, 101а, 102б, 104а, 106а, 115б, 116б*2, 132б, 140б, 148а, 151а
Ђурађ	9	гюрѡа 2б, 73б, 80б, 81б, 104б ѡурѡа 113а, 116б, 123б*2
Ђуран	1	гюрана 79а
Ђураш	1	ѡураша 92б
Ђурица	14	ѡурнцѡ 29а, 77а, 79а*2, 81а, 83а, 84б, 87а, 88б, 97б, 116б, 123б, 124а, 142а
Ђуриша	1	гюрншѡ 101б
Ђурка	1	ѡуркѡ 99б
Ђурко	1	гюрка 89б
Евгеније	1	евгеніа 13б
Епифаније	1	епіфаніа 20б
Зара	1	зарѡ 63б
Зарко	1	зарка 63а
Захарија	6	захарію 8а, 8б, 18б, 22б, 78а, 86а
Захарије	3	захаріа 15б*2, 25б
Зафир	1	зафнра 120а
Иван	28	нвана 56а, 57а, 60а, 62а, 77а, 77б, 79а*2, 80а, 83б, 87а, 90б, 93а, 93б, 101б, 102а, 105б, 107а, 109а, 112а, 112б, 114б, 119а, 123б, 129а, 144а*2, 151а
Иванац	3	нванца 87а, 93а, 96а
Иваниш	1	нваннша 86а
Иванчо	1	нванча 100б
Ивко	8	нвка 58а, 79а, 82а, 93б, 97а, 106а, 115б, 128а
Игњатије	1	нгнатіа 18б

Иларион	7	илариона 8а, 9а, 9б илариона 14б, 19а, 65б, 118б
Илија	56	илию 48а, 53а, 53б*3, 55а*2, 55б, 57б, 58б, 60а, 63а, 71б, 77а, 78а, 80б, 81а, 81б, 84а, 85а, 86б, 88а, 88б, 91а, 91б, 92а, 93а*2, 93б*3, 94б, 95б, 96а, 96б*2, 99б, 101б, 103б*2, 104б*2, 110а, 110б, 115б, 116б*3, 118а, 123а, 124б, 125б*2, 142а, 149б илию 103а, 105б
Инокентије	2	инокентија 22а инокентија 14а
Исаија	6	исаию 19а, 20а, 20б, 22а исаию 14а, 15б
Исаило	1	исаила 53а
Јаврам	1	јаврама 99а
Јанош	1	јаноша 93а
Јака	2	јакочу 90б
Јаким	1	јакимъ 140б
Јаков	35	јакоча 3а, 18б, 20б, 53а, 53б, 59б, 62б, 77б, 78б, 81а, 82а, 82б*2, 84б, 85а*2, 85б, 88б, 89а, 110б, 131б їјакоча 96а*2, 103б, 105б нијакоча 124а, 140б, 100б јакоча 93а, 111а, 111б, 13б, 97а јакоча 148б
Јакша	5	јакшю 80б јакшъ 98б, 101а, 111а, 112а
Јаникије	2	їјаникија 21а јаникија 118б
Јанићије	1	јанићна 30б
Јанко	47	јанка 3б, 27б, 54а, 56б, 77а, 78а*2, 79б*3, 80а*2, 85а, 86а, 87а, 89а, 91б, 93б*2, 95б, 96б, 97а, 100а, 101а, 101б, 102б*2, 104а*2, 104б, 105а, 105б, 111а, 117а, 122б, 123б*2,

		124а, 124б, 125б, 138а, 138б, 143б, 144б, 145б анко 28а*2
Јанкул	1	јанъкъла 77а јанкоула 122а
Јаћа	2	јакю 77а јакор 90б
Јаћим	8	јакнма 21а, 21б, 40а, 57б, 77а, 82б, 86а, 102б
Јевдоким	1	евдокима 39а
Јевтимије	8	евѿија 8а, 11а, 18а, 19а, 20а, 39а евѿија 24б јетина 33б
Јевто	1	евто (НОМИНАТИВ) 62б
Јевстатије	3	евстатја 3а*2 евъстатне 150б
Јевстратије	5	евс□ра□на 9а евс□ра□на 22а*2 евстратја 18б, 39а
Јеремија	3	јеремју 14а, 19б, 24б
Јеротеј	2	јероѿеа 13б јероѿеа 65а
Јефрем	4	јефрема 3б, 19б, 22а јефрема 15а
Јоаким	2	јоакима 13а, 65а
Јоаникије	10	јоаннија 3а*3, 13б, 18а, 18б, 19б, 39б јоанника 14а јоанника 22а
Јоанићије	1	јоаннија 20б
Јоаћим	1	јоакнма 28а
Јова	52	јовъ 24б, 54а, 123б јовъ 57а, 77а*2, 77б*3, 79а, 79б*2, 81а, 81б, 82а, 85а*2, 85б, 86а, 87а, 87б, 88б, 89а, 90а*2, 91б, 98а, 98б, 99б, 100б, 101б, 103а,

		104а, 116б, 120б ювоу 77б*2, 82а, 92а, 92б, 93б, 95б, 96а, 96б, 97а, 97б, 124а, 142а, 145б ювѣ 123б юва (НОМИНАТИВ) 28а
Јован	144	юанна 1б, 3б, 5а, 8а, 9б, 24б*3, 19а, 22а, 22б, 27б, 28а*2, 39а*2, 39б, 40а, 40б, 53а, 53б, 54а, 54б*2, 55а*2, 56а*2, 56б, 57а*3, 58а, 59а*2, 62а*2, 77б*3, 78б, 79а*2, 79б*3, 80а*2, 80б*5, 81а*2, 81б*4, 82а*3, 82б, 83а, 83б*2, 84а*2, 84б*2, 85а*2, 89б, 119а*2, 85б, 86а, 87а*2, 87б, 89б*2, 91б*2, 92а*2, 92б*2, 93б, 94а, 94б*2, 95б, 96а, 96б, 98а*2, 104б*2, 105а*2, 105б, 106б, 109б, 110а, 111б*2, 112а*2, 113а, 115б*3, 116б, 120а, 121а*2, 122а, 122б, 123а, 123б*2, 124а*3, 132а, 139а, 142а, 149б, 151а юана 78а*2, 88а*2, 89а*3 юанна 62б, 63а*2, 72б ювана 14а ювана 106а
Јованац	3	юванца 99а, 100а юванѣца 96а
Јованица	7	юванциѣ 54а, 68а, 85б*2, 93а, 105б, 106а
Јовица	27	ювициѣ 57а, 79б, 81б, 84б, 86а, 90б*2, 91б, 102а, 105б, 106а, 106б, 107а, 107б, 109а, 112а, 112б, 114а, 115б, 118а, 120а, 124б*2, 128а, 137а, 142аб, 149а
Јовил	1	ювила 10а
Јовко	4	ювка 100а, 102б, 135а ювка 78б
Јово	9	юва 18а*2, 21а, 35б юва 54а*2, 105б, 118б, 124б
Јовче	1	ювѣче (НОМИНАТИВ) 63а, 63б

Јоил	2	јонла 10б, 61б
Јоасаф	4	јоасафа 18а*2 јосафа 13б*2
Јосиф	18	јосіфа 8б*2, 9а, 13а, 15а, 18б, 19б*2, 21б, 24б, 25б, 28а, 35б, 40а, 118б јосіва/јосіѣва 14а*2
Јоца	2	јоцѣ 120б*2
Кирил	3	кѣрнла 3б кѣрнла 65а кврїнла 11а
Кирко	1	кѣрка 105а
Китан	1	кнтана 47б
Козма	3	козѣ 18б козѣ 21а, 86б
Која	13	кою 54б, 91а, 92б, 93б, 96б, 97а, 97б, 99б, 102б, 118б, 123а, 130б, 134б
Којица	4	концѣ 90а, 96а, 96б, 112а
Којчин	3	кончинна 83б, 84а, 91а
Коља	1	колю 100а, 108а
Кома	1	комѣ 90б
Комлен	19	комлена 53а, 77а, 85а, 88б, 90б, 92а, 92б*2, 94а, 95б, 98б*2, 101а, 103а*2, 104б, 105а, 124б, 145б
Комнен	3	комнена 29а, 85а, 90а
Константин	7	константинна 14б, 22б, 23а, 24б*2, 83а, 101а
Конто	1	конта 93б
Коста	5	костѣ 29а коста (номинатив) 63б*2, 146б, 147б
Костадин	8	костадинна 70б, 81а, 82б, 100б, 105а, 113б, 119б, 126б
Коча	3	кочю 102б коча (номинатив) 63а, 119б
Кузма	4	кѣзѣ 55а, 92а, 98а, 117а
Кузман	2	кѣзмана 63а, 123б

Лаврентије	1	лаврѣнтиа 14а
Лаза	18	лазѣхъ 77б, 83б, 90б*2, 91а, 93а, 94б, 96б*2, 101а, 101б, 109а, 112б*2, 114б, 120а, 124а, 130б
Лазар	31	лазарѣа 2а, 2б*2, 8а, 12а, 20а, 28а, 48б, 53б, 54б, 56б, 57а, 78а, 78б, 82а, 83а, 84а, 86а, 87а, 90а, 96б*2, 98а, 99б, 105б, 121б, 123б*2, 127а, 127б, 129а
Лалин	1	лалина 89а
Лалош	2	лалоша 120б, 145б
Лека	5	лекѣхъ 78б, 55а, 55б, 100б, 116б
Леонтије	3	леонѣѣа 13б, 20б, 27а
Лица	1	ликоу 29а
Логин	2	логѣна 14а логѣѣна 18а
Лука	21	лоуѣхъ 8б, 80б, 83б, 91а луѣхъ 55б, 62б, 77а*2, 77б, 79б*2, 84б, 88а, 91б, 94а, 96б, 112б, 113а, 114а, 121а
Лукач	2	луѣѣѣа 79б, 89б
Лујан	2	луѣѣана 145б, 151а
Мана	1	манѣхъ 82б
Манол	3	манола 82а, 95б, 105б
Манојло	11	манонла 92б*2, 95а, 100б*2, 101а*2, 105б, 109а, 109б, 115а
Макарије	18	маѣарѣѣа 5а, 8б, 8б, 13б, 18а, 19а, 19б, 20б*2, 21а*2, 22а*2, 23а, 39б*2, 65а*2
Максим	22	маѣѣнѣѣа 8а, 18а, 18б, 19а*3, 24б*2, 25а*2, 25б, 40б маѣѣѣѣа 19б, 20а, 20б*2, 27б, 39а*2 маѣѣѣѣѣа 123б маѣѣѣѣѣѣа 79б маѣѣѣѣѣѣѣа 73б
Мараш	1	мараша 82а
Мардарије	7	марѣѣарѣѣа 8б, 12а, 18б, 20б, 21а

		мардаріа 15а мардарна 8б
Марин	4	марна 53б, 84а*2
Маринко	3	марника 28а, 80а, 88б
Марко	85	марка 18б, 24б*2, 28а, 41б, 48а, 53а, 54а, 54б, 59а, 62а, 62б, 63а, 63б, 77а*2, 77б*3, 79а, 79б, 80а, 80б, 81б, 82а, 82б, 84б, 85а, 86а, 87а*3, 88б*2, 89а, 89б, 98б*2, 91а*2, 93а*3, 94б*2, 95б*2, 96а, 96б*3, 100а*3, 101б*2, 103а, 103б*3, 104б, 105а, 110а, 110б*2, 112б*2, 113б, 115б*5, 116б, 118а, 119а, 126а, 128а, 137а, 138б*2, 140а, 142а, 144б, 145б, 146а, 151а
Мартин	10	мартина 25б, 91а, 105б, 107б, 115б, 116б, 145б, 146а марина 41б мрътина 58а
Мартирије	1	мартиріа 13а
Мата	12	матх 60а, 77б*2, 78а, 90б, 103б, 108б, 115а, 116б, 118б, 122а
Матеј	18	матха 8а, 19б, 20а, 39а, 55б, 81б, 82а, 82б, 84а, 84б, 87б, 10б*2, 105б*2 матха 98а*2 матха 95а, 96а
Матеја	2	матхею 77а, 80б
Матко	2	матка 88а, 105б
Мелен	1	мелена 95а
Мелентије	1	мелентіа 15а
Мелетије	1	мелетіа 65б
Методије	4	методіа 8а, 13б, 21а, 39б
Мијаило	1	мианла 117б
Милентије	3	милентна 24б, 38а, 151а
Мина	14	минх 11б, 19б, 20а, 21а, 22а, 19б, 20а*2, 20а*3 минноу 18а, 20а, 39а

Мисаил	9	мисанла 8а, 9а, 14а*2, 17а, 25б, 35б, 50б*2
Митар	1	митра 57а
Митрофан	3	митрофана 14а, 21б митрофань (номинатив) 17б
Миха	1	михъ 87а
Михаило	54	миханла 8б*2, 9а*2, 12б, 13б*2, 14а*2, 15а, 18б, 20а, 20б, 21а, 21б, 24б, 25б, 27а, 28а*2, 40а, 48а, 50а, 54а, 54б, 63а, 65б, 78а, 78б*3, 79б, 82а*2, 83а, 84б, 87б, 88а*2, 89б, 94а*2, 96а, 102б, 104б, 108б, 113а, 116б, 117а, 122б, 123б*2, 138б, 140б, 144б, 150б, 151а
Михат	2	михата 28а*2
Михо	3	миха 118а, 121б, 124а
Михоје	1	михоя 124а
Мојсеј	13	монсеа 15а, 97б монсен 17б моїсеа 23а моўсеа 40а, 53б, 65а, 77б, 99б монсеа 57б, 80б моўсеа 65а моўсеа 92б
Натанајил	1	нафананла 38а
Нектарије	3	нектарја 39б нектарня 10б, 27а
Неофит	1	неофнта 9а
Нестор	7	нестора 13б*2, 21а, 40а, 53а, 53б, 57б
Ника	1	никъ 87б
Никал	1	никла 85а
Никандар	1	никандра 20а
Никанор	4	никанора 5а, 12а, 20а ніканора 13б
Никашин	2	никашина 136б, 150а
Никита	2	никѣтъ 13б

		ннкїтѣ 24а
Никифор	8	ннкѣфора 3а, 21а, 21б ннкѣфора 20а ннкѣфора 22б, 38а, 65а ннкѣфора 25б
Нико	1	ннка 124а
Никодим	14	ннкодима 8а, 13б, 14а, 14б*4, 19а, 20б, 21а, 21б, 38б, 40а ннкодїма 3а
Никола	131	ннколѣ 17б, 29а, 53б*2, 54а*2, 54б*2, 55а*2, 55б, 56а*5, 57а, 57б*2, 62а, 62б*3, 63б, 69а, 77а, 77б, 78б*2, 79а*4, 79б*2, 80б, 81а*2, 81б*4, 82а, 82б*3, 83а*4, 85а, 85б, 86а*2, 87а, 87б*3, 88а*6, 88б, 89б*3, 91а, 92а, 92б, 94б*3, 95а, 96а, 97а, 98а*3, 99б, 100а, 100б*2, 101а, 101б*3, 102а*2, 102б, 103а, 103б, 105б*3, 106а, 106б, 107б, 110а*2, 111б*2, 112а, 112б, 113а, 115б*2, 118а, 118б, 120а*2, 120б*2, 121а*2, 123б*5, 124б, 128а, 136а, 136б, 142а, 144б*2, 147б*2, 148б
Николај	3	ннколама 115б, 124а ннколая 123б
Николица	3	ннколнцѣ 92а, 100а, 125а
Никон	6	ннкѡна 8а, 18б, 20б, 47б ннкѡна 13б, 14а
Никша	5	ннкшѣ 56б, 87а, 89б, 104б, 118б
Нинко	1	ннка 109а
Нино	1	ннна 78а
Нинош	1	ннноша 88б
Нишко	1	нншка 57а
Оливер	5	ѡлнѡѡра 54а ѡлїѡѡра 78б ѡлїѡѡра 80б, 90б, 94б

Онофрије	1	онофрїа 39б
Пава	26	павѡ 56а, 80а*3, 84а, 86а, 88б, 91а*2, 95б, 96а, 97а, 99б, 100а, 104б, 108а, 111а, 115а, 116б*2, 119а, 126б, 130а, 145б павоу 92б, 97б
Павић	2	павиѡа 59а, 111б
Павица	2	павицѡ 109а, 129б
Павко	3	павка 79б, 94а, 108а
Павле	32	павла 8а, 13б, 28а*2, 29а, 47б, 48а, 54а, 57а, 57б, 63б, 77а, 78а, 80а*2, 80б, 81б*3, 89а, 98а, 92а, 92б, 96б, 102б, 105а, 105б, 111а, 114а, 117б*2, 124а, 124б
Павун	6	павѡна 56а, 56б, 91а, 102б, 111б, 138а
Пајсеј	14	павсеа 5а, 5б, 8а пансеа 9б, 16а, 19а, 23а, 24б панссеа 13а, 39б пансна 27б, 38б*2
Панајот	1	пананѡ□а 62б, 63а, 80б
Панта	1	пантѡ 128а
Пантелеј	1	пантелеа 117а
Пантелеја	2	пантелею 78б, 83б
Партеније	2	пар□єнїа 9б пар□єнна 25б
Пахомије	18	пахомїїа 5а, 8а, 13б*2, 18б*3, 19б, 20б, 22а*2 пахомїна 14а*2, 17а, 22б, 39б, 40а*2
Пеја	70	пею 53б*2, 57а, 58а, 77а*2, 78а*3, 79б, 80а*2, 80б, 81а, 81б*2, 83а, 84а, 85а*3, 86а*3, 87б, 88а, 89а, 89б*2, 90б*3, 91а*2, 91б*2, 92а, 92б*4, 93б, 95а, 95б, 96а, 98б, 99а, 100б, 101б*2, 102а*2, 102б, 103б*2, 104б, 105б, 111а, 112а, 116б*2, 118а, 121а, 123б*3, 128а, 131а, 132б, 145б

Пејак	1	пeакa 96б
Пејко	1	пeнкa 77a, 104a
Пејота	1	пeџoтoу 78б
Пејчин	9	пeнчнa 61a, 80a, 80a, 86a, 87a, 91a, 109б, 110б, 128a
Пека	4	пeкџ 84a, 91a, 112б, 128a
Перчо	2	пeрџчa 124б, 142б
Петар	85	пeтpa 3б, 4a, 25a*2, 28a, 39a, 47б, 53a, 53б, 54a*2, 54б*2, 55a, 55б*2, 56a*4, 57a*2, 57б*2, 62б*2, 63a*3, 71б, 77a, 77б*2, 79б, 80a, 80б, 81a, 81б, 82a*2, 83б, 84б, 85a, 86a*4, 87a, 88a, 88б, 89a*2, 90a, 90б*3, 91б, 92a, 92б, 93б*2, 94a, 95б*3, 96б, 100a, 103б, 104б, 107б, 109б, 110a, 115б, 117a, 122a, 122б, 123a, 123б, 124a, 124б, 125б, 137a, 140б, 146a, 149a*2, 150б
Петко	33	пeткa 53a, 63a*2, 78a*3, 78б, 80a*3, 81б*2, 82б, 83б*2, 84a, 86a*2, 87б, 88a, 88б, 89a, 89б, 90a, 90б, 98б, 103a, 104a, 110a, 110б, 117a, 124б
Петош	2	пeтoшa 106a, 112б
Петрашин	2	пeтpaшннa 78б, 120б
Петрашко	1	пeтpaшкa 98a
Петроније	11	пeтpoниa 8б, 14a, 17б, 18б, 19б, 22б, 23a, 34б, 39б, 53a пeтpoниa 15a
Пеша	5	пeшџ 85б, 100б, 109a, 116б пeшџ 87a
Прохор	4	пpoхoрa 5a, 13б, 20a
Ранит	2	paнитa 97б, 140б
Рафаил	6	paфaнлa 14a, 22б, 31б, 39б*2 paхвaнлa 40a
Рисанто	2	pacaнтџ 63a*2
Риста	2	paстџ 63a, 63б

Ристо	5	рнста 25а, 62б, 63а рнсто 63б*2
Родоп	1	родопа 4а
Роман	5	романа 19б, 20а, 20б, 40а*2
Ромил	1	ромнла 19а
Рувим	4	рѡвїмла 8а, 8б, 18а рорѡвїмла 9а
Руфим	2	ррѡфнмла 24б, 25б
Сава	40	савоу 3а*3, 3б савѡ 3а, 3б, 14а, 14б, 18а, 19а*2, 19б, 20б*2, 21а, 27б, 29а, 56а, 79б, 81а, 87а, 91б, 95а, 99а, 105б, 111а*2, 112а, 115б, 116б*3, 117б, 118б, 121б, 127б, 130а, 145б, 151а
Саватије	5	саватїа 13б, 16б, 21а, 21б, 24б
Севестијан (Севастијан)	1	сєвѣстїана 65б
Серафион	6	сєрафїѡна 8а, 8б, 14б, 16б, 21а*2
Сергиј	2	сєргїа 13б сєргїа 18б
Силвестар	5	снлнвєстрѡ 13, 14а, 18а, 27б сїлнвєстрѡ 8а
Сима	5	снмѡ 24б, 86б, 118б, 123б, 130б
Симеон	30	сїмєѡна 1б*3, 2а, 8б, 9б, 12а, 13б*2, 20а*2, 20а, 21а, 23а, 38а, 39а*3, 40а, 40б, 41а, 65б, 123б снмєѡна 14а, 14б, 16б, 18б*2
Симион	2	снмїѡна 35б, 37а
Симон	39	сїмона 55а*4, 55б*2, 56б*2, 57а, 61а, 62б, 72а, 77б, 82а, 83б, 85б, 87б*2, 88а, 92а, 93а, 95а, 96б, 99б, 101а, 102а, 103б, 108а, 110б, 111а, 114а, 118б*2, 124а, 127б, 139б, 148а, 150б*2
Сотир	1	сотнра 123б
Софроније	4	софрѡннѡ 44а софрѡнїє (номинатив) 9а, 14а, 21б

Спиридон	8	спиридона 3а, 3б, 8б, 19б, 20б, 40б, 83а, 84б
Стамат	19	стамата 59б, 81а, 82а, 83б, 84а, 92б, 96а, 102а, 103а, 107а, 107б, 115а, 117а, 117б, 132а, 137а, 142а, 148а, 149б
Стасо	1	стаса 84б
Стеван	1	сѣтевана 28б
Стеја	10	стею 80б, 88б, 89б, 95б, 97а, 98б, 103б, 105а, 107б, 148а
Степа	1	степѣ 115а
Степан	47	степана 40а, 53б, 54а, 54б, 56а*3, 57б, 79б, 80б, 81а, 82а, 83б, 84а, 84б, 85б, 86а, 87а, 88а, 90а, 91б, 92а, 93а*2, 93б, 94а, 96б*2, 97а, 99а, 102б, 103а, 104б, 105б, 106а*3, 109а, 111б, 116б, 117а, 118б, 121а, 123б, 124б, 142а, 148а*2
Степо	2	степа 82б, 87б
Стефан	59	стефана 1б*4, 2а*6, 2б*4, 6а, 8б, 11б, 14а, 15а*2, 18а*4, 19б, 20а*2, 22а, 38а*2, 39б, 40б, 53а, 54а, 54б*2, 62б*3, 63а, 63б, 72а, 77а, 80а, 81б, 83б, 86б, 102б, 106б, 115б*4, 116б*2, 119б, 121а, 122б, 123б, 124, 138б
Стијeko	2	стнека 122б, 137а
Теодор	14	теодора 8а, 18а*2, 19б*2, 24б*2, 87б, 88б, 89б, 92б, 123б, 24а, 150б
Теодосије	14	теодосіа 4а, 5а, 8б, 9а, 13б*2, 19б, 22а*2, 39б, 65а, 91б, 118б теодоса 40а
Теоктист	1	теоктїста 1б
Теофан	7	теофана 5а, 8б, 17а, 19а, 21а, 39б, 40а
Теофаније	1	теофанија 19б
Теофил	2	теофила 29б, 33а
Теофилакт	1	теофїлакта 100б
Теохвил	1	теохвила 22а
Тимотеј	3	тимотеја 10а, 22а

		□ нѣоѣа 40а
Тода	6	тодѣ 79а, 92б, 97б, 112а, 128а, 147б
Тодор	5	тодора 14б, 116б, 122а, 145б, 149а
Тоља	1	толю 111а
Тома	32	ѣомаѣ 20а, 24б, 55а*2, 58а, 65а, 77а*3, 77б, 81а*2, 82б*3, 84а, 84б, 87б, 89а, 90б, 94б, 95а*2, 98а, 101б, 106б, 116б, 120б, 122б, 124а, 131а, 142а
Томаш	2	томаша 84а, 122б
Тоша	2	тошѣ 87а, 122б
Ћира	1	ѣирѣ 116б
Ћиријак (или Ћиријаћ)	1	ѣирѣакѣ 91б
Ћирило	1	ѣирѣла 29б
Ћирко	3	ѣирѣка 24б, 56б, 106а
Фила	1	фѣлаѣ 136б
Филип	22	фѣлѣппа 23а, 54а, 109б фѣлѣппа 56а, 83а, 83б, 89а, 90а, 91а*2, 92б, 95а, 95б, 101а, 102б, 103а, 104а, 110а*2, 124б, 125б, 135б
Филоје	1	фѣлоѣа 141б
Филон	2	фѣлоѣна 83б, 140б
Хвилип	1	ѣвѣлѣппа 99а
Херак	3	ѣераѣка 91б, 96а, 96б
Христовор	1	ѣрѣстовора 136б
Христофор	5	ѣрѣстофора 18б, 35б, 40а, 77б, 136б
Хрстовоје	1	ѣрѣстовоѣе (номѣнатѣв)122б
Чубра	4	ѣѣбраѣ 91а*2, 126б, 150а

7.4. ХРИШЋАНСКА ЖЕНСКА ИМЕНА

Име	Број потврда	Облици и број страна у Поменику
Александра	2	алеџандрѡ 118б, 137а
Александрија	1	алеџандрію 67а
Алексија	1	алексию 115 б
Ана	11	аннѡ 1б, 24б, 63б*2, 67а, 111б, 115б, 122б, 136б, 137а, 141б
Анастасија	5	анас-фасию 1б, 67а, 67б, 68а, 140б
Ангелина	5	аггелинѡ 67б, аггелинѡ 128б ангелиннѡ 93б, 98а ангелинѡ 125б, 128б
Андријана	2	андріанѡ 125б, 134б
Анђа	12	анђѡ 48а, 105б, 106а, 113б, 116б, 125а, 129б, 130б, 132б, 141а, 143а, 148а
Ангелија/Анђелија	42	ангелию 67а, 96а*2, 101б, 103а, 107а, 115а, 125а, 67а, 90а, 93а*2, 126а, 126б, 129а*2, 130а*2, 131б*3, 132а*2, 132б ангелиѡ 67б ангелию 130б, 131а, 125б, 128а, 128б, 136б, 137б, 142б, 144а, 145б ангелина 70б, 104а, 105б, 107б ангелина (номинатив) 81а, 97а, 96б анђелина 113а анђелина 123б
Анђуша	1	анђушѡ 105б
Аница	2	аницѡ 111б, 112а
Анка	1	анкѡ 112а
Ануша	1	анушѡ 149б
Анче	1	анче (номинатив) 63б
Аћуша	4	аћушѡ 88б, 90а, 91б, 112б
Василија	1	василию 67б

Вевронија	1	вевронню 68б
Винојка	1	виннојкѡ 134б
Вонифантија	1	вонифантїю 67б
Давида	1	давндоу 113б
Давина	4	давннѡ 81б, 89б, 111а, 137а
Дафина	18	дафїнѡ 61б, 77б, 85а, 86а, 95а, 96а, 100а, 103а, 106а, 109б, 114а, 119б, 125б, 127б*2, 132б, 133б, 134а
Дахвина	2	дахвїнѡ 131а, 131б
Деспа	1	деспѡ 126а
Деспина	32	деспннѡ 55б, 89б, 95б, 98а, 99а, 100а, 101а, 104а, 106б, 110б, 114б, 124б, 126а, 127б, 128а, 130а*2, 131а*2, 131б, 132а, 132б*3, 135б*2, 136а*2, 140а, 140б, 141а, 150а
Дмитра	17	дмнтрѡ 89б, 96а, 106а, 118а, 126а, 127а*2, 127б, 128а, 130а*2, 130б, 131а, 133б, 135б, 136а, 140а
Ђенадија	1	Ђенадню 111б
Ђерасима	2	Ђераснцѡ 24б, 118б
Ђурђа	1	Ђурђѡ 63а
Евгенија	4	евгенню 67а, 67б, 68а*2
Екатерина	1	екатерїнѡ 129б
Епраксија ергаКІЕ } 67б,	1	епраѡїю 67б
Ивана	7	иванѡ 68б, 123б, 125а, 127б*2, 128а, 131а
Иваница	1	иваннцѡ 115а
Илинка	3	илннкѡ 137а, 146б, 150а
Јагита	1	јагнтѡ 114б
Јакима	3	јакнцѡ 107б, 132а, 135б
Јакова	5	јаковѡ 109а, 120б*2, 126а, 127а
Јана	46	јанѡ 27б, 56а, 61а, 68а, 77а, 78а, 79а, 81а, 83б, 85а, 87а, 90б, 93а, 94б, 96а*2, 100а, 101б, 103а, 104а, 105б*3, 110а, 110б, 111б, 116б, 118б, 126а, 126б, 128а, 130а*2, 131а, 131б, 133а, 134а, 134б, 135а, 135б, 137а,

		140а, 141б, 142а, 142б, 148а
Јаникија	1	јаникиню 68б
Јанисија	4	јанисию 68а*3, 68б
Јанићија	1	јанићиню 68а
Јанка	16	јанкџ 94б*2, 96а, 100б, 125а*2, 126а*3, 127б, 128а, 129а*2, 131а, 131б, 135а
Јања	1	јаню 102а
Јарменка	4	јарменкџ 93а, 97а, 134б арменкџ 126а
Јаћима	1	јаћимџ 119а
Јевдокија	1	јевдокию 2а
Јевросима	3	јевросимџ 95б, 112б, 128а
Јелача	2	јелачю 2а, 127а
Јелена	16	јеленџ 1б, 2б, 101а, 125а, 128б, 129а, 129б*2, 132а, 132б, 133а, 134б, 136б*2, 137а, 136б*2 јелџноу 127а
Јелисавета	16	јелисавџтџ 48б јелисавџџ 67а*3, 67б*3, 68а*5, 68б*3 јелисавтоу 73б
Јелица	7	јелицџ 96б, 119а, 126а, 132а, 135а, 136а, 142б
Јела	42	јелџ 56б, 68а, 68б, 85б, 90а, 93б*3, 95а, 99а, 104а, 113б, 116б, 118а, 125б, 126б, 128а*6, 129б, 130а, 130б*2, 132б, 133а, 133б, 134а, 134б*2, 135а, 140б, 143б, 144а јелоу 94б*2, 130а, 133б, 136а јелџ 112а
Јелуша	2	јелушџ 101б, 140а
Јерина	27	јеринџ 2б, 72а, 81а, 90б*2, 92б, 94б, 95а, 98а, 100б, 101а, 101б, 103а, 103б, 126а, 128а, 129а, 131а, 131б*2, 132б*4, 133а, 133б, 136а
Јефимија	3	јефимнию 25а, 67б

		КВЪФНДНЮ 73б
Јефросима	11	ЕФРОСИМЪ 2а, 68а*4, 68б, 93б, 99а, 103а, 130а, 132б
Јефросина	3	ЕФРОСИНЪ 67б*2, 128а
Јована	23	ЮАНОУ 125а, 126б, 127а, 128а, 128б, 131а, 132б, 136б, 137а ЮВАНЪ 91б, 95а, 97а, 102б, 106а ЮВАНУ 108а, 112б, 114а, 116б, 119б НОВАНЪ 68а, 87б, 88б
Јованица	1	НОВАНЦЪ 68а
Јовка	8	НОВКЪ 86а, 111б, 124б, 129б, 130а, 131а, 132а, 141б
Јолка	1	ЮЛКЪ 125а
Јоља	1	ЮЛЮ 129а
Јулија	1	ЮЛНА (НОМИНАТИВ) 137а
Калија	1	КАЛНЮ 144б
Кандагија	1	КАНДАГНЮ 97а
Кандахија	2	КАНДАХНЮ 116б, 132а
Кандакија	4	КАНДАКНЮ 114б, 128а, 131б, 133а
Канђа	1	КАНГЮ 133а
Кандуша	1	КАНДЪШЪ 85а
Ката	25	КАТЪ 87а, 93б, 95а, 101а, 104а, 115б, 118а, 126а, 126б, 127а, 128а, 129б*2, 130а, 130б, 131б, 132а*2, 132б*2, 136б, 139а, 145б, 151а
Каталина	1	КАТАЛИНЪ 126б
Катна	7	КАТНЪ 86б, 93а, 95а, 130а, 132б, 141б, 149б
Кирана	3	КІРАНЪ 127а КЎРАНЪ 129б, 130а КНРАНОУ 130б
Комлена	6	КОМЛЕНЪ 84а, 93а, 126а*2, 131б, 149а
Комна	1	КОМНЪ 125б
Комнена	5	КОМНЕНЪ 79а, 103б, 105б, 125б, 132б
Комненија	2	КОМНЕННЮ 92а, 123а

Крстина	1	крѣстинѣ 132б
Круна	2	крѣнѣ 96а, 132б
Ксенија	1	ксѣнію 133а
Кузманија	1	кѣзманинѣ 140б
Лена	1	ленѣ 91б
Лула	1	лѣлѣ 141б
Магдалена	1	магѣдаленѣ 93а
Магдалина	3	магдалинѣ 67б*2, 68а
Мада	1	мадѣ 121а
Мадона	4	мадонѣ 146б, 95а, 105б, 129б
Макарија	1	макарію 81б
Манда	8	мандѣ 58б, 131а, 24б, 58б, 98б, 101б, 145б*2
Мандалена	2	мандаленѣ 95а, 125б
Мара	64	марѣ 2б, 59б, 62б, 63б, 92а, 93а*2, 95б, 97а, 97б, 100а*2, 101б*2, 102б, 105б, 106а, 108*2, 109б, 112а, 112б, 114а*2, 114б, 116б, 125а*4, 125б*2, 126а*4, 126б*5, 127а, 127б*4, 128а*2, 129б, 130а, 132а, 133а*2, 135а, 136б, 138б, 142б*2, 143а, 143б, 144а, 148б, 150а*2
Маргита	7	маргитѣ 79б, 85б, 93а, 108а, 129а, 132а, 139а
Маргарита	1	маргаритѣ 133б
Марија	9	марію 27б, 63а, 72а, 76б марню 62б*2, 177а, 121а, 141а
Марина	13	маринѣ 67б*2, 68а*2, 68б*2, 82а, 110б, 120а, 129б, 130б, 131а, 143б
Марица	14	марницѣ 96б, 97б, 100а, 108б, 111б, 124а, 126б, 128а, 131б, 132а*2, 132б, 143а, 143б
Марта		марѣѣ 2а, 67а, 68а*4, 68б*2, 73б, 79б, 105а, 113а, 131а, 134а
Маруша	3	марѣшѣ 127б, 131а, 136а
Матрона	2	матронѣ 67б*2

Митра	3	μντρϝ 63а, 63б, 119б
Наста	1	настϝ 108б
Нела	1	нелοϣ 110б
Нија	9	нїю 77б, 79б, 80б, 84а, 85а, 92а, 94б, 98а, 118б
Ника	3	ннкϝ 127б, 128а, 138б
Николета	17	ннколетϝ 56б, 79а, 83б, 89б, 96а, 97а, 97б, 102б*2, 103б, 107а, 111б, 114а, 115а, 124б, 126б, 128б
Нина	3	нннϝ 77а, 117б, 124б
Нинка	4	нннкϝ 77а, 130б, 133а, 139а
Оливера	7	олнвѣрϝ 81б, 125а, 125б*2, 126б, 128б, 133
Оља	2	олю 131б, 150а
Олка	3	олка (номинатив) 89б, 96б, 105б
Павка	3	павкϝ 96а, 106а, 132б
Павуша	2	павѣшϝ 86б, 96б
Пејка	9	пенкϝ 94а, 99а, 102б, 105б, 126а, 130б, 131б, 133а, 134б
Пелагија	2	пеллгїю 68а*2
Пелађија	1	пеллђню 73б
Перуна	1	перѣнϝ 63а
Петра	6	петрϝ 105б, 118б, 119б, 129а, 129б, 151а
Петруша	21	петрѣшϝ 80а, 84а, 90а, 93б, 97б, 99а, 103а, 109а, 110б, 112б, 120б, 126а, 126б, 127а*2, 128а, 131а, 135а, 135б*2, 136а
Планида	1	планндѣ 67б
Ризна	2	рнзнϝ 56б, 132б
Саломија	1	салолдню 116б
Сара	2	сарϝ 68б, 81а
Севасија	1	севасню 116б
Сенија	2	сенїю 113б сенню 143б
Симона	13	сїмонϝ 67а*2, 68а, 87а, 89б, 94б, 104а, 125а, 126а, 135а

		снмонх 140а, 143б, 149а
Сока	1	сокх 87а
Соломија	1	соломню 69б
Софронија	1	софронію 67а
Стејка	1	стенкх 103а
Стелка	1	стелкх 149а
Степанида	3	степанндх 86б, 98а, 135б
Степанија	1	степанна 113а
Стефанида	1	стефанідх 73б
Сусана	4	схсанх 62б*3, 63а
Таша	1	ташх 93б
Текла	1	феклх 67б
Теодора	11	феводорх 2а, 63а, 67а, 68а, 97б, 125а, 125б*2, 127б, 128а, 130а
Теодосија	2	теводоію 67а, 67б
Теодорица	1	теводоіцх 130а
Теофана	2	теовфанх 67а, 67б
Тода	1	тодх 128а
Тодна	8	тоднх 86а, 92б, 97б, 98б, 112б, 131б, 132б, 136а
Тодора	3	тодорх 123б теодорх 131а, 138а
Томанда	1	фомандх 67б
Томанија	3	томанію 112б томанню 116б, 132б
Трендофила	1	трендофилх 94а
Трена	1	тренх 131б
Ћика	1	ћнкх 116б
Ћирана	3	ћнраноу 92б, 93а, 148а
Филипа	11	филпх 82а, 90а, 109а, 113а, 120б, 132а, 134а, 134б, 135а, 136б, 141а
Финика	1	фіннкх 127б
Фрусима	1	фрхснцх 125б
Херака	1	херакоу 78б

Хина	1	хинх 105б
Христина	3	хрїстинх 68а×3

7.5. ОСТАЛА ИМЕНА

Име	Број потврда	Облици и број страна у Поменику
Акепсим	1	акѣѣм (номинатив) 84б
Басараба	1	басараба (номинатив) 3б
Варусим	1	варѣсимъ (номинатив) 111а
Вергаш	2	вергаша 56а, 105б
Грисава	1	грисава (номинатив) 54б
Гурица	1	гурѣца 98а
Дирана	1	диранаъ 92а
Дреја	2	дрею 89б, 106а
Ђогије	1	ѣогна 148б
Зојна	1	зонннъ 131а
Ирак	1	ирака 122б
Јаблак	1	јаблака 87а
Јагита	2	јгнтъ 131а, 151а
Јавла	1	јавьлъ 123а
Јоља	1	юлю 129а
Каспак	1	каспака 77б
Кинтирион	1	кнттрѣона 38а
Кадисава	1	кадѣсавоу 131б
Кадна	1	кадна (номинатив) 36а
Казија	9	казню 89б, 91а, 96б, 97а*2, 105б, 106б, 113а, 142а
Којава	1	којава (номинатив) 91б
Корасија	1	корасню 116б
Ловка	1	ловкъ 77б
Лекча	1	лекъча (номинатив) 91а
Летрућије	2	летрѣћна 120б*2
Лилош	1	лѣлошь 94а
Лондро	1	лонѣдро (номинатив) 121а
Манто	1	манѣо (номинатив) 102а

Мастор	3	мастора 91а, 149б, 150б
Моноахин	1	моноахина 77б
Мономах	1	мономаха 77б
Музак	1	музак 81а
Музаћ	2	музача 55б, 93а
Нанош	1	наноша 98а
Оват	1	овата 73б
Пијад	1	пијада 27б
Рисат	1	рисата 16а
Рудов	1	рудова 99а
Садош	1	садоша 81а
Секула	15	секул 28а, 47б, 54а, 61б, 91а, 92а, 93б*2, 97б, 103б, 104б, 127а, 137б, 151а*2
Сикелија	1	сикелија 28а
Семша	1	семша 104б
Селима	2	селима 127а, 129а
Тисовац	1	тисовац 82б
Трејка	1	трејка 125а
Ћехај	1	ћехаја 151а
Ћентирион	1	ћентириона 65а
Ћитирион	1	ћитирионъ (номинатив) 23а
Ћијаћ	1	ћијаћа 121а
Урош	13	уроша 16*2, 2а*3, 53б, 57а, 73а, 98б, 108а, 114а, 118б, 142а
Фијат	1	фијата 79а
Франко	1	франка 93б
Хоташ	9	хоташа 54а, 55а, 77б, 91б, 100а, 100а, 143б хоташъ (номинатив) 76б, хоташъ 111а
Хотена	6	хотен 77б, 81а, 87а, 115б, 128а, 138б
Хотна	1	хотна 82б, 87а

БИБЛИОГРАФИЈА

ИЗВОР

Поменик манастира Дечана (Проскомидија манастира Дечана), 1595–1938, бр. 109, рукописна књига снимљена на диску.

ЛИТЕРАТУРА

- Белић 1999:** Александар Белић, *Историја српског језика, Фонетика, Речи са деκлинацијом, Речи са конјугацијом*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Бјелетић/Лома 2005:** Марта Бјелетић, Александар Лома, „Допринос Павла Ивића етимологији и ономастици“, у: *Међународни научни скуп Живот и дело академика Павла Ивића*, Суботица: Градска библиотека; Београд: САНУ: Народна библиотека Србије: Институт за српски језик САНУ; Нови Сад: Матица српска: Филозофски факултет, 131–140.
- Богдановић 1982:** Димитрије Богдановић, *Инвентар ћирилских рукописа у Југославији (XI–XVII)*, Зборник за историју, језик и књижевност српског народа, 1 одељење, књ. XXXI, ур. Мирослав Пантић, Београд: САНУ.
- Богдановић 1997:** Димитрије Богдановић, *Студије из српске средњовековне књижевности*, Београд: Српска књижевна задруга.
- Богдановић 2006:** Димитрије Богдановић, „Ресавски правопис“, у: Петар Милосављевић, *Српска писма*, Београд: Мирослав, 276–277.
- Богдановић 2011:** Димитрије Богдановић и др. *Опис ћирилских рукописних књига манастира Високи Дечани*, (књига прва), Београд: Народна библиотека Србије.
- Божанствене литургије 1978:** *Божанствене литургије*, превео Јустин Поповић, Београд: Манастир Телије.
- Бојовић 2007:** Драгиша Бојовић, „Уништавање рукописног књижевног наслеђа и манастирских библиотека на Косову и Метохији“, у: *Друштво и култура Срба Косова и Метохије*, Косовска Митровица: Филозофски Факултет, 159–171.
- Босанац 1984:** *Prosvjetin imenoslov*, Priredio prof. dr Milan Bosanac, Zagreb: Prosvjeta.
- Брија 1999:** Протојереј Јован Брија, *Речник православне теологије*, Београд: Богословски факултет СПЦ.
- Букумирић 2002:** Милета Букумирић, *Ономастика горњег и средњег Лаба*, Лепосавић: Институт за Српску културу; Косовска Митровица: Филозофски факултет; Исток: Дом културе „Свети Сава“.
- Букумирић 2015:** Милета Букумирић, *Ономастика централног Косова*, Београд: САНУ (Београд: Службени гласник).
- Вемић 2005:** Мирчета Вемић, *Етничка карта дела Старе Србије*, Београд: Географски институт „Јован Цвијић“ Српске академије наука и уметности.
- Вуковић Ј. 1974:** Jovan Vuković, *Istorija srpskohrvatskog jezika, I dio, Uvod i fonetika*, Beograd: Matična knjiga.
- Вуковић С. 2007:** Siniša Vuković, „Onomastička terminologija – Inventar termina i stratifikacija onomastike kao prilog teoriji imenoslovlja u cjelini“, у: *Čakavska rič*, XXXV, br. 1, Split: Književni krug Split, 139–185.
- Гошић 1979:** Nevenka Gošić, „Jezička adaptacija grčkih ličnih imena u bosanskim evandjeljima (XIV–XV vijek)“, у: *Književni jezik VIII*, Zagreb, 27–33. Доступно на:

file:///C:/Users/Dell/Downloads/Documents/3-NevenkaGosic27-33.PDF.

- Грицкат 1978:** Ирена Грицкат, „Одлике ресавске редакције у старијим преписима Душановог законика“, у: *Јужнословенски филолог*, књ. 34, Београд, 112–148.
- Грковић 1977:** Милица Грковић, *Речник личних имена код Срба*, Београд: Вук Караџић.
- Грковић 1983:** Милица Грковић, *Имена у Дечанским хрисовуљама*, Нови Сад: Институт за јужнословенске језике Филозофског факултета.
- Грковић 1986:** Милица Грковић, *Речник имена Бањског, Дечанског и Призренског властелинства у XIV веку*, Београд: Народна књига.
- Грковић 1987:** Милица Грковић „Ономастичка грађа у Рјечнику Вука Караџића“, у: *Зборник радова о Вуку Стефановићу Караџићу*, Сарајево, 149–154.
- Грковић 2001:** Милица Грковић, „Антропонимија и топонимија“, у: *Насеља и становништво области Бранковића 1455. године*, главни и одговорни уредник академик Милош Мацура, Београд: САНУ – Одељење друштвених наука, Јавно предузеће „Службени гласник“, 611–746.
Регистар доступан на: <http://www.svevlad.org.rs/>.
- Грковић 2004а:** Милица Грковић, *Прва хрисовуља манастира Дечани*, Центар за очување наслеђа Косова и Метохије, Српски православни манастир Високи Дечани, Музеј у Приштини, Архив Србије.
- Грковић 2004б:** Милица Грковић, „Историјски пут српског именослова“, у: *Предавања из историје језика*, Лингвистичке свеске 4, редакција Љиљана Суботић и др., Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 43–69.
- Грковић 2017:** Милица Грковић, *Лична имена у српском народу*, Нови Сад: Прометеј.
- Грковић-Мејдор 1993:** Јасмина Грковић-Мејдор, *Језик Псалтира из штампарије Црнојевића*, Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности.
- Грковић-Мејдор 2007:** Јасмина Грковић-Мејдор, *Списи из историјске лингвистике*, Сремски Карловци–Нови Сад: Издавачка књижевница Зорана Стојановића
- Гроздановић-Пајић/Станковић 1995:** Мирослава Гроздановић-Пајић, Радоман Станковић, *Рукописне књиге манастира Високи Дечани – водени знаци и датирање* (књ. друга), Београд: Народна библиотека Србије.
- Грујић 1932:** Радослав Грујић, „Промена имена при монашењу код средњовековних Срба“, *Гласник скопског научног друштва*, књ. 11. Скопље, 239–240.
- Гура 2005:** Александар Гура, *Симболика животиња у словенској народној традицији*, прев. Људмила Јоксимовић и др., Београд: Бримо, Логос, Александрија.
- Даниловић 1997:** Драгољуб Даниловић, „Стари српски поменици“, *Старине Косова и Метохије*, бр. X, Приштина: Покрајински завод за заштиту споменика културе, 37–48.
- Даничић 1863–1864:** Ђуро Даничић, *Рјечник из књижевних старина српских*, I–III, Београд: Државна штампарија. Доступно на: <http://digital.bms.rs/ebiblioteka/about/>.
- Дечански монаси 2015:** *Манастир Високи Дечани (историја – ризница, монаштво, архитектура, живопис)*, Приредили дечански монаси, Дечани: Манастир Високи Дечани.
- Драгин 2013:** Наташа Драгин, *Споменици српскословенске писмености*, Нови Сад: Тиски цвет.
- Ђорђевић 1985:** Тихомир Р. Ђорђевић, *Зле очи у веровању Јужних Словена*, Београд: Просвета.
- Ђорђић 1975:** Петар Ђорђић, *Старословенски језик*, Нови Сад: Матица српска.
- Ђорђић 1987:** Петар Ђорђић, *Историја српске ћирилице*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства (Ниш: Просвета).
- ЕРСЈ 2003:** Марта Бјелетић и др. *Етимолошки речник српског језика. Свеска I, А*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Ивић 1998:** Павле Ивић, *Расправе, студије и чланци*, 1. О фонологији, X/1, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижевница Зорана Стојановића.

- Ивић 2008:** Павле Ивић, *Студије из српске средњовековне писмености*, Целокупна дела Павла Ивића, том VI, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижевна Зорана Стојановића.
- Ивић 2014:** Павле Ивић, *Преглед историје српског језика*, Целокупна дела Павла Ивића, том VIII, приредио Александар Младеновић, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижевна Зорана Стојановића.
- Јашовић 2018:** Голуб Јашовић, *Ономастика слива реке Косанице*, Косовска Митровица: Филозофски факултет.
- Јерковић 1975:** Др Вера Јерковић, *Палеографска и језичка испитивања о Чајничком јеванђељу*, Нови Сад: Матица српска, Одељење за књижевност и језик.
- Јерковић 1980:** Вера Јерковић, „Средњовековне ортографске школе код Срба“, у: *Југословенски семинар за стране слависте*, 31, редактори: Радоје Симић, Божо Ћорић, Београд: Међународни славистички центар, 19–28.
- Јерковић 1982:** Вера Јерковић, *Српска Александрида – академијин рукопис (бр. 352): палеографска, ортографска и језичка испитивања*, Београд: САНУ.
- Јерковић 1999:** Вера Јерковић, „Полуустав у српским повељама од краја XIV и током XV века“, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, књ. 42, Нови Сад: Матица српска, 89–111.
- Јерковић 2004а:** Вера Јерковић, „О транскрипцији српскословенских текстова“, *Предавања из историје језика*, Лингвистичке свеске 4, редакција Љиљана Суботић и др., Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 70–85.
- Јерковић 2004б:** Вера Јерковић, „Ћирилица српскословенског периода (палеографски приступ проучавању и општи увид у њен развој)“, *Предавања из историје језика*, Лингвистичке свеске 4, редакција Љиљана Суботић и др., Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 86–100.
- Јовановић Г. 1989:** Гордана Јовановић (приређивач), *Повест о словима (Сказаније о писменех) Житије Деспота Стефана Лазаревића*, Београд: Просвета: Српска књижевна задруга.
- Јовановић Г. 1996:** Гордана Јовановић, „Дистрибуција хришћанских имена на поседима Дечанског властелинства“, у: *Ономатолошки прилози XII*, Београд: САНУ, Одељење језика и књижевности, Одбор за ономастику, 10–15.
- Јовановић Г. 2009:** Гордана Јовановић, „Антропонимијски материјал у Рјечнику из књижевних старина српских Ђуре Даничића“, у: *Развојни процеси и иновације у српском језику*, 38/1, Београд, 221–228.
- Јовановић Г. 2011:** Гордана Јовановић, „Из српске и пољске средњовековне хришћанске антропонимије“, у: *Два века савременог српског књижевог језика, 1, Научни састанак слависта у Вукове дане (40)*, 8–11 IX 2010, редактор Драгана Мршевић-Радовић, Београд: Међународни славистички центар, 211–232.
- Јовановић Г./Катић/Јаковљевић 2012:** Гордана Јовановић, Татјана Катић, Александар Јаковљевић, „Поређење хришћанских и словенских имена у Дечанској области на основу турског пописа из 1485. године и Дечанских хрисовуља“, у: *Дечани у светлу археографских истраживања*, уредник Татјана Суботин Голубовић, Београд: Народна библиотека Србије, 267–277.
- Јовановић Т./Стефановић 2013:** Томислав Јовановић, Димитрије Е. Стефановић, *Венцловићев сентандрејски буквар 1717*, Будимпешта: Радионица „Венцловић“, Београд: АРТЕ
- Јовановић-Стипчевић/Мано-Зиси/Цернић 2012:** Биљана Јовановић-Стипчевић, Катарина Мано-Зиси, Луција Цернић, *Опис ћирилских рукописних књига манастира Високи Дечани* – палеографски албум (књ. трећа), Београд: Народна библиотека Србије.
- Јовановић А. 2017:** Ана Јовановић, *Палеографија Сврљишких одломака Јеванђеља, Пивског поменика и Поменика Хоче*, необјављен мастер рад, одбрањен 2017. године, Православни Богословски факултет „Свети Василије Острошки“, Фоча.

- Јовићевић 1985:** Радојица Јовићевић, *Лична имена у старословенском језику*, Београд: Филолошки факултет Београдског универзитета.
- Јовићевић 1995:** Радојица Јовићевић, *О именима – расправе и чланци*, Београд: Филолошки факултет, Универзитет у Београду.
- Клајн 1978:** Ivan Klajn, „MILICA GRKOVIĆ: Rečnik ličnih imena kod Srba, „Vuk Karadžić“, Beograd 1977, str. 324“, у: *Јужнословенски филолог*, књ. 34, Београд, 227–233.
- Клајн 2002:** Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику, Први део, Слагање и префиксација*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства: Институт за српски језик САНУ; Нови Сад: Матица српска.
- Клајн 2003:** Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику, Други део, Суфиксација и конверзија*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства: Институт за српски језик САНУ; Нови Сад: Матица српска.
- Ковијанић 1962:** Ристо Ковијанић, *Вита Которанин неимар Дечана*, Београд: Полит.
- Костић 1993:** *Сто најзнаменитијих Срба*, приредио Звонимир Костић Београд: Принцип, Нови Сад: Ш-Јупублик.
- Кулишић/Петровић/Пантелић 1970:** Шпиро Кулишић, Петар Ж. Петровић, Никола Пантелић, *Српски митолошки речник*, Београд: Полит.
- Лазаревић 2001:** Велибор Лазаревић, *Српски именослов – одабране руковети*, Београд: Book-Marso.
- Лома 2011:** Александар Лома, *Три огледа старог српског језика*, Београд. Доступно на: file:///C:/Users/Dell/Downloads/Documents/Stari_srpski_jezik.pdf.
- Макариополски 1983:** Николај Макариополски, *Света Евхаристијска жртва – објашњење православне литургије*, Ниш: Просвета.
- Маретић 1886:** Томо Маретић, *О народним именима и презименима у Хрвати и Срба*, Rad JAZU, Zagreb: 81–146.
- Маројевић 1984:** Радмило Маројевић, „Словенски антропоними“, у: *Ономатолошки прилози V*, Београд: САНУ, Одељење језика и књижевности, Одбор за ономастику, 183–195.
- Маројевић 1996:** Радмило Маројевић, „Из ономастичке историје“, у: *Ономатолошки прилози XII*, Београд: САНУ, Одељење језика и књижевности, Одбор за ономастику, 17–22.
- Милановић 2010:** Александар Милановић, *Кратка историја српског књижевног језика*, Београд: Завод за уџбенике.
- Милановић 2013:** Александар Милановић, *Језик весма полезан*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Милановић 2014:** Александар Милановић, *Језик Јована Суботића*, Београд: Чигоја штампа.
- Милановић 2019:** Александар Милановић, „Статус онима страног порекла у славеносрпском језику“, у: 48. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, Београд, 13–17. IX 2018., 103–114.
Доступно на: http://doi.fil.bg.ac.rs/volume.php?pt=eb_ser&issue=msc-2019-48-1&i=9.
- Милутиновић 2000:** Бранислав Милутиновић, *Помоћне историјске науке*, Ниш: Pelikan.
- Михајловић 1968:** Велимир Михајловић, „Неки проблеми семантике наших женских имена“, у: *Прилози проучавању језика*, Нови Сад: Катедра за јужнословенске језике Филозофског факултета у Новом Саду.
Доступно на: <https://dizbi.hazu.hr/a/d17b118n/repd/g/69/7mt/g697mtkјv5m8.jpg>.
- Младеновић 2008:** Александар Младеновић, *Историја српског језика*, уредник Жарко Чигоја, Београд: Чигоја.
- Мошин 1963:** Владимир Мошин, „*Револуције у историји старог српског правописа*“, у: *Библиотекар*, Београд: Друштво библиотечких радника Србије, 465–475.
- Мрђеновић и др. 1991:** Приређивачи: Душан Мрђеновић, Душан Спасић, Александар Палавестра, *Родословне таблице и грбови српских династија и властеле*, Београд: Бата.

- Недељковић 1964:** Olga Nedeljković, „Акценти или неуме у Кијевским листицима?“, у: *Slovo*, br. 14, Zagreb, 25–51.
- Недељковић 1965:** Олга Недељковић, „Правопис *Ресавске школе* и Константин Филозоф“, у: *Стара књижевност*, приредио Ђорђе Трифуновић, Београд: Нолит, 467–475.
- Николић 2008:** Светозар Николић, *Старословенски језик*, Београд: Bard-fin; Бања Лука: Романов.
- Новаков 2017:** Драгана Новаков, *Имена Поменика манастира Крушедола*, Београд: Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања.
- Новаков 2019:** Драгана Новаков, „Најчешћа српска народна имена Поменика манастира Крушедола и Поменика манастира Дечана“, у: *Археографски прилози: зборник радова Археографског одељења Народне библиотеке Србије*, 41, Београд: Народна библиотека Србије, 131–143.
Доступно на: <http://www.nb.rs/publications/publication.php?id=6798>.
- Новаковић 1875:** Стојан Новаковић, *Српски поменици XV–XVIII века*, Београд, Доступно на: <https://www.antikvarne-knjige.com/elektronskeknjige/assets/uploads/St-Novakovic-Srpski-pomenici.pdf>.
- Нови завјет 2002:** *Свето писмо – Нови завјет*, Београд: Свети архијерејски Синод Српске православне цркве.
- Носић 1993:** Milan Nosić, „Tvorba andronima, patronima i metronima u zapadnoj Hercegovini“, *Folia onomastica Croatica* (2) 47–55.
Доступно на: file:///C:/Users/Dell/Downloads/3_Nosic.pdf.
- Ономастички термини 2010:** *List of Key Onomastic Terms*. Доступно на: <https://icosweb.net/wp/wpcontent/uploads/2019/05/ICOS-Terms-en.pdf>.
- Петровић 2004:** Сретен Петровић, *Српска митологија: у веровањима, обичајима и ритуалу*, Београд: Народна књига – Алфа.
- Пешикан 1982:** Митар Пешикан, „Зетско-хумско-рашка имена на почетку турскога доба“, у: *Ономатолошки прилози*, књ. III, Београд: САНУ: Одељење језика и књижевности, Одбор за ономастику.
- Пешикан 1983:** Митар Пешикан, „Зетско-хумско-рашка имена на почетку турскога доба“, у: *Ономатолошки прилози*, IV, Београд: САНУ: Одељење језика и књижевности, Одбор за ономастику.
- Пешикан 1984:** Митар Пешикан, „Зетско-хумско-рашка имена на почетку турскога доба“, у: *Ономатолошки прилози*, V, Београд: САНУ: Одељење језика и књижевности, Одбор за ономастику.
- Пижурица 1998:** Мато Пижурица, „Заштитно име (из локалне перспективе)“, у: *Фолклор у Војводини*, св. 10, Нови Сад: Удружење фолклориста Војводине, 69–73.
- Пипер 2009:** Предраг Пипер, *Увод у славистику I*, Београд: Завод за уџбенике.
- Поломац 2009:** Владимир Поломац, „Ћирилометодијевска језичка традиција и српски средњовековни поменици : прелиминарна анализа“, у: *Miedzynarodowej Konferencji Cyrylomethodianskiej* (3, 4; 2009), Biała Podlaska: Wydawnictwo Podlaskiej Fundacji Wspierania Talentów, 59–75.
- Поломац 2010:** Владимир Поломац, „Неколико напомена о личним именима у Поменику непознатог манастира Липљанске епископије“, И. Харалампев (ред.), у: *Проблеми на балканското и славянското езикозание*, Велико Трњново, 226–243.
- Поломац 2015:** Владимир Р. Поломац, „Антропонимија Водичничког поменика (Скопска Црна Гора, XVI век)“, у: *Путевима српских идиома: зборник у част проф. Радивоју Младеновићу поводом 65. рођендана*, ур. Милош Ковачевић, Владимир Поломац, 341–350.
- Поломац 2017:** Владимир Поломац, „Из антропонимије Дечанског поменика (XVI век), у: *Наслеђе: часопис за књижевност, уметност и културу*, год. 14, бр. 38, Крагујевац: ФИЛУМ, 111–123.

- Поломац 2019:** Владимир Поломац, „Женска имена у Поменику манастира Св. Тројице код Пљеваља (XVI век)“, у: *Српско језичко и књижевно наслеђе на простору данашње Црне Горе, Српски језик и књижевност данас*, Зборник радова са Другог међународног научног скупа одржаног у Подгорици 26–28. маја 2017. године, ур. Јелица Стојановић, Подгорица: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори; Нови Сад: Матица српска; Бања Лука: Матица српска – Друштво чланова Матице српске у Републици Српској, 505–513.
- Пурић 2010:** *Имена и натписи на иконама – приручник за иконописце*, приредио Јован Пурић, епископ диоклијски, Београд: Висока школа – Академија Српске православне цркве за уметности и конзервацију.
- Путанец 1976:** Valentin Putanec, *Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske*, Zagreb : Institut za jezike : Nakladni zavod Matice Hrvatske.
- Радовић 2012:** Архиепископ Цетињски и Митрополит црногорско-приморски Амфилохије (Радовић), *Нема љепше вјере од хришћанске*, Цетиње: Манастир Острог – Светигора.
- Ракић 2013:** Зоран Ракић, „Димитрије Даскал – српски писар и илуминатор друге половине XVI века“, у: *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, књ. 79, Београд, 163–178. Доступно на: <file:///C:/Users/Dell/Downloads/Documents/0350-66731379163R.pdf>.
- Ратковић 2009:** Драгана Ратковић, „Чисте именичке сложенице с инфиксом -о/-е“, у: *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, ЛП/2, Нови Сад: Матица српска, 147–153.
- Рељић 2010:** Митра Рељић, *Споменички натписи са дела порушених православних гробаља у Подрими и Пећком Подгору*“, у: *Зборник радова са пројекта Истраживања српског језика на Косову и Метохији*. књ. 1, (2008), уредник Милета Букумирић, Косовска Митровица: Филозофски факултет, 157–188.
- Ристић 1864:** Серафим Ристић, *Дечански споменици*, Београд: Државна штампарија. Доступно на: <https://www.decani.org/en/memories-of-de%С4%8Dani-by-serfim-visit%С4%87-1864/view-document>.
- Рогич 1973:** Павле Рогич, „Лично или властито име у језику у свом развојном профилу“, у: *Јужнословенски филолог*, књ. XXX, св. 1–2, Београд: Институт за српскохрватски језик, 551–558.
- Родић 1973:** Никола Родић, „Интерференција Ф:П и П:Ф“, у: *Јужнословенски филолог*, књ. XXX, св. 1–2, Београд: Институт за српскохрватски језик, 560–563.
- РСЈ 2007:** *Речник српског језика*, Нови Сад: Матица српска.
- Савић 2006:** Виктор Савић, „Надредни знаци као средство за разликовање писара у српскословенским споменицима (на примеру Ковинског типика)“, у: *Зборник Матице српске за славистику*, бр. 70, Нови Сад: Матица српска, 157–182.
- Савић 2016:** Виктор Савић, „Свеобухватни задаци пред проучаваоцима српскословенског језика“, у: *Зборник Института за српски језик САНУ III*, Београд: Институт за српски језик САНУ, 187–198.
- Салопек 1986:** Damir Salopek, *Transkripcija i adaptacija grčkih imena*, Zagreb: VPA Latina et Graeca.
- Скок 1971–1973:** Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–III, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Софрић Нишевљанин 1990:** Павле Софрић Нишевљанин, *Главније биље у народном веровању и певању код нас Срба*, Београд: БИГЗ.
- Станковић 2001:** *О вери православној*, превео са руског: Младен Станковић, Београд – Солун: „Тројеручица“ Мисионарски духовни центар.
- Стевановић 1988:** Михаило Стевановић, *Од Вука до Белића и даље*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Стевановић 2003:** Петар Стевановић, *Ономастикон – етимологија са тумачењем и м е н а православних светитеља*, Београд: Орфелин.

- Стевановић 2014:** Петар Стевановић, *Речник имена*, Београд: Завод за уџбенике.
- Стијовић 2012:** Рада Стијовић, „Александар Младеновић као истраживач српског средњовековног језичког наслеђа“, у: *Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности III*, Дани српскога духовног преображења XIX, Деспотовац – Манасија, 20–21. август, 2011., уредник Гордана Јовановић, Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа“, 7–16.
- Стојановић 2002:** Јелица Стојановић, *Ортографија и језик Бјелопољског четворојебанђела (13/14. вијек)*, Подгорица: Универзитет Црне Горе.
- Стојановић 2011:** Јелица Стојановић, *Путевима српског језика и ћирилице*, Никшић: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, Одјељење за српски језик и књижевност.
- Стојановић 2013а:** Јелица Стојановић, „Лична имена словенског поријекла у старим српским поменицима“, у: *Српско језичко наслеђе на мултикултурном простору Баната: зборник радова са међународног научног скупа одржаног на Филолошком, историјском и теолошком факултету са Западног универзитета у Темишвару (Темишвар, 19–21. октобар 2012)*, приредио Михај Н. Радан, Темишвар: Савез Срба у Румунији, 218–239.
- Стојановић 2013б:** Јелица Стојановић, „Словенска и хришћанска имена у Пивском поменику и Поменику Хоче“, у: *Професор доктор Гордана Јовановић (Деспотовац, 15. јун 2013. године)*, приредио Живојин Андрејић, Митолошки зборник, 29, Рача: Центар за митолошке студије Србије, Народна библиотека „Радоје Домановић“, Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа“, 163–193.
- Стојановић 2013в:** Јелица Стојановић, „Лична имена од основе вук- у старим српским поменицима и везивање ’вука’ за култ Светог Саве код Срба“, у: *Међународни научни скуп „Осам векова манастира Милешеве“*, Пријепоље: Епархија милешевска, Манастир Милешева, 31–45.
- Стојановић 2013г:** Јелица Стојановић, „Правописне одлике Горичког зборника“, у: *Теоллингвистичка проучавања словенских језика*, Београд: САНУ, Одбор за српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија, 503–522.
- Стојановић 2014:** Јелица Стојановић, „Сложенице у Горичком зборнику“, у: *Свети Ђурило и Методије и словенско писано наслеђе (863–2013)*, Београд: Институт за српски језик САНУ, 309–327.
- Стојменовић 2010:** Чедомир Стојменовић, *Служба и житије Стефана Дечанског (дечански препис) – палеографска, ортографска и језичка истраживања*, Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“.
- Тодић/Чанак-Медић 2005:** Бранислав Тодић, Милка Чанак-Медић, *Манастир Дечани*, Београд: Музеј у Приштини.
- Толстој/Раденковић 2001:** *Словенска митологија: енциклопедијски речник*, редактори Светлана М. Толстој, Љубинко Раденковић, Београд: Zepet book world.
- Толстој 2004:** Никита И. Толстој, *Студије и чланци из историје српског књижевног језика*, св. 16, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства: Вукова задужина; Нови Сад: Матица српска.
- Трифунувић 1974:** Ђорђе Трифунувић, *Азбучник српских средњовековних књижевних појмова*, Београд: Вук Караџић.
- Ђорић 2009:** Божо Ђорић, *Лингвомаргиналије*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Чајкановић 1973:** Веселин Чајкановић, *Мит и религија у Срба*, Београд: Српска књижевна задруга.
- Чајкановић 1994/1:** Веселин Чајкановић, *Студије из српске религије и фолклора: 1910–1924*, Сабрана дела из српске религије и митологије, књига прва, Београд: Српска књижевна задруга, Београдски издавачко-графички завод, Просвета, Партенон М. А. М.

- Чајкановић 1994/5:** Веселин Чајкановић, *Стара српска религија и митологија*, Сабрана дела из српске религије и митологије, књига пета, Београд: Српска књижевна задруга, Београдски издавачко-графички завод, Просвета, Партедон М. А. М.
- Чигоја 1998:** Бранкица Чигоја, *Најстарији српски ћирилски натписи (графија, ортографија и језик)*, Београд: Чигоја.
- Чигоја 2010:** Бранкица Чигоја, „Кратак преглед првих српских буквара“, у: *Јужнословенски филолог: поврмени спис за словенску филологију и лингвистику*, књ. 66, Београд, 513–546.
- Чунчић 1997:** Марија Џунчић, „Triparticija paleografije“, у: *Filologija – rasprave i članci*, br. 28, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1–12.
Доступно на: <https://hrcak.srce.hr/file/244075>.
- Шакота 1984:** Мирјана Шакота, *Дечанска ризница*, Београд: Просвета; Београд: Републички завод за заштиту споменика културе; Приштина: Јединство.
- Шимундић 1988:** Mate Šimundić, *Rječnik osobnih imena*, Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske.
- Шимуновић 2009:** Petar Šimunović, *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*, Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Шипка/Клајн 2011:** Милан Шипка, Иван Клајн, *Име моје и твоје*, Нови Сад: Прометеј.
- Шћепановић 1997:** Михаило Шћепановић, *Именослов ваљевске Петнице*, Београд: Институт за српски језик САНУ–Ваљево.
- Шћепановић 2003:** Михаило Шћепановић, „Српска ономастичка терминологија“, у: *Свет језика и писма*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност, 14–16.
- Шћепановић 2015:** Михаило Шћепановић, „Српско име Малиша“, у: *Малиша: зборник радова поводом четрдесет година научног, просветитељског и уметничког рада доц. др Малише Станојевића*, Крагујевац: ФИЛУМ, 169–177.
- Шћепановић 2019:** Михаило Шћепановић, „Оними под лупом лингвистике“, у: *Српски језик XXIV*, Београд: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика, 127–134.

СКРАЋЕНИЦЕ

СКРАЋЕНИЦЕ ИСТОРИЈСКИХ И РЕЧНИЧКИХ ИЗВОРА

ПД – *Поменик манастира Дечана XVI–XIX века*

ДХ III – *Дечанска хрисовуља III XIV век* (Грковић 1983)

ДБ – *Дефтер из области Бранковића XV век* (Грковић у: Мацура: 2001)

СД – *Скадарски дефтер XV век* (Јовановић/Катић/Јаковљевић 2012)

БДП – *Речник имена Бањског, Дечанског и Призренског властелинства у XIV веку* (Грковић 1986).

ПЛ – *Поменик непознатог манастира Липљанске епископије из XIV века* (Поломац 2010)

ЛССВ 1999: Приредили Сима Ћирковић, Раде Михаљчић, *Лексикон српског средњег века*, Београд: Knowledge.

ЕРСЈ – *Етимолошки речник српског језика. Свеска I, А* (2003)

РСЈ – *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска.

ОПШТЕ СКРАЋЕНИЦЕ

мир. – мирски

мон. – монашки

ПРИЛОЗИ

Прилог I (1a)

ПОДАМЪ БЛГОУТНВНДМЪ И ХОЛЮБН
ВННДМЪ ГПДАДМЪ КТІТОРОДА СТН
СОБНТЪЛЫ СЕН . НВСТМЪ ХОТЕЩН
ПНСАТН СЕ ПРАВО СЛАВННМЪ :~

ПОМНЪ БЛГОУТНВНН ЧРМЪ
НІСОЛНДМЪ СРЪВІСІСІЕ ЗЕМЛН :~
ПОДАТН НГН ПРЪЖЕ ПОУНВШАГО
БЛГОУТНВААГО ГПДННА НАШЕГО
СІМЕОНА МОНА :~
АНАСТАСІЮ МОНАХІЮ :+
СТЕФАНА КРАЛНА
СІМЕОНА МОНА, ІАННУ
СТЕФАНА РАДОСЛАВА :
ІОАННА МОНАХА :
ОУРОША КРАЛНА СТЕФАНОС :
СІМЕОНА МОНА :
МОНАХІЮ КРАЛНЦУ ЕЛЕНУ :
СТЕФАНА КРАЛНА :
АЕСОКТІСТА МОНАХА, НСНАМОУ
ОУРОША :

сло рила пазьто шьезданниа ꙗснꙗ
писи михаилъ шѣ тѣмъ заставъ зѣма
писи паиънъ ꙗко прѣ заставъ зѣма

(Handwritten scribbles and signatures)

ако ꙗко исто приходи в сію стѣю и црквию
оуаптеъ дѣгани и поименнса стѣмъ и чудодѣрнъи
мощемъ стѣсо Цра Стефана и стѣсо Елены
ако смиренной митрополитъ въсградснй
вѣдѣннйи Стефанознй и да аї гроша
мой младой іеромона алузентій даже а гро
мой маѣрь Консдадн стѣночь даже а гро
Терзіа Федоръ бурнѣра писи и даже а гро
Стефанъ Никрн смѣрнѣ рашиа даже а гро
и оуцѣ Упомѣ а гро
Нашѣ Протосѣвѣ іулиѣ іеромона писи и
даже заставъ помѣ а злати маѣарію

ако ꙗко стѣсо ꙗко ꙗко стѣсо
ако ꙗко стѣсо ꙗко ꙗко стѣсо
ако ꙗко стѣсо ꙗко ꙗко стѣсо
ако ꙗко стѣсо ꙗко ꙗко стѣсо
ако ꙗко стѣсо ꙗко ꙗко стѣсо
ако ꙗко стѣсо ꙗко ꙗко стѣсо
ако ꙗко стѣсо ꙗко ꙗко стѣсо
ако ꙗко стѣсо ꙗко ꙗко стѣсо
ако ꙗко стѣсо ꙗко ꙗко стѣсо

многѣ страпѣннѣ своѣ, во оуаѣ стѣсо
упатѣнѣ, о҃гѣства своѣго, и о҃гѣстѣннѣ стѣсо
ако ꙗко стѣсо ꙗко ꙗко стѣсо
ако ꙗко стѣсо ꙗко ꙗко стѣсо
ако ꙗко стѣсо ꙗко ꙗко стѣсо
ако ꙗко стѣсо ꙗко ꙗко стѣсо
ако ꙗко стѣсо ꙗко ꙗко стѣсо
ако ꙗко стѣсо ꙗко ꙗко стѣсо
ако ꙗко стѣсо ꙗко ꙗко стѣсо

ВСЕПОМНЪ АРХІЕПІСКО

ПАМЪНИ ГИ ДШЕ РАДЪ СВОИХЪ :

АРХІЕПІСКОПА	•	ФЕОСІА	•
АРХІЕПІКОПА	•	ПРОХѠРА	•
АРХІЕПІКОПА	•	НИКАНОРА	•
АРХІЕПІКОПА	•	ВЕНЕДІКТА	•
АРХІЕПІКОПА	•	ГАВРІИЛА	•
АРХІЕПІСКОПА	•	ФЕОФЛА	•
АРХІЕПІСКОПА	•	ПАХОМІА	•
АРХІЕПІСКОПА	•	МАКАРІА	•
АРХІЕПІСКОПА	•	АНТОНІА	•
АРХІЕПІСКОПА	•	ВЕРАСІМА	•
АРХІЕПІСКОПА	•	ІСАННОС	•
АРХІЕПІСКОПА	•	ПАУСЕА	•
АРХІЕПІСКОПА	•	ГАВРІИЛА	•
АРХІЕПІСКОПА	•		
АРХІЕПІКОПА	•		

Handwritten note in cursive script.

Handwritten note in cursive script.

Handwritten note in cursive script.

Large handwritten note at the bottom of the page.

Прилог 5 (5а)

АСС ПОМНИ ПИТРОПОЛІТА

ПІТРОПОЛІТА	ЛАЗАРА
МІЗОПОЛІТА	ЗАХАРІЮ
ПІТРОПОЛІТА	НИКОНА
ПІТРОПОЛІТА	ВАСИЛІА
МІТРОПОЛІТА	ДНІСНИСІА
МІЗОПОЛІТА	МЕТОДІА
МІЗОПОЛІТА	СІЛНВЕСЪА
МІЗОПОЛІТА	ВАСАРІОНА
МІЗОПОЛІТА	ГЕРАСІМА
МІЗОПОЛІТА	ПАХОМІА
МІЗОПОЛІТА	ПАНСЕА
МІЗОПОЛІТА	ГРІГОРІА
МІЗОПОЛІТА	МНСАНЛА
МІЗОПОЛІТА	МАТІА
МІЗОПОЛІТА	ФЕОРА
МІЗОПОЛІТА	СЕРАФІОНА
МІЗОПОЛІТА	ДАНІЛА
МІЗОПОЛІТА	ПАВЛА
МІЗОПОЛІТА	АФАНАСІА
МІЗОПОЛІТА	РУВІМА
МІЗОПОЛІТА	ЕВФІМІА

Полв

Моксн

Скон

Селгр

Лднн

Селсчр

ЗДѢ ПОМНІЄ РЪДОНАХЪ

НІ ГОУДЕНСЪ :
ПОКРѢННІ ГИ ДШЕ РАБЪ СВОИХЪ :

ІЕРО МОНАХА .	ІГУМЕНА .
ІЕРО МОНАХА .	ПАИССЕА .
ІЕРО МОНАХА .	ІГУМЕНА . ІСОА .
ІЕРО МОНАХА .	ІГУМЕНА . СІМЕОНА .
ІЕРО МОНАХА .	ІГУМЕНА . ДІОНИСІА .
ІЕРО МОНАХА .	ІГУМЕНА . НИКАНОРЪ .
ІЕРО МОНАХА .	ІГУМЕНА . МАРДАРІ .
ІЕРО МОНАХА .	ІГУМЕНА . ЛАЗАРА .
ІЕРО МОНАХА .	ІГУМЕНА . ВАСИЛІА .
ІЕРО МОНАХА .	ІГУМЕНА . ДАНИЛА .
ІЕРО МОНАХА .	ІГУМЕНА . ГЕНАДІОУ .
ІЕРО МОНАХА .	ІГУМЕНА . МАРІРІОУ .
ІЕРО МОНАХА .	ІГУМЕНА . ІСОСИФОУ .
ІЕРО МОНАХА .	ІГУМЕНА . ІСОАКІМЪ .
ІЕРО МОНАХА .	ІГУМЕНА . ДІОНИСІА .

І МОНАХА

Дѣла то то фаи
 Іеро монаха Ігумена Даниїла Агапскаго
 Даниїла Агапскаго
 Фашироуица
 Агапскій

Прилог 7 (13а)

ПОДЪБИТИ ДШЕ РАБЪ СВОИХЪ :~

- ІЕРОМОНАХА . а ѿ н а тога
- ІЕРОМОНАХА . Свѣтлѣи Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . ѿпѣа ѿпѣа ѿпѣа
- ІЕРОМОНАХА . Занѣла
- ІЕРОМОНАХА . нафа найла
- ІЕРОМОНАХА . милѣнтіа
- ІЕРОМОНАХА . Кинтірѣна
- ІЕРОМОНАХА . тадрѣла
- ІЕРОМОНАХА . Сѣмѣна
- ІЕРОМОНАХА . тефтѣа
- ІЕРОМОНАХА . афанасѣа
- ІЕРОМОНАХА . пасѣліа
- ІЕРОМОНАХА . Стефана
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ II Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ III Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ IV Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ V Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ VI Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ VII Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ VIII Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ IX Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ X Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XI Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XII Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XIII Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XIV Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XV Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XVI Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XVII Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XVIII Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XIX Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XX Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XXI Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XXII Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XXIII Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XXIV Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XXV Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XXVI Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XXVII Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XXVIII Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XXIX Свѣтлѣи
- ІЕРОМОНАХА . Стефанъ XXX Свѣтлѣи

ЗѢТОВАНЬ ИМѢНАХЪ

ПОМѢНИ ГИ ДШЕ РАБЪ СВОИХЪ : а
 МѢНАХА • МАРИМА •
 МѢНАХА • МННОУ •
 МѢНАХА • МАФЕА •
 МѢНАХА • МАРИМА •
 МѢНАХА • ПЕТРА •
 МѢНАХА • ЕУСТРАТИОУ •
 МѢНАХА • ЕУДОКИМОУ •
 МѢНАХА • ДАМИАНА •
 МѢНАХА • ІОАНА •
 МѢНАХА • ВАСИЛИОУ •
 МѢНАХА • СИМЕОНА •
 МѢНАХА • ЕУФИМИА •
 МѢНАХА • ІОАНА •
 МѢНАХА • ДАДА •
 МѢНАХА • СИМЕОНА •
 МѢНАХА • АРСЕНИА •
 МѢНАХА • АНДРЕЮ •
 МѢНАХОУ • СИМЕОНА •

Прилог 11 (39a)

ПОДЪННІ ГІ ДШЕРАБЬ СВОИХЪ :~ 44

МѠНАХА • Софронїя Мадїа Трїз: Сло
 МѠНАХА • Арсєнїя Чрно вранѣ
 МѠНАХА • в лѣто 1806 :
 МѠНАХА • Мѣа Январїя
 МѠНАХА • В свѣто охѣн в добнолїх сѣдх
 МѠНАХА • прѣ Тга, н'справнога сѣдх
 МѠНАХА • борїя добѣта: Найо гїса, Блгосло-
 МѠНАХА • денный рѣдѣ охѣнїи кона допнѣ.
 МѠНАХА • оу монастырѣ дїанг вѣх н'стѣмх
 МѠНАХА • Крамѣ: оу оламо Еднх нїдх:
 МѠНАХА • оу оградѣ Еднх нїдх: оу доу
 МѠНАХА • Еднх нїдх: оу Странѣ Еднх
 МѠНАХА • нїдх: оу Странѣ похѣ шѣмх
 МѠНАХА • Еднх нїдх: Поджроолѣ Еднх
 МѠНАХА • нїдх: оу глѣбѣ Еднх нїдх:
 МѠНАХА • Еднх нїдх: оу Еднх нїдх:
 МѠНАХА • нїдх нїдх: н'мвадѣ
 МѠНАХА • в парїѣта: Мамѣтѣрѣ Тѣлно
 МѠНАХА • н'нѣта (сєлѣмѣ н'мнїетѣ).
 МѠНАХА • Трїмѣмѣнѣ похѣрѣ Свѣтѣмѣ
 МѠНАХА • по ханѣ даниїлѣ: н'братїїи
 МѠНАХА • Еднѣ по х: Захарїїо: н'моу:
 МѠНАХА • сїо н'мєгѣдїю: прѣ доїма
 МѠНАХА • н'сатѣтѣнїи дѣта сїо.

Прилог 12 (44a)

ПОДЪНН ГИ ДШЕ РАБЪ СВОИХЪ :~

тестерома

МОНАХА .
МОНАХА .
МОНАХА .
МОНАХА .
МОНАХА .
МОНАХЪ .

село
Звѣзд

АСЕ ПОКИНЬ ПРЪЗВІТЕРА И ПТО

ТО ПОПАМЪ :~

ПРЪЗВІТЕРА .	СТЕФАНА .	МНЛДТЪ .	Іуліана
ПРЪЗВІТЕРА .	ПАВЛА .	тестера М.М.Л.Т.О	Іоаннъ
ПРЪЗВІТЕРА .	ІОАННА	Ху	Іоаннъ
ПРЪЗВІТЕРА .	ДМИТРА	Марко	Іоаннъ
ПРЪЗВІТЕРА .	НЕСТОРА	Ісидоръ	Іоаннъ
ПРЪЗВІТЕРА .	ПЕТКА .	Ісидоръ	Іоаннъ
ПРЪЗВІТЕРА .	АНДРЕЮ .	Ісидоръ	Іоаннъ
ПРЪЗВІТЕРА .	КОМЛЕНА .	Ісидоръ	Іоаннъ
ПРЪЗВІТЕРА .	ІЛІЮ .	Ісидоръ	Іоаннъ
ПРЪЗВІТЕРА .	БУКОУ .	Ісидоръ	Іоаннъ

Проме же зпа кога при
 Ходн зе пде ѿ цркви крмъ
 Къ арсеіе пѣвкѣн иѣ
 шан ѿфроіе іекалнр
 иаценіе ѿкврѣ мѣдохнеки
 иѣоу аіѣкалнр заріа игаорнѣ
 иеймѣо аіакалнр ипоуѣу пѣнѣ
 кѣ пѣнѣ: тога сѣтворн хн
 ролоіе иѣдордшн и аіакалнр и
 и сѣанка сѣанцн мау и и
 саіа а аіакалн гѣфгіе иіѣоаѣ
 а сѣанкѣ мнрскн тоѣоу стнѣ
 прінгдмѣд Къ кнспріѣѣ
 ипрінгдмѣд Къ хрнлопоѣ
 лѣо зрѣн Къа пѣмріа аі
 иѣт аѣѣ рѣлѣѣд хѣ бѣ иѣѣ
 аѣѣ бѣн аѣрагѣ поірамн
 іе ипѣгѣѣѣ аѣѣѣѣ аѣѣѣѣ
 иѣтѣѣѣѣ

ПОДЪННГН ДШЕРАБЪ СВОИ :~

67

ДЕТЮМНЦЫ НАХІИ

МОНАХІЮ	МАРТУ
МОНАХІЮ	СОФРОНИЮ
МОНАХІЮ	ЕЛІСАВТУ
МОНАХІЮ	ФЕΩΡΟΥ
МОНАХІЮ	АНГЕЛІЮ
МОНАХІЮ	АЛЕΞΑΝΔΡΙЮ
МОНАХІЮ	ΑΓΓΕΛІЮ
МОНАХІЮ	ΕΛΙΣΑΒΤΥ
МОНАХІЮ	ΑΝΑΣΤΑΣІЮ
МОНАХІЮ	ΦΕΩΦΑΝΥ
МОНАХІЮ	ΑΝΑΣΤΑΣІЮ
МОНАХІЮ	ΦΕΩСІЮ
МОНАХІЮ	ΕΥΓΕΝІЮ
МОНАХІЮ	ΑΗΝΟΥ
МОНАХІЮ	ΕΛΙΣΑΒΤΥ
МОНАХІЮ	СІΜΟΝΥ
МОНАХІЮ	ΑΝΑΣΤΑΣІЮ
МОНАХІЮ	ΕΛΙΣΑΒΤΥ
МОНАХІЮ	СІΜΟΝΥ

ЗѢТВОМНѢЛЪ ТИ ВЪНХРІА

НШ НВСѢМЪ БОЛНРОМА :~
ПОДѢНН ТИ ДШЕ РАБЪ СВОИХЪ :~

- РАБА СВОЕГО . ДИМИТРИОУ .**
- РАБА СВОЕГО . МАФЕЮ .**
- РАБА СВОЕГО . ИАНЮ .**
- РАБА СВОЕГО . НИНОУ .**
- РАБА СВОЕГО . ІОВУ .**
- РАБА СВОЕГО . МАФЕА ІОВУ .**
- РАБА СВОЕГО . ФѠМУ .**
- РАБА СВОЕГО . ІѠАНА .**
- РАБА СВОЕГО . НАКТО . ЛУКУ .**
- РАБА СВОЕГО . МАФЕА .**
- РАБА СВОЕГО . КОМЛЕНА .**
- РАБА СВОЕГО . ПЕЮ .**
- РАБА СВОЕГО . ДМИТРИ .**
- РАБА СВОЕГО . ПЕЮ .**
- РАБА СВОЕГО . ФѠМУ .**
- РАБА СВОЕГО . АНДРЕЮ . ФѠМУ .**

мѣсто Сиопас
Споудна
или
христово
небеса
Христу
Споудна
мужу
наоуду

Земля оуду Сео

мужу оуду

Христу

мѣсто Христу Сео

Споудна
или
христово
небеса

Споудна

оуду

мѣсто
Споудна

Христу

мѣсто Христу

мужу оуду

Христово

мѣсто Христу

Христово

Христово

Христово

Христово

Христово

мѣсто Христу
Христово

Прилог 17 (77a)

ПОМѢНИТИ ДШЕ РАБѢ СВОИХЪ :~ ¹⁰² 10017 102

Приписи

- РАБА СВОЕГО • МИЛОСАВА . ИХЕРАКЛА . И СОВАРА
РАБА СВОЕГО • РАДОТНОУ
РАБА СВОЕГО • СТЕПАНА КМІЛКА
РАБА СВОЕГО • МНЛАЩА
РАБА СВОЕГО • РАИЧА . И ДАБНЖИКА .
РАБА СВОЕГО • ВИДА . И РАЮ . И ВУКА .
РАБА СВОЕГО • МИЛОСАВА . ЖИВИКА .
РАБА СВОЕГО • САВУ . И ВУЧЮ
РАБА СВОЕГО • РАИЧА . И СОВАНА .
РАБА СВОЕГО • ВУИНА . И СОВАННА .
РАБА СВОЕГО • АЕСОРА . ЛЕНУ
РАБА СВОЕГО • СОВНАНА . ПЕТА СОВАВА КОПЕШУ
РАБА СВОЕГО • БОЖИЛА . МИЛОШУ ИЛИСЮ
РАБА СВОЕГО • НОВАКА . И СОВОУ .
РАБА СВОЕГО • ПЕЮ . И СПАСА . ВЛАДИСЮ
РАБА СВОЕГО • ПЕТРА .
РАБА СВОЕГО • СОВНАНА .
РАБА СВОЕГО • ЛОУИСУ
РАБА СВОЕГО • И СОВНИЦУ .
РАБА СВОЕГО • ВЕЛНАНА . ХНОВУ
РАБА СВОЕГО • ЦВѢТИСА УКУШУ
РАБА СВОЕГО • И СОВАНУ ВОУТЕТЮ
РАБА СВОЕГО • ИАККО РАКОВУ
РАБА СВОЕГО •

ПОДЪТНИ ГИ ДШЕ РАБЪ СВОИХЪ :~

РАБА СВОЕГО	РАИСАВА . ИВАНЦА	пиша +
РАБА СВОЕГО	МАРТИТЪ . РАДОНИЦЪ	Луги свии
РАБА СВОЕГО	ИВАНА МАГГЛІО ВОУНО	
РАБА СВОЕГО	РАДОМ . МАРІА	
РАБА СВОЕГО	ТРАДЪ . ИСТАНЪ ИМГДАРАЛЕНЪ ХИ	Исторія
РАБА СВОЕГО	БОГИЛА ИЦДЕПКА РАДОНИЦЪ	
РАБА СВОЕГО	ІСОВАНИЦЪ ИКОИЛЕНЪ РАДОВАНА	Харковъ
РАБА СВОЕГО	РАСОСАВА ИЛИНЪ ИЛЪЗЪ СТАПАГА . ПЕСЕЛИЦЪ .	
РАБА СВОЕГО	МИЛИЦЪ ИРЧДЛЪ ИПЕЮ МАГА ИВЪЮ	Турьбича
РАБА СВОЕГО	МИЛИЦЪ . ИЪИРЧНЪ	Суретича
РАБА СВОЕГО	РАТИСА . ИДЪДИНА ИДЪСМЪ	Отрочина
РАБА СВОЕГО	РАСОСАВА . ИСАЛЕНКА ИРКОПЪ ИТЕНЦЪ	
РАБА СВОЕГО	РАДИЦА . СТЕПАНА . АСА ИРЧНЪ	Австрия
РАБА СВОЕГО	РАДОНИ	ВУКА . РАДМЪ ИКА
РАБА СВОЕГО	ІЛІЮ ЖИВКА	СЛАЮ . МАРИСА ИНОШЪ
РАБА СВОЕГО	СТЕПАНА . ВИШЪ . СТАЮ ИМЕСОИЪ	Ев. вонхис
РАБА СВОЕГО	АМИТРА . МОУЗАКА	
РАБА СВОЕГО	СТАЮ ПЕТРА ИДЪДИНА	Солнбровъ
РАБА СВОЕГО	МАРИСА РАИСАВА	
РАБА СВОЕГО	БОЛА ТОЮ МАРЪ	
РАБА СВОЕГО	МАРЪ . КАТНЪ	Ирчинъ .
РАБА СВОЕГО	РАДОСАВА	
РАБА СВОЕГО	ПОВАСА . ІАНЪ . РАДИВОЛА .	Австрия +
РАБА СВОЕГО	СТАМЪ . МИЛЕНКА .	Харковъ
РАБА СВОЕГО	СИМОЦ . МАРИСА . СТЕВАНЪ	Ресенъ
РАБА СВОЕГО	ІАРМЕНІО .	

м 127хй

ПОУТНИ ГН ДШЕ РАБЪ СВОИХЪ :

м 127хй

соловухи

р 127во

с 127во

л 127у

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

РАБА СВОЕГО .

СТАНИСЛА . фидо .

СТОГАН . рудон .

ІВКОВ . гродо .

РАДНУА . мосеі .

РАДОКАНА . сеісвло .

РАДЖАНА . стоіану

РАНИГА . НИСКОЛЕПТ

МИРОУ .

ГЮРНЦУ .

ФРОУГНЮ . мср

ПЕТРОУШУ .

СПОНКА .

СПАНОУ . сгаво стгнмр рудоску

МИЛНЦУ .

МАРНЦУ .

ТРОДНУ .

СГОЮ .

ПАВОУ кнгоду тоду

КНИШНЮ . нд ркннч . МАЛІНУ

КНИШНЮ . кфраноу

НИШАВОУ .

МЕДОУ . СПАНОУ .

СЕКЕРНИКОУ .

КОЛО . тсороу .

МИЛОУ . урала

ПОДЪНН ГИ ДШЕ РАБЪ СВОИХЪ :

Место и РАТЪ
ЕВЪЦЫ
Съ ДЪХНИЦЪ

Съ ЦЕРОВЬЦЪ
ПРАЦЕ ДРОШИ АН
ЭМЕРЪМЕНА
Даніи́ла Фега́на
1772 Го
Го Го

Съ ПРЪСТОИЦЪ

ф. одрѣшнѣ колѣту
пѣзци
сѣки
копѣчи

- РАБА СВОЕГО • ИЛИЯ
- РАБА СВОЕГО •
- РАБА СВОЕГО •
- РАБА СВОЕГО •
- РАБА СВОЕГО •
- РАБА СВОЕГО •
- РАБА СВОЕГО • Ивана Фѣла
- РАБА СВОЕГО • Стефана Николая
- РАБА СВОЕГО • Бошня Марка Саѣ
- РАБА СВОЕГО • Терѣза Петра Стефаня
- РАБА СВОЕГО • Стефана Степаня Крестя
- РАБА СВОЕГО • Кѣра Марка Николѣ Петра
- РАБА СВОЕГО • Маря Крестя Стефана
- РАБА СВОЕГО • Алексѣя Николѣ Ахрыѣ
- РАБА СВОЕГО • Мрѣтина Ахрыѣ Фара
- РАБА СВОЕГО • Степанисаѣ Иѣанна
- РАБА СВОЕГО • Стефана Іоанна
- РАБА СВОЕГО • Иѣванъ Кѣрѣ Сѣмѣ
- РАБА СВОЕГО • Иѣванъ Сѣмѣ
- РАБА СВОЕГО • Мѣрѣванъ Великъ
- РАБА СВОЕГО • Мѣрѣванъ Пѣсѣлинъ
- РАБА СВОЕГО • Кѣрѣванъ Умѣ Успенъ
- РАБА СВОЕГО •
- РАБА СВОЕГО •
- РАБА СВОЕГО •

Въ Кѣрѣванъ Кѣрѣванъ Маря
Иѣванъ Милыцѣ

№ 01

ПОМѢНИТИ ДШЕ РАБЪ СВОИХЪ :

поцѣхъ

хаци нліл мѣтѣ ~~тѣ~~ раба хаци нліл божи

- РАБА СВОЕГО • ~~тѣ~~ Сѣтъ крѣцъ крѣвова
- РАБА СВОЕГО • Сѣвъ Мартію въ стѣ
- РАБА СВОЕГО • Маріа Капакіа пѣшъ
- РАБА СВОЕГО • Маріа Гавріла мнлостѣ
- РАБА СВОЕГО • тѣвъ пѣшъ пѣлетъ крѣдъ
- РАБА СВОЕГО • стѣоіъ . рѣнчѣтѣ . маврѣ . гюрѣ .
- РАБА СВОЕГО • вѣнцѣ . михайлѣ . пнхосѣвѣ . хирѣ
- РАБА СВОЕГО • корѣснѣ . нѣвѣ . помѣ . лѣкѣ . жнвнѣ
- РАБА СВОЕГО • птоманнѣ . милошѣ . пѣвѣ . сѣваснѣ .
- РАБА СВОЕГО • стѣоіъ . стѣ фѣмѣ . нѣвѣнѣ . пѣвѣ . сѣтѣнѣ
- РАБА СВОЕГО • стѣ фѣмѣ . вѣнѣ . жѣрѣнѣ . вѣнѣ . стѣоіъ . вѣнѣ
- РАБА СВОЕГО • сѣвѣ . чѣтѣ . стѣмѣ . фѣнѣ . фѣнѣ . сѣвѣ . чѣтѣ . фѣнѣ
- РАБА СВОЕГО • нлію . мѣтѣ . пѣдорѣ . стѣннѣсѣвѣ . пѣнѣ . фѣнѣ . фѣнѣ
- РАБА СВОЕГО • тѣмѣ . сѣлохнѣ . вѣнѣнѣ . мѣрѣ . вѣнѣ . пѣрѣнѣ . пѣрѣнѣ .
- РАБА СВОЕГО • сѣнѣнѣ . стѣннѣ . пѣшѣ . сѣнѣнѣ . тѣврілѣ . стѣннѣнѣ
- РАБА СВОЕГО • фѣннѣ . хнѣсѣ елѣ . жнвнѣ нѣвѣнѣ вѣннѣ .
- РАБА СВОЕГО • фѣнѣ . стѣннѣ
- РАБА СВОЕГО • мѣсто нѣтѣро пѣлѣ фѣнѣ нѣнѣ
- РАБА СВОЕГО • мѣнѣнѣ нѣфѣ стѣннѣнѣ пѣнѣ
- РАБА СВОЕГО • мѣсто пѣрѣ пѣнѣ фѣннѣ
- РАБА СВОЕГО • нѣ мѣстѣнѣ пѣнѣ пѣнѣ
- РАБА СВОЕГО • мѣстѣнѣнѣ нѣ мѣстѣнѣ пѣнѣ
- РАБА СВОЕГО • тѣ фѣннѣнѣ нѣ мѣстѣнѣ
- РАБА СВОЕГО •
- РАБА СВОЕГО •
- РАБА СВОЕГО •
- РАБА СВОЕГО •

ПОУЧЕНІ ГН ДШЕ РАБЪ СВОИХЪ :

Съчинилъ е
Иванъ

124

РАБА СВОЕГО • СИМОНА • ЛІЗУ

124

липа

РАБА СВОЕГО • ІСВУ

и дрсе змъ іотъдъ
михо и хііа іотъдіа
дтмдстпнрѣ іотъдіа

РАБА СВОЕГО • ВОИНА

мурица • му пайіоненіе стпма

РАБА СВОЕГО • ІСВАНА

и дрсаго стотъ филиста
днъ пачъ рхста хста
иптди зно по зоще

РАБА СВОЕГО • ЖИВИСА

и дрсаго стотъ іотъдіа

РАБА СВОЕГО •

митъ зельца
СЛЪДЪ

РАБА СВОЕГО •

и мпч

РАБА СВОЕГО •

РАБА СВОЕГО •

РАБА СВОЕГО •

РАБА СВОЕГО •

РАБА СВОЕГО •

стпма • гора
стпма

и дрсаго стотъ
и дрсаго стотъ
и дрсаго стотъ

РАБА СВОЕГО •

РАБА СВОЕГО • стпма іотъдіа

РАБА СВОЕГО • миха

и дрсаго стотъ
и дрсаго стотъ

РАБА СВОЕГО • хііа

РАБА СВОЕГО •

РАБА СВОЕГО • іотъдіа

Сѣо мѣ дѣне
пн іотъдіа

РАБА СВОЕГО • петра • призренъ хііа

РАБА СВОЕГО • стпма • иііовъ прилохъ

сѣо лѣннѣ
пн петра іотъдіа
пн стпма іотъдіа

РАБА СВОЕГО • мурица • стпма прилохъ

РАБА СВОЕГО • пн • сѣла дѣра іотъдіа

РАБА СВОЕГО • ма • стпма

РАБА СВОЕГО • стпма • прилохъ • іотъдіа

РАБА СВОЕГО • хііа • іотъдіа

ДОЗЪТОВЪНЬЕ ГЕРНЫЖЕЪ

ПОДЪННТЪН ДШЕ РАБЪ СВОИХЪ : ~
РАБОУ СВОЮ • ФЕСОРУ •
РАБОУ СВОЮ • АНГЕЛІЮ •
РАБОУ СВОЮ • СТОЮ •
РАБОУ СВОЮ • ІОАНУ •
РАБОУ СВОЮ • СТАНУ •
РАБОУ СВОЮ • ІАНИКУ •
РАБОУ СВОЮ • ТРЪНИКУ •
РАБОУ СВОЮ • МАРУ •
РАБОУ СВОЮ • МІЛНЦУ •
РАБОУ СВОЮ • ІОАНУ •
РАБОУ СВОЮ • РАДОУ •
РАБОУ СВОЮ • МАРУ •
РАБОУ СВОЮ • ІОАНКУ •
РАБОУ СВОЮ • ІОАНВЪРУ •
РАБОУ СВОЮ • ФРУГІНІЮ •
РАБОУ СВОЮ • ІАНИКУ • НЕЛІКУ •
 • ІЛІУ • • ІЦІІКУ •
 • БРВА • • ІЦІУ •

125
 ршшлхл
 кшшшшш
 125
 ршшшш. сшшшш.

сї ршшшш
 шшшшш

пршшш

шшшшш

шшшшш

шшшшш

шшшшш

шшшшш

шшшшш

шшшшш

шшшшш

шшшшш

шшшшш

шшшшш

1874. Дворова рукопись

Слово добродетели
и разума
и кротости

Слово добродетели
и разума
и кротости

Слово добродетели
и разума
и кротости

Слово святаго Григория епископа Казанскаго кь митрополиту

Ѳла сѣла иже жьтвнаа проскѡмидіа. съписавъ есѣмъ хрѣ. припрѣ
Ѳ ѡбщѣнному павѣдарствѣ епископѣ Казанскѣмъ. трюуднсе ѡсѣмъ
проитѣумень кѣ Викторъ. приитѣумень пожеже ѡбытели дегани
кѣ Анастасію іерѡмонаху. свѣтѡспеномъ мѣстѣ Іаніевѣ.
рѣкою кѣ Дмитрія дѣскала
глаголюще митрополиту и прочимъ
епископамъ и прочимъ и прочимъ

писецъ симонъ и проскомидіи
и Федоровъ и писецъ фило
и проскомидіи. и прочимъ

Слово иже рукописи писецъ мѣстпосъ писецъ писецъ и прочимъ
митрополиту и прочимъ и прочимъ

Слово добродетели и разума и кротости
и добродетели и разума и кротости
и добродетели и разума и кротости
и добродетели и разума и кротости
и добродетели и разума и кротости
и добродетели и разума и кротости
и добродетели и разума и кротости
и добродетели и разума и кротости
и добродетели и разума и кротости
и добродетели и разума и кротости

Слово добродетели и разума
и добродетели и разума
и добродетели и разума
и добродетели и разума
и добродетели и разума
и добродетели и разума
и добродетели и разума
и добродетели и разума
и добродетели и разума
и добродетели и разума

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Југослава (Горољуб) Ракић Младеновић рођена је 10. септембра 1987. године у Прилужју (општина Вучитрн), где је завршила основну школу. У Косовској Митровици је завршила средњу школу „Медицинска школа са домом ученика”, смер – фармацевтски техничар, затим основне студије (2006–2011) на Филозофском факултету Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, на Катедри за српски језик и књижевност са просеком 9,08.

Након дипломирања радила је као наставник српског језика у ОШ „Вук Караџић” у Прилужју, затим и као професор српског језика у средњој школи „Медицинска школа” у Грачаници. На Катедри за српски језик и књижевност ангажована је од 2012/13. године, најпре као сарадник, затим као асистент на предметима из савременог српског језика, а од 2017. године на предметима из историје српског језика.

Похађала је новинарску и литерарну секцију и стекла сертификате курса македонског и енглеског језика и курса рачунара. Учествовала је на скуповима:

Међународни семинар за македонски језик, литературу и културу при Универзитету „Св. Кирил и Методиј”, 18–26. јула 2010. године у Скопљу;

Међународни скуп „Млади и друштвене промене – између националног идентитета и евроинтеграција”, 13. и 14. децембра 2013. г. у Косовској Митровици;

Међународни скуп „Језик, књижевност и маргинализација”, 26. и 27. априла 2013. г. у Нишу;

Научни скуп „Поетика Григорија Божовића“, 6. и 7. јуна 2015. године у Косовској Митровици и Зубином Поточу;

Међународни скуп „Српско језичко и књижевно наслеђе на простору данашње Црне Горе, Српски језик и књижевност данас“, 26–28. маја 2017. године у Подгорици;

Међународни скуп „Наука без граница 2: увиди и изазови“, 21. и 22. септембра 2017. године у Косовској Митровици.

Докторску дисертацију *Лична имена у Поменику манастира Дечана (XVI–XX век) – палеографска, ономастичка и језичка анализа* пријавила је 2018. године.

Области интересовања: историја српског језика, палеографија, ономастика.

Осим учешћа на скуповима националног и међународног карактера више пута је била члан комисија за одбрану дипломских радова.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора Југослава Ракић Младеновић

Број досијеа 12082/Д

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

Лична имена у Поменику манастира Дечана
(XVI–XX век)
палеографска, ономастичка и језичка анализа

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да дисертација ни у целини ни у деловима није била предложена за стицање дипломе студијских програма других високошколских установа;
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

Потпис аутора

У Београду, _____

Прилог 2.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора Југослава Ракић Младеновић

Број досијеа 12082/Д

Студијски програм Српски језик

Наслов рада

*Лична имена у Поменику манастира Дечана
(XVI–XX век)
палеографска, ономастичка и језичка анализа*

Ментор проф. др Александар Милановић

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла ради похрањивања у **Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци за добијање академског назива доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис аутора

У Београду, _____

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Лична имена у Поменику манастира Дечана
(XVI–XX век)
палеографска, ономастичка и језичка анализа

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду, и доступну у отвореном приступу, могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла:

1. Ауторство (CC BY)
2. Ауторство – некомерцијално (CC BY-NC)
3. Ауторство – некомерцијално – без прерада (CC BY-NC-ND)
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима (CC BY-NC-SA)
5. Ауторство – без прерада (CC BY-ND)
6. Ауторство – делити под истим условима (CC BY-SA)

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци. Кратак опис лиценци је саставни део ове изјаве).

Потпис аутора

У Београду, _____

1. **Ауторство.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце, чак и у комерцијалне сврхе. Ово је најслободнија од свих лиценци.
2. **Ауторство – некомерцијално.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела.
3. **Ауторство – некомерцијално – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела. У односу на све остале лиценце, овом лиценцом се ограничава највећи обим права коришћења дела.
4. **Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада.
5. **Ауторство – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела.
6. **Ауторство – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада. Слична је софтверским лиценцама, односно лиценцама отвореног кода.